

บทวิเคราะห์วรรณกรรมยุคศักดินา
ของ
จิตร ภูมิศักดิ์

ที่ปก	สี่
สันนักรบของประชาชน	๕
ภูพานปฏิวัติ	๑๖
บทบาททางวรรณคดี	
ของพระมหากษัตริย์	
“ระเด่นแล่นไค”	๑๕
โองการแข่งน้ำ	๑๐๔
โคลงทำ	
มรดกทางวรรณคดีไทย	~~๑๑๕~~ 151
อดีต ปัจจุบัน	
และอนาคตของสตรีไทย	๑๗๔

หมกอวย 16/04/2565

ชมรมหนังสือแสงตะวัน จัดพิมพ์

๑๒ บาท

203110

หมดอายุ 16/04/2565

PL
4200.5
76
2.9

ทีปกร ศิลปินนักรบของประชาชน

ประวัติ ทีปกร มีชื่อจริงว่า นายจิตร ภูมิศักดิ์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๓ ที่อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี เป็นบุตรคนสุดท้องในจำนวนพี่น้องสองคน

การศึกษา เนื่องจากบิดาเป็นสรรพสามิต จึงต้องย้ายที่ทำงานบ่อย ๆ จิตร จึงต้องย้ายตามไปด้วยเสมอ สมัยเด็ก ๆ เขาไม่ชอบเรียนหนังสือ แต่เมื่อไปอยู่พระตะบองเขาได้ศึกษาภาษาฝรั่งเศสและเขมรจนเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะภาษาเขมรแตกฉานทั้งภาษาพูด ภาษาเขียนและศิลาจารึก หลังสงครามอินโดจีน

หมดอายุ 16/11/2565

ครอบครัวจึงย้ายลงมากรุงเทพฯ ฯ เรียนต่อชั้น ม.ศ.
๒ - ๓ ที่วัดเบญจมบพิตร จบชั้นเตรียมที่โรงเรียน
เตรียมอุดมศึกษาในปี ๒๔๙๓ เข้าศึกษาต่อในคณะ
อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จนจบ
ปริญญาตรี และต่อปริญญาโทที่วิทยาลัยการศึกษา
ประสานมิตร

อุดมการณ์กับการต่อสู้

จิตร นิยมจิตใจที่เกลียดความอยุติธรรมทั้งปวงและยืนหยัด
ต่อสู้เพื่อโลกที่ดีกว่าของ แมกซิม กอร์กี้ และหลูซันมาก ที่ห้อง
นอนของเขามีรูปปั้น กอร์กี้ และภาพวาดของ หลูซัน เมื่อเพื่อนบ้าน
ของเขาถามถึงมารดาของเขา เขาจะตอบว่า “รูปพ่อเขานั้นแหละ”
จิตรเคยกล่าวว่าแม่ของเขาเหมือนแม่ของ พาเวิล ในเรื่อง “แม่”
ของกอร์กี้

จิตร เป็นผู้เชี่ยวชาญทางภาษาและโบราณคดีอย่างหาตัวจับ
ยาก เขาร่ำนาฏทั้งภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส จีนและเขมร ทั้งเป็น
นักประวัติศาสตร์และนักศึกษากีเอาการเออแกน ผลงานของเขาเป็น
เครื่องมือยืนยันได้เป็นอย่างดี

เขาสนใจศึกษาตลอดชีวิต เชื่อมั่นในโลกอนาคตที่จะเป็น
 ของประชาชนส่วนใหญ่ ไม่เคยประนีประนอมในการฟาดฟันเหล่า
 เผด็จการฟาสซิสต์ ศักดิ์ธินา และจักรพรรดินิยม และเขา เชื่อมั่น
 ในเยาวชนว่าเป็นพลังในการเปลี่ยนแปลง เขามีความใกล้ชิดกับ
 เยาวชนและเยาวชนที่ชื่นชมเขา เพราะเขาเป็นผู้มอบน้ำอ้อมต่อมตน
 ให้ความสนิทสนมและพยายามอธิบายปัญหาต่าง ๆ ให้เข้าใจได้ง่าย

เขามิได้เป็นเพียงคนก้าวหน้าในยุคสมัยของเขาเท่านั้น แต่เขาเป็น
 ผู้ที่กล้าประกาศตนเองเป็นศัตรูกับสถาบันชั่วร้ายทั้งหมดในยุคของเขา กล่าว
 ได้ว่าเขาเป็นกบฏต่อยุคสมัยของตน

ในขณะศึกษาปีที่ ๓ (๒๕๙๖) เขาได้เป็นสาราณียกร
 หนังสือ "ที่ระลึก ๒๓ ตุลา" ในวันปิยมหาราช ในหนังสือเล่มนี้
 มีบทความ เปิดโปงและวิพากษ์วิจารณ์การคอร์รัปชันในวัด และ โจมตี
 ผู้หญิงที่ไม่รับผิดชอบในความเป็นแม่ เป็นต้น หนังสือเล่มนี้พิมพ์ที่
 โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช เจ้าของโรงพิมพ์เกิดขึ้นมาก่อน จึงไป
 รายงานทางมหาวิทยาลัย มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นสอบสวน ซึ่งลง
 มติให้เขาพักการเรียน นิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์กลุ่มหนึ่งได้จัด
 อนุสรณ์ หมุดอายุ 16/04/2565 อภิปรายโจมตีจักร โดยได้ยกข้อความออกมาจากในหนังสือเป็นตอนๆ
 และกล่าวหาว่า เขาเป็นคอมมิวนิสต์ เลขาธิการมหาวิทยาลัยก็เข้าร่วม

อภิปรายโจมตีจิตรด้วย จิตรชั้นซ้แจง เขาอธิบายว่าการจับข้อความ
ชั้นมากล่าวเป็นตอน ๆ นั้นไม่ถูกต้อง ขอให้พิจารณาเนื้อหาที่เขา
เขียนว่าเป็นอย่างไร และแก้ข้อกล่าวหาเป็นประเด็น ๆ ไป คนฟัง
ในหอประชุมพอใจกันมาก นิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์กลุ่มหนึ่ง
เห็นเหตุการณ์กลับตารับตักนั้น จึงลอบขึ้นไปบนเวทีและจับจิตร
โยนบกกลงจากเวทีจนหลังหัก

ข่าวเขาถูกจับโยนบกพาดหัวหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ จากนั้น
เขาก็ถูกพักการเรียน ๒ ปี เมื่อออกจากโรงพยาบาลได้สอน
หนังสือที่โรงเรียนอินทศึกษาและทำงานร่วมกับกองบรรณาธิการ
หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ต่อมาทวีป วรจิตล ก็ได้ชักชวนให้ไปเขียน
ที่พิมพ์ไทย และตั้งนามปากกาให้ว่า สมชาย ปรีชาเจริญ จากนั้น
ก็กลับเข้าเรียนที่อักษรศาสตร์ตามเดิม

เมื่อเรียนจบในปี ๒๕๐๐ เขาเป็น นิสิตคนแรกที่ไม่ยอมรับ
พระราชทานปริญญา เขาได้สมัครเป็นครูที่โรงเรียนฝึกหัดครู
เพชรบุรีวิทยาลัย สอนภาษาและวรรณคดี ลูกศิษย์ชอบใจกัน
มาก หมดอายุ 16/04/2565 ขณะเดียวกันก็เรียนต่อชั้นปริญญาโทที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา
ประสานมิตร

ช่วงนี้เองที่เขาได้ร่วมต่อสู้ทางวรรณกรรมอย่างหนัก เขาได้ผลักดันหนังสือ "เสียงนิลิต" รายบ่งษ์ของเยาวชนรุ่นใหม่ออกสู่เวทีวรรณกรรม ได้เขียน "ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน" ลงใน พิมพ์ไทย ซึ่งได้สนับสนุนวงวรรณกรรมของพวกเขาเสด็จการฟาสซิสต์และศัตรูของประชาชน ซึ่งได้มอมเมาประชาชนมานานแล้วอย่างหนัก และวารสารนิตินิตศาสตร์ โดยเฉพาะ "นิตินิตศาสตร์ ๒๕๐๐" ได้มีบทความของเขาเกือบ ๒๐๐ หน้า คือ "โฉมหน้าคักคินาไทย" โฉมหน้าคักคินาไทยนี้เองที่ทำให้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ปราโมช เตือนคร้ออย่างหนักเหมือนถูกน้ำร้อนราดใส่ ถึงกับต้องเขียนหนังสือ "ฝรั่งคักคินา" ออกมาได้ นอกจากนั้นจิตรยังมีงานเขียนลงใน ปีตุภูมิ ของ เปลื้อง วรรณศรี

เมื่อครั้งเลือกตั้งสภปรัก พ.ศ. ๒๕๐๐ สฤษดิ์ ธานะรัชต์ทำการรัฐประหารโดยเชิดหุ่น "ถนอม กิตติขจร" เป็นนายกรัฐมนตรีขึ้นมาปกครองแทน แล้วทำที่ไปอเมริกา ได้ประกาศว่าจะดำเนินนโยบายเป็นกลางและเป็นสังคมนิยม ให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ แต่ครั้นวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ชนชั้นปกครองก็ได้กระชากหน้ากากนักบุญของตนออก กวาดล้างครั้งใหญ่เกือบ ๓๐๐ คนทั้งนักเขียนและอดีตนักศึกษา นักหนังสือพิมพ์ พระสงฆ์องค์เจ้า

ชาวนา กรรมกร และประชาชนผู้รักชาติรักประชาธิปไตยทั้งหลาย
ในข้อหาสมคบกันกระทำความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในและ
ภายนอกราชอาณาจักร และมีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่ง
จิตร ภูมิศักดิ์ ก็ถูกจับกุมในครั้งนั้นด้วย

ในคุกเองที่จิตรได้ใช้เวลาทั้งหมดเข้าร่วมต่อสู้ทางการผลิต
ในคุก (เช่น ขุดบ่อเลี้ยงปลา, ปลูกผัก) และศึกษาค้นคว้าอย่าง
หนัก เขาเขียนงานทางปรัชญาและการเมืองขึ้นหลายชั้น มีงานแปล
หลายเรื่อง เช่น “แม่” ของแมกซิม กอร์กี้, คนขี่เสือ และ
ธรณีกันแสง เขาได้เขียนบทความและบทกวีลงหนังสือพิมพ์ โดย
ใช้นามปากกาต่าง ๆ กัน ซึ่งงานของเขาแต่ละชิ้นได้เปิดโปงความ
ชั่วร้ายในสังคมคนกินคน ได้เปิดโปงความเลวทรามของชนชั้นปก-
ครองอย่างไม่หวัคหวั่น และชี้แจงการต่อสู้ของประชาชนอย่างมีพลัง

ผลงาน

งานเขียนระยะแรกส่วนใหญ่ของจิตร ได้รับอิทธิพลทางด้าน
การวิจารณ์วรรณคดีไทยโดยตรงจาก “อิทรายุทธ” (อัศนีัย
พลจันทร์) และด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมจาก สุภา

ศิริมานนท์ ระยะเวลาในงานเขียนของเขาเริ่มเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับงานเขียนของ จิตร คือ เขายืนอยู่เคียงข้างประชาชน

งานที่มีชื่อตีพิมพ์เป็นเล่ม ได้แก่
 ศิลปเพื่อชีวิต ศิลปเพื่อประชาชน (ทีปกร)
 โฉมหน้าศักดินาไทย (สมสมัย ศรีศุทรพรรณ)

บทความของจิตรในคอลัมน์ชีวิตและศิลป์ โดยใช้นามปากกาว่า สมชาย ปรีชาเจริญ ในหนังสือพิมพ์ สารเสรี ก็แสดงถึงความก้าวหน้าล้ำยุค ทักษะการมองศิลป์ได้อย่างถูกต้องและล้ำลึก ดังเช่นบทความเรื่อง ศิลปและการทำงาน เขาได้เขียนถึงความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานและศิลป์ได้อย่างแจ่มชัดว่า

“ในสังคมที่ถือว่า งานเป็นสาระสำคัญของชีวิต ในสังคมที่ถือว่าผู้^{๕๗}ที่ออกแรงทำงานเพื่อสร้างสรรค์โลกและชีวิตเป็นผู้ยิ่งใหญ่กว่าผู้^{๕๘}อื่น การทำงานและคนทำงานย่อมได้รับการยกย่องอย่างสูงส่ง ศิลปของเขาย่อมแสดงถึงชีวิต ควบคู่ไปกับงานเสมอ”

งานเขียนเกี่ยวกับศิลปะอื่น ๆ ของทีปกร เช่น
 เมื่อศิลปินต่อสู้บนเวทีชีวิต (สมชาย ปรีชาเจริญ)
 ชีวิต...ความคิดหวัง...ความอ้างว้าง (สมชาย ปรีชาเจริญ)

สาเหตุของความนิยมศิลปจักรพรรดินิยม (สมชาย ปรีชาเจริญ)

ศิลปินกับความพ่ายแพ้ (สมชาย ปรีชาเจริญ)

คน - พระเจ้าและสวรรค์ของกอร์กี (สมสมัย ศรีสุทรพรรณ)

จิตร ใต้เขียนบทความหลายเรื่องเพื่อปลุกเร้าสตรีให้ลุกขึ้นต่อสู้ และสลัดให้หลุดจากแอกของการกดขี่ขูดรีดของสังคม เรียกร้องให้สตรียืนเคียงบ่าเคียงไหล่กับบุรุษและต่อสู้ร่วมกันในการปฏิวัติทางชนชั้น เพื่อสันติภาพและความเสมอภาคเขาเขียนไว้ในบทความเรื่อง "อดีต บัจจุบัน และอนาคตของสตรีไทย" ไว้ว่า

"ต้นซันเกิด ลูกซันเกิด จงผสานกำลังอันไพศาลของเธอทั้งมวลเข้าด้วยกันอย่างกระชับแน่น จงเปล่งเสียงของเธอออกตามทวงสิทธิ จงยื่นมือทั้งสองของเธอออกมาเพื่อต่อสู้และช่วงชิงสันติภาพ สันติภาพจักไม่มีวันได้มาด้วยการรอคอย หากเธอต้องเข้าต่อสู้ช่วงชิงสิทธิอันเท่าเทียมชายทั้งมวลปรารถนา และ การปลดแอกกันหนักองเหนือบ่าทั้งสองของเธอจักไม่มีวันได้มาโดยการหยีบย่นจากผู้อื่นใด"

กวีนิพนธ์

พิมพ์อายุ 16/04/2565

ปี พ.ศ. ๒๕๐๗ นามปากกา กวีการเมือง เป็นนามปากกา

ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะ "โคลงสรรเสริญเกียรติกรุงเทพ

มหานครยุคพัฒนา” อันนับได้ว่าเป็นผลงานด้านกวีนิพนธ์ที่ดีที่สุด
ชิ้นหนึ่งของเมืองไทยดังตัวอย่างที่คัดมาจากตอนที่ ๒ “หิริญยักษี
ม้วนแผ่นดิน” ของโคลงบทหนึ่ง -

โอม...ละลายมหลายหลายกายเขาระฟ้า บ้าเลือดเดือดตุดาประทุเป็นเปลวเพลิง
เขวดินกระเจิงอยู่กะกักกะกัก เขมอบป่าลี้ก้อยู่กะโกรมกะโครม โดมหน้ากวม
สวมชาติหิริญยักษี แหกหักมท้าวเวผลปฐพีมาเกิด พินกำเนิดจากรามเกียรติ์
จากภาพเขียนกลลยค บุกบุ่มบ่ามท่ามท้าวสามชুম บ้าชมนุ่มไพร่พลชนสมน
มาระระ ปรึมาระระ ตังโห้สามรา บา...กู่จะราญผลาญพระนคร อมรรัตน์โกสิทธิ์
สยามสาวปามแผ่นดินไทย...โอม”

“...ต่อสู้ ไฉล้อยู่อย่างสยบซบกับสัน
ถึงเอกเหล็กกระทืบทับแทบอับจน เอาหัวชนฝ่าสู้อยู่อย่าไท
เขาจึงสู้อยู่อย่างคนบนแผ่นดิน พินทกลนไวดวยเลือดอ่อนเดือดไหม
ตายก็ฝังยังก้อยู่ต่อสู้ต่อไป ให้ลือใจคนกล้าทั้งชาติ”

นอกจากกวีนิพนธ์บทนี้แล้ว ยังมีกวีนิพนธ์ “วิญญาณ
หนังสือพิมพ์” (คำเตือนจากเพื่อนเก่า อีกครั้งหนึ่ง) โดยใช้นาม
ปากกาว่า กวี...ศรีสยาม ในกวีนิพนธ์บทนี้ได้กล่าวถึงชีวิตชาวนา
ไว้อย่างลึกซึ้ง กวีนิพนธ์บทนี้เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ประชาชนและ
นักศึกษาทั่วไป คือ

พ.ศ. ๒๕๑๖/๑๖/๐๔/๒๕๖๕
เบบขาวทุกคราวคำ
เหงอกูทสูกัน

จงสูจำเป็นอาจิด
จึงก่อเกิดมาเป็นคน.

- แชมพูไทย (ปาริชาติ ๒๔๕๕)
- วิเคราะห์ศัพท์ภาษาไทย ถลาโหม, จังหวัด (อักษรศาสตร์ ๒๔๕๓)
- โกลงทำพัฒนา (ประชาธิปไตย ๒๕๐๗)
- ความเป็นมาของคำ สยาม, ไทย, ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชนชาติ
- ภาษาไทย
- นีราสหนองคาย

๑๑๑

ดนตรี

ความสามารถทางด้านดนตรีของทีปกร จะเห็นได้จากบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับดนตรี เช่น

- เพลงพื้นบ้าน
- แรงคิดที่เนื่องมาจากดนตรีพื้นบ้าน
- แคน....พยคนแห่งความสามารถของบรรพชน
- ศิลปของชนชาติส่งว่เน้อยกับการเหยียบย่ำ
หมดอายุ 16/04/2565
- ลาวแพน เพลงที่สะท้อนวิญญูณแห่งการต่อสู้ของประชาชน

นอกจากบทความทางคำเนตนตรีแล้ว ที่ปกรยังได้แต่งเพลง
เองอีกด้วย โดยมากใช้เกมว่า “สุธรรม บุญรุ่ง” เพลงส่วนใหญ่
จะปลุกเร้าให้เยาวชน ประชาชน ลุกขึ้นต่อสู้กับความอยุติธรรมใน
สังคม ดังตัวอย่างเพลง “วีรชนปฏิวัติ” ที่ว่า

“บาคบ้นอกทน เราผองชนต้องบรรลุษัย
สู้ฟ่ายแพ้สู้ใหม่ ฟ่ายแพ้สู้ใหม่ จนชัยได้มา
หยาดเลือดไทยยิ่งหลังยิ่งเพิ่มพลังให้เราฟันฝ่า
เราตายอย่างวีรชน มวลชนจะมีเสรี
เลือดเนื้อยอมพลีเพื่อศักดิ์ศรีไทยดำรงคู่ฟ้า
ตั้งแสงตะวันแรงกล้า สาดแสงเจิดจ้าทั่วแคว้นแดนไทย”

เพลงอื่น ๆ ของ “สุธรรม บุญรุ่ง” เช่น เพลงภูพานปฏิวัติ,
มาร์ชลาชยาว, มาร์ชชาวนาไทย, ฟ้าใหม่, มาร์ชกรรมกร ฯลฯ

ผลงานของ จิตร ภูมิศักดิ์ หรือ ปิกร หรือ กวีการ
เมือง หรือ สมสมัย ศรีสุทธรธรรม หรือ ศิลป์ พิทักษ์ชน ฯลฯ
ศิลปินนักรบผู้ยิ่งใหญ่ของประชาชน ส่วนใหญ่เกิดขึ้นก่อนและ
ระหว่างถูกจำคุก เมื่อได้รับการปล่อยตัวในปี ๒๕๐๗ หลังจากถูก
จำคุกอยู่ ๖ ปี ในต้นปี ๒๕๐๘ หลังจากที่พบว่า การต่อสู้กับเหล่า
เผด็จการฟาสซิสต์นั้นจะต่อสู้โดยเปิดเผยไม่ได้ ต้องตีตอวรุช ต้อง

จัดตั้ง ต้องปลุกระดมมวลชนอย่างเอาจริงเอาจัง จึงจะห้าห้ากับ
 เผด็จการฟาสซิสต์ได้อย่างสมน้ำสมเนื้อ จิตรจึงตัดสินใจ “เข้าป่า”
 จับอาวุธเข้าร่วมการต่อสู้กับขบวนการของประชาชนที่ชนชั้นปกครอง
 ชนานนามว่า “ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์”

แต่ในวันที่ ๕ พฤษภาคม ปีเดียวกันนั่นเอง จิตรก็เสียชีวิต
 ในแถบเทือกเขาภูพาน จากการปราบปรามของชนชั้นปกครอง

เพื่อรำลึกถึงชีวิตและการต่อสู้อันยิ่งใหญ่ของ “จิตร ภูมิศักดิ์”
 บทกลอนสั้น ๆ ซึ่งเขาได้ประพันธ์ไว้ในนาม “ศรีนาคกร” จะ
 ช่วยให้เราโน้มใจรำลึกถึงเขาได้อย่างดีที่สุดคือ

“เพื่อลบรอยคราบน้ำตาประชาราษฎร์
 สักวันชาติจักสู้รบด้วยหฤหรณ์
 แม้นชีพใหม่กับเหมือนหวังอีกครั้งครัน
 จักน้อมพลชพนนเหอมวลชน”

ภูพานปฏิวัติ

เนื้อร้องและทำนองโดย

จิตร ภูมิศักดิ์

ขึ้นตระหง่านท่า

แม่ไพศาลทิววยอดสูงสง่า

ภูพานมิ่งขวัญคู่เหล่าแหล่งไทย

ธงแดงเด่นของพรรคสละบัตโบทกริ้วเหินอุ

สู่พายุโหมเทวีทิวไม้เคยหัวไพร

ประทึบแห่งยุคเหมือแสงอาทิตย์อุทัย

นำทางสู่ชัยมิได้หัวมั้นในศรัทธา

นักรบเหินภูพาน ทหารของมวลชน

เด็ดเดี่ยว อดทน เลือดเนื้อหลเพื่อประชา

ทุกดวงคิดดำเนินาชนเขาสูงเสียดฟ้า

พวกเราเฝ้าคณคั่นหนทาน

เสียดบั่นถ้องคำรามคุกคามทั่วแดนดง

ระเบิดท่มลงปานไพรไม้เคยสะท้าน

สงครามประชาชนเทกคนถ้วนอาจหาญ

ขึ้นหัตต์ตระหง่าน ดั่งภูพานไม้ท้วนผองภัย

หมดอายุ 16/04/2565 มวลชนเกรียงไกร ชนชาติชัชสงคราม

เพลงปฏิวัติ แต่สะพัดโหมฮือเป็นเปลวคุกคาม

ธงแดงเด่นงามโบททวยท่าเหินยอดภพาน ©

บทประพันธ์ชนนเป็นผลจากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวรรณคดี
สมัยโบราณของไทยเรา ซึ่งเป็นงานที่ควรได้รับการส่งเสริม
อย่างขง, ด้วยว่าวรรณคดีสมัยโบราณของเรานั้นมีอยู่มากมาย
ที่ถูกส่งหายไป หรือถูกหมกไว้ภายใต้โคลนเลนแห่งความ
เห็นแก่ตัวของบุคคลบางคนและคาบางหมู่บางเหล่า แต่ใน
แหละ, การค้นคว้าเพียงชนแรกน บ่อมจะสมบูรณ์ทีเดียว
ไม่ได้ เหตุฉงน หากท่านผู้ใดมขอความรู้เพิ่มเติมจะช่วยกัน
ส่งเสริมขอเขียนชนนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก็จะเป็นการดีและน่า
จะเป็นกุศลอันใหญ่หลวงนักแก่วงการศิลปวรรณคดีของชาวเรา

บทบาททางวรรณคดีของพระมหามนตรี

ทีปกร

๑ . . .

พระมหามนตรี (ทรัพย์)...นามนี้ โดยแท้ที่จริงแล้ว คือ
นามของกวีผู้ควรแก่การสรรเสริญเทิดทูนผู้หนึ่งแห่งจักรวาลวรรณ
คดีของประชาชนในสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ แต่
รู้สึกเสมือนว่า จะเป็นที่รู้จักกันอย่างลางเลือนเกินกว่าที่ควรใน
หมู่ประชาชนสมัยปัจจุบัน

บางทีอาจจะเป็นที่รู้จักกว้างขวางกว่า ถ้าจะเอ่ยถึงงาน
ชั้นเยี่ยมของกวีรุ่นก่อน นั่นคือ 'บทละครเรื่องระเด่นลันได'
หนึ่ง เพราะระเด่นลันได เป็นกลอนบทละครที่ตกลงขบขันเป็น
อมตะ และประชาชนรู้จักกว้างขวางยิ่งกว่าตัวของกวีผู้แต่งเอง

จริงอยู่ระเด่นลันได เป็นเพียงบทละครตกลงขนาดสั้น ซึ่ง
ถ้าจะเทียบกับความยาวของบทละครเรื่อง อิเหนา ของรัชกาลที่ ๓
แล้ว ความยาวของละครของพระมหามนตรีอาจจะไม่ถึงหนึ่งในร้อย
ของอิเหนา ถ้าจะเปรียบว่าอิเหนาคือนวนิยายเรื่องยาวขนาดสี่เล่มจบ
ระเด่นลันไดก็คือนวนิยายประเภทเรื่องสั้นเรื่องหนึ่งเท่านั้น แต่
ภายในความสั้นนั้นแหละ ที่ได้มีคุณค่าแห่งการต่อสู้และบุกเบิกทาง
วรรณคดีบรรจุอยู่, และก็คุณค่าอันนี้เอง ที่ได้หล่อหลอมให้
'ระเด่นลันได' ทรงความเป็นอมตะ แทนที่จะถูกกลืนหายไปท่ามกลาง
บทละครพระราชนิพนธ์ชิ้นมหิพารที่มีอยู่อย่างมากมายในยุคนั้น

เพื่อให้การศึกษาคุณค่าของระเด่นลันได และบทบาท
ทรงศนะทางวรรณคดีของพระมหามนตรี ที่เราจะกระทำกันต่อไป
ข้างหน้าได้เป็นไปอย่างสมบูรณ์ จึงสมควรที่เราจะได้รู้จักบทละคร
เรื่องสั้นนี้เสียชิ้นหนึ่งก่อนอย่างคร่าว ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานทั่วไป
สำหรับประกอบการศึกษาและวิเคราะห์ของเรา

เรื่อง ระเด่นลันไดทั้งเรื่อง มีตัวละครอยู่เพียงสี่ตัวเป็นชาย
 สองหญิงสองเท่านั้น ฝ่ายชายก็คือ 'ระเด่นลันไดอนาถา' ขอทาน
 ที่เป็นตัวเอกชูโรงของเรื่อง และ 'ท้าวประคุดสุวรรณศรีทรงประภัก' อนุ
 เลียงวิวกู่อาฆาตของระเด่นลันได; ฝ่ายหญิงก็คือ 'นางประคอง
 หุกดวงดวงสมร' เมียทาสของท้าวประคุด และ 'นางกระแอทวยชาย
 ขนมห' แม่ค้าข้าวเหนียวหน้ากึ่งผู้เป็นซู้รักของระเด่นลันได ตัว
 ประกอบก็มี 'พวกหัวไม้กระตูดผชีซ่า' เพียงสามสี่คนเท่านั้น ส่วน
 สถานที่เกิดของเรื่อง ก็คือบริเวณเสาชิงช้าหน้าโบสถ์พราหมณ์และ
 บริเวณริมคลองหลอดใกล้กรมประชาสัมพันธ์ในพระนครเดิมนี่

พระมหามนตรีเริ่มเรื่องระเด่นลันไดของเขาดังนี้ :-

มาจะกล่าวบทไป	ถึงระเด่นลันไดอนาถา
เสวยราชองค์เดียวเที่ยวรำภา	ตามตลาดเสาชิงช้าหน้าโบสถ์พราหมณ์
อยู่ปราสาทเสาคอคยอตตัวน	กำแพงแก้วแล้วล้วนด้วยเรือพราหมณ์
มีทหารแหนหน้าเฝ้าโฌงยาม	คอยปราบปรามบั้งจามิตรที่คิดร้าย
เที่ยวสี่ซอขอข้าวสารทุกบ้านช่อง	เป็นเสปียงเลี้ยงท้องของถวาย
ไม่มีใครขังขังทั้งหญิงชาย	ต่างฝากกายฝากตัวกลัวบารมี
พอโพล้เพล้เพลลาจะสายณห์	ยุงชุมชุมควันแล้วเข้าที่
บรรทมเหนื่อเสื่อรำแพนแทนมณี	ภูมียิบเขาเมากัญชา

ครั้นรุ่งสุริยันตะวันไต่กิ่ง   โกงโค้งลงในอ่างแล้วล้างหน้า
 เสริจเสวยข้าวตังกับหนังปลา   ลงสระสรองกงคาในท้องคลอง
 กระโดดดำสามทีสี่เหวี่ยงโคล   แล้วย่างชันบันไดเข้าในห้อง
 ทรงสุคนธรป่นละลายดินสอพอง   ซิลอมสองแก้มคางอย่างแมวคราว
 หนึ่งกางเกงเข็มหลงลงกรณ   ผ้าทิพย์อาภรณ์พันขาว
 เจียรระบาศเสมียนละว้ามาแต่ลาว   ดูราวกับหนังแซกเมื่อแรกมี
 สรวมประคำคีควายสพาย่าม   หมดจคงคางมกว่าบั้นหยี
 กุมตะบองกันหมาจะราวี   ถือชอจรถลีมาตามทาง ฯ

ระเด่นลันไดเดินทางมาสักครู่ ก็มาถึงเมืองใหม่เมืองหนึ่ง
 คูใหญ่โตกว้างขวาง นั่นก็คือ คอกวัวของท้าวประตู จึงเตร่เข้าไป
 ไกล หมาเฝ้าคอกวัวก็วิ่งกรูออกมาเห่ากริ้วกราว ตอนนั้นก็กล่าว
 ถึงนางประแดะเมเหษีของท้าวประตูที่อยู่เฝ้าบ้าน

เมื่อนั้น   นางประแดะหูกดวงดวงสมร
 ครั้นรุ่งเช้าท้าวประตูภูธร   เสด็จจรจากเวียงไปเลี้ยงวัว
 โฉมเฉลาเนาในที่ไสยา   บรรจงหันกัญชาไว้ทำผ้า
 แล้วอามัน้ำทาแบ่งแต่งตัว   หวีหัวหาหาเกล้าผมมวย
 ได้ยินแว่วสำเนียงเสียงหมาเห่า   คิดว่าวัวเข้าในสวนกล้วย
 จึงออกมาเผยเกลอยู่แร้ววย   ตวาดด้วยสระเสียงสำเนียงนาง

พอนางประเดะออกมาตวาดหมา ระเด่นลันไดเห็นเข้าก็
ตลึงชมโฉม

สูงระหงทรงเพรียวเรียวยวุด	งามละม้ายคล้ายอุฐูล้ำป่า
พิศแต่หัวตลอดเท้าขาวแต่ตา	ทั้งสองแก้มกัลยาตั้งลูกยอ
คิ้วโค้งเหมือนงาช้างตีคิ้ว	จมุกละม้ายคล้ายพริ้วขอ
หูกลวงดวงพักตร์หิ้งอ	ลำคอโตคั่นสนกลม
สองเท้าห้อยตุงตั้งถูงตะเคียว	โคนเหยวแห่งรวบเหมือนบวบต้ม
เสวยสลายจากพระโอษฐ์อม	มันหน้าเขยหน้าชมนางเทวี

เมื่อชมโฉมจนเต็มตาแล้ว ระเด่นลันไดก็
ออกใจทักทักรักเต็มที ก็ทรงสี่ซอกสุวรรณขึ้นหันไต
ยกย้ายร้ายร้องเป็นลำนำ มีอยู่สองสามคำจำไว้ได้
สุวรรณหงษ์ถูกหอกอย่าบอกใคร ถูกแล้วกลับไปได้เท่านั้น

ฝ่ายนางประเดะหูกลวงดวงสมรฟังเพลงขอทานแล้วก็ให้
บันบัวนรญาจวนใจ ทั้งรักทั้งสงสาร จึงหันกลับเข้าไปในเรือน
..... แล้วตักเอาข้าวกลองมาสองแฉ่ง
ค่อยประจงลงใส่กะบะแดง กับปลาสดแห้งห้าหกตัว
แล้วลงบันไดมิได้ช้า เข้ามานอบนบจบเหนือหัว
เอาปลาใส่ยามด้วยความกลัว แล้วยอบตัวลงบังคมกัมพักตรา

พอได้รับทานข้าวกล่องกับปลาสดิ ะเด่นลันไดก็แสดงบท
เจ้าชู๊ไก่แจ้เอ๋ยเกี่ยวขันธ์ทันที

งามเอียงามปลอดภัย

ชีวิตพ้นรอดด้วยข้าวสาร

เป็นกุศลคลใจเจ้าให้ทาน

เยาวมาลย์แม่มีพระคุณนัก

แล้วก็ถามไถ่ถึงพระนามของท้าวเจ้าภราเชชักไชรัว่านางเป็น
พระธิดาหรือเป็นพระมเหสี พอถามจบก็ปากว่ามีถึง จับมือนาง
ประเดะเข้าทันทีโดยไม่ฟังคำตอบ นางประเดะยุดยื้อเท่าใด ะเด่น
ลันไดก็ไม่วางมือ นางประเดะจึงเอ๋ยปากบอกความจริงว่านางมีผิว
แล้ว จะมาทำเป็นชู้ชายจะมีบาปมีกรรม แต่พระสุวรรณลันได
เรื่องศรีของเราก็ไม่ฟัง

ดวงเอยดวงใต้

สบตได้เจ็ดวักตัดสองหู

ความจริงพี่มิเล่นเป็นเช่นชู้

จะร่วมเรียงเคียงคู่กันโดยดี

ถึงมิใช่ตัวเปล่าเจ้ามีผิว

พี่ไม่กลัวบาปดอกนะโคมศรี

อันรกรตกใจไปโยมิ

ยมพบาลกับพี่เป็นเกลอกัน

เพียงจับมือถือแขนอย่าแค้นเคือง จะให้น้องสองเฟืองอย่าหุนหัน

แล้วแก้เงินในไถ้ออกให้พลัน

นี่แหละขันทมหากหมั่นกัลยา

พอดึกตึกสักหน่อยนะน้องแก้ว

พี่จะลอดล่องแมวขันไปหา

โคมเฉลาเจ้าจงได้เมตตา

เปิดประตูไว้ทำอย่าหลับนอน

นางประเตาะส่งเงินหมื่นขึ้นหมากสองเฟื้องคืนให้แก่ระเด่น
 ลันได แต่ก็อดกระมิดกระเมี้ยนบอกชื่อเสียงเรียงนามของตัวให้
 ระเด่นลันไดรู้ไม่ได้ ครั้นบอกชื่อเสียงตามประสงค์ของระเด่นลันได
 แล้ว นางก็บอกว่าทำวประคู้ผู้เป็นผัวไปเลี้ยงวัวอยู่ ถ้ากลับมาเห็น
 จะเกิดความใหญ่ ขอให้รีบกลับเสีย แต่พระสุวรรณลันไดก็ไม่กลัว
 คุยเชื่องว่า :-

พีก์ทรงศักดากล้าหาญ

แต่ข่าวสารเต็มกระบุงยังแบกไหว

ปลาแห้งพีเอาเข้าเผาไฟ

ประเดี้ยวใจเคี้ยวเล่นออกเป็นจุก

นางประเตาะหมดหนทางจะให้ระเด่นลันไดกลับได้ จึงต้อง
 อ้อนวอนขอความเห็นใจ

ขอพระองค์จงฟังขยงหุคคิต

อย่าให้มีความผิดคิตตัวน้อง

ทำวประคู้ภรรยาเธอขยง

ถ้ารู้ถึงทำวเธอจะทุบถอง

จงไปเสียก่อนเกิดพ้อรูปทอง

อย่าให้น้องชัวชัวเป็นนรคิต

เมื่อโดนน้ำเย็นเข้าไม้ขึ้น ระเด่นลันไดก็ลากลับไปด้วยความ
 หมายมั่นว่า จะดอดมอลอดล่องแมวเข้าหานางในตอนดึกให้จงได้

จากแรกจบไปแล้ว พระมหามนตรีก็เริ่มจากต่อมาโดยกล่าว
 ถึงทางฝ่ายทำวประคู้

เมื่อนั้น	ท้าวประจักษ์สูริวงศ์ทรงประภูัก
เที่ยวเลี้ยงวัวลาเลื่อยเหน้อยนัก	เขาหยุดยั้งนั่งพักในศาลา
วันเมื่อมเหสีจะมีเหตุ	ให้กระตุนัยเนตรทั้งซ้ายขวา
ตักแกตกลองตรงพักตรา	คลานไปคลานมากี่สิ้นใจ
แม่โคขันสัดผลัดโคตัวผู้	พิเคราะห์ดูหลากจิตคิดสงสัย
จะมีเหตุแม่มนันพรันพระทัย	ก็เลี้ยงไล่โคกลับเข้าภารา
ครั้นถึงขอบรวริมหัวบ่อม	พระวังอ้อมเลยลัดสกดหน้า
ไล่เข้าคอกพลันมีทันช้า	เอาขี้หญ้าสุ่มควนกันเรนยุง
ย่นลุบเนื้อตัวที่หวับนใด	แล้วเข้าไปรางค์รัตนผลัดผ้านุ่ง
ยุรยาตร์เยื้องย่างมาข้างมุ้ง	เห็นกระบุงข้าวกลองนินพร่องไป
ปลาสดในกระบวยก็หายหมด	พระทรงยศเสียดายน้ำลายไหล

ด้วยความเสียดายและด้วยความโมโหหิว ท้าวประจักษ์จึงเรียกนางประแต่มาสอบถามปากคำว่า วันนี้มีใครมาที่ภาระประจักษ์บ้างหรือไม่ แรกทีเดียวนางประแต่ว่าไม่มีใครแปลกปลอมเข้ามาเลย แต่ครั้นท้าวประจักษ์และจะเอาเรื่องทีของหาย นางประแต่ว่าก็สารภาพว่ามีขอทานคนหนึ่ง นางไม่รู้จักชื่อเสียงเรียงนามมาลีซอขอทาน นางจึงได้ให้ไปเพราะสงสาร พอได้ฟังเรื่องขอทาน ท้าวประจักษ์ก็เฝ้าออกทันทีว่าต้องเป็นระเกาเถลันใดตัวดี

มันเสแสร้งแก้งทำมาขอทาน จะคิดอ่านตัดเสบียงเอาเวียงชัย

ท้าวประคู้โกรธจัดด้วยความเสียดายที่ข้าวปลาทกไปเป็น
เสบียงของศัตรู และด้วยความหึงหวง โดยเข้าใจว่านางประแตจะมีชู้
จะเลี้ยงไว้ไยเล่าเมื่อข่าวแพง จวบซักพระแสงออกแกว่งไกว

นางประแตพยายามอ่อนน้อมนซ์แจง แต่ท้าวประคู้หือเสียด
แล้ว จึงจะลงมือตบตี ปากก็ประกาศว่าเลิกกัน เมียไม่ดีไม่เลี้ยงจะ
หาเอาใหม่

หาเอาใหม่ให้ดีกว่านี้อีก ผิดก็เสียเงินปลีกสองสลึง

ว่าแล้วท้าวประคู้ก็ลงมือตีเมีย ปิดประตูลงกลอนแบบปิด
ประตูตีแมว แล้วก็ถีบนางประแตเข้าให้โพงใหญ่ ตอนนั้นพระมหา
มนตรีเขียนคำคร่ำครวญของนางประแตไว้ว่า

เสียแรงได้เป็นขำมาแต่โซ	กลับพาโลโกรธาต่ำตี
น้องก็ไร้ญาติวงศ์พงศา	หมายพึ่งบาทาพระโคมศรี
โคตรพ่อโคตรแม่ก็ไม่มี	อยู่ถึงเมืองตานีเขาตีมา
ตะโพกโคกโดยเมียแทบคลาด	ถีบด้วยพระบาทตั้งชาติซ้ำ
จะอยู่ไยไปไยเล่าไม่เข้ายา	ตายโหงตายห้าก็ตายไป

ทีปกร

แม่เรือนเช่นนี้มีเป็นผล
 ไปเสียมีงไปไม่เสียตาย
 สาวสาวชาววังก็ยิ่งดม
 เก็บเงินค่านมผสมไว้
 นางประเดะเห็นจะถูกขับแน่
 หลั่งว่า :

มันจะลงล้วงกันกุฉิบหาย
 กูจะเป็นพ่อหม้ายสบายใจ
 ไม่ปรารมภ์ปรารจะมีไหม
 หาไหนหาได้ไม่ทุกขร้อน
 จึงวอนด้วยการ คร่ำครวญถึงความ

ไอ้พ่อใจบุญของเมียเอ๋ย
 ต้มปลาร้าตั้งหม้อกับท้อไม้
 พระเคียรัดนมวัวให้เมียชาย
 เหลือติดกันกระบอกเอาจอกริน
 แต่พ่อพลบรบเมียเข้ากระท่อม
 ในมุ้งยุงชุมพ่อสุขควัน
 กินอยู่พวยสบายใจ
 ออกห้องตั้งไฟไหม้ลามเลีย

แปดคำพ่อเคยเชือกคอกไก่
 เมียยังอาศัยได้อยู่กิน
 แม้สายที่ยังไม่หมดสิ้น
 ให้เมียกินวันละนิดคืดทุกวัน
 พ่อนั่งกล่อมจนหลับแล้วรับขวัญ
 สารพันทรงศักดิ์จะรักเมีย
 พ่อมอบไว้ให้วันละสิบเบี้ย
 จะทิ้งเมียเสียได้ไม่โยคี

เมื่อเห็นว่าท้าวประคู้ไม่ยอมใจอ่อนแน่ จึงขอร้องให้ท้าว
 ประคู้ยอมให้นอนค้างอีกสักคืนหนึ่ง พอพ้นคืนแล้ว นางจะได้ออก
 จากบ้านไปได้ไม่ต้องหวาดกลัว แต่ท้าวประคู้ยื่นกรานไม่ยอมทำ
 เดียว ไล่นางออกไปพ้นประตูเรือน

203110

ว่าพลางปิดบานทวารโฌง   เข้าในห้องท້องพระโรงขมิ้มมัน
 ยกหม้อตุงก่าออกมาพลัน   พระทรงศักดิ์ชักควันโขมงไป
 เมื่อถูกปิดประตูจหน้าอย่างนี้   นางประเดะก็เกิดมุมานะขึ้นมาบ้าง
 กุจะหาผิวใหม่ให้ได้ดี   เอาโยคีกินไฟไม่ได้หรือ
 ครันตั้งปณิธานจะหาผิวใหม่แล้ว   นางประเดะหูกดวงดวงสมรอดีต
 มเหสีท้าวประจักษ์ตัดสินใจ
 คำว่าถูกเบียดใส่กระจาด   ฉวยผ้าแพรชาดขึ้นพาดบำ
 ลงจากบันไดโคลคลา   น้ำตาคลอคลอจรัล

แต่คืนนั้นเดือนก็มีด ช้ำฝนก็ตกพรวา ๆ มีแต่เสียงกบเสียงอิ่ง
 อ่าง มองไปรอบทิศของกรุงเทพฯ ๖ เมื่อร้อยปีก่อน ก็เห็นแต่ความ
 มีดวังเวง นางประเดะจึงหมัดหนทางที่จะบุกบันไปทางทิศใต้

ย้อนกลับมากล่าวถึงระเด่นลันได ซึ่งตระเวนขอทานไปจน
 ตลอดควัน

ครันพลบค่ำเข็นบันไดไว้นอกชาน ยกเชิงกรานสุ่มไฟใส่พื้นตอง
 แล้วเอนองค์ลงเหนือเสื่อกระจูด นอนนิ่งกล้งทูลอยู่ในห้อง

นอนพลิกกลับไปกลับมาที่หวลคิดถึงนางประเดะ จึงออก
 จากบ้านจะไปลอดล่องแมวเข้าหาตามนั้ด ครันไปถึงคอกวัว แล

เห็นไฟแดง ๆ อยู่ที่คอก ก็คิดว่าท้าวประจักษ์คงจะลงมาอนเฝ้าว่าว
 อยู่ในคอก ส่วนนางประเตาะคงจะนอนอยู่บนเรือนคนเดียว จึงย่อง
 ขึ้นบ้านและทำเสียงหนูเป็นสัญญาณพลางเคาะฝาก็อก ๆ แต่ก็ไม่มี
 เสียงตอบ ให้นึกต่อว่านางประเตาะที่ช่างทำลึมนักอยู่ในใจ ทาง
 ฝ่ายท้าวประจักษ์ได้ยินเสียงเคาะ ๆ เคาะฝา ก็คิดว่าพระมเหสีหูกวาง
 คงสมรกลับมานองน้อชอกกินดี ในใจชักนึกสงสารที่เห็นนางช่าง
 อดทนต่อพระอาญาเมื่อคืนหุบถอง แต่ครั้นจะเปิดประตูรับหรือก็ยัง
 รู้สึกแค่นไม่หาย จึงทำแกล้งนอนเล่นตัวเฉยอยู่ แล้วก็เลยเปลอ
 หลับไป ฝ่ายระเด่นสุวรรณลั่นไค เมื่ออรออยู่ไม่เห็นนางซู้รักถอด
 กลอน ก็ใช้พลการล้วงกลอนเปิดประตูเข้าไปเอง

เปิดประตูเยื้องย่างเข้าห้องใน เข้านั่งใกล้ในจิตคิดว่านาง
 สมพาศยักษลักหลับซันทับบน ท้าวประจักษ์เต็มทนอยู่ข้างล่าง
 พระสวมสอดคอกอดไว้มิได้วาง ช้อนคางพลางจูบแล้วลูบคลำ

ท้าวประจักษ์ตกใจตื่นคิดว่าผีอำ จะว่าเป็นเมียก็ไม่ใช่ เลย
 เข้าใจว่าขโมย จึงร้องอะอะขึ้นว่าขโมยปล้น ระเด่นลั่นไครู้ว่าผิด
 ตัวก็โจนหนีอย่างไม่คิดชีวิต หนีหอบมาซุก ๆ จนหมดแรงก็เลยหยุด
 คิดว่าถ้าตามมาก็ได้สู้กันละ บังเอิญมาหยุดลงตรงที่นางประเตาะนั่ง
 ซุ่มคลุมหัวอยู่ ฟ้ำแลบปลาบ นางเห็นลั่นไคเข้าก็จำได้ ลั่นไคจึง

ชักใช้ไล่เสียง เมื่อรู้เรื่องราวตลอด ก็เลยคุยเชื่องว่าตนออกสำหั้น
ไปหาถึงห้องใน ไปปะเอาท้าวประคู้เข้า นึกจะฆ่าเสียแล้ว แต่
เห็นว่าการจะฆ่าผิวเพื่อเป็นขี้เมียนั้นบาปกรรม จึงได้ล่าทัพมา แล้ว
ก็เลยชวนนางไปบ้าน พอเข้าห้อง พระสุวรรณแล่นไต่เรื่องศรีกั
โถมนางทีเดียว

เชิญมาร่วมเรียงเคียงแขนง	อย่าทุกข์เลยพี่จะหามาเลี้ยงให้
เรายังมีศรีสุขทุกซอกซอไร	เงินทองถมไปที่ในคลัง
แต่ข่าวสารให้ทานพี่น้อง	ไม่พักซื้อได้ขายเสียหลายถั่ง
ทั้งปลาแห่งปลาทูปลั้ง	เสบียงกรังมีมากไม่ยากจน
ชคร้านขายนมวัวเหมือนผิวเจ้า	พี่ได้เปล่าสารพัดไม้ขัดสน
จะนั่งกินนอนกินสันกัवल	พี่จะชวนชวายหาเอามาเลี้ยง

แล้วจากที่สองของเรื่องก็ปลดลงพร้อมด้วยบทอัครรย์อัน
พิลึกพิลั่นตามธรรมเนียม

จากที่สามของท้องเรื่องเปิดขึ้นโดยการกล่าวถึงนางกระแ
อ ชักรักเก่าของระเด่นลันได นางกระแอเคยชื้อขายข้าวเหนียวหน้ากั
ง หมตอายุ 16/04/2565
กับระเด่นลันไดอยู่เนื่อง ๆ จนรักใคร่เป็นซู้กัน วันหนึ่งนางคิดถึง
ลันได จึงกระเดียดกระจาดข้าวเหนียวหน้ากังตรงไปยังเรือนของ

โลมนางกระแอเป็นอันสิ้นกระเสาะความ แต่ความตอนท้ายนี้ต้นฉบับขาดหายไป หอสมุดแห่งชาติในสมัยนั้น (คือสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ครั้นยังเรียกว่า หอสมุดสำหรับพระนคร) ก็หาฉบับไม่ได้จึงได้พิมพ์แต่เพียงเท่าที่มีฉบับเพียงนี้

๒ . . .

เราได้ทราบเค้าเรื่อง และได้พิจารณาตัวอย่างของบทกลอน ตลอดจนสำนวนโวหารของพระมหามนตรี ในเรื่องระเด่นลันไดละเอียดพอสมควรแล้ว ต่อไปเราจะได้ร่วมกันศึกษา และวิเคราะห์ถึงคุณค่าและบทบาททางวรรณคดีของบทละครตลกเห็นว่ามอยู่อย่างไร และอะไรหรือที่ทำให้บทละครเรื่องนี้เป็นทนายมดล่อเองกันอย่างแพร่หลายมากในครั้งกระโน้น

เมื่อครั้งแรกที่หอพระสมุดฯ จัดพิมพ์บทละครเรื่องระเด่นลันไดนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาถนอมฯ ได้เขียนคำอธิบายไว้ในคำนำว่า :-

พิมพ์อายุ 16/04/2565

“บทละครเรื่องระเด่นลันได ถ้าอ่านโดยไม่ทราบเค้ามูล ก็คงจะเข้าใจว่า เป็นบทแต่งสำหรับเล่นละครตลก แต่ความจริงไม่เป็นเช่นนั้น

หนังสือเรื่องระเด่นลันได ที่แท้เป็นจดหมายเหตุ หากผู้แต่งประสงค์จะจดให้ขบขันสมกับเรื่องที่จริง จึงแกเล็งแต่งเป็นบทละครสำหรับอ่านกันเล่น หาได้ตั้งใจจะให้ใช้เป็นบทเล่นละครไม่”

ที่กล่าวว่าเป็นจดหมายเหตุ ก็เพราะเรื่องระเด่นลันไดนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในสมัยรัชกาลที่ ๓ คือในครั้งนั้น มีแขกอินเดียคนหนึ่งชื่อ ลันได อาศัยอยู่ในบริเวณเสาชิงช้าตรงหน้าโบสถ์พราหมณ์ เทียวสี่ซอกขอทานเลี้ยงอาตมา ลันไดพูดไทยไม่ค่อยได้ เพราะเป็นแขกเทศมาแต่่นอก จึงหัดร้องเพลงขอทานเรื่อง สุวรรณหงษ์ ได้เพียงสองสามคำว่า “สุวรรณหงษ์ถูกหอกอย่าบอกใคร บอกใครก็บอกใคร” ร้องทวนไปทวนมาอยู่ได้เพียงเท่านี้ ในตอนนั้นยังมีแขกอินเดียอีกคนหนึ่ง เรียกกันว่าแขกประตู ตั้งคอกเลี้ยงวัวอยู่ที่ตรงแถวริมคลองหลอดระหว่างสี่แยกคอกวัวไปเชิงสะพานมอญที่ใดที่หนึ่ง นายประตูนั้นมีเมียเป็นแขกมาจากเมืองมลายู ชื่อนางประเดะจนเกิดมีเรื่องผิดฝาผิดตัวกันขึ้นออฉาว ส่วนรายละเอียดของท้องเรื่องนั้น จะเป็นจริงอยู่บ้างหรือพระมหามนตรีคิดเสริมขึ้นให้ขบขันไม่ทราบได้

หม่อมต้อย 16/04/2565

สิ่งที่ควรจะกล่าวเสียในที่นี้ก็ คือ เรื่องชื่อของตัวละคร อาจจะมีหลายคนเห็นว่าชื่อตัวละคร เช่น ลันได ประตู ประเดะ

กระแอ เหล่านี้ฟังดูพิลึกพิลั่น ทำนองพระมหามนตรีจะคิดขึ้นเอง ให้ซับซ้อนมากกว่าจะมีตัวมีตนจริง ๆ ซ่อนเร้นเราต้องนึกถึงความจริง ข้อหนึ่งที่ว่า ในสมัยก่อนนั้น คนไทยเรามีชื่อเสียงอยู่อย่างหนึ่ง คือ ชอบฟังชื่อชาวต่างประเทศให้กระเดียดมาเป็นเสียงไทย ๆ หรือจะพูดว่า ลิ่นแข็ง เรียกชื่อชาวต่างประเทศตามสำเนียงเดิมไม่ค่อยชัด จึงเรียกเพี้ยน ๆ เสียส่วนมาก ก็คงจะไม่ผิด อย่าง เซอร์ เยมสบรูก คนชาวบ้านก็เรียกกันคล่องคล่องปากว่า **เยสัปบุรุษ** ให้ฟังไถ้ ๆ เสียง **สัปบุรุษ**, **สัปสีก** อย่างไทย ๆ เข้าไว้ ถ้าหากจะเปิดดูในทำเนียบศักดิ์นาขุนนางฝ่ายพลเรือน เราจะเห็นมีตำแหน่งช่างขุนพราหมณ์อินเดียอยู่สี่คน จดไว้ว่ามี นาย **เวระกู่** นาย **ครุบ่า** นาย **ประหม่านันตี** และนาย **เอระกะบี** ฟังดูแล้วพอเดาออกคนเดียว คือ **ประหม่านันตี** ซึ่งน่าจะคงจะเพี้ยนมาจาก ชื่อ **ปรมนันที** หรือ **พรหมนันที** อะไรทำนองนี้ นอกนั้นกะไม่ออกว่าชื่อเดิมที่เป็นภาษาสันสกฤตนั้นเป็นอะไรแน่ ชื่อตัวละครพวกสันไต่ ประคู้ ประเคะ เหล่านี้ก็คงจะเป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกเป็นไทย ๆ ให้ฟังง่าย ๆ ทั้งนี้ อย่างแจกประคูนั้นเดิมอาจชื่อ **ปฤดู** หรือ **ปาลดู** อะไรทำนองนี้ก็ได้ แต่ออกจะเรียกยาก แปลไม่ออก เลยยกให้เป็น **พ่อดอกประคู้**

เสียง่ายดี ฉะนั้น จึงพอจะวางใจได้ว่า ชื่อเสียงตัวละครเหล่านี้ คงจะเป็นชื่อจริง มีตัวจริง มิใช่พระมหามนตรีแกเล้งคิดขึ้นให้เห็นชั้น

คราวนี้มีปัญหาว่า พระมหามนตรีมีความมุ่งหมายอย่างไรในการแต่งบทละครเรื่องนี้ ตามที่กล่าวกัน ก็ได้ยินเป็นเสียงเดียวว่า พระมหามนตรีมุ่งหมายที่จะแต่งเรื่องซ้ำ ๆ ซ้ำกันเล่นเท่านั้นมิได้ปรารถนาจะมีความหมายอะไรอย่างอื่น

ถ้าหากเราลองดูเรื่องระเด่นลันไดของพระมหามนตรีในฐานะเพียงบทละครตลกชิ้นหนึ่ง เรื่องราวของบทละครนี้ก็หมดลงเพียงเท่านั้น ไม่มีอะไรแปลกหรือพิเศษ ไม่มีคุณค่าทางวรรณคดีแต่อย่างใด

แต่ระเด่นลันไดจะเป็นเพียงบทละครตลกธรรมดาเท่านั้นละหรือ? คุณค่าของมันมีอยู่เพียงเป็นเรื่องชวนหัว เป็นจำอวดตลก ๆ ที่ผูกขึ้นมาในวงวรรณคดีไทยสมัยรัชกาลที่สามเท่านั้นละหรือ?

ระเด่นลันไดมิใช่บทละครตลก ๆ ราคาถูก ๆ อย่างนั้นแน่นอน! พระมหามนตรีผู้มีความคิดเขียงนักต่อสู้และนักคัดค้าน (คงจะกล่าวถึงต่อไปข้างหน้า) ย่อมจักไม่สั้กแต่ว่าเขียนระเด่นลันไดขึ้นเพื่ออ่านเล่นสนุก ๆ อย่างเดียวแน่นอน!

ขอให้เราตรวจดูความเป็นมาของวรรณคดีไทยเหนือสมัยของพระมหามนตรีขึ้นไป เราจะพบว่า วรรณคดีที่ผูกเป็นเรื่องนิยายหรือละคร หรือเรื่องพงศาวดารส่วนมาก มักจะเป็นเรื่องที่วนเวียนอยู่ แต่ชีวิตของเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน หรือชนชั้นสูงแทบทั้งสิ้น แต่ละเรื่องจะต้องเกี่ยวกับการรบราฆ่าฟันระหว่างพวกเจ้านายศักดินาเพื่อแย่งชิงนางงาม เกณฑ์ไพร่พลไปตายกันเป็นหมื่นเป็นแสน เช่นเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ และที่ ๒ เรื่อง ดาหลัง เรื่อง อิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ หรือไม่เช่นนั้นก็ต้องเป็นเรื่องการแย่งชิงราชสมบัติกันเองในระหว่างสังคมของชนชั้นศักดินา เรื่องอิฉาภิษยาภิกันระหว่างลูก ๆ เมีย ๆ ของกษัตริย์ เช่นเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย เรื่อง กาวี เรื่อง สังข์ทอง สรุปได้ว่า เรื่องทั้งปวงส่วนข้างมาก มักเป็นเรื่องของเจ้านายศักดินาเสียแทบทั้งสิ้น จะมีที่ลดต่ำลงมาบ้าง ก็ต้องไม่พ้นเรื่องของพวกเขาชนชั้นผู้ดี เศรษฐี เจ้าบ้านผ่านเมือง เช่นเรื่อง ไกรทอง

ความวนเวียนอยู่แต่เรื่องของชนชั้นสูง หรือในวงสังคมและชีวิตของชนชั้นศักดินา ที่มีพระเอกเป็นเจ้าชาย นางเอกเป็นเจ้าหญิงเหล่านี้ ทำให้เกิดความจำเจซ้ำในในวงวรรณคดีไทย, เกิดการลอกเลียนแบบ และก็ลอกเลียนกันอยู่เพียงในวงแคบ ๆ อันก่อให้เกิด

ลักษณะ **ตกรอบ** เกิดความอึดอัด เกิดความมึลตชืด ที่มีลตชืด ก็เพราะท้องเรื่องเป็นไปในทำนองคล้ายคลึงกัน, เป็นเรื่องเกี่ยวกับการแย่งชิงนางงาม เกณฑ์ไพร่พลไปตายเป็นหมื่นเป็นแสนคล้ายกัน, เป็นเรื่องแย่งชิงราชสมบัติกันเองระหว่างสังคมของชนชั้นศักดินาคล้ายกัน, เป็นเรื่องอิจจาริษยาระหว่างลูกเมียของกษัตริย์หรือชนชั้นศักดินาคล้ายกัน.....ลักษณะเช่นนี้ ทำให้รู้สึกว่แนวทางแห่งวรรณคดีเป็นแนวทางที่ตีบทันไว้ทางออก ไว้ทางพัฒนารสชาติของท้องเรื่องนับวันจะคลายลงและคลายลง ทางเดียวที่จะแหวกออกไปให้เด่นได้ ก็คือการแข่งขันกันทางด้านด้อยค่า การประดิษฐ์รูปแบบให้งามบรรเจิดและวิจิตรซับซ้อน เฉพาะในตำบพละคร ก็มักจะแข่งขันกันแต่ในด้านการแต่งบทชมนาง ชมนก ชมไม้ ชมปราสาทราชวัง ชมรถทรง ม้าทรง ขบวนทัพ ฯลฯ แต่ทางออกทางนี้ ก็เป็นเพียงการผ่อนคลายที่ได้ผลเพียงชั่วระยะเท่านั้น ในที่สุดก็หันเข้าหาลักษณะจำเจ ลอกเลียนเช่นเดิมต่อไป ฉะนั้นแหละ, ลักษณะ **ตกรอบ** จึงเกิดขึ้นทั้งด้าน เนื้อหา อันวนเวียนอยู่กับชีวิตของชนชั้นศักดินาและทั้งด้าน รูปแบบ คือการใช้ด้อยค่า, สำนวนและโวหาร....ชีวิตที่ฉายสะท้อนอยู่ในวรรณคดี ก็เป็นชีวิตกึ่งมนุษย์กึ่งเทพเจ้า ห่างไกลจากชีวิตของสามัญมนุษย์และสามัญชน

ถ้อยคำที่ใช้ ภาษาที่ใช้ส่วนมาก ก็เป็นภาษาที่แพรวพราวสูงศักดิ์
ห่างไกลจากภาษาของสามัญชน... ประหนึ่งว่า กวีศักดิ์นา ได้ยก
ชลอเอาวรรณคดีขึ้นไปประติษฐานไว้ ณ ยอดเขาไกรลาสอันสูงสุด
เอี่ยม... ราวกับว่า ทั้งกวีและวรรณคดีถูกจำกัดอยู่เพียงภายในยอด
ของหอคอยงาช้างอันสลักเสลาอย่างวิจิตรบรรจง !

**แน๊ะ ความรู้สึกเบอหน่ายในความจำเจ มล็ดซัด
และความอดอึดกับแแบจะต้องเกิดตามมาอย่างไม่มีปัญหา**

เมื่อเกิดความรู้สึกอดอึดเช่นนั้นขึ้น ความคิดที่จะแสวงหาทาง
แหวกวงล้อมหรือทลายกรอบอันเคร่งครัดก็เกิดขึ้น ซึ่งความคิด
เช่นนี้มักจะเกิดขึ้นแก่ชนชั้นกลาง หรือสามัญชนที่มีโอกาสได้ดิบดัว
ขึ้นเป็นผู้มั่งคั่ง ที่ได้มีชีวิตและต้องอยู่กับพื้นดินมากกว่าจะต้องกับ
ความเป็นจริง ได้รู้ได้เห็นโลกกว้างไกลกว่าพวกศักดิ์นา ความรู้สึก
เช่นนี้อาจจะเกิดขึ้นแก่ชนชั้นศักดิ์นาเองบ้างเหมือนกัน แต่ทว่าเป็น
ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ไม่บ่อยนัก ทั้งนี้เป็นเพราะพวกศักดิ์นา
เคยชินอยู่กับการรักษาประเพณี เคยชินกับกรอบชีวิต และกรอบ
วรรณคดีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมต่อกันมา ความเคยชินและโอกาส
ที่จะได้สัมผัสกับชีวิตจริงของประชาชนมีอยู่น้อยมาก จนบางครั้ง
พวกเจ้านายศักดิ์นาหลายต่อหลายคนแทบจะเคลิบเคลิ้มไปว่า *ภาย*

ในวันนั้นเองคือประเทศไทยทั้งประเทศ! การที่ไม่เคยและไม่เคย
สัมผัสกับชีวิตจริงของประชาชนไพร่ราบนี้ คุณพุ่ม กวีหญิงใน
รัชกาลที่ ๓ และที่ ๔ ได้สะท้อนฉายความจริงไว้ใน 'นิราศวัง
บางยี่ขัน' ว่า :

พอผู้พ่ายท่ายประจำลำที่หนึ่ง	ทรงกำลังยาวโยนบโทนขวา ^๑
แลตลิ่งวังเวียนเปลี่ยนตา	คุณให้รารอรั้งจะนั่งดู
ด้วยรุ่นสาวคราวมาเป็นข้าบาท	ได้รับราชการเสร็จเสด็จอยู่
ไม่อาจทูลลาเลยไม่เคยดู	เห็นคนผู้แซกชอกชาวนอกวัง
จึงให้รอปอแลกระแสนาย	เบิกสบายเบาร้อนนารมณต์หวัง
ถึงโรงสมีกระท่อมล้อมรุ่งรัง	เกลบริมฝั่งรำฟุ้งกระบุงกระบาย
ไม่น่าดูสุสมีแต่แขก	เอาบ่าแบกพินตองมากองชาย
นึกสะเทินเมินหน้าระอาอาย	ชำเลื่องชายชมวัดนัมัสการ

ด้วยเหตุที่ชนชั้นศักดินาไม่ค่อยจะมีโอกาสสัมผัสกับชีวิตจริง
ของไพร่ ไม่มีโอกาสได้เห็นและเมื่อเห็นแล้วก็ให้รู้สึก 'ไม่น่าดูสุส
มีแต่แขก' หรือ 'นึกสะเทินเมินหน้าระอาอาย' เสียเช่นนี้ พวกเขา
มักคิด พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๖ ว่าจะหนักลบเข้าชั้นนมอยู่ในกรอบชีวิตของตน และ

๑. บโตน คือพวกตำราวงหลวง

กรอบวรรณคดีอันมีระเบียบแบบแผนและสูงส่งของตนไม่รู้สึก
ปรารถนาที่จะแหวกวงล้อมออกมาบ่อยนัก

แต่พวกชนชั้นกลาง หรือชนชั้นไพร่ที่ได้มีโอกาสใช้ชีวิต
อย่างอิสระโดยไม่ต้องเข้าเวรรับใช้เจ้านายตามสังกัดตลอดชีพ จะ
เริ่มมีความรู้สึกที่อึดอัดขึ้นในความจำเจ มล็ดชีวิต และคร่ำคร่า ยิ่ง
การค้า การคบหาสมาคมระหว่างเมืองเจริญขึ้น ความรอบรู้อย่างมาก
ขึ้น ความอึดอัดก็ยิ่งทวีขึ้น ความรู้สึกที่เห็นว่าควรจะมีอะไรใหม่ๆ
แปลกๆ ก็เกิดขึ้น และนี่แหละคือจุดที่จะทำให้เกิดวรรณคดีสำนัก
ใหม่ขึ้น นั่นก็คือสำนักที่หลีกออกมาหรือพังทลายออกมาจากกรอบ
วรรณคดีอันสูงส่งและเต็มไปด้วยชีวิตกษัตริย์ของศักดินา

พระมหามนตรี (ทรัพย์) นั้น โดยสภาพชีวิตและการ
ทำมาหากินแล้ว (คือเจ้ากรมพระตำรวจ) ก็เป็นศักดินาเต็มตัว แต่
ทว่าเป็นศักดินาที่อึดอัดต่อกรอบทางวรรณคดีของศักดินา ซึ่งเป็น
ปรากฏการณ์ที่นับว่าไม่เกิดขึ้นได้บ่อยนักดังกล่าวมาแล้ว ด้วยเหตุนี้
พระมหามนตรีจึงเป็นผู้นำคนหนึ่งในการแหวกกรอบประเพณี
วรรณคดีเก่าออกมาอย่างองอาจหาญ แทนที่พระมหามนตรีจะนำเรื่อง
ของกษัตริย์ ของเจ้าชาย เจ้าหญิง มาแข่งขันฝืนปากกับกวีศักดินา
ทั้งหลาย เขากลับก้าวลงมาจากยอดเขาไกรลาศ จากหอคอยงาช้าง

อันแพรวพราว...ก้าวลงมาสู่พื้นดินมาสัมผัสกับเนื้อดินและชีวิตของ
ชนชั้นไพร่ที่นอนกินคลุกอยู่กับมัน ตัวละครของพระมหามนตรี
มิใช่ตัวละครในความฝันอันบรรเจิด หากเป็นตัวละครที่มีจริงและก็มี
มิใช่เจ้าหญิงเจ้าชายหากเป็น ไพร่ราบ ยากก วนิพก ทาส อันเป็น
ชนชั้นที่ต่ำต้อยที่สุดของสังคมศักดินา !

พระเอกของเขามีชื่อ 'พระสุริวงศ์พงศ์อัญญาเดหวิ' ๒ หาก
มันเป็นขอทาน และก็ไม่ใช่ขอทานหรือยากที่ เป็นเจ้าชายปลอม
แปลงมาเพื่อหาคู่ครอง แบบในเรื่อง กิวนวงศ์ หรือ สังข์ทอง
หากเป็นขอทานที่เป็น ขอทาน จริง ๆ...เป็นขอทานผู้ไร้สมบัติ ที่ซุก
อยู่ในแถบเสาชิงช้าหน้าโบสถ์พราหมณ์ของกรุงเทพมหานคร ฯ

ตัวพระเอกตัวหนึ่งของพระมหามนตรีเช่นกัน แทนที่จะเป็นเจ้าชายผู้มี
ชีวิตลอยฟ่องอยู่โดยไม่ต้องแตะต้องกับการทำงาน หากเป็นสามัญชนผู้ทำงานตัว
เป็นเกลียว นั่นคือเป็นคนเลววรรคตมขายเป็นอาชพ

ตัวนางเอก นั่นละ เธอมีชื่อ เจ้าหญิง มิใช่ องค์หญิง มิใช่
นางงามพร้อมราวกับเทพธิดา หากเป็นหญิงสามัญที่มีรูปร่างเยี่ยง

๒. อัญญาเดหวิ คือ อัญญาเหวะ หมายถึงเทวดาผู้ไม่รู้จักตาย คำนี้เป็นคำ
ใช้หมดอายุ ๑6/04/2565
ไชเรียกชื่อนราชวงศ์ของอโณ (ตามคำสอนในโรงเรียน) แต่ความจริง
คำว่า อัญญา ในที่นี้ก็คือ อาสัจญา ในภาษาชาวซึ่งแปลว่า ราชวงศ์
เพราะฉะนั้น คำว่า อัญญาเดหวิก็คือ วงศ์เหวลา

หญิงของชนผู้ต้องทำงานจนมือหยาบกร้านทั่ว ๆ ไป มีอยู่ตอนหนึ่งในบทละครเรื่องนี้ ที่บอกให้เรา^{รู้}ได้ว่านางประเดะเป็น **เมียทาส** นั่นคือเป็นทาสที่นายประคู้^{ซื้อ}มาเป็นเมีย นั่นก็คือ ตอนที่ระเด่น-
ล้านไค^{เที่ยว}พาราศรีและย้อย^{ยุด}ตุตมี^{มือ} นางประเดะเอ่ยขึ้นว่า

“**ยิ่งว่าก็ไม่วางทำอย่างน พระจะมีเงินช่วยข้าด้วยหรือ**”

คำที่ว่า ‘พระจะมีเงินช่วย ข้าด้วยหรือ’ นี้แหละคือพยานที่บ่งว่า นางประเดะเป็น **เมียทาส** เพราะในยุคนั้นที่ยังมีทาสนั้น เขาถือกันว่า คนที่ขายตัวเป็นทาสนั้นเป็นผู้ตกทุกข์ได้ยากต้องการเงิน จึงมาหาพวกผู้ที่มีเงินให้ **ช่วย** **ซื้อ** เมื่อนายเงิน **ซื้อ** ทาสไว้ เขาจะเรียกว่า ‘**ช่วยทาสไว้**’ หรือทาสที่ทนความทารุณของนายไม่ได้ แต่ไม่มีเงินไถ่ตัว ก็จะมาหาทางขยับขยายโดยลองเปลี่ยนนายดูก็จะไปหานายเงินคนใหม่ที่ตนคิดว่าใจดีกว่า ทารุณน้อยกว่า ให้มา **ช่วย** ไถ่ตัวไปจากนายเก่า แล้วโอนตัวไปเป็นทาส กรณีนี้ นายเงินก็เรียกการซื้อทาสเปลี่ยนเมื่อว่า ‘**ช่วยทาส**’ อีกเหมือนกัน ภาษา ‘**ช่วย**’ อย่างนี้ มีอยู่ทั่วไปในกฎหมายลักษณะทาสของยุคศักดินา^๓ ฉะนั้น ^{๓๖๓๒๕๕๕}ความจึงสงสัยว่า นางประเดะเคยเป็นทาสมาก่อนแล้วทำวประคู้เอาเงินไปซื้อ^{ซื้อ}มาเป็น **เมียทาส** นางจึงถามว่า ล้านไคมีเงินช่วยนาง

๓. โปรดพดลกลุภกฎหมายตราสามดวงตอนลักษณะทาส

หรือไม่ นั่นคือ ถ้ารักนางก็ต้องเอาเงินมาซื้อตัวนาง (ช่วย) ออก
จากสิทธิ์ของท้าวประคู้ และอีกแห่งหนึ่งตอนที่นางประแตจะคร่ำ
ครวญ เมื่อถูกท้าวประคู้ตีว่า

“โคตรพ่อโคตรแม่ก็ไม่มี อยู่ถึงเมืองธานีเขาคีมา”

ตอนนั้นก็แสดงไว้ชัดเจนว่า นางเป็น ทาสเชลย ที่พวกเจ้านาย
ต้อนมาใช้งานจากเมืองปัตตานี ก็เป็นเชลยศึกที่ถูกกวาดต้อนมา
เป็นทาสของพวกแม่ทัพนายกอง แล้วหลังจากนั้นจึงได้มีใครไป
ช่วย (ซื้อ) เธอเปลี่ยนมือมาเป็นทอค ๆ ทาสเชลย หรือ เมียทาส
นี้แหละ คือ นางเอกของพระมหามนตรี มิใช่ องค์หญิงประตียะห์
ผู้สูงศักดิ์ หากเป็น นางประแต ทาสเชลยที่เขาซื้อเปลี่ยนมือเหมือน
ผักปลา... นางประแต ทาสเชลยที่แทบจะไม่มีค่าของความเป็น
คน !

ส่วนนางรอง หรือ ‘นางกระแถทวายชายขนม’ เธอก็เป็นแม่ค้า
ขายข้าวเหนียวหน้ากุงที่ทำมาหาเลี้ยงตน และต้องส่งดอกเบียให้แก่
นายเงินวันละเฟื้องละไพ ความข้อนั้น พระมหามนตรีกล่าวไว้ว่า :-

หมอตาย 16/04/2565

มาจะกล่าวบทไป

ถึงนางกระแถทวายชายขนม

เจ้าเงินไปรดปรานพานอกตม

นุ่งท่มผืนผ้าค่าบาทเฟื้อง

ผู้ดอกออกจากฟากเรือนนาย ลดเลี้ยวเที่ยวขายข้าวเหนียวเหลือง
ตามตลาดเสาชิงเข้ามาเนืองเนือง ปลดเปลื้องเฟื้องไฟได้ทุกวัน

ที่ว่า ‘ผู้ดอกออกจากฟากเรือนนาย’ นั้น เป็นสำนวนภาษา
สมัยที่ศักดิ์นัยยังมีทาส การ ผู้ดอก หมายถึงการที่ทาสขอทำสัญญา
กับนายเงิน แบบสัญญาเงินกู้ เช่นเป็นหนี้ค่าตัวอยู่ ๕๐ บาท ก็ขอทำ
สัญญาว่าเป็นทาสลูกหนี้ค่าตัว ๕๐ บาท จะต้องส่งดอกเบี้ยให้นาย
เหมือนกู้เงินในอัตราตามที่นายเงินจะเรียกเอา แล้วขอตัวออกมา
หากินทำดอกเบี้ยและเงินต้นส่งนายเงินจนหลุดเป็นไทอย่างเดิม โดย
มากพวคนายเงินเจ้าทาสไม่ยอมให้ทาสผู้ดอกออกไป ต้องการกัก
ตัวไว้ใช้หักค่าตัวไปที่ละน้อยๆ แยกจากนายเงินที่มีทาสมาก เหลือ
ใช้จึงจะพิจารณาอนุญาตให้ทาสที่เห็นว่าซื่อ ๆ ซื่อ ๆ ผู้ดอกออกไป
เป็นการหมุนเงินกินดอกเบี้ยที่สูงที่สุด เพราะทาสยอมยอมเสีย
ดอกให้ตามแต่จะเรียกเพื่อแลกกับอิสรภาพ ! พระราชกำหนดใหม่
ของรัชกาลที่ ๑ ซึ่งออกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๗ ก็กล่าวไว้ว่า “ทาส
ผู้ดอกเบี้ยไป เอาดอกเบี้ยมาส่งแก่นายเงินรายวัน รายเดือน
เป็นลากแก่นายเงินคนหนึ่งปลุกต้นไม่มีผลประโยชน์แก่เจ้า
ของ...”^๔ เมื่อเห็นกันว่า การให้ทาสผู้ดอกไปได้ และเรียก

๔. พระราชกำหนดใหม่ บทที่ ๒๘ ในกฎหมายตราสามดวงฉบับชำระรัชกาลที่ ๑

ดอกเบ็ญอย่างสูงลิ่วนี้ เป็นสิ่งชอบธรรม และชายยังมีน้อยรายที่นายเงินจะยินยอม ใครที่ได้ผูกดอกออกไปจึงถือว่าเป็นคนที่ได้รับความเมตตากรุณาหรือความโปรดปรานเป็นพิเศษ พระมหามนตรีจึงได้กล่าวไว้ว่านางกระแอมนี้ “เจ้าเงินโปรดปรานพานอุดม” ตามที่พระมหามนตรีกล่าวว่านายเงินโปรดปรานและให้ผูกดอกออกมานี้เป็นเครื่องแสดงว่า พระมหามนตรียังคงมีความคิดความรู้สึกเห็นดีเห็นงามอยู่กับระบบการชู้ตริตแบบที่นายเงินทำกับทาสอันมีอยู่ในยุคนั้น พระมหามนตรีมิได้คัดค้านการมีทาส หากแต่เอื้อมระอาต่อชีวิตเจ้า ๆ นาย ๆ จักร ๆ วงศ์ ๆ และหันมาเขียนถึงชีวิตของพวกเขาไพร่ พวกทาสที่มีอยู่ในสังคมเท่านั้น ทรรศนะทางสังคมของพระมหามนตรีมิได้ก้าวหน้า ทรรศนะที่ก้าวหน้าก็คือทรรศนะทางวรรณคดีเท่านั้น ข้อนี้พึงสังเกตดูให้ตระหนักชัดด้วย แต่ขณะเดียวกัน เราก็ต้องขอบคุณพระมหามนตรีที่ได้สะท้อนภาพการชู้ตริตดอกเบ็ญชนิด ‘รายวัน’ ไว้ด้วยว่านางกระแอมต้องส่งดอกส่งต้นรายวันทุกวัน... ‘ปลดเปลื้องห้องไฟได้ทุกวัน’ แม้จะเป็นการสะท้อนที่เป็นเชิงลบให้เห็นว่านางกระแอมเป็นคนมีโชควาสนาเจ้านายโปรดก็ตาม... นี่คือนางรองของพระมหามนตรี นางรองผู้เป็นนางทาสผูกดอก

และชายข้าวเหนียวหน้ากึ่งเก็บออมเอากำไรไปส่งเป็นดอกเบียและเงินต้นแก่นายเงินผู้ ใจดี เป็นรายวัน !

ส่วนตัวประกอบของละครเรื่องระเด่นลันได แทนที่จะเป็นพวกเสนาข้าราชการเช่นในวรรณคดีเก่า ๆ ของชนชั้นศักดินา พระมหามนตรีได้หันมาใช้พวกไพร่ราบที่จนกรอบและนิสัยเสีย เพราะเป็นนักเลงเล่นเบียเสียห่วย นั่นคือ ‘พวกหัวไม้กระดุมฝักข่า พอบ่อนเล็กกินเหล้าเมากลับมา’ (คำว่า *กระดุมฝักข่า* ในกลอนนี้หมายถึงลูกเต๋าที่ทำด้วยกระดุม) ทั้งนี้เราต้องเข้าใจว่ารัฐบาลในยุคศักดินาหารายได้เข้าพระคลังหลวงโดยการเปิดบ่อนเบียแล้ว ประมูลเก็บอากรบ่อน ตามสถิติปรากฏว่าใน พ.ศ. ๒๔๓๑ (รัชกาลที่ ๕) ในกรุงเทพฯ มีบ่อนเบียถึง ๔๐๓ บ่อน บ่อนใหญ่ ๑๒๖ บ่อน เล็ก ๒๗๗ ตั้งอยู่ซอกแซกทั่วทุกตำบลบ้าน ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ที่พระมหามนตรีแต่งเรื่องระเด่นลันไดนี้ จะมีสักกี่บ่อน ไม่มีสถิติ แต่เชื่อได้ว่ามีมากที่สุดทีเดียว ทั้งนี้เพราะในรัชกาลนั้นเกิดเงินฝืด รัชกาลที่ ๓ ได้ใช้นโยบายเปิดบ่อนอย่างกว้างขวาง และยังได้ใช้วิธีการออกหวย ก.ข. เพิ่มขึ้นอีกด้วย หวย ก.ข. จึงได้เริ่มขึ้นในครั้งนั้น (พ.ศ. ๒๓๗๘) บ่อนหวยนั้นมียู่ในกรุงเทพฯ ๖ หลายนสิบบ่อน ทั้งอากรบ่อนเบียและอากรบ่อนหวย ก.ข. ทำเงินให้รัฐบาล

สมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นจำนวนปีละหลายแสน สมัยที่เมืองไทยยังมีพลเมืองราว ๘ ล้าน แต่ถ้าเก็บอากรบ่อนได้นับเป็นห้า-เก้าแสนต่อปี ลองคิดดูก็แล้วกัน ว่าทั้งบ่อนเบี้ย ทั้งหวย ก.ข. จะอุดมสักเพียงใด ความจริงข้อหนึ่งที่เราไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือบ่อนการพนันเหล่านี้ ได้มีอิทธิพลต่อชีวิตของประชาชนในทางไม่น่าพึงใจ กล่าวคือทำให้เกิดนิสัยนักเลงและความสำนึกอันเลวทรามนานปีการ ฉะนั้นจึงไม่เป็นการประหลาดอะไร ที่พระมหามนตรีจะให้พวกหัวไม้ของห้องเรื่องคลอตออกมาจาก บ่อน อันมีอยู่เกลื่อนไปทั่วกรุง !

นี่แหละคือตัวละครของพระมหามนตรี !

ในที่สุดควรจะได้ทำให้ตระหนักชัดเสียอีกครั้งหนึ่งว่า การที่พระมหามนตรีนำชีวิตของไพร่ราบ และทาส ตลอดจนขอทานขึ้นมาขายสะท้อนในวรรณคดีนั้น พระมหามนตรีเพียงแต่สะท้อนถ่ายภาพของขอทาน ของทาส ของไพร่ลงไว้เฉย ๆ เท่านั้น พระมหามนตรีแลเห็นขอทาน ก็จับเอาขอทานมาเป็น ภาพปฏิมา ของวรรณคดี พระมหามนตรีมิได้มุ่งหมายที่จะโจมตีสังคมศักดินาที่ผลิตขอทาน พระมหามนตรีมิได้เป็นปากเป็นเสียงของขอทานที่ร้องอุทธรณ์ความอยุติธรรมของสังคม พระมหามนตรีมองเห็นทาสและทาสลูกหนูกอดอก พระมหามนตรีก็นำมาบรรจุลงในวรรณคดี

แต่มิได้เรียกร้องความเห็นใจให้แก่ทาส มิได้คัดค้านระบบทาส มิได้คัดค้านการชู้ตริตดอกเบียที่นายเงินกระทำต่อทาส พระมหามนตรี ยังคงมีทรรศนะทางสังคมเช่นเดียวกับชนชั้นศักดินาทั่วไป คือ ยังเห็นว่า ขอทานคือปรากฏการณ์ที่ต้องมีอยู่เป็นธรรมดาของสังคมมนุษย์ ยังเห็นว่าการมีทาสเป็นสิ่งชอบธรรม และยังเห็นว่าการให้ทาสผูกดอกเพื่อริตเอาดอกเบียรายวันนั้น เป็นการแสดงความโปรดปรานของนายเงิน เราจะเห็นว่าความคิดทางสังคมของกวีผู้นี้ยังคงเป็นความคิดเยี่ยงยุคสมัยศักดินาอยู่เต็มที่..... พระมหามนตรีกล่าวถึงชีวิตของกษัตริย์ผู้แพ้เหล่านั้น มิใช่เพื่อจะคัดค้านความอยุติธรรมของระบบสังคม หากมีจุดมุ่งเพียงเพื่อจะแหวกกรอบวรรณคดีของศักดินาที่จำเจอยู่กับชีวิตของชนชั้นสูงลงมาสู่ชีวิตของสามัญชนเท่านั้น และก็สะท้อนชีวิตของสามัญชนออกมาตามภาพที่เห็น และทั้งนี้เป็นการสะท้อนเพียงด้วยความสำนึกเยี่ยงชนชั้นศักดินาทั้งปวงในยุคนั้นเท่านั้น !

พระมหามนตรี ได้พังทลายกำแพงเก่าคร่ำออกมาจริง แต่เขามิได้ทำลายกำแพงการเอาเปรียบและทำนาบนหลังคนของระบบเศรษฐกิจศักดินา หากได้เพียงแต่ทำลายกำแพงอันเก่าคร่ำและคับแคบของศีลปวรรณคดีอันจำเจมดัดจริตของศักดินาเถลไถลเท่านั้น !

แต่ถึงกระนั้นก็ดี การทำลายกรอบกำแพงของวรรณคดี ศักดินาที่พระมหามนตรี (ทรัพย์) กระทำนั้น ก็ต้องนับว่าเป็นการกระทำอันองอาจและมีลักษณะก้าวหน้าสุดที่เกี่ยวสำหรับยุคสมัยของ ศักดินาเช่นนั้น.

๓ . . .

กวร ทลายกำแพงอันเก่าคร่ำและคับแคบของศิลปวรรณคดี อันจำเจ ซ้ำซากจนมล็ดซีดนั้น พระมหามนตรีได้ใช้วิธีการพิเศษ อันน่าประหลาดให้เกียรติอีกประการหนึ่ง นั่นคือ ได้ใช้วิธีการประชด ประชัน เสียคดี และเยาะเย้ย

เพียงแต่การแหวกวงล้อมของจักร ๆ วงศ์ ๆ ออกมาสู่ชีวิต สามัญชนเท่านั้น ยังไม่เพียงพอสำหรับกวีผู้นี้ เขายังได้กระทำมาก ไปยิ่งกว่านั้นด้วยอีกประการหนึ่ง นั่นคือ เยาะหยันกำแพงเก่า คร่ำคร่าที่เขาพังทลายออกมา

หมดอายุ 16/04/2565

ในยุคสมัยของพระมหามนตรีนั้น วงการวรรณคดีชั้นสูง กำลังอาบอิมไปด้วยความสูงส่งทรงศักดิ์ของ 'ระเด่นมนตรี' (อิเหนา)

และกษัตริย์วงศ์สัญญาเดหาอื่น ๆ ซึ่งล้วนเป็น ระเด่น กันให้
 เคลื่อนไปทั้งเรื่อง พระมหามนตรีแหวกวงล้อมของกษัตริย์ออกมา
 พุดถึง 'ชอทาน' และขณะเดียวกันเขาก็อุปโลกขอทานล้นไคของ
 เขาขึ้นเป็น ระเด่นล้นไค ซึ่งเราไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่าพระมหามนตรี
 ได้ตั้งใจจะกระแนะกระเหน 'ระเด่นมนตรี' ของรัชกาลที่ ๓ ระเด่น
 ล้นไคของเขาคือ กษัตริย์ชอทาน ที่เขาเชิดชูขึ้นเพื่อเปรียบเปรย
 ระเด่นมนตรีผู้เป็น กษัตริย์วงศ์เทวัน !

ในพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องอิเหนา เราจะสังเกตเห็นว่า
 ทุกตอนที่กล่าวถึงพวก ระเด่น ผู้แต่งจะกล่าวถึงด้วยถ้อยคำอันยกย่อง
 เกิดทูน เช่น :

เมื่อนั้น

องค์เทากุเรบัน นาดา

ขอให้สังเกตว่า คำที่ต่อท้ายนามกุเรบันก็คือคำ 'นาดา' อัน
 แปลว่า 'ที่พึ่ง' หรือ 'ผู้คุ้มครอง' ซึ่งหมายความว่า 'เป็นที่พึ่งของ
 ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน' แต่พระมหามนตรีก็กล่าวถึงกษัตริย์ชอทานของ
 เขาไว้ว่า :

มาจะกล่าววทไป

ถึงระเด่นล้นไค อนาดา

ในการกล่าวถึงเวลาเสวย เวลาทรง และเวลาทรงเครื่อง แทนที่จะพรรณาถึงการเสวยพระกระยาทิพย์อันโอชารส แทนที่จะพรรณาถึงการทรงชนิดไปรยปรายสุหร่ายริน และแทนที่จะกล่าวถึง 'เครื่องเอยเครื่องต้น' อันมีตาบทิศ, ทับทรวง, สังวาลย์เพชร, มงกุฎทอง, ถ้ำมรงค์วงศ์งาม ฯลฯ พระมหามนตรีก็กลับกล่าวไว้อย่างตรงข้ามว่า :

ครันรุ่งสุริยันตะวันไต่	ไก่อ้นไก่อ้นลงในอ่างแล้วล้างหน้า
เสร็จเสวยข้าวตังกับหนังปลา	ลงสระสงครงคองในท้องคลอง
โดดดำสามทีสี่เหงื่อไคล	แล้วอย่างชันบันไดเข้าในห้อง
ทรงสุคนธ์ฝ่นละลายดินสอพอง	ชโลมสองแก้มคางอย่างแมวคราว
นุ่งกางเกงเข็มหลงลงกรณ	ผ้าทิพย์อาภรณ์พันขาว
เจียรระบาดเสมียนละว้ามาแต่ลาว	ดูราวกับหนังแขกเมื่อแรกมี

กางเกงเข็มหลงลงกรณ^๕ ของระเด่นลันได ก็คือ กางเกงที่ปะแล้วปะอีก ปะจนเข็มหลง! ส่วน ผ้าทิพย์อาภรณ์พันขาว^๕ ก็คือ ผ้าพันสีขาว อันเป็นผ้าธรรมดาที่ชาวอินเดียผู้นั้นเอง (โธตี) แต่พระมหามนตรีแก่อ้างเรียกเสียให้เต็มยศเป็นภาษาเจ้าภาษานาย ส่วน 'เจียรระบาดเสมียนละว้ามาแต่ลาว'^๕ ก็คือ ผ้าคาดพุงที่พวกเซลดะว้าแถบป่าคงใช้คาดกัน ลันไดเที่ยวเก็บมาคาด พระมหา

มนตรีเอามาแกลังเรียกเสียด้วยราชาศัพท์ว่า 'เจียรบาด' เพื่อให้คำตัดกันกับสิ่งของ^๕

ในค้ำนตัวละครหญิง พระมหามนตรีก็ได้เวยะเยี่ยงนางเอกที่งามอย่างเพื่อฝันของวรรณคดีเก่า ๆ ไว้อย่างสุดฝีมือ ชนต้นก็เสนอออกมาที่เตี๋ยว่า :

เมื่อนั้น

นางประแดะหุกหลวงดวงสมร

ของนางงามในวรรณคดีนั้น กวีเก่า ๆ ของศักดิ์นามักจะเปรียบไว้ว่างามราวกับ 'กลีบบัว' แต่พระนางประแดะ

๔. กลอนวรรณคดี ในบทละครเรื่องระเด่นล้านได้อันหอสมุดพิมพ์ครั้งแรก แก่เป็น

'เจียรบาดเสมียน ละว้ามาแต่ลาว' คือแก้คำ เสมียนละว้า เป็น

เสมียนละว้า เข้าใจว่าจะแก้เพราะผู้จัดพิมพ์คิดเห็นว่า คำเสมียนละว้า

แปลไม่ออก แต่แท้จริงแล้วเสมียนละว้า คือ พวกเฉลยละว้าที่พวกเจ้าขุนมูล

นายกวาดต้อนมาใช้งานเป็นพวก เสมียน พวกนี้บางทีก็เรียกว่า เสมียน

ลาว ครึ่งนกงจะล่อกันว่า เป็นพวก เปิ่น, เรือร่า, (ตามคติศักดิ์นา)

จึงล่อเป็นคำล้อเลียน พระมหามนตรีกรมทรรสณะทางการดูถูกเชื้อชาติแบบ

ศักดิ์นาอยู่ จึงเก็บมาเปรียบเทียบให้เห็นว่าล้นใดแต่งตัวพระรุงพระรังเรือร่าดู

ไม่ได้เพื่อให้เห็นว่า ตัวอย่างของพวกเขา เสมียนลาว มีอยู่ในเพลงยาวชมพระยา

ศรีสาเทพ (เพ็ง) สมัยรัชกาลที่ ๓ ว่า : 'เสมียนลาว ชาวเฉลยได้

เคยใช้'

มเหสีท้าวประดู่เป็น นางงามหูกหลง ทว่า หูกหลง นมิใช่พระ
 มหามนตรีแก่งแต่งเล่นให้เห็นขัน หากเขาได้สะท้อนภาพความ
 จริงออกมาให้ตรงตามความเป็นจริง นางประแดะนั้น 'หูกหลง'
 จริง ๆ นางประแดะเป็นหญิงมลายูเชื้อแขก นัยว่าคงจะเป็น
 แยกทมิฬ ซึ่งอพยพมาอยู่ที่แถวเมืองปัตตานี พวกหญิงทมิฬนี้
 ชอบเจาะหูเป็นรูโตแล้วเอาตุ้มหูใหญ่ใส่ด่วงไว้ ยิ่งด่วงหูกยิ่งยาน
 รูหูที่เจาะก็ยิ่งโตพอโตก็ทำตุ้มหูให้โตขึ้น ทำเป็นปลอกยาว ๆ ตั้
 กว่าองคุลีห้อยด่วงไว้ทั้งสองข้าง เวลาถอดออกแล้วจะเห็นรูกลม
 โตขนาดใหญ่กว่าหัวแม่มือ ใครที่ไปเที่ยวมลายูเดี๋ยวนี้ยังจะเห็น
 หูกหลงเป็นตัวอย่างเคลื่อนไปหมด แต่เท่าที่ได้สังเกตมักจะเป็น
 พวกคนสูงอายุ นางประแดะที่ว่า 'หูกหลง' นั้น ก็คงจะเป็น
 แบบหญิงทมิฬในมลายูเดี๋ยวนั้นนั่นเอง

คติการชมนางงามของวรรณคดีศักดิ์สินานั้น โดยปรกติกวี
 มักจะกล่าวถึงอย่างเพื่อฝัน คือประมวลเอาความงามสมบูรณ์แบบ
 ตามอุดมคติที่ได้พบได้เห็นจากหญิงแต่ละคนมารวมเข้าไว้ในตัว
 นางงามของตน เช่น กวีเห็นว่าเขาอย่างนั้นนับว่างามที่สุด ก็กำหนด
 ให้นางงามในวรรณคดีมีเขานอย่างนี้ เห็นว่าอกอย่างหนึ่งงามที่สุด ก็
 กำหนดให้นางงามของตนมีอกอย่างนี้ เรียกว่ารวมเอาความงามที่สุด

ของทุก ๆ ส่วนเข้ามาประมวลไว้ในตัวนางงามของตนคนเดียว นอกจากนั้นยังกล่าวถึงความงามทางค่าน้ำท่าทาง เช่นเห็นว่าเดินอย่างหนึ่งงามเยี่ยม ก็กำหนดให้นางงามที่ยอดเยี่ยมของตนในวรรณคดีเดินอย่างนี้ อีกชั้นหนึ่ง เช่นว่า เดินเหมือนนางข้างเดิน (คือเดินทอดน่องเนิบ ๆ และย้ายสะโพกไปมาเหมือนที่สมัยนี้เรียกว่าเดินแบบ มาร์ลีน มอนโร) เป็นอันว่าความงามของนางงามในวรรณคดีเท่านั้น เป็นความงามอันสมบูรณ์แบบที่หาจริง ๆ ไม่ได้ เรียกว่าเป็น 'ความงามตามความคิดฝัน' หรือ 'ความงามในอุดมคติ' (Ideal Beauty) หญิงที่ไม่งามก็จะไม่มีโอกาสได้มาปรากฏบทบาทเป็นตัวนำในวรรณคดีเลย

พระมหามนตรีมีชีวิตอยู่ที่ท่ามกลางยุคสมัยของ 'ความงามในอุดมคติ' และก็คงจะรู้สึกอึดอัด รำคาญ และ 'หมั่นไส้' การเกิดทูนความงามอันเกินจริงนั้นเต็มสติกำลัง เขาจึงได้หยิบเอา 'หญิงสามัญ' มาแสดงเป็นตัวเอก และก็มีได้พรรณาความงามให้เกินความเป็นจริงเลย หากสะท้อนภาพของหญิงผู้นั้น คือ นางประเดะออกมาตามที่เป็นอยู่จริง นางประเดะของพระมหามนตรีจึง 'สูงระหงทรงเพรียวเรียวยรุค' และ 'พิศแต่หัวตลอดเท้าขาวแต่ตา' คือสูงโย่งและลำปีเยียงหญิงที่ทำงานทั่วไป นางประเดะนั้นคงจะ

เป็นผู้ค้าขานหน้าเป็นปรุเป็นรู พระมหามนตรีจึงได้สะท้อนภาพไว้ตามจริงว่า “^๕สองแแก้วกัลยาตั้งลูกขอ”

ถ้าหากพระมหามนตรีจะกล่าวเท็จเยี่ยงกวีเก่า ๆ พระมหามนตรีก็ต้องกล่าวถึงนางประเดะไว้ทำนองว่า ‘*เวยบางร่วงรัต กำคัตสวาท ผุคผาดสารพัดครัดเคร่ง*’ (รามเกียรติ์ ร. ๒) หรือไม่ก็ต้องกล่าวถึงนมของนางประเดะไว้ว่า “^๖สองอันสันทัดสัตบุษย์ พึงผูกพันท่าชลาสินธุ์” (บทละครเรื่องพระลอสำนวนวังหน้า สมัยรัชกาลที่ ๓) แต่พระมหามนตรีไม่นิยมกล่าวเท็จ จึงได้สะท้อนความจริงออกมาว่า :-

“สองเต้าห้อยตุงคังตุงตะเคียว โคนเหี่ยวแห้งรวบเหมือนบวบคัม”

และ

“น้อยถุนมแต่ละข้างข้างครัดเคร่ง ปลั่งเปล่งใจหายคล้ายกล้วยปิ้ง”

ใครจะพอใจหรือไม่ก็ตามที่ แต่^๗นี่คือภาพของนางประเดะที่พระมหามนตรีสะท้อนออกมาตามที่เป็นอย่างจริง และแน่ละ ถ้อยคำเปรียบเทียบกับ^๘พระมหามนตรีจึงใจใช้ใน^๙ที่นี้ จุดประสงค์ก็เพื่อจะ ล้อ หรือ เสียดสี แบบฉบับการชมนางอันตายตัวของวรรณคดีศักดิ์นิทานนั้นโดยแท้

ในการชมคว้ กวีเก่าในยุคศักดินามักจะชมไว้ว่าโค้ง และเรียวยาวม
ราวกับคันศรของพระราม หรือ พระกามเทพอันเรียวยาวเสลา พระมหามนตรี
ได้เสนอแง่เปรียบเทียบใหม่ เขาไม่เทียบกับอาวุธของกษัตริย์ และไม่เปรียบ
กับศรกามเทพ เพราะไม่จำเป็นว่าการยกคว้ของสตรีคือ การเอกศรกามเทพ
ยิ่งที่ทรงวอกของบุรุษเสมอไป, เขาได้เทียบคว้นางประแดะเข้ากับ กงคืด
ฝ้าย (กงคืดฝ้าย มีลักษณะคล้ายคันศร ใช้สำหรับตัดปุ๋ยฝ้ายออกจาก
จากเมล็ด) กงคืดฝ้ายก็โค้งเช่นคันศรเหมือนกัน แต่เป็นของพื้นบ้าน เป็น
เครื่องมือการผลิตที่มีคุณค่าของประชาชน ใครอาจจะเห็นว่าตำทราวมักตาม
ใครใคร แต่พระมหามนตรีจะใช้กงคืดฝ้ายนี้แหละเยาะเย้ยคันศรของพระราม
และกามเทพ ? ในการชมจุมูก กวีศักดินามักจะเทียบไว้ว่าโค้งงอนราวกับ
'ชอกาม' อันจะเกี่ยวกวนอารมณ์กามของชาย แต่พระมหามนตรีกลับนำ
เอามาเปรียบเทียบเข้ากับ พร้าชอก ที่ประชาชนใช้ในการทำงานประจำวัน
ทั้งคว้และจุมูกของนางประแดะจึงเป็นในรูปนี้ คือ :

“คว้โค้งเหมือนกงเขาคืดฝ้าย จุมูกละม้ายคล้ายพร้าชอก”

ลักษณะอันเยาะเย้ย เสียดสี ล้อเลียน กรอบอันเคร่งครัด
ของวรรณคดีเก่าเช่นนี้มีอยู่ทั่วไปแทบทุกบั้นทักในบทละครของ
พระมหามนตรี ถ้าหากจะย้อนไปตรวจจุกถอนบทละครที่คัดมา
แสดงไว้ตอนต้นเรื่อง จะเห็นได้ว่าแทบจะไม่มีวรรคใดเลยที่พระ

มหามนตรีมิได้สอดแทรกการล้อเลียนเสียดสี ‘กรรมวิธีแบบฉบับ’ ของวรรณคดีศักรินาไว้

การล้อเลียนและเยาะเย้ยแบบฉบับในการแต่งวรรณคดีของ ศักรินาที่พระมหามนตรีได้บรรจุลงไว้ในบทละครของเขานี้เอง ที่ จึงดูผู้อ่านให้นิยมกันอย่างแพร่หลายในยุคนั้น และสร้างความ ครื่นเครงเรียกเสียงหัวเราะจากผู้อ่านได้อย่างกว้างขวาง ผู้ที่อ่านบท ละครของพระมหามนตรีล้วนพึงใจในความตลกขบขันของบทและ ถ้อยคำด้วยกันทุกคน แต่ความตลกขบขันนั้นอยู่ที่พระมหามนตรี ได้แหวกวงล้อมของกรอบเก่า ๆ ออกมา และล้อเลียนเยาะเย้ยมัน ได้อย่างมีชีวิตชีวา จะโดยสำนึกหรือไม่ก็ตาม ประชาชนยุคนั้น และแม้ยุคนี้ ใต้นิยมบทละครเรื่องระเด่นลันได ก็เพราะลักษณะ อันล้อเลียน เยาะเย้ย แหวกวงล้อมของมันนั้นอย่างไม่ต้องสงสัย

ลักษณะอีกประการหนึ่งที่ทำให้บทละครเรื่องระเด่น ลันไดตลกอย่าง ‘คม’ และ ‘ขบขัน’ (ต้อง ขบ แล้วจึง ขัน) อันเป็นความคมและขบขันที่ตลกตรงใจผู้อ่านก็คือ การใช้ถ้อยคำ ที่ตรงข้ามกันและใช้ข้อความที่ตรงข้ามกัน นั่นคือ มีลักษณะความขัดแย้ง ทางถ้อยคำและข้อความ (Contrast) วิธีนี้ก็คือ กล่าวถึงสิ่งหนึ่ง ว่าต่ำ ๆ และสามัญด้วยถ้อยคำอันงามหรู หรือกล่าวถึงสิ่งใด

สิ่งหนึ่งเสียอย่างงามหรู แล้วหักความไหลบดลงเป็นเรื่องสามัญ
คาด ๆ ทันที เช่น

บรรทมเหนือเสื่อรำแพนแท่นมณี ภูมิซบเซาเมากัญชา

คำว่า ‘บรรทม’ เป็นราชาศัพท์ที่ดีถือว่าเป็นคำสูงส่ง คำนี้จะ
สร้างความรู้สึกอันสูงส่งและโอ้อ่าขึ้นในคัลลองความคิดของผู้อ่าน
แต่แล้วพระมหามนตรีก็หักโค่นความรู้สึกเช่นนั้นลงทันทีด้วยการ
เสนอคำว่า ‘เสื่อรำแพน’ การ บรรทม นั้นมันจะต้องคู่กับ
‘พระยักู’ หรือ ‘ฟูกฟ้า เชนยแก้ว’ แต่พระมหามนตรีจับมัน
มาเข้าคู่เสียกับ ‘เสื่อรำแพน’ ที่ขอทานและสามัญชนปูนอน ช้ำยัง
แถมท้ายเรียกเสื่อรำแพนว่า ‘แท่นมณี’ เข้าอีก ความคมคายและ
ขบขัน จึงเกิดขึ้นอย่างตรึงใจผู้อ่าน ตัวอย่างเช่นนี้มีอยู่ทั่วไปตลอด
เรื่องระเด่นลันได จะขอยกมาชี้ให้เห็นสักสองสามแห่ง ดังต่อ
ไปนี้ :-

เสร็จเสวยข้าวคั่งกับหนังปลา ลงสระสรงคงคาในท้องคลอง

คำว่า “เสวย” ราชาศัพท์อันสูงส่ง ตัดกันอย่างตรงข้ามกับ
“ข้าวคั่งกับหนังปลา” คำว่า “สระสรง” ตัดกันอย่างเฉียบขาด
กับ “คงคาในท้องคลอง”

งามเอียงามปลอดภัย

ชีวิตฝืนหรือคด้วยข้าวสาร

ตอน^๕นี้ระเด่นลันไดชมนางประเดะ เมื่อ^๕ขึ้นต้นชมนาง ก็^๕ขึ้นแบบเดียวกับการชมนางอันเป็นแบบฉบับของวรรณคดีคลาสสิกของยุคศักดินา คือ^๕ขึ้นต้นด้วยคำว่า “งามเอย” แทนที่จะเป็น ‘งามเอยงามพักตร์’ หรือ ‘งามเอยงามโฉม’ อย่างที่ปรากฏเป็นแบบฉบับอยู่ในวรรณคดีศักดินาทั่วไป พระมหามนตรีกลับหักความลงทันทีด้วยการใช้ ‘งามเอยงามปลอด’ คำว่า ‘ปลอด’ จะทำให้ผู้อ่านนึกไปถึงภาษาที่เินกับแมว คือ ‘ดำปลอด’ อันหมายถึงดำตั้งแต่หัวจรดหาง !

ในตอนนี้นางประเดะวอนท้าวประจัญผู้ผู้ นางก็^๕ขึ้นต้นว่า

“ไอ้พ่อใจบุญของเมียเอ๋ย   แปะคำพ่อเคยเชือดคอไก่”

พอ^๕ขึ้นต้นด้วยคำว่า ‘พ่อใจบุญ’ พระมหามนตรีก็ต่อเข้าให้ทันทีด้วยข้อความที่จะสนับสนุนความใจบุญ ‘แปะคำพ่อเคยเชือดคอไก่” วันแปะคำคือวันเพระถือกันว่าไม่ควรฆ่าสัตว์ตัดชีวิต แต่ทว่า พ่อใจบุญของนางประเดะเชือดคอไก่ต้มปลาร้ากับหน่อไม้ทุกวันพระ !

พิมพ์อายุ 16/04/2565

ยิ่งมาถึงตอนที่ว่า : ในมุ้งยุงชุมพ่อสุ่มควัน ผู้อ่านก็แทบจะกลั้นหัวเราะไม่ได้ เพราะนอนในมุ้งแล้วยุงยังชุมเต็มมุ้ง ต้องสุ่ม

ควั่นกันยุง เรื่องมันก็คงจะเป็นว่า มุ้งของท้าวประจักษ์ชาตจนปะไม่ไหวนั่นเอง !

วิธีการสร้างความตลกขบขันอย่างนี้ พระมหามนตรีได้ใช้ตลอดทั้งเรื่อง และก็ใช้ได้อย่างคมคายทีเดียว นี่คือนักชกอีกประการหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึก ตื่นตึ่งใจในความขบขันและคมคายของบทละครของพระมหามนตรี

๔ . . .

ความตลกขบขันและคมคายของเรื่องระเด่นลิ้นได้นี้แหละ คือลักษณะเด่นที่สุดที่ทำให้พระมหามนตรีมีชื่อเสียงพุ่งขึ้นในระดับสูง ถ้าจะกล่าวว่ เขาถือเป็นผู้เดียวที่ได้สร้างความตลกขบขันแบบคมคายขึ้นขึ้นในวงการวรรณคดีของไทย ก็คงจะเป็นคำกล่าวที่ไม่ผิดจากความเป็นจริงมากนัก กวีในสมัยต่อมา ได้พยายามที่จะลอกเลียนแบบอย่างของการสอดแทรกความตลกขบขันน้อยอยู่เสมอ แต่ทว่าไม่เป็นผลสำเร็จ ทั้งนี้เพราะกวีรุ่นหลังมิได้ตระหนักว่าความตลกขบขันที่มีอยู่ในบทละครของพระมหามนตรีนั้น มิใช่บทตลกขบขันธรรมดาแบบ 'จำอวด' ที่เลือกใช้ถ้อยคำหยาบคายและแผลง ๆ หากเป็นความตลกขบขันที่เกิดขึ้นจากการแหวกกรอบวรรณคดีเก่าของคักดินาออกมา และล้อเลียนเยาะเย้ย

แบบแผนของการแต่งวรรณคดีศักดิ์นาที่ตีกรอบไว้อย่างคับแคบนั้นได้
 อย่างถึงใจประชาชน พร้อมกันนั้น ก็เป็นความขบขันอันคมคายที่เกิด
 ขึ้นจากการใช้ความขัดแย้งของถ้อยคำและข้อความที่ตัดกันทันทีทันควัน
 และเด่นชัด

กวีผู้พยายามจะลอกเลียนลักษณะตลกขบขันของพระมหา
 มนตรีนั้น มีอยู่ด้วยกันไม่กี่คน รัชกาลที่ ๕ ก็ได้เคยทรงใช้ความ
 พยายามเช่นนี้ด้วยในสมัยที่ยังเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ (คือในครั้ง
 รัชกาลที่ ๔) รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงแต่งบทละครสั้น ๆ ขึ้นเรื่องหนึ่ง
 เรียกว่า 'บทรอบตลก' บทรอบตลกนั้นได้เคยนำออกแสดงครั้งหนึ่ง
 เมื่องานสมโภชน์ช้างเผือกในสมัยรัชกาลที่ ๕ ผู้ดูชมกันเป็นเสียงเดียว
 ว่า ตลกขบขันยิ่งนัก บทรอบตลกนั้นสังเกตได้ว่าแต่งขึ้นโดยจะให้
 มีลักษณะตลกเหมือนเรื่องระเด่นลันไดของพระมหามนตรี แต่ถ้านำ
 เข้าเทียบกับระเด่นลันไดแล้ว จะเห็นได้ว่าบทรอบตลกอยู่ใน
 ระดับรองกว่าระเด่นลันได จะขอยกตัวอย่างมาเทียบเคียงพอให้เห็น
 สักเล็กน้อยดังนี้ :

เมื่อขึ้น

อีกทั้งเทพบุตรสุดอัปรี

ฝ่ายฝูงนางฟ้าหน้าเหมือนผี

จับระบำทำที่ตูลันเมือง

นางฟ้าเหยียบบ่าเทพบุตร

ต่างทำท่าแยบคายชายช้าเลื่อง

.....

เหมือน

ต่างมาประชุมมั่วสุขกัน

เทพบุตรจุกกระเบนนางฟ้า

แล้วทำร้ายชายกันไป

สัพยอกหยอกหยิกจิกผม

แล้วบ่อบัดสบัดหน้าทำท่างาม

.....

รามสูรไต้ยนิโครธา

กล้าตีหนีโยธีไม่อาย

.....

แสงแก้วเข้าตาขุนยักษ์

ล้มลงด้วยพลันทันใด

พิมพ์ที่ 16/04/2565

แล้วเอาสันตีนปักกบาล

.....

จวญจุกยุดกรกันตามเรื่อง

ยักษ์เยื้องหลอนหลอกกรอกหน้าตา

.....

ฝ่ายฝูงเทเวศร์เปรมสวรรค์

เกี่ยวพันรำร้ายชายไป

นางค้อนคมกัณฑ์คำแม่ให้

เทพบุตรดีใจรำไปตาม

เอาเท้าคืบหนีบนนางสาวสาม

รำตามเลี้ยวได้กันไปมา

.....

ร้องค่านางฟ้าอธิบหาย

ราพณ์ร้ายไล่กระชิตติตมา

มีตนักหาเห็นอะไรไม่

เมขลาดีใจวิ่งเข้ามา

ขุนมารป้อมจะม้วยสังขาร์

เหมือน	จึงพระวรรณใจหาญ
รับรองป้องกันประจันบาน	โผนทยานเหยียบบำกุ่มภันท์
ขุนยักษ์บีบคั้นลูกอ้นทะ	วรรณแทบจะม้วยอาสาญ

.....

เหมือน	นางฟ้าหน้าบุตคุตไถล
รำล่อเทวว่าจ้งไร	หันกันโค้งให้เทวัน

.....

ต่างองค์ดีใจในที่	โตคกอนนารี่ทุกคน
ต่างจูบต่างสัพพอก	เข้าหยอกชนชี่ปุ่น

.....

.....

จากตัวอย่างที่ยกมานี้ ถ้าหากจะพิจารณาด้วยสายตาเยี่ยง นักศึกษาผู้แสวงหาความเป็นจริงแล้ว จะเห็นได้ว่าบทระบำตลกบท นี้พยายามให้ตลกโดยหาถ้อยคำและสำนวนมาใช้ให้พิลึกพิลั่น คือใช้ ถ้อยคำที่ผิดแผกไปจากปกติแต่ด้านเดียว ผิดกับวิธีตลกของพระ- มหามนตรีที่ยึดเอาการล้อเลียนแบบวิธีเก่าคร่ำของศักดินาเป็นหลัก สำคัญ การตลกของพระมหามนตรีจึงเป็นตลกที่มีรสชาติ และ ขณะเดียวกัน ก็ทำให้ผู้อ่านชมเชยความสามารถของเขารู้จักมองหา แก่นอันควรล้อเลียนเยาะเย้ยมาแสดง แต่วิธีใช้คำให้พิสดารผิดจาก

ธรรมชาติของบพระบำตลก เป็นการตลกชั้นเดียวเป็นความขันที่ไม่ต้องขบเหมือนของพระมหามนตรี จึงเป็นตลกที่ไม่ ขบขัน หรือ คมคาย

ที่ผิดกันสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ บพระบำตลกนั้นอยู่ข้างจะตลกแบบ ไม่สุภาพ เช่น “เอาเท้าคียบหนีบนนางสาวสาม” หรือ “ขุนยักษีบับคนลูกอ้นทะ” และอื่น ๆ แต่พระมหามนตรีสร้างบรรยากาศตลกขบขันในแง่ ‘คม’ คือล้อเลียนได้ คม และสุภาพ ไม่หยาบโลน

สมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพได้กล่าวไว้ในคำนำหนังสือ บทละครเรื่องระเด่นลิ้นไควว่า :

“ถ้าผู้อ่านสังเกตจะเห็นได้ว่า สำนักแต่งดีทั้งกระบวนสุภาพ แลวิธีที่เอาถ้อยคำขบขันเข้าสอดแซม บางแห่งกล้าใช้สำนวนคำซ้าลงไปให้สมกับตัวบท แต่อ่านก็ไม่มีที่จะเขินเคอะในแง่ใด เพราะฉะนั้น จึงเป็นหนังสือซึ่งชอบอ่านอันแพร่หลายตั้งแต่แรกแต่งตลอดมาจนในระยะหลัง ๆ นับถือกันว่าเป็นหนังสือกลอนชั้นเอกเรื่องหนึ่ง”

พิมพ์อายุ 16/04/2565

ความพยายามของบพระบำตลกที่จะลอกเลียนแบบพระมหามนตรีนั้น มองเห็นได้ชัดเพราะปรากฏหลายแห่งในบพระบำตลก

ว่าได้ลอกเอาถ้อยคำและสำนวนของพระมหามนตรีไปแทบจะทั้งคันทัน
เช่น

พระมหามนตรี

รัชกาลที่ ๕

๑ บรรทมเหนือเสื่อรำแพนแทนมณี	๑ อยู่ในวิมานรูจี
ภูมิซบเซาเมากัญชา	ภูมิซบเซาเมากัญชา
๒ เจียรบาดเสมียนละว้ามาแต่ลาว	๒ ผิวเหือเป็นนวลล้วนช้ไคล
ดูราวกับหนังแซกเมื่อแรกมี	วิลัยเหมือนหนังแซกเมื่อแรกมี
๓ เสรีจเสวยข้าวตังกับหนังปลา	๓ เบ็ดม่านเห็นข้าวตังกับหนังปลา
	เสวยทิพโอบฮาสำราญใจ.
๔ ครั้นพลบค่ำเข็นบันไดไว้นอกชาน	๔ ใส่กุญแจวิมานเข็นบันได

ฯลฯ

ฯลฯ

แต่ถึงแม้จะพยายามลอกเลียนถ้อยคำสำนวนได้ใกล้เคียงเพียง
ใด ความพยายามนั้นก็ยังเป็นหมันเพราะบทระบำตลกมีลักษณะ
'ไม่สมจริง' ตลกเรื่อง เช่นเมื่อกล่าวถึง นางเมขลา บทระบำตลก
กล่าวว่า

หมจะกล่าวบทไป

ผิวเหือเป็นนวลล้วนช้ไคล
อยู่วิมานสองห้องแต่ลำพัง

นวลนางเมขลาเลหวไหล

วิลัยเหมือนหนังแซกเมื่อแรกมี
ที่แถวทิมริมวังข้างโรงสี

เทวดาบนสวรรค์...ของบพระบำตลก ทำไมจึงต้องเสวยข้าวตั้งกับ
หนังปลาด้วย ? ถ้าจะให้ตอบคำตอบคำถามนี้ ก็ต้องตอบว่า บท
ระบำตลกเกณฑ์ให้พระวรชุนกินข้าวตั้งกับหนังปลาก็เพื่อให้มันดู
ແຂ່ງ ๗ เล่น เท่านั้น

ในเรื่องระเด่นลันได มีตอนหนึ่งที่พระมหามนตรีกล่าวว่า
ระเด่นลันไดกับนางกระแอช่วยกันแหวกผ้าหุงหาเดินกันง่วนอยู่ใน
ห้อง ถ้าเราเห็นว่าขำ มันก็ขำ เพราะไม่เคยมีพระเอกที่ไหนมาก่อน
เลยในวรรณคดีไทย ที่สกปรกจนเดินไรกินเนื้อตัว แต่เราก็ต้อง
ยอมรับว่ามันเป็นความขบขันที่เป็นจริงและสมจริง เพราะขอทาน
ที่ “แต่ผ้าหุงยังไม่มัดจะปิดกัน” นั้น มักจะมีเหา มีเส้น มีไร
เกาะกินตามเนื้อตามหัวอยู่แทบทุกคน แต่ในพระราชนิพนธ์บท
ระบำตลก กล่าวถึง รามสูร พญายักษ์ไว้ว่า

จะนั่งนอนอย่างไรไม่เป็นสุข เวียนลูกเวียนนอนร้อนมั่งสา
เรือดเส้นโตนหมัดกัดกาย คันเพียงอสุราจะวอดวาย

เช่นนี้ ไม่มีเหตุผลสมจริงอะไรเลยที่จะทำให้เห็นว่า รามสูร
พญายักษ์ที่จัดไว้ในหมู่เทวดาบนสวรรค์จะต้องมีเรือดมีเส้นกัดเนื้อ
ตัว ถ้าจะตลกมันก็ตลกແຂ່ງ ๗ คือตลกเพราะพูดอะไรແຂ່ງ ๗
เท่านั้น

ด้วยลักษณะอันผิดกันดังกล่าวมานี้แหละ พระราชนิพนธ์
บทระบำตลกของรัชกาลที่ ๕ จึงต้องเป็นรองบทละครเรื่องระเด่น
ลันได

เรื่องนี้ ถ้าจะเทียบ ก็เป็นทำนองเดียวกันกับที่รัชกาลที่ ๖
พยายามแต่ง 'นิราศมะเหลเถไถ' ขึ้น โดยหวังจะให้มีลักษณะ ตลก
ไปกษา แข่งขันกับบทละครเรื่อง 'พระมะเหลเถไถ' ของ คุณสุวรรณ
(กวีหญิงสมัยรัชกาลที่ ๔) แต่แล้ว ก็กลับจี๊ดจ๊าดไร้ชีวิตชีวา อ่าน
แล้วรู้สึกวาทรงใจเกินไปที่จะทำให้ตลก และก็ตลกตายด้านเสีย
มาก มิใช่ตลกอย่างเป็นไปด้วยอารมณ์ขันที่กวีมีอยู่เป็นพื้นเดิมจริงๆ
คือเป็นตลกอย่าง บังคับ มิใช่ตลกอย่าง เป็นไปเอง (Spontaneity)

เมื่อได้เอ่ยถึงบทละครเรื่องพระมะเหลเถไถของคุณสุวรรณ
แล้ว ก็ควรจะได้กล่าวไว้เสียในที่นี้ว่าบทละครของคุณสุวรรณเรื่อง
นี้ เป็นบทละครตลกที่ลือชื่ออีกเรื่องหนึ่งของจักรวาลวรรณคดีไทย
แต่แม้ว่าบทละครเรื่องพระมะเหลเถไถของคุณสุวรรณจะตลกขบขัน
เพียงไร ก็ยังเป็นรองระเด่นลันไดอยู่นั่นเอง ทั้งนี้เป็นเพราะคุณ
สุวรรณแต่งบทละครของเธอให้ตลกโดยวิธีจับเอาไม่เป็นโล้เป็นพาย
และไม่เป็นภาษาเข้ามาใช้สอดแทรก แต่ทว่าให้ฟังดูรู้เรื่อง เช่น ;

เมื่อนั้น	พระมะเหลเถไถมะไหลเถ
สติยังแทนทองกะโปลา	สุขาปาลากะเปเล
วันหนึ่งพระจึงมะหลีกคิก	มะเหลเถไถไพรพริกมะริกเข
แล้วจะไปเที่ยวชมมะลมเต	มะโลโตโปเปมะลตุ

จะเห็นได้ว่า ความตลกขบขันของบทละครเรื่องพระมะเหลเถไถของคุณสุวรรณอยู่ตรงการใช้ถ้อยคำและทေးแต่ให้ฟังเป็นกลอนและพอจับเนื้อความได้ต่าง ๆ ผู้อ่านอ่านแล้วก็หัวเราะเพราะความไม่เป็นเรื่อง เหล่านักอ่าน ถ้าจะนำระเด่นลันไดเข้าเทียบแล้ว ระเด่นลันไดเป็นบทละครตลกที่อยู่เหนือกว่า เพราะเป็นบทละครที่ได้เรื่องได้ราว และล้อเลียน เสียดสี ทั้งด้านการผูกเรื่อง ทั้งด้านการเลือกสรรคำถ้อยคำของพวกวรรณคดีศักดิ์ดิโน

ด้วยลักษณะพิเศษเช่นนี้แหละ ระเด่นลันไดของพระมหามนตรีจึงรักษาความเป็นอมตะของการตลกขบขันไว้ได้ในระดับที่หนึ่งตลอดมานับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ จนถึงปัจจุบัน...เป็นสถิติความตลกขบขันของวรรณคดีประเภทบทละครที่ยังไม่มีกวีคนใดทำลายได้จนกระทั่งบัดนี้ !

หมอตาย 16/04/2565

ความเป็นอมตะของบทตลกขบขันของบทละครเรื่องระเด่นลันไดนี้ ในด้านหนึ่ง มันได้ทำให้ประชาชนนิยมและรู้จักอย่าง

แพร่หลายในยุคนั้น แต่ขณะเดียวกันในอีกด้านหนึ่ง มันก็ได้ทำให้ผู้อ่านผู้ศึกษา มักจะมองข้ามลักษณะภายในอันทรงคุณค่าทางวรรณคดีของมันไปเสียโดยสิ้นเชิง นั่นคือ ลักษณะที่คัดค้านกรอบประเพณี วรรณคดีอันเก่าแก่คร่ำเคร่งของศักดินา...ที่ต้องเขียนถึงเรื่องของพวกเจ้านายศักดินา และด้วยแบบวิธีอันเป็นกฎเกณฑ์ตายตัว ตลอดจนด้วยถ้อยคำอันสูงส่งทรงศักดิ์ ความตลกขบขันอันเป็นอมตะนี้ ได้ทำให้เรา ๆ มักจะมองติดอยู่แต่เพียงเปลือกนอกของระเด่นลันไดที่ชวนขัน และก็เลยลืมมองให้ซึ่งจนทะลุไปเห็นความเป็นจริงว่า ระเด่นลันไดได้มีบทบาทอันสำคัญในทางวรรณคดี นั่นคือได้ **บุกเบิก** ช่องทางออกมาจาก **กรอบ** อันอึดอัด จำเจ และมล็ดซีดของวรรณคดีศักดินา พร้อมทั้งได้เยาะเย้ยล้อเลียนสิ่งที่เขาพึงทลายออกมานั้นอย่างทำทลายและ ครืนเครง !

๕...

งานทางวรรณคดีของพระมหามนตรี โดยทั่วไปแล้ว
หมดอายุ 16/04/2565
 เราก็มักจะรู้จักกันแต่เฉพาะบทละครเรื่องระเด่นระไค แต่ความจริง พระมหามนตรียังได้ผลิตงานที่มีคุณค่าอย่างสูงไว้

ออกชนหนึ่ง ‘เพลงยาวบัตรสนเท่ห์’ ซึ่งเขาเขียนขึ้น นั่นคือ
 เยาะเย้ย เสียคดี และเบียดเบียน พระมหาเทพ (ทองปาน)
 ผู้สร้างความอยู่ดีธรรมขึ้นในสังคมยุคนั้น

เพลงยาวบัตรสนเท่ห์นี้ รู้สึกว่าจะเป็นที่รู้จักกันน้อยเกินกว่า
 ที่ควร และบรรดาผู้ที่รู้จักงานชิ้นนี้ ก็มักจะมองผ่านไปเสียอย่าง
 ผิดเหิน โดยถือว่าเป็นบัตรสนเท่ห์คำคนเล่นธรรมดา ๆ ไม่มีคุณค่า
 อะไร หนังสือตำราเรียน ‘ประวัติวรรณคดี เล่มสี่’ โดยคณะอาจารย์
 ภาษาไทยโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ก็กล่าวถึงเพลงยาวบัตรสนเท่ห์
 นี้ไว้ว่า :

“หนังสือเรื่องนี้เป็นเรื่องเล็กน้อยในทางวรรณคดี แต่มันเป็น
 เรื่องแสดงความสามารถของกวีผู้หนึ่งซึ่งมีแนวการเขียนแปลกกว่าของ
 กวีผู้อื่นในยุคเดียวกัน” (น. ๕๓)

ตามคำกล่าวนี้ ก็คือ เพลงยาวบัตรสนเท่ห์เป็นวรรณกรรม
 ที่ไม่สู้มีคุณค่าทางวรรณคดีนักเป็น เรื่องเล็ก และที่วงการศึกษ
 วรรณคดียุคเก่ากล่าวถึง ก็ด้วยเห็นว่ามีแนวการเขียนแปลกกว่า
 กวีอื่นเท่านั้น

แต่คำตัดสินอย่างง่าย ๆ เช่นนี้จะถูกต้องแท้จริงแล้วหรือใจน ?

ถ้าหากเรายอมรับว่า คุณค่าของวรรณคดีมิใช่อยู่อัตถ์คำ และแนวการเขียนด้านเดียว หากขึ้นอยู่กับคุณค่าอีกด้านหนึ่ง นั่นคือด้านที่ว่า วรรณคดีชิ้นนั้นได้สะท้อนภาพชีวิตแห่งยุคสมัยไว้ ได้แจ่มชัดหรือไม่ด้วยแล้ว เพลงยาวบัตร์สนเท่ห์ของพระมหามนตรี ก็ควรจะมียุคค่ามากกว่าที่นักศึกษารุ่นเก่าได้ประเมินไว้ ทั้งนี้เพราะ มันได้ทำหน้าที่ฉายสะท้อนและเปิดโปงความอยู่ยงธรรมของสังคมใน ยุคสมัยนั้นไว้ได้อย่างชัดเจนและงดงาม และโดยเฉพาะยิ่งเอกสาร พยานที่สะท้อนภาพชีวิตอย่างถึงแก่นความจริงเช่นนี้เรามีเหลืออยู่ น้อยด้วยแล้ว เพลงยาวบัตร์สนเท่ห์ฉบับนี้ยังจะเพิ่มทวีคุณค่าขึ้น อย่างมากมายทีเดียว เพราะมันเป็นวรรณกรรมชิ้นหนึ่งในจำนวน น้อยชิ้นที่ได้เปิดโปงความชั่วช้าของพวกศักดินาไว้อย่างองอาจ ปราศจากความหวั่นเกรง 'ราชภัย'

ในที่นี้ควรจะทราบไว้ด้วยว่า ในยุคสมัยศักดินาที่กษัตริย์ ทรงอำนาจเต็มสิทธิขาดนั้น ประชาชนไม่เคยได้ลิ้มรสของสิทธิใน การพูดและการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีเลย ทุกคนจะต้องระวัง ปากระวังคำ ชนิดที่ไม่ควรพูดก็อย่าพูดทีเดียว เราจึงยังมีคำสอน หมตอายุ 16/04/2565 แก่ ๆ หลงเหลือตกทอดมาอยู่ว่า 'พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียค่าพัน ตำลึงทอง' ประชาชนตกอยู่ในฐานะ 'ถึงมีปากก็เสียเปล่าเหมือนเต่า

หอย' หรือในฐานะ 'น้ำท่วมปาก' คือมีปากแต่พูดไม่ได้ ถ้าขึ้นพูดขึ้นวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล (คือชนชั้นศักดินา) ถ้าความล่องรู้ไปถึงพระเนตรพระกรรณเข้า ก็เป็นต้องโทษตามกฎหมาย ลักษณะอาญาหลวง คือ ตัดปาก แหะปาก แล้วเอามะพร้าวห้ำยัดขึ้นนี้แหละคือความเข็ดคร้ามขามเกรงที่ทำให้ประชาชนสั่งสอนอบรมลูกหลานอยู่เสมอว่า 'พูดไปจะเอามะพร้าวห้ำยัดปาก'

โทษของการท่งบัตรสนเท่ห์ในยุคศักดินานั้น มิใช่โทษเบาๆ เป็นโทษชั้นนอกฤกษ์ คือต้องถึงประหาร เพราะเท่ากับยุยงให้เกิดความกระต้างกระเตือง หรือทำให้เรื่องอันมิบังควรต้องแพร่หลายมาแพร่หลายเป็นที่ขายใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ผู้ที่ท่งบัตรสนเท่ห์และได้รับราชทัณฑ์จนถึงตายก็ได้มีปรากฏเป็นตัวอย่างมาแล้วในระยก่อนสมัยของพระมหามนตรีเพียงไม่กี่ปี นั่นคือพระเจ้าน้อยยาเธอ กรมหมื่นศรีสุเรนทร์ ในรัชกาลที่ ๒

เรื่องมีอยู่ว่า ในสมัยรัชกาลที่ ๒ นั้น ได้มีการศึกพระภิกษุชั้นผู้ใหญ่มาลงโทษโบายตีอย่างสาหัส ในยุคนั้น กรมหมื่นนักรัษรณเรศร์ (หม่อมไกรสร) เป็นผู้กำกับราชการกรมธรรมการ (เทียบกระทรวงศึกษาและวัฒนธรรมปัจจุบัน) มีหน้าที่ควบคุมพระภิกษุสงฆ์ การศึกพระครั้งนั้น กระทำภายใต้การอำนวยการของกรมหมื่นนักรัษรณ-

เรศวร์ (หม่อมไกรสร) เมื่อสี่ก้อออกมาแล้วก็ลงโทษโยยอย่างทารุณผู้กำกับการโยยก็คือรัชกาลที่ ๓ ซึ่งขณะนั้นยังเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ กรมหมื่นศรีสุเรนทร์ทศนุกการโยยตีและชำระความเช่นนั้นไม่ได้ จึงเขียนโคลงบัตร์สนเท่ห์บทหนึ่ง นำไปปักไว้ที่กระถางต้นไม้ตัด หน้าประตูเขตเวศวร์รักษาในพระบรมมหาราชวัง โคลงนั้นมีความว่า

ไกรสรพระเสด็จได้	สี่ก้อ
กรมเจษฎาบดี	เร่งไม้
พิเรนทร์แม่ขอเวจ	ปักกลาด เลยพ้อ
อาจพลิกแผ่นดินได้	แมนแม่เมืองทมิฬ

ความของโคลงบทนั้นก็คือ หม่อมไกรสรสี่ก้อพระ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์กำกับการโยยโดยเร่งให้โยยหนัก ๆ (เร่งไม้) เป็นการกระทำที่พิเรนทร์ จะต้องตกนรกขุมขอเวจอย่างหนึ่งไม่พ้น การทำเช่นนั้นระวังเถิด จะทำให้แผ่นดินต้องกลายเป็นเมืองทมิฬ

แต่ที่กรมหมื่นศรีสุเรนทร์เคราะห์ร้าย มีผู้จับสำนวนโคลงได้ จึงถูกจับไปใส่สวนลงโทษถูกจำคุกห้าประการอยู่ในคุกมืด และถูกลงโทษด้วยการทรมานตามแบบจารีตนครบาลจนตายไปคาคุกมืด !

การลงโทษถึงตายแก่ผู้ทั้งบัตร์สนเท่ห์ หรือวิพากษ์วิจารณ์ การปฏิบัติราชการของชนชั้นศักดินานี้ มิใช่เรื่องเล่าลือกันเปล่า ๆ และมีใช้ว่านาน ๆ จะมีสักครั้ง หากเป็นเรื่องที่มีหลักฐานเป็นทางการและก็มีปรากฏเสมอมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๑ สมัยรัชกาลที่ ๕ มีกวีผู้หนึ่งชื่อ 'ทิม' ได้แต่งนิราศขนิวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติราชการของรัฐบาล^๖ สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ขัดเคืองมาก ได้ทำเรื่องราวขึ้นฟ้องร้องถึงรัชกาลที่ ๕ ในคำฟ้องร้องก็อ้างอิงถึงตัวอย่างการตัดสินคดีเช่นนี้ในรัชกาลก่อน ๆ ว่า สมัยรัชกาลที่ ๓ จางวางเสื่อ ทำบัตร์สนเท่ห์วิจารณ์หม่อมไกรสรที่ต้องโทษ ครองเจ้าพระยาบดินทร์เดชาฯยกทัพไปเขมร หมิ่นไวยวรนาถ (เพ็ง) นอกราชการ และ นายเถื่อนคางแพะ วิพากษ์วิจารณ์แม่ทัพนายกองก็ต้องโทษถึงตาย ฉะนั้นเรื่องของนายทิมนี้ก็จะต้องเอาโทษด้วยให้เหมือนคดีเก่า ๆ รัชกาลที่ ๕ รับเรื่องแล้วกริ้วถึงขนาดสั่งให้เจ้ากรมพระตำรวจในขวาจับตัว 'อ้ายทิม' มาสอบสวนโดย ๕๐ และจำคุกในวันนั้นทันที ! เรื่องนี้มีอยู่ใน 'จดหมายเหตุพระราชกิจรายวันของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เจ้าอยู่หัว' ที่ทรง

๖. นิราศเรื่องนอก "นิราศหนองคาย" พิมพ์ที่โรงพิมพ์หมอสุมิร เมื่อเกิดเรื่องครั้งนั้นถูกส่งเก็บ และเผาเสีย

บอกให้อาสกษณ์จดไว้เป็นประจำวัน.....หลักฐานพยานทางการที่ยืนยันให้เห็นสภาพการไม่มีสิทธิเสรีภาพในการพูดและการเขียนหรือลัทธิธรรมนิยม 'มะพร้าวหัวยัดปาก' ของยุคนั้น !

นี่คือโทษของการกึ่งบัตร์สนเท่ห์ในยุคศักดินา !

ขณะนี้แล้ว เราจะไม่สรรเสริญพระมหามนตรีได้อย่างไร ที่ได้กล้าเสี่ยงเขียนบัตร์สนเท่ห์เปิดโปงความเหลวแหลกของวงราชการศักดินาไว้จนได้ตกทอดมาเป็นเอกสารที่มีค่าในยุคสมัยของเรา ?

เพลงยาวบัตร์สนเท่ห์ฉบับนี้ เป็นเพลงยาวที่พระมหามนตรีเขียนขึ้นเสียดสี จมื่นราชามาตย์ (ทองปาน)

จมื่นราชามาตย์ (ทองปาน) ผู้นี้ คือ ปลัดกรมพระตำรวจในซ้าย (ถือศักดินา ๘๐๐) ต่อมาได้เลื่อนยศขึ้นเป็น พระยามหาเทพเสพกษัตริย์ เจ้ากรมพระตำรวจในซ้าย ถือศักดินา ๒,๐๐๐

จมื่นราชามาตย์ ปลัดกรมพระตำรวจในซ้ายครั้งรัชกาลที่ ๓ นั้น คงจะเป็นตำรวจประเภท อัครวินมยong หรือ ผู้กว้างขวาง และเข้มแข็งกล้าหาญประชาชนจนล้าสื่อ พระมหามนตรีจึงเหลื่อออกถึงกับต้องเขียนเพลงยาวบัตร์สนเท่ห์ แล้วลอบนำไปปิดไว้ที่ระเบียงโรงตำรวจในวัง อันเป็นที่ทำการของจมื่นราชามาตย์

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ นั้น การพิมพ์ของเรายังไม่มี จะมีบ้างก็แต่พวกหมอสอนศาสนาตั้งโรงพิมพ์สำหรับพิมพ์หนังสือคัมภีร์คริสต์ศาสนา ปกติก็ไม่มีใครได้อ่านหนังสือกันนัก คนที่รู้หนังสือก็มีน้อย คนที่รู้ดีถึงขนาดเขียนโคลงกลอนได้สละสลวยก็มีน้อย ฉะนั้น ในยุคนั้นพอได้อ่านกลอนของใคร ก็มักจะจำสำนวนกันได้ทันที เพราะไม่สับสนอลเวงมากเหมือนปัจจุบัน เพลงยาวบัตร์สนเท่ห์ของพระมหามนตรีก็เช่นกัน พอปิดไว้ก็มีผู้จำสำนวนได้ รู้ตัวผู้เขียน แต่ก็ไม่มีผู้ใดฟ้องร้อง ทั้งนี้เพราะมีแต่คนเกลียดชังจมีนราชามาตย์ มีแต่แอบมาคัดลอกกันต่อ ๆ ไป สมเด็จพระยาจากราชานูภาพเล่าไว้ว่า “ด้วยครั้งนั้นมีคนซึ่งพระยามหาเทพทองปานอยู่มาด้วยกัน เพลงยาวนั้นก็เลยแพร่หลาย”

คราวนี้ในส่วนตัวจมีนราชามาตย์ (ซึ่งต่อมาได้เป็นพระยามหาเทพเสพกษัตริย์) ทำไมจึงไม่ฟ้องร้อง ข้อสันนิษฐานว่า เหตุผลส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะจมีนราชามาตย์เกรงกลัวอิทธิพลของพระมหามนตรีอยู่ ทั้งนี้เพราะพระมหามนตรีเป็นข้าราชการฝ่ายตำรวจชั้นเหนือกว่า คือ เป็น พระมหามนตรีศรีอริวงค์ สุมหเจ้ากรมพระตำรวจในขวา ถือศักดินา ๒,๐๐๐ จมีนราชามาตย์ขณะนั้นเป็นเพียงปลัดกรมพระตำรวจในซ้าย ถือศักดินา ๘๐๐ จึง

ไม่กล้ามีเสียง ถ้าหากพระมหามนตรีมิได้เป็นเจ้ากรมพระตำรวจใน
 ขวา ก็น่าจะถูกฟ้องว่าเข้าเฝ้าถึงตายไปเพราะเพลงยาวบัตร์สนเท่ห์
 นี้แล้วอย่างไม่ต้องสงสัย

เพลงยาวบัตร์สนเท่ห์ฉบับนี้มีข้อความสั้น ๆ เพียง ๕๔ คำ
 กลอน ไม่ยาวนานนัก จึงจะขอคัดมาให้พิจารณาพร้อมกันทั้งหมด ณ ที่นี้ :

เพลงยาวบัตร์สนเท่ห์แต่งว่าจมนราชามาตย์

มิเสียที่ที่เขาวิวาสนา

แต่เห็นเห็นที่เขาเป็นขุนนางมา	ไม่เหมือนราชามาตย์ในชาตินี้
ประกอบหมดยศศักดิ์และทรัพย์สิน	เจ๊กจนกว่าราชาเศรษฐี
เมื่อชาติก่อนได้พรของหลวงซี	จึงมั่งมีคือศรรยครัน
เขาชมนบุญเรียกเจ้าคุณราชามาตย์	แต่ร้ายกาจเกือบยักษ่มักกะสัน
ลงนั่งยังนาวาเหมือนชาลวัน	ชนบดกมันเหมือนสิงห์ทอง
จะเข้างตั้งให้เสียสามท่น	ตรวจพลอีกกะทักกักก้อง
ห่อผ้ากานามพานรอง	ทอกสมุคชุดกล้องร่มค่างคว
มุ่ง ปุ่ม เขมรใหม่วิไลเหลือ ^๓	สวมเสื่อได้ประทานห่มส่วนขาว

หมดอายุ 16/04/2565

๓. ปุ่มเขมรใหม่ กือผ้าไหมทอเป็นลายทั้งผืนของเขมร เดียวนี้ยังใช้มุ่งกัน
 หมู่หญิงเขมรในถิ่นพุกาเรียกกันว่า 'ไฮด' - ที่ปร

ลงจากทอกลางทางหงส์ยาว	เมื่อยชมว้างามราวกับนายโรง
ช่างหมดจงดงมถึงสามอย่าง	จะไว้วางกิริยากี่อ่าโถง
แต่ใจโตกว่าตักค้ำซี่โครง	เมื่อเดินโคลงโยกย้ายหลายทำนอง
ถนนกว้างสี่วามาไม่ได้	กีดหัวไหล่ไกวแขนให้ขัดข้อง
พวกหัวไม้เห็นกลัวหนังหัวพอง	ยกสองมือกราบอกราบดิน
ด้วยอำนาจราชศักดิ์นหนกหนา	ถ้าเขาคาแล้วแต่ล้วนเป็นสัตว์สิ้น
มีทหารชาญชัยใจมิห	คงจะกินเนื้อมนุษย์สุดพิภพ
ไซยภักดี ว่าที่ขุนต่างใจ	ทั้งนอกในไวเวรก็เจนจบ
ศรีสังหาร พนักงานจำการครบ	แสนใจรบ รับเรียกค่าอุษา
ทั้งสามนายยอมตายในใต้เท้า	มิเสียที่มีบัวควรวาสนา
เคยเชื่อใจไว้วางต่างหุดา	รู้ธยาอาศัยน้ำใจนาย
หยุดที่ ทิมกลมวัง นั่งสูบล้อง ^๘	ดูทำนองกรังกรังหึ่งใจหาย
พวกลูกความตามหมอบเหยยวอบกาย	กลัวกว่าพระยานายบ้านเมืองดี
หมอจันดูไว้ในตำรา	ดวงชาตาขันเมษราศรี
คงจะถึงพานทองในสองปี	ถ้าเต็มทีผิดคาด ราชรองเมือง

๘. ทิม หรือ โธม แก้วซึ่งเป็นที่ทำการของกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับราชการภายในวังหลวง ปลูกเป็นแถวอยู่ในบริเวณพระบรมมหาราชวังชั้นนอก ทิมนี้เป็นที่ทำการของกรมใดก็ได้เอาชื่อกรมต่อท้ายเข้าไป บางทีก็เรียกว่า ทิมตาม

ขำวนอกพดกนขันเต็มที	ว่ากลางคืนรำสึ่มสเนอเหลือง
คูในเรือนเหมือนแสงแมงคาเรือง	คนลือเลื่องพูดมากปากกว้าง
พระยาบำเรอบริรักษ์ได้ชักถาม	ว่าเดิมความไต่ดั่งขันวงษ์หน้า
สมภารวัดลิงขบคบภรรยา	ไปพูดจากันที่วัดหน้าอศุภรย์
ครันพิเคราะห์ดูความเห็นงามแน่	จนชาวแพโรงเหล้าเหล้าบางยี่ขัน
ต่างนิยมชมชื่นต้นกันครัน	ว่าเหมือนพระพิมพ์สุวรรณค์ผู้รุ่งฟ้า
ช่างสมบุรณ์ทั้งท่านคุณผู้หญิงใหญ่	งามลักษณะวิไลดั่งเลขา
งามละม้ายคล้ายแสงสุรียา	เทวดาดลใจจึงได้กัน
หม่อมชาวเมืองสุรินทรชื่อสีลลา	เป็นเทือกเถาเหล่าพระยาขุขันษ์
หม่อมทับทิมเคนเลือกเทือกรามัญ	หม่อมลูกจันทน์เป็นลาวชาวอับบือ
ตกลงมาอยู่กรงพงโรป้อง	แต่ลงห้องตาลอยอยู่น้อยหรือ
รอดควยยาเข่าองกับกังกอ	พึงจะร้อจากไซได้สามเดือน
ข้อสัศย์สุจริตสนิทสนม	คุณชายชมนักหนาหาไม่เหมือน
โปรดให้เป็นที่สองรองแม่เรือน	ได้ตักเตือนดูแลแม่น้อยน้อย
ให้คลานศอกคลานเข้าจนเกล้าคล่อง	ถูกทำนองนางในไว้ใช้สอย
พนักงานของใครก็ใครคอย	ได้ระเบียบเรียบร้อยทั้งถอยคำ
เวลาเจ้าคุณออกจากที่เฝ้า	ให้ร้องเรออุเทนาเมื่อเขาเถา
ฝ่ายหม่อมที่คะนองร้องล่านำ	จนท่องนำเลื่องลือระบือชา

พิมพ์โดย 16/04/2565

นั่งอวด สบ เสียให้เมยกแก้ว^๕

เครื่องเสวยคาวหวานประทานมา

ฝ่ายหม่อมภรรยาบรรดามิ่ง

อัสสาวสาวเหล่าพวกช่างสะคิง

คิดว่าจะให้หัตถ์โหรี

ถึงวันพระไม่ได้ชำระความในวัง

พวกทนายเรียงรายของกำนัล

เหย้าว่าวอุปราษใครขาดเคือง

ปลุกเรื่อนเหมือนกับถวายฎีกา

ปัญญาท่านแทงตลอดตลอดคิน

คนนอกพูดกันนั้นไม่เห็น

ข้าพเจ้าได้ส่องกล้องเบ้าไฟ

เกิดเป็นตวงกุ่มवासนา

กินขางหนาเลองลือออกอ้อออง

ครันได้ฟังกลัวขาดไม่อาจทิ้ง

มันก็ค้อยูนัดหนึ่งคอกกระมัง

เด็กเด็กเสียงค้อยูนาง

ออกมานั่งหอนอกออกแขกเมือง

เจกนจนนมนหลายเรื่อง

พวกหัวเมืองขัดสนขนเอาไป

นิกคอยवासนาเมื่อหน้ากฐิน

ควรจะภิญโญยศปรากฏไป

เมื่อครั้งเป็นนายทองปานท่านสงสัย

ไม่ใกล้ไกลคอกแก้วฝากตัวเอย ๗

(เพลงยาวบานไฉนมีบทเต็มทั้งบาทเป็นครั้งทีสาม ณ ทน พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๓๐
ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๓๒)

๕. ท้าวนางอวด สบ น เชนตามกบมทำอสมุดพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๓๒ คำความไม่
ออก เข้าใจว่าคงจะพิมพ์ผิด ความจริงควรจะเป็น นั่งอวด สบ, สบ คอผ้า
นุ่งทับคางด้วยตบหนึ่งมีหรือทอง มักเรียกว่า สบปัก เป็นส่วนนุ่งยศของพวก
ขุนนางบางนามศักดิ์สูง ไพรมองเห็นคางนุ่ง สบ มาแต่ไกลก็ต้องรับหมอบ
รวมกราบกรทณ ในบทควรจะเป็น ‘นั่งอวดสบเสียให้เมยกแก้ว’

๖...

เพลงยาวบัตรสนเท่ห์มีอยู่เพียงเท่านั้น แต่ถ้าหากเราจะศึกษาอย่างพินิจพิเคราะห์จริงจังทุก ๆ ถ้อยกระทงความ ก็จะเห็นได้ว่า เนื้อความที่บรรจุอยู่ในนั้นมีมากมายหลายเท่าตัวเพลงยาวที่เดียว เพื่อให้ท่านผู้สนใจได้เข้าใจเพลงยาวนิตยชน จึงใคร่ขออธิบายความของเพลงยาวบทนี้เฉพาะที่เห็นว่าควรอธิบายสักเล็กน้อย

ในตอนต้น พระมหามนตรีกล่าวถึงอำนาจราชศักดิ์ของจมนรามาตย์ไว้ว่า “เจ๊กจีนกลัวกว่าราชาเศรษฐี” ราชาเศรษฐีในที่นี้ก็คือ ‘พระยาโชฎีกกราชเศรษฐี’ เป็นบรรดาศักดิ์ของคนจีนที่กษัตริย์เลือกขึ้นเป็นข้าราชการสำหรับทำหน้าที่สองประการคือ เป็นเจ้ากรมท่าซ้ายฝ่ายจีนควบคุมดูแลการค้าผูกขาดของกษัตริย์ที่ทำกับประเทศจีนประการหนึ่ง และเป็นผู้ควบคุมดูแลคนจีนในประเทศไทยอีกประการหนึ่ง พระยาโชฎีกกราชเศรษฐี หรือพระมหามนตรีเรียกว่า ‘ราชาเศรษฐี’ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ นี้ คือ พระยาโชฎีกกราชเศรษฐีทองจีน ในสกุล ไกรฤกษ์ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้ชื่อในการมีบุตรมากผู้หนึ่ง หมดอายุ 16/04/2565 คือมีกว่า ๕๐ คน โดยปกติแล้วตำแหน่งพระยาโชฎีกกราชเศรษฐีนี้เป็นตำแหน่งที่มีอิทธิพลมากในหมู่คนจีน และบังคับบัญชาคนจีน

ได้เป็นสิทธิขาด แต่ที่พระมหามนตรีกล่าวไว้^{๙๙} หมายความว่า จมื่นราชามาตย์ (ทองปาน) ช่มหมู่คนจีนในไทยเสียจนลาน กลัวจมื่นราชามาตย์ปลัดกรมพระตำรวจในซ้ายยิ่งกว่ากลัวเกรงพระยาราชานครศรีเจ้าสังกัด

ต่อมาเพลงยาวกล่าวว่า “เขาชมนบุญเรียกเจ้าคุณราชามาตย์แต่ร้ายกาจเกือบยั้หมักกะสน” ตรงนี้จะเห็นได้ว่า จมื่นราชามาตย์เจ้ายศเจ้าอย่างใช้อำนาจเสียจนผู้คนที่ต้องเรียกขานให้สูงศักดิ์ขึ้นไปเป็น ‘เจ้าคุณ’ (คือพระยา) ที่ต้องเรียกให้เกินตำแหน่งเข้าไว้^{๑๐๐} มีเหตุผลอยู่ คือประการแรก มีความกลัวจนลาน จึงต้องเรียกขานให้สูงส่งเข้าไว้จะได้เป็นที่ต้องใจ ประการที่สอง การเรียกขานบรรดาศักดิ์นั้น ถ้าไปเปลออเรียกต่ำกว่าบรรดาศักดิ์จริงเข้า เป็นถูกปรับตามกฎหมายลักษณะอาญาหลวง หรือถ้าหากเรียกสั้น ๆ ย่อ ๆ อย่างขาดความเคารพ ก็เป็นเรื่องที่จะทำให้ต้องโทษถูกถอนพัน^{๑๐๑} ฉะนั้นจึงต้องเรียกให้เกิน ๆ ไว้เสีย เพื่อขาดเผื่อเหลือ เพื่อให้ถึงอกถึงใจพระเดชพระคุณ และก็ ๆ จะเป็นทำนองเยาะเย้ยอยู่ในที่ด้วย

หมุดอายุ 16/04/2565

๑๐๐. ตามพระราชกำหนดเก่า พ.ศ. ๒๒๘๔ ที่ยังคงใช้มาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์

“ลงนึ่งยังนาวาเหมือนชาละวัน ชนบกตมมันเหมือนสิงห์ทอง”
 ตรึงน้หมายควาว่าเวลาไปเรือก็อาละวาดชาวบ้านร้านถิ่น ใช้อำนาจ
 บาทใหญ่ฟาดหางราวกับพญาจรเข้ (ชาละวัน) เวลาขึ้นบกก็อาละวาด
 กับถนนร่นแควมเหมือนช้างพลายสิงห์ทองของหลวงเวลาตมมัน

“จะเข้วางตั้งให้เสียสามหน ตรวจพลอีกทีก็กกก้อง
 ห่อผ้ากาน้ำมีพานรอง หอกสมุทชุกดกลองร่มค่างคาว”

หมายความว่าจมนระชามาตย์มียศต่ำ แต่พยายามทำใหญ่เกินศักดิ์
 จะเข้วางแต่ละทีต้องตรวจข้าทาสไพร่พลยังกับเจ้าขุนมูลนายชั้นสูง
 ปกติขุนนางผู้ใหญ่เวลาไปไหนมาไหน จะมีบ่าวไพร่เชิญเครื่องยศ
 เช่น น้ำเต้าหีบหมาก ตามไปประทับเกียรติ จมนระชามาตย์ไม่มี
 เครื่องยศเช่นนั้น แต่ก็ยังให้บ่าวไพร่ถือข้าวของตามไปเป็นพรวน
 ราวกับขบวนเกียรติยศเพื่อเอาอย่างเจ้านาย ข้าตำแหน่งของตนไม่
 มีกลดกันเป็นเครื่องยศก็ยกอุตสาห์ให้บ่าวไพร่เดินทาง ‘ร่มค่างคาว’
 (คือร่มผ้าสีดำคันโต คู่กลม เเชิงเป็นปีกเหมือนค่างคาว)

‘ถนนกว้างสี่วามาไม่ได้ กิดหัวไหล่ไกวแขนให้ขัดข้อง’

หมายความว่าเบ่งจนคับถนนร่นแควม

‘พวกหัวไม้เห็นกลัวหนังหัวพอง ยกสองมือกราบอกราบดิน’
หมดยา 18/04/2563

หมายความว่าป็นน้กเลงใหญ่ จนแม้พวกน้กเลงหัวไม้เองก็กลัว
 จนชนพองสยองเกล้า

‘^๒ช่วยอำนาจราชศักดิ์^{๕๕}คั่นนหนักหนา ถ้าเขาคาแล้ว^{๕๖}ก็รับ^{๕๗}เป็น^{๕๘}สัตย์^{๕๙}สน^{๖๐}’

หมายความว่าทุกคนกลัวเพราะราชาматыใช้อำนาจอย่างทารุณ
 ลองได้จับตัวมาแล้วเป็นต้องเอาเข้าจำจองในชื่อคา ทรมานทุกวิธี
 เป็นต้นว่าโบย กรีดผ้าตีนเป็นริ้ว ๆ ตอกเล็บ บีบขมับ ทรมาน
 เอาจนให้ยอมรับว่าข้อหาที่ตั้งไว้^{๕๖}นั้นเป็นความจริง (เป็นสัตย์) ให้ได้
 เรียกว่าพอจับเข้าชื่อคาแล้ว เรื่องจะหลุดออกมาได้เป็นคนบริสุทธิ์
 เป็นไม่มี เรียกว่าใช้อำนาจเป็นธรรม !

‘มีทหารชาญชัย^{๖๑}ใจมิพ ดังจะกิน^{๖๒}เนื้อมนุษย์^{๖๓}สุกพิภพ^{๖๔}’

หมายความว่าเลี้ยงคนไว้เป็นลูกน้องคู่ใจสำหรับรังแกข่มเหง
 ชาวบ้าน ลูกน้องที่วานี้ ในเพลงยาวระบุไว้สามคน คือ นายไชยภักดี
 นายศรีสังหาร และนายแสนใจรบ นายไชยภักดีนี้เมื่อนำที่คุมคน
 ออกตรวจจับประชาชน นายศรีสังหารมีหน้าที่จงจำทำทรมาน
 ส่วนนายแสนใจรบมีหน้าที่คอยเรียกเก็บเงินค่าธรรมเนียมฤชา คือ
 เป็นแผนกตบเงิน เรียกว่ามีคนหนึ่งคอยออกหาเหยื่อ คนหนึ่งคอย
 จงจำชู้เชือด คนหนึ่งคอยตบเงินครบครันดีทีเดียว

‘พวกลูกความตามหมอบ^{๖๕}เที้ยวยอบกาย’ – ที่กล่าวถึงลูกความ
 ๕๕ นพคุณ ๒๑/๐๔/๒๕๖๕
 ๖๒ ในยุคศักดินาก่อนตั้งกระทรวงยุติธรรมเมื่อ
 พ.ศ. ๒๔๑๗ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ขึ้นไปนั้น ส่วนราชการแต่ละกรม

มักจะมีศาลตัดสินคดีของตนเอง ฉะนั้น ศาลจึงมีมากมายหลายศาล และแต่ละกรมก็มี ปลัดนั่งศาล คือปลัดกรมผู้เป็นคนตัดสินคดี จมื่นราชามาตย์เป็นปลัดนั่งศาลของกรมพระตำรวจในซ้าย เข้ามานั่งว่าความที่โรงตำรวจข้างกรมวังในวังหลวง และที่ทรง^๕นแหละที่พระมหามนตรีเอาเพลงยาวบัตรสนเท่ห์มาบิ่ตประจานไว้

‘คงจะถึงพานทองในสองปี ถ้าเต็มทีผิดคาคาธาธาของเมือง’

ทรง^๕นพระมหามนตรีเياهว่าอย่าทะเยอทะยานไปนักเลย คงจะได้เป็นเจ้ากรมพระตำรวจในซ้าย ได้เป็นพระยาพานทองในเร็ว ๆ นแหละ ถ้าหากไม่ได้เป็นเจ้ากรมพระตำรวจในซ้ายที่ไฝ่ฝันนักหนา อย่างชนชวักก็คงจะได้เป็น หลวงอินทราบดีศรีราชาของเมือง เจ้ากรมกองตระเวนขวา (กรมกองตระเวนขวานอยู่ในสังกัดมหาดไทย ต่อมา ยกขึ้นเป็นกรมตำรวจพระนครบาล)

‘ครั้นพิเคราะห์ดูความเห็นงามแน่ จนชาวแพโรงเหล้าเหล้าบางยี่ขัน ค้างนิยมชมชื่นกันกันครั้น ว่าเหมือนพระพิมพ์สุวรรณ^๖ผู้รุ่งฟ้า’

— ทรง^๕นความต่อมาจากวรรคก่อนที่ว่ากลางคืนมีคนเห็นรัศมี ออกจากตัวจมื่นราชามาตย์เรื่องรอรากับแสงเมงกาเรือง ลือกัน จนชาวแพแถบโรงต้มกลั่นสุราบางยี่ขัน^๗โจษกันแข็งแะ ที่ต้องเอ่ยถึง พวกโรงเหล้าบางยี่ขัน^๘นักเพราะแถบนั้นเป็นบ้านของจมื่นราชามาตย์

ที่รู้ได้เช่นนั้นก็เพราะค้นพบข้อความปรากฏอยู่ใน ‘นิราศวังบางยี่ขัน’ ของคุณพุ่มว่า ‘ถึงคลองย่านบ้านพระยามหาเทพ เขาสมเสพเรียกทางบางยี่ขัน’ พระยามหาเทพนั้นก็คือจมีนราชามาตย์นั่นเอง เพราะในกาลต่อมาได้เลื่อนเป็นพระยามหาเทพเสพกษัตริย์เจ้ากรมพระตำรวจในซ้ายสมปรรตนา ส่วนที่ว่าชาวโรงเหล้าเปรียบจมีนราชามาตย์เหมือน พระพิมพ์สุวรรณ นั้น ก็คือเปรียบเข้ากับตัวพระเอกของบทกลอนเรื่อง ‘พระพิมพ์สุวรรณ’ แต่จะมีความ เหตุใดจึงไปเปรียบจมีนราชามาตย์เป็น ‘พระพิมพ์สุวรรณ’ นั้น ข้อนี้ยังสันนิษฐานไม่ได้แน่ชัด ตามเรื่องพระพิมพ์สุวรรณที่อ่านกันแพร่หลายในยุคนี้ ปรากฏว่าพระพิมพ์สุวรรณเป็นผู้สื่อชื่อทางมีเมียมาก ต้องวุ่นอยู่แต่เรื่องหึง ๆ หวง ๆ ของเมีย มีเมื่อยักษ์เมียมมนุษย์ให้วุ่นไปหมด ซ้ำยังอุทริไปสมสู่กับนางไพรอบนบรรณศาลาของพระฤๅษีเสียอีกด้วย บางทีจมีนราชามาตย์ เมียของจมีนราชามาตย์ และสมภารวัดถึงขบคงจะมีเรื่องราวอื้ออึงอะไรกันเป็นที่ลวงรู้กันอยู่ในยุคนี้ พระมหามนตรีจึงได้แต่ง ๑๖ ว่า ‘สมภารวัดถึงขบคบภรรยา’ และเรื่องราวอาจจะพร้อมเข้าทำนองเดียวกับพระพิมพ์สุวรรณที่ทำเมถุนกรรมบนกุฎิฤๅษี พระมหามนตรีจึงได้นำมาก่อนแคะแย้ม ๆ ไว้

ตอนต่อไปก็เสียดสีจมีนราชามาตย์เรื่องสังสมเมีย มีทั้งไทย (คุณหญิงใหญ่) มีทั้งเขมรสุรินทร์ (หม่อมสลิลา) มีทั้งมอญ (หม่อมทับทิม) และมีทั้งลาวชาวอัสสัม (หม่อมลูกจันทน์)^{๑๑} เรียกว่าสังสมไว้ทุกชาติทุกภาษา ! ซึ่งกรณีนี้ก็เข้าจังหวะกับลักษณะของพระพิมพ์สุวรรณภูมิรุ่งฟ้าเหมือนกัน

ต่อมาก็เยาะเย้ยเสียดสีการจ่ายศเจ้าอย่าง บังคับเมียเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้กลานศอกกลานเข้าอย่างระเบียบของนางใน แบ่งหน้าที่ประจำกันเป็นประเภท ๆ และยิ่งกว่านั้นยังเปลือยหัวกตึกเต็กสาวไว้เป็นมโหรีวงหญิงอย่างเจ้านาย จะทำตัวให้เป็นเจ้าให้ได้

‘ปลุกเรือนเหมือนกับถวายฎีกา’ - หมายความว่าเรือนที่อยู่ไหน ปลุกให้มีมุขเด็จยื่นออกมาข้างหน้า ใช้เป็นที่ ‘เสด็จออก’ รับคำร้องเหมือนอย่างพระที่นั่งกษัตริย์ที่มีมุขเด็จสำหรับถวายฎีการ้องทุกข์ของราษฎร

ตรงนี้ เราต้องเข้าใจว่า พระมหามนตรีมีลักษณะคัตค้าน กรอบประเพณีศักดิ์นิทานที่เฉพาะแต่ทางค่านวรรดเค็ทีเท่านั้น แต่ทาง

๑๑. เมืองอตะบออยู่วิมาโขงแถบนครจำปาศักดิ์ ของจริงของเมืองงนค่อ อังกระบอ เป็นภาษาเขมรแปลว่าชกวาง (บ้านเขกวาง) แต่ไทยเราเรียกกันเพี้ยนมา เป็น อตะบอ เช่นเดียวกับเรียกเมือง สดตรงตรง (แม่น้ำตรง) เพี้ยนมาเป็น เชียงแตง ซึ่งเชียงแตงโมแตงกว่าไปเลย ! - ที่ปร

ด้านการเมืองแล้ว พระมหามนตรียังคงเป็นคักคินาเต็มตัว จึงได้ล้อเลียนจมีนราชามาตย์ในข้อที่ทำตัวตีเสมอเจ้านาย เป็นต้นว่าปลุกเรือที่มีรับคำร้องเหมือนนถวายฎีกา, มีละครผู้หญิงเหมือน 'ละครใน' ของเจ้านายเชื้อพระวงศ์

แนวคิดที่เป็นคักคินาอย่างชัดเจนอีกข้อหนึ่งของพระมหามนตรีก็คือ การเหยียบย่ำเชื้อชาติ พระมหามนตรีและไ้จมีนราชามาตย์ว่าไ้ต่ำ เทียบไปเก็บเอาพวกเขมร พวกมอญ พวกลาว มาเป็นเมีย ในทรศนะของพระมหามนตรีนั้น เขาเห็นว่า เขมร มอญ ลาว เป็นคนเชื้อชาติต่ำทราม เป็นพวกชาวป่าชาวดงไร้ความเจริญนำดูถูก ไม่น่าเอามาเลี้ยงเป็นลูกเป็นเมียด้วยทรศนะดูถูกเชื้อชาติแบบคักคินาเช่นนี้เอง ที่พระมหามนตรีเขียนไว้อย่างไม่ละอายใจว่า : 'หม่อมทับทิมเดนเลือกเทือกรามัญ' ซึ่งหมายความว่าหญิงมอญนั้นเป็นหญิงต่ำช้าเดนเลือกแล้ว อันนี้ก็ทำนองเดียวกันกับที่สุนทรภู่กวีร่วมสมัยของพระมหามนตรีได้กล่าวถึง เขมร ไว้ในเสภาเรื่องพระราชพงศาวดารที่แต่งถวายรัชกาลที่ ๔ ว่า "ทำไมกับทัพเขมร เดนเขาเลือก มีแต่เปลือกลู้ไทยจะไ้หรือ" ถัดจากมอญ พระมหามนตรีก็นำมาเหยียบย่ำเมียลาวของจมีนราชามาตย์ว่า ลงมา

อยู่กรุงเทพฯ ฟังเรื่อง คือเป็นไขบ่า ตีแต่ 'รอดด้วยยาเข้างับกิ้งกือ'
 นักคอลอจมีนราชามาตย์ว่าไม่ตำ มีเมียลาว พวกกิน้อง กินึงกือ !

เราเห็นด้วยกับทรศนะของพระมหามนตรี ที่คอนแจะจมีนราชามาตย์
 ในด้านส่งเสริมไว้สำหรับลัทธิหลายชาติหลายภาษา แต่ทรศนะการ
 เขี่ยบ่าถูกเชื้อชาติเยี่ยงศักดิ์นาเช่นนี้ เราไม่อาจจะเห็นด้วยได้ แต่
 อยากรู้ก็ เรารู้เห็นใจพระมหามนตรีที่เขาต้องคิดเช่นนั้น เพราะเขามีชีวิต
 อยู่ท่ามกลางโครงกรอบของสังคมเช่นนั้น

ตอนหนึ่งของเพลงยาวบัตรสนเท่ห์ที่บ่งให้เราเห็นระบบการ
 ตบตีเบบและระบบการใช้อำนาจในหน้าที่ของพวกศักดินาเพื่อทำ
 การขูดรีดประชาชน ก็คือ ตอนที่ว่า :-

ถึงวันพระไม่ได้ชำระความในวัง	ออกมาหนึ่งนอกออกนอกแขกเมือง
พวกทนายเรียนรายของกำนัล	เจ๊กนั้นเงินมีหลายเรอง
เอี้ยบ่าอุปราชใครขาดเคือง	พวกหัวเมืองขัดสนขนไปกิน

นั่นคือ วันพระ หยุคราชการว่าความศาลกรมตำรวจ แทนที่
 จะทำบุญสุนทรทานตามคติของเทวีในยุคศักดินา จมีนราชามาตย์
 กลับออกนังนอกนอกรับแขก รับของกำนัล สังเกตก็รู้จากกลอน
 หมดอายุ 16/04/2565
 ว่าจมีนราชามาตย์หากินทางบิบบักกับคนเงิน (ตอนต้นกับอกไว้ครั้ง
 หนึ่งแล้วว่า 'เจ๊กจีนกลัวกว่าเราชาวศรีอยุธยา') พวกคนจีนจึงต้อง

หมื่นหาของมากำนำล ติดสินบน ของที่ได้รับนั้นมากมายจนเหลือ เพื่อ พวกลูกน้องญาติวงศ์บ้านนอกบ้านนาได้รับส่วนแบ่งไปกินกัน ปรีเปรม เรื่องขุนนางกักกินาตบสินบน ตบส่วย ประชาชนทั้ง นอกกรุงในกรุงนี้ มีปรากฏอยู่อย่างชัดเจนใน กลอนเพลงยาวชม พระยาศรีเพ็ญ พระยาศรีนั คือพระยาศรีสหเทพ (ชื่อเดิมว่า เพ็ญ เป็นต้นตระกูล ศรีเพ็ญ) พระยาศรีเทพเป็นเจ้านางสมัยรัชกาล ที่ ๓ ว่าการมหาดไทย และว่าการกรมล้อมวัง (คือกรมทหาร มหาดเล็กรักษาพระองค์) ด้วย มีอำนาจมาก มีผู้แต่งเพลงยาวชม บุญพระยาศรี ฯ ไว้เมื่อตอนตายว่า :-

“ด้วยอำนาจเกรงกลัวทั่วแขวง	ไม่ขึ้นแข็งว่ากล่าวทำห้าวหาญ
จงขอบน้อมยอมตัวกลัวออกหลาน	ทั้งชาวบ้านกำนันกัพรันพรัง
ลางพวกยอมตัวเป็นส่วยสา	ส่งขฝงนองทุกสิ่งสรรพ
ลางพวกส่งส่วยไ้แม่ขัน	พวกลาวนัพร้อมด้วยส่งส่วยทอง
พวกเลิกประมวดมาห้าพันเศษ	ได้สังเกตส่งส่วยทั้งสิ่งของ
เป็นเงินตราเข้าเกณฑ์ทุกหมวดกอง	อยู่เนืองนองตามหมู่ทุคุบ
เทศกาลมาส่งลงมาพร้อม	ดูรายรอมพร้อมเพรียงอิงมี
เงินทองสารพันสิ่งอันดี	ทุกคราวปีพร้อมพรักพนักงาน
ทั้งกองลาวชาวอบลชนบท	มาประณตหลายล้อมน้อมบรรหาร

จัดสิ่งของกำนัลบรรณาการ   มาสถานยกให้ตั้งใจปอง
 ด้วยมีจิตสมัครโดยรักใคร่   จึงมีใจรักจริงจังสิ่งของ
 ทั้งฝ่ายลาวพวกจ่ายตัวนายกอง   ทั้งส่วยทองส่งเนื่องเมืองกระบับนทร์
 พวกฝ่ายลาวตะวันออกทั้งขอบเขต   ทุกประเทศส่วยส่งมาลงสิ้น
 ทั้งพวกลาวกำภูเมืองสุรินทร์   ลาวเมืองอินทร์เมืองพรหมระตมมา"^{๑๒}

เป็นอันว่า ในสมัยรัชกาลที่ ๓ นั้น พวกขุนนางศักดินา
 แบ่งเขตกันขูดรีดอย่างย่ำใจ พระยาศรีสหเทพรีดพวกลาวตามหัว
 เมืองใหญ่น้อยทั้งหมด และจากเพลงยาวของพระมหามนตรี เราก็
 ได้รับทราบวา จมื่นราชามาตย์ (ทองปาน) รีดพวกคนจีนในไทย
 ทั้งหมด !

เพลงยาวบัตรสนเท่ห์ของพระมหามนตรีนี้ ถ้าเรามองดูอย่าง
 ผิวเผิน ก็อาจจะรู้สึกว่ามันเป็นเพียงบัตรสนเท่ห์แต่งขึ้นเสียดึ่บุคคล
 เพียงคนเดียว แต่ถ้าเราจะพิจารณาเหตุด้วยสายตาอันเชื่อมโยง โดยมองดู
 วรรณคดีให้เชื่อมโยงกับชีวิตทางสังคมแล้ว เพลงยาวบทนี้เป็นวรรณคดี
 ที่มีคุณค่ายิ่งในการสะท้อนภาพของยุคสมัยแห่งศักดินาในสมัยรัชกาลที่ ๓

^{๑๒} หมดอายุ 16/04/2565
 เพลงยาวว่าผู้แต่งได้พบในบุญพระยาศรีสหเทพนี้ ไม่ทราบนามผู้แต่ง แต่สังเกตได้ในท้าย
 เพลงยาวว่าผู้แต่งได้พบในบุญพระยาศรีสหเทพจนกระทั่งถึงแก่กรรม จึงแต่งไว้
 อาลัยทำนองเดียวกับพวกโคลงเจดิมพระเกียรติยศขัตติย์

เพราะมันได้สะท้อนให้เห็น ภาพการ ปฏิบัติราชการ ของผู้ยิ่งใหญ่ ในกรม
พระตำรวจไว้อย่างสมบูรณ์....การเห่ยศศักดิ์ คลั่งอำนาจวาสนา เก็บ
เอาเด็กสาวมาเลี้ยงเป็นนางบำเรอ รัตเงิน รัตของกำนัลรับสินบน
การจับกุมประชาชนที่ทำเสมือนเสือจับเหยื่อ ระบบการทรมานและ
ซ้อมผู้ต้องหา....เหล่านี้ ได้มีปรากฏอยู่ในเพลงยาวบทนี้โดยสมบูรณ์
และแน่นอน ในทางกลับ มันก็คือวรรณกรรมที่ได้อธิบายให้เราเห็นได้ว่า
ชีวิตของมวลประชาชนชั้นไพร่ในยุคนี้จะเป็นเช่นไร ในเมื่อเขาต้อง
ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้้องอำนาจบาทใหญ่....อำนาจเป็นธรรม....ของเจ้าขุน
มูลนายศักดินา !

สมเด็จพระยาเจ้าราชานุภาพเล่าไว้ว่า “ด้วยครั้งนั้น
คนซึ่งพระยามหาเทพทองปานอยู่มากด้วยกัน เพลงยาวนั้นก็เลยแพร่
หลาย” เพลงยาวของพระมหามนตรีได้รับการต้อนรับจากประชาชน
อย่างกว้างขวาง ก็เพราะมันสอดคล้องกับผลประโยชน์ของประชาชน
ประชาชนที่ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่ภายใต้ระบบอำนาจบาทใหญ่ ย่อม
จักยินดีที่ต้อนรับวรรณคดีที่คัดค้านและเสียดสี เปิดโปงระบบอำนาจ
บาทใหญ่ และด้วยเหตุนั้นพระยาไชยแห่งยุคสมัย พระมหามนตรียังมี
โลกทรรศน์ ส่วนใหญ่เป็นแบบศักดินา เขาจึงมิได้มองเห็นว่าความ
ทุกข์ยาก ความทารุณของชีวิตประชาชนเกิดขึ้นจาก ระบบศักดินา

ทั้งระบบ หากมองเห็นเป็นเพียงรายตัวว่า เจ้าขุนมูลนายคนนั้นแล้ว
คือเห็นเป็น คน ๆ เขาจึงได้เปิดโปงและเยาะเย้ยจมื่นราชามาตย์ ตัว
บุคคลที่เขาเห็นว่าเลวร้าย แต่แม้พระมหามนตรีจะไม่มองเห็น
ความเลวร้ายของระบบศักดินาและชนชั้นศักดินาทั้งหมด, มองเห็น
บทบาทของจมื่นราชามาตย์เป็นเพียงปรากฏการณ์โดด ๆ เฉพาะตัว
บุคคล, ก็ยังต้องนับว่ามีส่วนก้าวหน้าทีเดียวสำหรับยุคนี้ เพราะ
ในยุคสมัยนี้ เป็นเการง่ายเหลือเกินที่ใคร ๆ จะมองดูจมื่นราชามาตย์
ด้วยสายตาและความคิดที่ว่า “ท่านมีบุญวาสนา” และแล้วก็ไม่อาจ
นึกค้ำค้ำหรือระเบิดความไม่พอใจออกมวเยี่ยงพระมหามนตรี

เพลงยาวบัตรสนเท่ห์บทนี้ ผลกระทบของมันมิใช่แต่จะมี
เพียงแก่ตัวจมื่นราชามาตย์เพียงผู้เดียว หากมันย่อมมีผลกระทบถึง
องค์รัชกาลที่ ๓ ด้วยอย่างจริง เพราะขณะเดียวกับที่พระมหามนตรี
เปิดโปงจมื่นราชามาตย์ว่าเป็น ‘คนเลว’ ของประชาชนนั้น เขาก็
ได้บอกด้วยว่า จมื่นราชามาตย์เป็น ‘คนโปรด’ ของรัชกาลที่ ๓ !
เขาเขียนไว้อย่างไม่หวั่นเกรงภัยว่าจมื่นราชามาตย์ คนเลว ในหมู่
ประชาชนนี้แหละ หมุดอายุ 16/04/2565 ได้รับพระราชทานเสื่อจากกษัตริย์ (สรวมเสื่อ
ได้ประทานห่มส่วนขาว) เขาเขียนไว้อย่างชัดเจนว่า จมื่นราชา-

มาตย์ผู้โหดร้ายทารุณประชาชนราวกับยักษ์นั้นแหละ ได้รับพระราชทานของกินทั้งคาวทั้งหวานจากพระมหากษัตริย์ :

“เครื่องเสวยคาวหวานประทานมา กินข้างหน้าห้องล้อมออกอ่อง”

เมื่อพระมหากษัตริย์ถึงกับประทานเครื่องกินอันเป็นของเสวย ในวังมาให้จมนัราชามาตย์, ซึ่งจมนัราชามาตย์ก็เอามาตั้งกินตรง หอนอก ข้างหน้าบ้านอวดความสาชาชาวบ้านชาวเมือง, เช่นนี้ใคร ๆ ก็คงจะคิดเห็นว่า จมนัราชามาตย์เป็นคนดี พระราชาจึงโปรดปราน แต่ความคิดอย่างนี้ต้องหลงกระຈุยไป เพราะพระมหามนตรีมาเปิดโปงขึ้นว่า จมนัผู้เป็นเคนโปรดของพระราชาเป็นคนเลวแท้ ๆ ! ใครบ้างในยุคสมัย ‘มะพร้าวหัวยัดคปาก’ เช่นนั้น จะกล้าหาญชาญชัยเหมือนพระมหามนตรีที่หาญไปเปิดโปงความเลวร้ายของคนโปรดแห่งพระราชา ?

เพราะเหตุที่ประชาชนผู้ทุกข์ยากในยุคนั้น ได้รับความขมขื่นจากระบบอำนาจบาทใหญ่ของจมนัราชามาตย์ เขาจึงต้อนรับวรรณกรรมที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของเขาบทหนึ่งอย่างกว้างขวาง และก็พากันคัดลอกต่อย ๆ กันไปอย่างปกปิด แม้จะจำสำเนาถลอกได้ว่าเป็นของใคร แต่ก็ไม่มีใครยืนยันเป็นพยานให้ฟ้องร้องลงโทษผู้แต่ง ชีวิตของพระมหามนตรีดำรงรอดอยู่ได้ก็ด้วยความสนับสนุนของประชาชนผู้ทุกข์

รันทดขมขื่นทางหนึ่งด้วยอย่างไม่ต้องสงสัย ทางฝ่ายพระราชอาชิตินั้น
 เล่า ก็มิได้เอาคำแฉโพยเปิดโปงนั้นมาใคร่ครวญไตร่ตรองเพื่อชำระตัว
 จมื่นราชามาตย์ เมื่อจมื่นราชามาตย์รับราชการดี รักษาผลประโยชน์
 ของระบบศักดิ์คณาไต่คดี ก็เป็นอันว่าใช้ได้ และดังนี้ จมื่นราชามาตย์
 จึงได้รับการเลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็น พระยามหาเทพเสพ
 กษัตริย์ เจ้ากรมพระตำรวจในซ้ายในกาลต่อมา

พระมหามนตรีเป็นใคร

ประวัติของพระมหามนตรีก็น่าสนใจเกี่ยวกับประวัติที่วิเศษเก่าของ
 ไทยทั่วไป คือสืบทราบได้ยากเย็นเต็มที กวีเอกของเราหลายต่อ
 หลายคนในยุคศักดิ์คณาไต่คดีแต่เพียงชื่อเท่านั้นที่เหลืออยู่ให้เราเรียกขาน
 แต่ในตำนานประวัติแล้ว เสาะหาไม่ได้เลย ทั้งนี้เป็นเพราะเราไม่
 สนใจศึกษาและบันทึกกัน และยังกว่านั้น ตัวกวีเองก็มักจะปกปิด
 ชื่อเสียงของตนเสียด้วย จึงปรากฏว่ากวีหลายต่อหลายคนทั้งไว้แต่
 เพียงผลงานเท่านั้น แต่ไม่ยอมทิ้งแม่แต่ชื่อไว้ให้เราได้ศึกษา
 ประวัติของพระมหามนตรีก็น่าสนใจเป็นในทำนองเดียวกันนี้ คือเรารู้ได้
 น้อยเต็มที

หมตอายุ 16/04/2565

เท่าที่ทราบ พระมหามนตรีเป็นคนในรุ่นรัชกาลที่ ๓ เดิม
 ชื่อ ทรัพย์ ต้นตระกูลจะเป็นใครมาจากไหนไม่ทราบได้ ทราบแต่

ว่าพระมหามนตรี (ทรัพย์) นี้ คือผู้เป็นต้นสกุล 'สถานวัต' ในปัจจุบัน ตัวพระมหามนตรีเองรับราชการเป็นเจ้ากรมพระตำรวจในขวา มีบรรดาศักดิ์เต็มว่า พระมหามนตรีศรีเรืองครักษ์ มีตราประจำตำแหน่งเป็นรูปคนแบกดาบข้างขวา ถือศักดินา ๒,๐๐๐ ไร่ สังกัดอยู่กับพระยาอนุชิตราชา จางวางกรมพระตำรวจขวา พระมหามนตรีมีบุตรเป็นพระยาคนหนึ่งคือพระยาวิชิตชลธิศรีศรีสุรสงคราม (ยัง สถานวัต) และผู้สืบสกุลต่ออีกชั้นหนึ่งลงมาก็คือ พระยาประสิทธิ์วรรณลักษณ (นาค สถานวัต) ผู้สืบสกุลชั้นต่อมามีอยู่หลายคน ปัจจุบันยังคงมีชีวิตอยู่ . ถ้าหากผู้สืบสกุลเหล่านี้จะให้ความร่วมมือในค่านประวัติของพระมหามนตรี (ทรัพย์) บ้าง บางทีเราอาจจะได้ทราบข้อเท็จจริงที่น่าศึกษาเพิ่มเติมขึ้นอีก

งานทางวรรณคดีของพระมหามนตรี (ทรัพย์) นอกจากบทละครเรื่องระเด่นลิ้นไดอันสื่อชื่อและเพลงยาวบัตร์สนเท่ห์แล้ว เท่าที่ทราบจากผลการสำรวจของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ก็มีอีกสองชั้นคือ เพลงยาวกลบทกบเต็นสามตอน และโคลงประกอบรูปฤๅษีคัตคนที่วัดโพธิ์หนึ่งบท

เพลงยาวกลบทกบเต็นสามตอนนี้เป็นเพลงยาวที่แต่งขึ้นรวมอยู่ในพวกตำรากลอนเกลบทที่รัชกาลที่ ๓ ให้รวบรวมขึ้น เป็น

เพลงยาวแสดงตัวอย่างของการแต่งกลอนชนิดที่มีการเล่นอักษรสลับ
เป็นสามตอน แต่ละวรรคใช้อักษรเพียงสองตัวสลับกัน จะใช้คำที่
เป็นอักษรอื่นไม่ได้ ต่อไปนี้คือตัวอย่าง :

เจีบคำจำกัดจิตขวย

หลงเซยเลขชมลมชวย	ดูรวยควัยรวนควันร้าว
แสนแ่งแสงอนส้อนเวื่อน	มักกลายหมายเกลื่อนเหมือนกล่าว
ลือว่อนหล่อนเว่วแล้ววาว	รู้ข่าวราวข้องร้องคำรณ

กลอนกลบท^{นี้} ไม่มีคุณค่าทาง เนื้อหา^{นี้} ทั้งนี้เพราะผู้แต่ง
ประสงค์เพียงจะแสดงแบบวิธีการแต่งกลอนชนิดวิจิตรบรรจงเท่านั้น^{นี้}
มันจึงมีเพียงคุณค่าในฐานะเป็น ตำรากลอนกลบท^{นี้} คือมีเพียงรูปแบบ
ของอักษรศิลป์เท่านั้น ถ้าหากมันจะแสดงอีกอย่าง ก็คือแสดงให้เห็นว่า
พระมหามนตรี (ทรัพย์) มีความสามารถในการร้อยกรอง
บทกลอนอยู่ในระดับสูง

สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพกล่าวถึงความสามารถของ
พระมหามนตรี (ทรัพย์) ไว้ในคำนำบทละครเรื่องระเด่นลันไดว่า
หมตอายุ 16/04/2565

“พระมหามนตรีทรัพย์^{นี้} เป็นกวีที่สามารถในกระบวน
แต่งกลอนแปลจะหาตัวเปรียบได้โดยยาก แต่มาบ^{นี้}ข้อโด่งดัง

ในการแต่งกลอนต่อเมื่อถึงแก่กรรมแล้ว เพราะเมื่อมีชีวิตอยู่
ไม่มีใครพอใจแต่งโดยเปิดเผย”

เรื่องราวส่วนตัวของพระมหามนตรี (ทรัพย์) เท่าที่ทราบ
ได้ก็มีอยู่เพียงเท่านั้น นี่กระมังที่เป็นสาเหตุอันหนึ่ง ที่ทำให้เรารู้จัก
พระมหามนตรี (ทรัพย์) กันน้อยกว่างานทางวรรณคดีของเขา

แต่อย่างไรก็ดี จากการร่วมกันศึกษางานของพระมหามนตรี
ครั้งนี้ เราก็ได้ทราบชัดขึ้นมากอีกระดับหนึ่งว่า ความดีเด่นของ
พระมหามนตรี (ทรัพย์) นั้น มิใช่อยู่ที่เขาเป็นนักแต่งบทละครตลก
หากเขาเป็นมากกว่านั้น....

เขาก็อ ผู้เสนอความตลกขบขันประเภทเสียดสีล้อเลียนขึ้นมา
ในท่ามกลางวงการวรรณคดีที่ขลังขริมทรงศักดิ์ และเต็มไปด้วย
ระเบียบแบบแผนของศักดิ์ินา

เขาก็อ ผู้บุกเบิกกรุยทางให้แก่ ‘อารมณ์ขัน’ ในจักรวาล
แห่งวรรณคดีไทย ถูกละเม้าจะมีใช้คนแรกสุด แต่ทว่าก็เป็นผู้ที่
กระทำได้อย่างดีที่สุดในยุคสมัยนั้น

เขาก็อ ผู้พึ่งทลายวงล้อมและกรอบอันคับแคบของวรรณคดี
หมุดอายุ 16๗๐4/2565
ศักดิ์ินาที่วนเวียนอยู่แต่เฉพาะชีวิตและเรื่องราวของชนชั้นศักดิ์ินา
เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน เขาถึงวรรณคดีจากยอศหอคอยงาช้าง ลงมา

ผลงานกลืนเข้ากับชีวิตของชนชั้นทาส ไพร่ วนิพกที่ต่ำที่สุดของสังคมยุคนั้น จริงอยู่เขามีใช้บุคคลแรกที่ริเริ่มฟังหลายกรอบประเพณีนี้ แต่ทว่าเขาก็เป็นผู้หนึ่งในจำนวนไม่กี่คนที่กระทำและก็กระทำได้อย่างทำหาย

เขาคือ ผู้ใช้วรรณคดีเป็นเครื่องมือในการคัดค้าน โต้แย้ง และเปิดโปง ความอยุติธรรมของสังคมในส่วนที่เขาได้พบเห็นและรู้สึกออกมาอย่างองอาจ จริงอยู่แม้เขาจะมีได้กระทำอะไรมากไปกว่าการเปิดโปงประจาน แต่สำหรับยุคสมัย ‘มะหรวัวหัวยัดปาก’ เช่นนั้น การกระทำของเขาก็ควรที่จะได้รับการสรรเสริญอยู่บ้าง มิใช่หรือ....

นี่แหละคือ พระมหามนตรี (ทรพย์) ที่เราเคยรู้จัก
เขาในฐานะนักแต่งบทละครตลกสามัญแห่งยุคศักดินา ! ●

หมดอายุ 16/04/2565

พิมพ์ครั้งแรกในหนังสือ “สายธาร” เมื่อปี ๒๕๐๐

โองการแข่งน้ำ

ศิลป์พิทักษ์ชน

๑ . . .

ในวงการศึกษาระดับมัธยมศึกษาไทยทั่วไป นักศึกษามัธยมศึกษาจะต้องรู้จัก 'ลิลิตโองการแข่งน้ำพระพิพัฒน์สัตยา' ด้วยกันทุกคน ทั้งนี้เพราะนับถือกันมาในหมู่นักปราชญ์ราชบัณฑิตแต่โบราณว่า ลิลิตแข่งน้ำนี้เป็นวรรณคดีสำคัญชิ้นเยี่ยมเรื่องหนึ่ง และเป็นวรรณคดีชิ้นแรกของไทยที่แต่งด้วยบทกลอน

'ลิลิตโองการแข่งน้ำพระพิพัฒน์สัตยา' หรือที่เรียกกันง่าย ๆ 'โคลงแข่งน้ำ' คืออะไร ?

คำตอบง่าย ๆ ก็คือ ได้แก่ โคลงที่ใช้ประกวดแข่งผู้ที่ทรยศต่อ 'เจ้าชีวิต' ในสมัยศักดินา ในสมัยศักดินาซึ่งนับแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ ขึ้นไปจนถึง (อย่างน้อยก็) สมัยขุนรามคำแหงนั้น พวก

ข้าราชการจะต้องทำพิธีค้ำน้ำสาบานปีละสองครั้ง ในเดือนเมษายน
 ครั้งหนึ่งและเดือนกันยายน (หรือตุลาคม) อีกครั้งหนึ่ง ในพิธีนี้
 ทั้งพวกพราหมณ์และพวกพระจะช่วยกันสาปแช่งน้ำสาบานด้วยถ้อย
 คำและข้อความที่พิลึกพิลั่นน่ากลัว ใครไม่ซื่อสัตย์ต่อเจ้าชีวิตจิต
 สันดานจะต้องมีอันเป็นไปต่าง ๆ เวลาสาปแช่งน้ำสาบานนั้น
 พราหมณ์จะต้องเอา 'พระแสงศร' ซึ่งมีอยู่สามเล่มเท่ากับพระรามมี
 และซึ่งมีชื่อเหมือนชื่อศรของพระราม แทะลงไปในห้องน้ำสาบาน
 เพื่อให้ นันศักดิ์สิทธิ์ มีพิษบาดไส้บาดคอผู้ที่คิดทรยศต่อพระเจ้า
 แผ่นดิน

เพื่อที่จะให้ผู้ที่สนใจได้ทราบถึงรายละเอียด ข้าพเจ้าจะขอ
 แทรกเล่าไว้เล็กน้อยว่า ครั้นสามเล่มนั้นทำด้วยหวายเทศเมื่อ พ.ศ.
 ๒๓๙๖ เมื่อตอนทำ เป็นต้นว่า ตอนเหลาหวายเป็นด้าม ตอนตี
 เหล็กประกอบปลายศร ล้วนมีพิธีรีตองอย่างมโหฬาร มีหัวหมู
 บายศรี 'ประโคนพิณพาทย์กลองแขกม้องชัยแตรสังข์' และยังมี
 พิธีอีกมากมายก่ายกองท้ายที่สุด "จึงโปรดเกล้าฯ ให้ข้าพระพุทธ-
 เจ้าขึ้นไปทำพระราชพิธีชูประแสงศรที่สระชูปศุภครุฑเมืองตพบุรี...
หมตอลน 1๕/04/2565
 การพระราชพิธีนั้นเป็นพระราชพิธีใหญ่ให้เทียบพิธีฝังหลักพระนคร
 เมื่อชูประโคนพิณพาทย์กลองแขกม้องชัยแตรสังข์ ยิ่งเป็นใหญ่ ๔

ทิดโรงพระราชพิธี ๒๑ น้ด ยิงปืนเล็กรอบโรงพระราชพิธีเสมอไป
 กว่าจะชุปพระแสงศรนั้นแล้วจึงหยุด...ฯลฯ...ฯลฯ” (คำเล่าของ
 กรมพระยาบำราบปรปักษ์ซึ่งเล่าถวายรัชกาลที่ ๕) พิธีชุปศรนี้ทำ
 ใหญ่โตมโหฬารมากถึงขนาดเรือที่นำศรขึ้นไปลพบุรีก็ต้องเป็น
 ‘เรือกราบม่านทองแย่ง’ และ ‘เมื่อจะไปทำพระราชพิธีเชิญพานทอง
 สองชั้น แห่เป็นกระบวนศึก’ ศรทั้งสามเล่มนั้นชื่อว่า ทรมหมาส,
 ประไลวาท และอัคนิวาท ที่อุตสาหกรรมทำศรสามเล่มนั้นชั้นเสียใหญ่โต
 หยุหยุกเพื่อที่จะใช้เป็นเครื่องประกอบให้ประชาชนเห็นและเชื่อว่า
 เจ้าชีวิตของตนนั้นคือ พระราม ทั่วจริงหรือนัยหนึ่ง พระนารายณ์
 อวตาร ลงมาเกิด กรมพระยากำราบฯ ก็เล่าไว้ว่า “จึงทรงพระ-
 ราชดำริว่า...ควรจะให้มีศร ๓ เล่มไว้สำหรับแผ่นดินและจะใช้แทน
 น้ำพระพิพัฒน์ปีละ ๒ ครั้ง ให้สมกับพระนามสมเด็จพระ รามาธิบดี”

ตรงที่ท่านผู้อ่านพึงระลึกไว้ด้วยว่า กษัตริย์ทั่วโลกมีความ
 ปรารถนาอยู่อย่างเดียวกันประการหนึ่ง คืออยากพิสูจนให้ได้ว่าตน
 เป็น เทวดา พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ของฝรั่งเศส ยกตนเป็น “กษัตริย์
 แห่งสุริยะ” (Sun - King หรือ Le roi - Soleil) ทางตะวันออก
หมตอายุ 16/04/2565
 ก็ปรารถนาจะเป็น ‘พระ อาทิตย์ วงศ์’ บ้าง ‘พระ นารายณ์’ บ้าง
 ‘พระ ราม ราชา’ หรือ ‘พระ รามา ธิบดี’ บ้าง ไทยเราได้รับ

ช่วงอิทธิพลของ ลัทธิเทวราช (God - king หรือ Dieu - roi) หรือนัยหนึ่ง กษัตริย์คือเทวดาลงมาเกิด ตลอดจนพิธีแข่งน้ำ กระทำสาบานมาจากราชสำนักของเขมรสมัยพระนครหลวง (Angkorean period)

เมื่อได้เข้าใจคร่าว ๆ เช่นนี้แล้ว ก็ย่อมจะมองเห็นความจริงแท้ได้ว่า การที่ต้องใช้พระแสงศรทั้งสามและต้องตั้งพิธีชุบครกกันอย่างครึกโครมนั้น ก็เพื่อต้องการจะให้ประชาชนและข้าราชการเชื่อว่า กษัตริย์คือเทวดาลงมาเกิด เมื่อได้เฝ้ามามายเชื่อถือเช่นนี้แล้ว การคิดทรยศหรือนัยหนึ่ง การปลดแตก ก็ย่อมจะไม่มี หรือไม่มีเบาบางลง

โคลงแข่งน้ำที่กล่าวถึงบทนี้ เชื่อกันว่าแต่งไว้ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอู่ทอง กษัตริย์องค์แรกของอยุธยา คือราว ๖๐๐ ปีมาแล้ว ที่เชื่อเช่นนั้นก็เพราะรูปแบบของโคลงเป็นรูปแบบที่เก่าแก่ที่สุดและเป็นแบบเดียวกับที่ใช้อยู่ในโคลงเรื่อง ท้าวฮุ่ง (ขุนเจือง) วรรณคดีโบราณของประชาชนอีสาน ข้อเขียนอีกอันหนึ่งก็คือ ภาษาที่ใช้ในโคลงนั้นส่วนมากเป็นภาษาเก่าแก่โบราณปรัมปราเต็มที่ แต่ขอให้เราผ่านปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบของวรรณคดีเรื่องนี้ไปก่อน สิ่งที

เราจะพิจารณากันก็คือเนื้อหา และความสัมพันธ์ของมันที่มีต่อชีวิตของประชาชนในสังคมแห่งยุคสมัยนั้น

โองการแข่งน้ำเริ่มต้นด้วยการพิสูจน์ให้เห็นว่า ลัทธิศักดินาหรือนัยหนึ่งลัทธิที่บุคคลกลุ่มหนึ่งรวบเอาที่ดินผืนมหาศาลไว้เป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัว แล้วตนนอนกินผลิตผลจากฝีมือ ทาส (slave) และ เลก (serf) ค่าเช่าและดอกเบี้ยจากหยาดเหงื่อของพวกเขา ไท (free man) โดยมีพระเจ้าแผ่นดินเป็นผู้จัดการผลประโยชน์ผู้ยิ่งใหญ่ นั้นเป็นสิ่งชอบธรรม เป็นสิ่งที่เทวดาฟ้าดินกำหนดลงมาให้เป็นไปเช่นนั้น ใครจะละเมิดมิได้ ลำดับของการพิสูจน์ดังกล่าวเป็นไปดังจะกล่าวต่อไปนี้ :-

แรกเริ่มทีเดียว โองการแข่งน้ำจะสรรเสริญพระนารายณ์ พระอิศวร และพระพรหมอย่างพิสดาร พรรณนาถึงคุณงามความดีของเทวดาแต่ละองค์ไปตามอรรถาธิบาย ที่สำคัญก็คือเขาสรรเสริญว่า พระพรหมเป็นผู้สร้างโลก... 'ท่านรังก่อดินก่อฟ้า' และแถมยังสูญเสียอีกด้วยว่า 'บูรพกบอบอู๋ ก็ร้อยก่อมา' ซึ่งหมายความว่า โลกก่อน ๆ โหนกได้เคยสร้างมาไม่รู้จกักร้อยโลก ! ในสมัยของศักดินา พระเจ้าหรือเทวดา ก็ยอมรับใช้ศักดินา เมื่อ ศักดินา คือ เทวดา

และเทวภาพเป็นผู้สร้างโลก สร้างมนุษย์ สร้างสังคม สร้างประวัติศาสตร์ บทพิสูจน์ก็ย่อมมาลงเอยที่ว่า ศักดิ์คตินาคือผู้สร้างโลกและสร้างทุกสิ่งทุกอย่าง ! ส่วนพวกประชาชนก็คือพวกทาสพวกไพร่พวกทรมาน ชีวิตมีค่าเพียงเป็นมดปลวกเท่านั้น

แน่แอน พลังของมวลชน เป็นสิ่งที่ศักดิ์คตินาปรารถนาที่จะชุกช่อนเก็บไว้ใช้ให้เป็นประโยชน์ส่วนตน และเป็นสิ่งที่ศักดิ์คตินาจะยอมปล่อยให้เปิดเผยปรากฏออกมาไม่ได้ ว่าพลังของมวลชนนั้นเองที่สร้างและสร้างสรรค์สิ่งขึ้นมา... ในสมัยของศักดิ์คตินานั้น คน จะมีค่าสมกับที่เป็นคนโดยแท้จริงไม่ได้เลย ในสังคมของศักดิ์คตินา มิใช่ *สังขธรรม* ทักษะของกวีศักดิ์คตินาและนักคิด ในสมัยศักดิ์คตินาย่อมจะถูกครอบไว้ด้วยแนวคิดที่ศักดิ์คตินากำหนดขึ้น ทงนั้นจะโดยรู้สึกตัวหรือไม่ รู้สึกตัวก็ตามที ฉะนั้น เมื่อเขาพูดถึงการสร้างสรรค์การสร้างโลก เขาจึงมองข้าม 'มวลชน' ไปเสมอ

นักเขียนที่ถือศักดิ์คตินาเป็นเสรีระความคิด ทุกสายของเขาย่อมจะไปบรรจบกันที่ศักดิ์คินา !
 หมดอายุ 16/04/2565

นักเขียนที่ถือ คน คือ ประชาชน เป็นเสรีระ ความคิดทุกสายของเขาย่อมจะไปบรรจบกันที่ คน และที่ ประชาชน !

จิงฟัง ! แม็กซิม กอร์กี, นักเขียนของประชาชนโซเวียต และของชนผู้ทำงานทั่วโลก, กล่าวไว้ในบทละครเรื่อง Nadne (In the Lower Depths of Life) ของเขาว่า :-

“...อะไรคือสังัจจธรรม ? คนนั้นแหละคือสังัจจธรรม !”

“คน - นั้นแหละคือสังัจจธรรมของคุณละ ! อะไรคือคน ? ไม่ใช่คุณ ไม่ใช่ผม ไม่ใช่เขา ไม่ใช่เด็ด ๆ ! แต่ว่าคุณกับผม กับเขา กับพ่อลูกกับน้องไปเสียนกับพระมหามัต - ทั้งหมดรวมกันเป็นหนึ่งนั่นแหละ ! (ทำมือวาดรูปคนในอากาศ) เข้าใจ ? มันพิลึกพิลั่นจริง ! มันรวมเอาการเริ่มต้น และการสิ้นสุดของทุกสิ่ง เข้าไว้หมดด้วยกันเลยทีเดียวนะ ! ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นส่วนของคนทั้งนั้น, ทุกสิ่งทุกอย่างมีไว้สำหรับคน คนเท่านั้นที่มีอยู่ ที่เหลือ นอกนั้นก็กองงานจากมือและจิตใจของเขา คนนี้ช่างน่ามหัศจรรย์อะไร เช่นนี้ ! คน คำนี้มีกวางนำทรงเสียนี่กระไร ! คนควรจะได้รับการนับถือ ไม่ใช่ส่งสาร-การส่งสารเป็นการลดค่าของคนลง ต้องนับถือ ! มาเถอะท่านชน มาค้ำให้ ‘คน’ กันหน่อยเถอะ....”

หมตอายุ 16/04/2565

ถ้อยคำทั้งหมดนี้ (ทั้งสองตอน) เป็นคำพูดของชาติิน ตัวละครในเรื่อง ‘ชุมชนรักของชีวิต’ ที่กล่าวมาข้างต้น

อีกตอนหนึ่งในเรื่อง 'กัฬารภาพ' (Ispovedy) กอริกี

ประกาศว่า :-

“พวกท่านคือพระเจ้าของข้าพเจ้าโดยแท้ ท่านประชาชนผู้ทรงศักดิ์อันยิ่งใหญ่ทั้งหลายเอ๋ย ท่านคือผู้สร้างความมหัศจรรย์ ท่านเป็นผู้สร้างบรรดาพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายทั้งปวง...”

นี่คือความแตกต่างระหว่างนักเขียนของศักดินา หรือนักเขียนที่ศักดินาชอบเปรียบกับนักเขียนที่ทำงานด้วยมือทั้งสองของเขา เพื่อสร้างสรรค์โลกและชีวิตร่วมกับประชาชน !

๒...

เมื่อได้แล้วว่าพระพรหมสร้างโลกแล้ว โคลงแข่งกันว่าด้วยเรื่องไฟไหม้โลก โดยการ “กล่าวถึง ตรีวันเจ็ด อันพลุ่ง” ซึ่งหมายถึงการปรากฏมีพระอาทิตย์ประคองกันขึ้นมาถึงเจ็ดดวง เมื่อพระอาทิตย์ขึ้นถึงเจ็ดดวง ความร้อนก็แผดเผาจน “น้ำแดงไข่ ขอดหาย” คือน้ำในโลกเหือดแห้งไปหมด เมื่อน้ำแห้งปลาอาบนที่ที่ทนนแผ่นดินอันแบนแปเป็นแผ่นกระดาษอยู่ถึงเจ็ดตัว ก็ถูกเผาไหม้จนน้ำมันตกฉ่ำ ๆ ไฟลุกวาบโพล่งขึ้นสวรรค์ ทั้งทวีปทั้งสี่ (ตามความเชื่อกของภูมิศาสตร์ศักดินา) และ

หมดอายุ 16/04/2565

ท้าวสุวรรณศรีสามสิบสามชั้น (ไตรตริงษ์) ถูกเผาไหม้วอดวายเป็นผงธุลีดิน
ไปหมด ตอนนั้นผู้แต่งเขียนไว้ว่าสนุกกว่า :-

เจ็ดปลา	มันปลั่งหล้า	เป็นไฟ
ระวาบ	จตุรabay	แผ่นขี้ว่า
	ซักไตรตริงษ์	เป็นเฝ้า
	แลปล้า	สีลอง ฯ (โคลงห้า)

ไฟไหม้โลกครึ่งนี้ มนุษย์ตายหมดเกลี้ยง มีแต่เทวดา
เท่านั้นที่หนีขึ้นไปอยู่บนสวรรค์ชั้นสุทธาวาอันอยู่สูงสุด ไฟไหม้ขึ้นไป
ไปไม่ถึง พวกเทวดาไปยัดทะนานหรือเรียกตามสำนวนในโคลงว่า
'เบียดเบียด' อยู่ไม่นานก็ 'กล่าวถึง น้ำท่าฟาด ฟองหา'
คือเกิดฝนตกใหญ่ดับไฟลงสิ้น พื้นโลกชุ่มฉ่ำ เกิดมี ปลา มี ดิน
มี ดาว มี เดือน ขึ้นมาใหม่ ฝ่ายพระพรหมก็ลงมาดูที่ทางสร้าง
โลกอีกตามเคย โคลงเขียนไว้ว่า :-

	แลเป็นแผ่น	เมืองอินทร์
	เมืองธาวา	แรกต่ง
หมตอายุ 16704/2565		
ขุนแผน	แรกเอาดิน	ดูที่
	ทุกยงฟ้า	ก้อยื่น ฯ (โคลงห้า)

‘ขุณแผน’ ในโคลงนี้ เป็นคำไทยโบราณหมายถึงพระพรหม
การสร้างโลกของ ‘ขุณแผน’ ไม่มีการสร้างหกวันหยุดหนึ่งวันเหมือน
พระโยชวาของพวกฝรั่ง สิ่งแรกที่ขุณแผนสร้างก็คือ สร้างสวรรค์ที่
ใหม่ฉิบหายไปคืนให้แก่เทวดาก่อน แล้วก็สร้างพวกวิมานพระอินทร์
คือเขาพระสุเมรุ (หิมาลัย) อันเป็นใจกลางโลก เสร็จแล้วก็สร้าง
เขาไกรลาศของพระอิศวร สร้างเขาคันธมาทน์อันเป็นที่อยู่ของพวก
เทวดา ส่วนพวกผู้คนที่ตายไปแล้วข้างหัวมัน ธุระไม่ใช่ !

โคลงแข่งน้ำเล่าต่อไปว่า ต่อมาดินบนพื้นโลกที่เริ่มแห้งจาก
น้ำท่วมคราวฝนตก เริ่มส่งกลิ่นหอมหวนขึ้นไปถึงเมืองสวรรค์ชั้น
วิมาน พวกเทวดาพากันลงมากิน ‘ง้วน’ (คือดินหอม) พวกนี้
เมื่อตอนลงมาก็เหาะลงมา มีรัศมีสีเหลืองเรืองรองสว่างไสวดี พอ
กินดินเข้าไป รัศมีก็ตกหายไปทันที โลกทั้งโลกจึงมืดมิด พวก
เทวดาเคนตายเหล่านั้นจึงวอนขอแสงสว่างในโลก ก็ปรากฏมาเป็น
ดวงตะวัน มีดวงดาวดวงเดือนทำให้ ‘เริ่มฟ้าเริ่มแผ่นดิน’ เกิด
กลางวันและกลางคืนขึ้น

* ต่อจากเรื่องไฟไหม้โลก (คือที่เรียกกันว่าไฟบัลลัยกัลป์)
หมุดอายุ 16/04/2565
และเรื่องน้ำท่วมโลก และการสร้างโลกแล้ว กวีของราชสำนักก็เล่า
ถึง วิวัฒนาการของสังคม !

วิวัฒนาการสังคม ตามทัศนะของนักปราชญ์ศักดินามีอยู่
สองยุค เท่านั้น คือยุคที่มักเรียกกันว่า ยุคทอง หรือ กฤตยุค
หรือ สัตย์ยุค เป็นยุคแรก ในยุคนี้กล่าวกันว่าประชาชนสุขสบาย
ไม่มี^๕ ทางการเมือง^๖ ต่อสู^๗ ทาง^๘ ธรรมชาติ และ^๙ ทางการเมือง^{๑๐} ต่อสู^{๑๑} ทาง^{๑๒} สังคม !
ที่ว่าไม่มี^{๑๓} ทางการเมือง^{๑๔} ต่อสู^{๑๕} ทาง^{๑๖} ธรรมชาติก็เพราะมนุษย์ไม่ต้องทำอะไรก็ได้กิน
แม้ข้าวสาลีที่ออกรวง ก็ไม่มีเปลือกออกมาได้กินเลย โคลงแข่งน้ำ
เล่าไว้ว่า “กินสาลีเปลือกปล่อน” (ปล่อนก็คือปล้น) ส่วนใน
ทางสังคมหรือทางชนชั้นนั้น กวีในยุคนี้ก็ได้เล่าไว้ว่า “บมยุต^{๑๗} อด^{๑๘}
แต่งบรรณา^{๑๙}” คำว่า บมยุต^{๒๐} อด^{๒๑} ก็คือไม่มี^{๒๒} ใครเป็นฝ่าย^{๒๓} ต้อน^{๒๔} รับ^{๒๕}
บรรณาการ และขณะเดียวกันก็ไม่มี^{๒๖} ใครต้อง^{๒๗} เป็น^{๒๘} ผู้^{๒๙} แต่ง^{๓๐} บรรณาการ
ไปถวายใคร ทุกคนอยู่ด้วยกันอย่างพี่น้อง

โคลงแข่งน้ำในตอนนั้น เท่าที่ข้าพเจ้าได้ศึกษาสังเกตมา
เข้าใจว่าตกหายไปบ้างอย่างน้อยก็บทหนึ่ง เลยทำให้การพรรณนา
ถึงสังคมในยุคแรกของกวีผู้หนึ่งซึ่งก็อยู่เพียงนี้ แต่อย่างไรก็ดี เท่าที่
เหลือปรากฏอยู่เพียงสองวรรค ; ‘กินสาลีเปลือกปล่อน บมยุ^{๓๑}
ต้อนแต่งบรรณา^{๓๒}’ เพียงนี้ เราก็พอจะคะเนได้ว่า กวีได้พยายาม
บันทึก^{๓๓} ระเบียบ^{๓๔} ชีวิตอัน^{๓๕} สุขสบาย ไร้^{๓๖} การ^{๓๗} ชุกรัด^{๓๘} ทาง^{๓๙} ชนชั้น^{๔๐} ของ^{๔๑} ระเบียบ^{๔๒}
ชุมชน^{๔๓} บทบาท^{๔๔} ตลอด^{๔๕} ทั่ว^{๔๖} ทาง^{๔๗} ที่^{๔๘} ได้^{๔๙} เล่า^{๕๐} สัม^{๕๑} ต่อ^{๕๒} ตก^{๕๓} กัง^{๕๔} กัน^{๕๕} ลง^{๕๖} มา ซึ่งก็

เพื่อฝันไปถึงอนาคตข้าวออกรวงไม่มีเปลือก ซึ่งเป็นการเพื่อฝันแบบเดียวกับเกาะแก้วพิศดารของสุนทรภู่ ที่ข้าวไม่มีเปลือก (ในเรื่องพระอภัยมณี) ผิดกันก็แต่ว่าโคลงแข่งน้ำเป็นการเพื่อฝันที่พยายามจะจดบันทึกความทรงจำเก่า ๆ เลื่อนลงของชีวิตในสมัยชุมชนบุพพกาลลงไป ซึ่งเป็นการหันกลับเข้าสู่วันคืนเก่า ๆ ส่วนสุนทรภู่ฝันถึงเกาะแก้วพิศดาร ที่มุ่งออกไปข้างหน้า ไม่เหลียวไปเรียกหาวันคืนเก่า ๆ หากหนีชีวิตจริงอันระกำลำบากของตนเตลิดไปในความฝันอันลมแล้ง

อย่างไรก็ดี อย่างน้อยที่สุดโคลงแข่งน้ำก็ได้ทำหน้าที่ของมัน จะโดยบังเอิญหรือโดยจงใจก็ตามที, ในการบันทึกวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ในยุคชุมชนบุพพกาลลงไว้ ซึ่งนับเป็นเอกสารชิ้นแรกของไทย ที่ได้มีการบันทึกประวัติศาสตร์แห่งพัฒนาการสังคมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

สังคมยุคต่อมาจากชุมชนบุพพกาล ก็คือสังคมทาส อันเป็นสมัยที่มนุษย์เริ่มรู้จักใช้เครื่องมือเครื่องใช้ในการล่าสัตว์และในการเพาะปลูก แต่ทว่าในราชสำนักผู้มองไม่เห็นถึงวิวัฒนาการสังคมที่ดำเนินมาตามปัจจัยการผลิต เขาจึงกระโดดข้ามจากสังคมชุมชนบุพพกาลมาสู่สังคมศักดินาเลยทันที

แน่นอน การมองกำเนิดของสังคมกักตึกนาของกวี
 ผู้^๕นี้ ย่อมจะมีได้มองจากความคลี่คลายทางการผลิต และ
 ความสัมพันธ์ทางการผลิต ความเป็นกักตึกนาในทัศนะของ
 เขามีได้เกิดขึ้นเพราะการเปลี่ยนแปลงในระบบการผลิต หาก
 อยู่ ๆ ก็เกิดขึ้น โดยเลือกเอาผู้ที่ ‘ยิ่งยศ’ ขึ้นมาเป็น
 พระเจ้าแผ่นดิน แต่อย่างไรก็ดี ผู้แต่งได้ชี้ให้เห็นว่า
 พระเจ้าแผ่นดิน^๕นี้ มิใช่เกิดขึ้นโดยการชุกจริตทางชนชั้น,
 มิใช่การเอาเปรียบ – นอนกิน – ทำนาบนหลังประชาชน
 หากเป็นสิ่งที่ประชาชนเฝ้าเลือกสรร พร้อมใจกันเลือกตั้ง
 สมยอมให้มีกันขึ้นมาเอง ! กวีกล่าวว่า :

เลือกเป็นผู้

ยิ่งยศ

เป็นราชา

อคร้าว

เรียกนามสม –

มติราช

เจ้าจึง ตั้งท้าวเจ้า

แผ่นดิน ฯ (โคลงห้า)

และยังได้กล่าวแถมท้ายต่อไปอีกด้วยว่า “สาย
 กานทางธรณี^๕นทร^๕เรอ^๕หล้า” นั่นคือ พระเจ้าแผ่นดิน
 ที่ได้เลือกตั้งยินยอมโดยประชาชนทั้งมวลลงคั่นเอง ที่ได้
 สืบเชื้อสายต่อเนื่องเรื่อยมาจนจวบปัจจุบัน.

๓ . . .

เมื่อวีแห่งราชสำนักได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า กษัตริย์เกิดขึ้นในโลก และในประวัติศาสตร์ โดยการพร้อมใจกันเลือกตั้งชนของมวลชน บทสรุปของประชาชนผู้เสียสละของกวีศักดิ์นั้นก็ย่อมจะมาลงเอยที่ว่า ศักดินาหรือกษัตริย์คือสัจธรรมของโลก ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ความคิดที่ว่ากษัตริย์และระบบการชู้ครีตแบบศักดินา เกิดขึ้นโดยการยินยอมพร้อมใจของประชาชนนี้ ยังคงมีอิทธิพลอย่างกว้างขวางทั่วไปในปัจจุบัน พวกนักปราชญ์ นักการศึกษาของศักดินายังพรั่าสอนถึงระบบกษัตริย์ว่า เกิดขึ้นโดยการยินยอมและเลือกตั้งของประชาชน พวกนี้ตั้งชื่อระบบกษัตริย์เสียไพล่าว่า “เอนกนิกรสโมสรสมบัติ”

ส่วนระบบผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบศักดินา ก็มีชื่อใหม่ระรื่นหูว่า “ศักดินาสวามิภักดิ์” ทั้งนี้เพื่อจะกลบเกลื่อนร่องรอยแห่งการชู้ครีตของชนชั้นศักดินาเสียให้พ้นไปจากความสำนึกของประชาชน การที่ชนชั้นศักดินาอ่อนเสวยผลจากแรงงานของเลก, ทาส, ไพร่สม, ไพร่หลวง, ไพร่ส่วย, ไพร่ราบ และช่องเมืองสามนตราช หมตอายุ 16/04/2565 ตลอดจนถึงเมืองพระยามหานครทั้งปวง จึงกลายเป็นของชอบธรรม พวกที่ขังขึ้นคัดค้านการชู้ครีตของพวกเขา

ศักดิ์ทินาก็คอกที่หนึ่งเป็นพวกกบฏ มีกมลสันดานหยาบช้า ไร้ศีลธรรม
ไม่รู้จักจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ของเจ้าชีวิตจิตสันดาน ที่
ได้ทรงพระกรุณาชุบเลี้ยง พระราชทานชีวิตให้อยู่รอดมาเป็นคน,
พระราชทานที่ดินให้ทำกิน, พระราชทานน้ำท่าฟ้าฝนให้อาบดื่ม
พระราชทานอากาศให้หายใจ ฯลฯ

ในโองการแข่งน้ำ เมื่อกล่าวถึงการเลือกตั้งกษัตริย์แล้ว กวี
ก็กล่าวว่า ในครั้งนั้นเอง พอกษัตริย์เกิดขึ้นและสืบสันตติวงศ์ต่อมา
พิธีแข่งน้ำกระทำสัถย์สาบานก็ได้เริ่มขึ้นเป็นของคู่กันมากับราช
สันตติวงศ์ และจากนั้นกวีแห่งราชสำนักผู้เริ่มอัญเชิญเทพยดา
ผีสงเป็รตหน้าสารพัดให้มาช่วยกันเป็นพยาน คอยดูท่าโทษและสาป
แข่งผู้ที่คิดทรยศขัดขืนการขุดริ้วของชนชั้นศักดิ์ทินา พวกผีสง
เทวดาที่อัญเชิญมานั้น เริ่มต้นเชิญที่ 'พระกรรมบาลเจ้า' อัน
เป็นเทวดาประจำการคล่องซ่างก่อน ถัดมาก็มาเชิญ :-

มารพิศโต	ทศพล	ช่วยดู
ไทรแดนจักร	อยู่ด้วย	
หมตอายุ 16/04/2565		
ธรรมมารค	ปรเตยก	ช่วยดู
हारอยเทียร	แมนเดี่ยว	ฯ

อเนกถ่อง	พระสงฆ์	ช่วยดู
เชี่ยวชาญ	ยังได้	
ขุนหงส์ทอง	เกล้าสี่	ช่วยดู
พระอ้าฟ้าใต้	แผ่นหงาย	ว

เขาเชิญใครมาเป็นพยานและเป็นผู้สถาปนาแข่งบ้างในโคลงสองบทนี้ ? ขอให้เราพิจารณากันโดยละเอียดสักหน่อย ‘มารเพี้ยต’ คือพญามารที่เชื่อกันในสำนักคติจินนิมของศักดิ์คินาว่า ได้มาผจญขัดขวางพระพุทธเจ้าหลายครั้งหลายคราว และคราวที่สำคัญก็คือการผจญตอนที่ใกล้จะตรัสรู้ คำว่า **มารเพี้ยต** แปลตามตัวก็ว่า **ยักษ์** **ขโมย** หรือ **ไอ้ขโมยตัวเอง** อะไรทำนองนั้น (เพี้ยต แปลว่า **โกรธ**)

เมื่ออ่านโองการแข่งน้ำมาถึงตรงนั้นแล้ว ทำให้เรารู้สึกประหลาดใจในท่าทีของศักดิ์คินาอยู่พอดี ปกติพวกนี้จะประนามตำว่าพญามารสหัสสพาทู ที่มาตามผจญพระพุทธเจ้าตอนตรัสรู้ว่าเป็นมารร้ายเลวทรามใช้ไม่ได้ แต่พอจะสถาปนาแข่งพวกประชาชนขึ้นมา ศักดิ์คินาก็เอื้อนเอ่ยอัญเชิญพญามารมาอย่างสุภาพทีเดียว มีหน้าซำหมตอายุ 16/04/2565

ยังเรียกเชิญมาควบคู่กับพระพุทธเจ้าเสียด้วย ... “**มารเพี้ยต** **ให้ทสณ**” ... ให้ทสณนี่ก็คือ พระพุทธเจ้าผู้ซึ่งศักดิ์คินาถือกันว่า

ในโคลงที่ข้าพเจ้ายกมาเป็นหลักฐานสองบทนั้น ในบทที่สอง นอกจากจะกล่าวเชิญ “เอนกอ่องพระสงฆ์” แล้ว กวีศักดินายังกล่าวเชิญ ‘ขุนหงส์ทอง เกลาส์’ ซึ่งหมายถึงเทวดาผู้ซึ่งหิงษ์ทอง และมีสี่พักตร์ นั่นก็คือพระพรหมผู้สร้างโลกนั่นเอง ! นี่เป็นหลักฐานอันดีที่ยืนยันให้เห็นว่าศักดินาทะโกนปาว ๆ ว่าเป็นพุทธศาสนูปถัมภกหรือเสื่อมใส่พุทธศาสนาขนาดหนักถึงขนาดสร้างวัดสร้างวาท่งหนึ่งสี่พุทธคัมภีร์ บลว ล้วนเป็นกรการกระทำแบบ ‘มื่อออสาก ปากถือศีล’ ทั้งสิ้น อันที่จริงแล้วศักดินาปรารถนาจะใช้ศาสนาที่ประชาชนนับถือเป็นเครื่องมือในการชุกจริตประชาชนมากกว่า และในใจจริงของศักดินานี้ จะเป็นพุทธศาสนา หรือศาสนาพราหมณ์ หรือผีสามเทวดาห้าเปรตอะไรไม่สำคัญ ถ้าสิ่งเหล่านั้นรับใช้ศักดินาได้ ศักดินาก็เล่นก๊วยทั้งนั้น ทั้ง ๆ ที่พุทธปรัชญาปฏิเสธความมีอยู่ของเทวดาพวกพระพรหม พระอินทร์ แต่ศักดินาก็จับเอาทั้งพุทธทั้งพราหมณ์ประนีประนอมเข้าด้วยกัน เพื่อผลประโยชน์ของตนในที่สุดโดยมิได้คำนึงถึงปรัชญาที่แท้จริงแต่ประการใด

หลังจากเชิญพระพรหมลงมาแล้ว กวีศักดินาก็เชิญ ‘สี่ปวงสี่ หาวแหว่ง’ คือผีนักเลงโตที่คุ่มผีอันธพาลรุ่นจิ๋วอยู่ประจำทิศทั้งสี่ (คือท้าวจตุรหาราชิกา), แล้วก็เชิญ ‘ฟ้าพระแรง กก

กลอง' คือพวกเทวดาบนหกสวรรค์ชั้นฟ้า (ฉกามาจรสวรรค์),
 เจ้าผาดำ คือ เจ้าพ่อประจำเขาอากาศภู, เจ้าผาสามเส้า คือ เจ้าพ่อ
 เขาสามยอดหรืออัยหนึ่งคือเทพเจ้าแห่งเขาศรีภุม্মของพวกพราหมณ์,
 เจ้าผาเือก คือ เจ้าพ่อเขาไกรลาส (ยอดสีขาว) อันได้แก่
 พระอิศวร, บุษมิงทราย คือ บุษเจ้าสมิงพราย คนเดียวกับที่เป็น
 ใจให้นางเพื่อนนางแพงศักดิ์นาสารวุ่นก่าคักได้สมสู่กับพระลอ โดย
 ทำอาคมให้พระลอนอกใจเมียและทิ้งเมียไปถือ ๆ, เจ้าผาหลวง
 คือ เจ้าพ่อเขาพระสุเมรุ อันเป็นเขาใหญ่และเป็น อดักโลกสูง
 ระหง (ไหว้ครูเสภา) เจ้าพ่อคนนี้คือพระอินทร์, เจ้าผาตาย คือ
 เจ้าพ่อเขาจิตรภุม্ম ซึ่งยอดมีลวดลายของหินอ่อนสวยงามเลื่องลือ,
 ผิพราย คือ ผิคนตายในน้ำ, ผิขรมนดำ ตัวนี้เห็นจะเป็นเปรต
 เพราะตัวดำทมิฬ นอกจากนั้นยังมีพวก 'ผิลง ผิหมนธา ถ้า
 หมันยา' มีพวก 'ผิกำผาว' มีทั้งพระราม พระลักษมณ์
 ทศกัณฐ์ ตลอดจนไป จนกระทั่งสัตว์เร่จรจาดานจำพวก 'หมาหมนเสอ'
 สรุพบว่าในการسابแข่งน้ำสาบานนั้น ศักดินาเชิญพยานมามากหน้า
 หลายตา นับตั้งแต่พระลงไปจนถึงเปรตทำหมาหมูโดยไม่ยกเว้น
 และพวกทงหมคนแหละจะคอยลงโทษ ทารุณประชาชนผู้ที่คักคักน
 การขุดรีตของศักดินา

๔...

เมื่ออ่านโองการเชิญพวกพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ และ
ผู้สางเทวดา ตลอดจน ห่า เปรต เเดรัจฉาน มาพร้อมเพรียงกันดีแล้ว
กวีศักดิ์นาก็เริ่มต้นแข่งชกหักกระดูกประชาชนและข้าราชการบริวาร

เริ่มแรกก็เรียกร้องให้ผีพรายอันอยู่ในห้องน้ำจางมาบันดาลให้
น้ำสาบานในหม้อศักดิ์สิทธิ์ให้เกิดเป็นคลื่นปั่นเปวุนและลูกเป็นเปลว
ไฟเพื่อตัดคอผู้ที่กิดสลัดแอกการขู่รีของศักดิ์นินา โองการกล่าวว่่า :

.....	.....	
กำรุค ^๔ ลิน	เป็นเปลว	
บ่อ ^๔ ชื่อน้ำ	ตัดคอ ฯ	
ตัดคอเร็ว	ให้ขาด	
บ่ ^๔ ช้อ	มล้างออเอา	ใส่เกล้า
บ่ ^๔ ช้อ	นำหยาดท่อง	เป็น ^๕ รูง
บ่ ^๔ ช้อ	แรงกาเท้า	แตกตา ฯ
เจาะเพาะ ^๕ พุง	ใบแบ่ง	
บ่ ^๔ ช้อ	หมาหนี ^๕ เสือ	เช่น ^๕ เขยว
เขยว ^๕ ชาชแวง	ยาย ^๕	
ยมราช ^๕ เกยว	ตาดาว ช่วย ^๕ ด ฯ	

หน้า ๑๒๓ ๑๒๓ ๑๒๓

สรุปได้ว่าถ้าไม่ซื่อสัตย์ต่อเจ้าชีวิตจิตต้นแดนแล้ว ก็ขอให้
 น้ำตัดคอ ทำลายล้างชีวิตของมัน (ออ) ลากตัวเอาไปใส่ไว้ในรก
 (เล่า) หรือไม่ก็พอกินน้ำสาบานตกถึงท้องก็ขอให้น้ำเป็นพิษคม
 กริบเหมือนเหยี่ยว (รุ่ง) เจาะกระเพาะเจาะพุง พวกอี่แร้งอื่กกี้ลง
 มาจิกถูตกากิน พวกหมาหมีเสือมองเห็นก็ให้เขม่นเข่นเขี้ยวเป็น
 กำลัง พระยายมก็แกว่งตาบ (ดาว) คอยที่อยู่

นอกจากนี้ยังขอให้ทรีผี ควายตัวสำคัญในเรื่องรามเกียรติ์
 มากอยชักขวิด และให้ฟ้าผ่า (ฟ้าจรโลกลือขวาน) ตอนที่สนุก
 สนานมากที่สุดก็คือตอนร้องเรียกพวกผีให้ “^๕มาหนานาหนบ ”
 เพื่อช่วยกันเล่นงานผู้ที่จะสกัดกั้น ^๕สังฆกรรม ของกั๊กกินา โองการ
 กล่าวว่ :-

“...ล้วนผีห้าผีเหว เร็วยิ่งลมบ้า หน้าเท่าแฝง แรงไทย
 เอาขวัญ ครั้นมาถึงถับเสียงเยี่ย ชระแรงชระแรง แฝงข่าวยินเยี่ย
 ชระวางชระวาง รางซางจูปากเยี่ยจะเจียวจะเจียว เขี้ยวสรคาน
 อานมลินเยี่ยละลาบละลาบ ทรามมีไผ่ฟ้าในดิน บินมาเยี่ยพะหล่ง
 จุงมาตบเอา เข่าบ่ชื้อ ชื่อใครใจกด ขบถเกียจกาย วายกระทุ้ง
 ฟ้าฟัด ^๕ความแคว่นมกศอก หอกคั้นเค้าทำหก หลกทำให้ไป
 มิทันตาย เหงยระงมระงม ยมพบาลลากไป ไฟเรบกปลาบปลั้เ

คืนพลาง เขาวางเหนืออพีจี ผู้บ่ตีบ่ชื้อ ชื่อใครใจคด ขบถแก่เจ้า
 ผู้ผ่านเกล้าอยุธยา สมเด็จพระรามาริบัติ ศรีสินทรบรมมหาจักร
 พรตศิรราชาราช ท่านมีอำนาจมีบุญ คุณอนเนกา อันอาศรัยร่วม
 แลอาจข่มช้ก หักกิ่งฆ่า อาจถอนด้วยฤทธิ์อานุภาพ บาบเวียนตน
 พนรุพว พึ่งญาติกามาใส่รั ไขว้ใจจอด ทอดใจรัก ชักเกลอสหาย
 ตนทั้งหลายมาเพื่อจะทำขบถ ทดโทษให้แก่เจ้าคนใส่รั จงเทพยดา
 ผู้นี้ให้ตายในสามวัน อย่าให้ทันในสามเดือน อย่าให้เคลื่อนใน
 สามปี อย่าให้มีสวัสดิสุข เมื่อใด อย่ากินเข้าเพื่อไฟ จนตาย ฯ”

แปลความว่าขอให้พวกผีห้าผีเหวจงรีบเหาะมาเร็วราวกับลม
 บำ แต่ละตัวมเหมาหน้าตาเท่าแมง ท่วงทีเร็วแรงคนเห็นแล้ว
 ขวัญหนีตีมือตายไปเลย พวกนี้พอมาถึงก็ทำเสียงดังแข็งแะ คอย
 ตรวจตราฟังข่าวคราวความเคลื่อนไหวของประชาชนและพวกข้าราชการ
 บริหาร บ้างก็นอนอ้าซ่าอล่างฉ่างซู่ซู่ตปากเสียงเจียวจ้าว เอา
 เขียวเหลงมกลับกับลั่นแปลบปลาบ บรรดาผีทั้งหลายที่มึงทั้งในฟ้า
 ในดินต่างเหาะเหินกันมาพวยพุ่ง ขอให้พวกนี้จงมาสูบลือดพวกคน
 ที่ไม่ตีไม่ชื้อ ทิศกบฏ จับเอาตัวขึ้นไปจนถึงสุดฟ้าแล้วเอาตัว
 ฟ้าตกลงมา ความใส่มกสกอก เกาหอกเสียบให้กินแต่เอาหัวลงดิน
 ถลกหนังที่เอาไว้อ่าให้ตาย ให้มันต้องทรมานนอนแผ่สองสสิ่ง

หมตอายุ 16/04/2565

หงายท้องร้องระงม ๆ ไปวันยังค่ำ แล้วให้ยมพบาลลากเอาตัวไปลง
นรก ไฟนรกเลีย ลวกดินเทรนทुरายไปเจาะกระทั่งถึงขุมนรกต่ำสุด
อันไม่มีวันกลับมาผุดมาเกิด ขุมนี้ออเวจี! ที่ต้องทำเช่นนี้ก็เพราะ
มันไม่ดีไม่ซื่อต่อเจ้าชีวิตจิตสันดานของมัน มันบังอาจเป็นกบฏต่อ
เจ้ากรุงอยุธยาผู้มีทั้งอำนาจ มีทั้งบุญญาภิบาล และมีพระคุณเอนก
ประการ และเป็นเสมือนหนึ่งร่วมโพธิ์ร่วมไทรที่พวกไพร่ฟ้าประชาชน
ทั้งหลายได้อาศัยในร่มโพธิ์ร่มไทรที่พวกไพร่ฟ้าประชาชนได้
ช่วยอุทรเคซ พวกที่ก่อกบฏนั้นก็คือพวกคนที่มีบาป คนใดคิดชัก
ชวนพวกพ้องโคตรเงาศักราชให้สามัคคีกลมเกลียวกันเพื่อโค่นล้ม
ทำลายพระผู้เป็นเจ้าชีวิต ขอให้เทวดาจงบันดาลให้มันตายภายใน
สามวัน ถ้าหากอย่างซ้าก็ขอให้ภายในสามเดือน แต่อย่างไร ๆ ก็
ขอย่าให้พ้นสามปีไปได้ ขอย่าให้มันมีความสุข กินข้าวลงไป
ก็ขอย่าให้ไฟธาตุด่อยข้าวตลอดชีวิต

จากรายบทที่ยกมานี้ ท่านผู้อ่านคงจะพอมองเห็นได้ว่ากวี
แห่งราชสำนักได้พยายามอย่างเต็มที่ ที่จะทำให้องการนี้เป็นสิ่ง
หนุ่มอายุ 16/04/2565
ศักดิ์สิทธิ์น่าหวาดกลัว จึงได้พยายามวาดภาพของพวกผีพวกเปรต
ที่แยกเขี้ยววิ่งฟันไว้เสียพิศดาร

สิ่งที่น่าคิดในคำสาปแช่งนี้ก็ คือ การคิดกบฏต่อกษัตริย์ หรือกันหนึ่งกัณฑ์หรือลัทธิลัทธิอำนาจและการชู้ตริคของศักดินา มีโทษถึงตกนรกชมอเวจีด้วยเหมือนกัน ! เรื่องนี้เป็นเรื่องน่าขำและในขณะเดียวกันก็เป็นพยานยืนยันได้อย่างแจ่มชัดว่า ศาสนาในทัศนะเป็นเครื่องมือในการชู้ตริคของชนชั้นผู้ชู้ตริคในสังคมโดยสิ้นเชิง เรื่องถือว่าการคิดกบฏต่อกษัตริย์ต้องตกนรกนี้ ในยุโรปก็เคยมีมาแล้วเหมือนกัน สมัยที่นโปเลียนตั้งตนเป็นจักรพรรดิฝรั่งเศส กำลังของฝ่ายทหารชนะกำลังของฝ่ายศาสนาโดยเด็ดขาด นโปเลียนบังคับให้สังฆราชเขียนลงไปใใไบเบิลอีกข้อหนึ่งว่าผู้คิดกบฏต่อพระเจ้าแผ่นดินต้องตกนรก !

ในความเชื่อถือของพวกพราหมณ์นี้ ศาสนาของเขามีแรงทั้งหมกสามสิบสองขุม ความทารุณของนรกเพิ่มขึ้นตามสัดส่วน ขุมแรกก็เบาหน้อยเขยราลงโทษคนเบาปน้อย ขุมสุดท้ายคือขุมที่สามสิบสองนับเป็นร้ายแรงที่สุด ขุมนี้คือ อเวจี ขุมอเวจีนั้นไว้สำหรับคนที่ทำบาปตลอดชาติไม่เคยทำความดีเลย ไครตกลงไปในอเวจีแล้วเป็นไม่ได้ผุดไม่ได้เกิดอีกต่อไป

หมวดอายุ 16/04/2565

ในสมัยที่พวกพราหมณ์มีอำนาจเหนือกษัตริย์ พวกขมนรกทั้งหลายเหล่านี้กำหนดไว้ให้พราหมณ์ คนที่ขโมยสมบัติของ

เทวสถานตกขุม^{นี้} คนลักเครื่องเช่นกินตกขุม^{นี้} ในที่สุดก็มาถึง
 พวกที่จำพรหมณ์ พวกที่จำพรหมณ์ต้องตกนรกขุมที่ ๓๑ อัน
 เป็นขุมรองสุดท้ายมีชื่อว่า กฤมิโภชน หรือ กริมินิจัย ได้แก่ขุมที่
 มีหนอนคลัก คนกินหนอนหนอนเกินคนไปตามอชฺชาศรัย ผู้ที่จำ
 พรหมณ์ จำเทวดา จำพระเพลิง จำครู จำนักปราชญ์ จำผู้
 ส่งสอนธรรม จำผู้บูชาพระคิเว จำแม่จำพ่อและมิตรสหาย ต้อง
 ตกนรกขุม^{นี้} ^{๕ ๕} ^๕ ขอให้สังเกตว่าทั้ง ๆ ที่พรหมณ์ถ้อยบังเหียน
 ศาสนาและขุมนรก พวกนี้ก็ยังละอายตัวเอง เพียงแต่ปรับคน^{นี้} ที่จำ
 ตนให้ตกนรกขุมที่ ๓๑ เท่านั้น ^{นี้} ไม่ถึงกับตกขุมที่ ๓๒ อันดุเดือดที่
 สุด แต่มาในสมัยหลัง เมื่อกษัตริย์เผด็จอำนาจได้เด็ดขาดจากพวก
 พรหมณ์ พรหมณ์ก็กลายเป็น “ข้าราชการ” กลายเป็น
 “สัตว์เลี้ยง” ที่สร้างเสริมพระบุญญาบารมีของกษัตริย์ เทวดาก็ดี
 สวรรค์ก็ดี นรกก็ดี ล้วนหันมารับใช้กษัตริย์^{นี้} กษัตริย์จึงมา
 คิดสรวตะว่าต้องปรับพวกกิลบกฎให้ตกนรกเสียบ้างละ แต่จะให้ตก
 ในขุมไหนดี ? ถ้าจะให้ตกในขุมที่ ๓๑ ที่มีไว้สำหรับพวกที่จำ
 เทวดา จำพรหมณ์ จำพ่อแม่ ฯลฯ กษัตริย์ก็เสียเหลี่ยมแย้
 เพราะลตเกียรติของตัวลงไปเท่ากับพวกพรหมณ์อันเป็น สัตว์เลี้ยง
 ในราชสำนักและเท่ากับพ่อแม่ของประชาชนเท่านั้นเอง ตามความ

ปรารถนาของเขา กษัตริย์ต้องมีบุญคุณและบุญญาภินิหารยิ่งกว่า
 พร้าหมณ์ ยิ่งกว่าเทวดา ยิ่งกว่าพ่อกว่าแม่ คนที่คิดกบฏล้มล้าง
 กษัตริย์ต้องให้มันตกนรกขุมที่ร้ายแรงกว่านั้น ฉะนั้น ในบัญชีนรก
 ของกษัตริย์ ผู้คิดกบฏจึงตกนรกขุม **อเวจี** อันเป็นขุมที่ร้ายแรงที่
 สุดในขบวนนรกด้วยกัน ! นรกก็เลยกลายเป็นเครื่องมือสร้างเสริม
 บุญญาบารมีของกษัตริย์ไปด้วยประการฉะนี้ ดังนั้นจึงไม่น่าสงสัย
 ต่อไปว่าทำไมโครงการแข่งน้ำจึงแข่งให้คนคิดกบฏตกนรกอเวจี.

๕ . . .

กวียังคงสาปแช่งผู้ที่คิดคดทรยศต่อเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินผู้ซบเลี้ยงตน
 ต่อไปอีกอย่างพิสดารจนสาแก่ใจ เป็นต้นว่าถ้ากินน้ำคลอง ก็ขอให้น้ำคลอง
 กลายเป็นพิษ นอนในเรือนก็ขอให้หลังคาทับตาย ถ้าไม่ยังงั้นก็ขอให้ลูกคาง
 บิดลงมัจงมอเป็นมิดคาบ ก้มหน้าไม่ลงต้องแหงนหน้ามองท้องฟ้าไปจนตาย
 พอหายใจมองฟ้าก็ขอให้ฟ้าถล่มลงมาทับต้องก้มหน้าลงสู่แผ่นดิน หมตอายุ 16/04/2565 เงยไม่ขึ้น
 จนตาย แล้วก็ขอให้แผ่นดินแยกสูบเอาตัวลงไปยังนรกยมพาลบังคับให้กิน
 ไฟต่างข้าวตลอดกาล ในที่สุดก็มาลงเอยที่ตรง :

“จรวะริบเสื่อพัด หมี่แรตถวักเสนงขนาย หอกบีนปลาย บักครอบครัว ใครต้องจอบจกตาย ญงเววพิคัมทั้งหลายลุ่มฟ้า ตายตำ หน้ายังดิน นรินทรหยาบไหลหล้า ใครกวินซื่อแท้ ผ่านฟ้าบ่าว อวยพร ฯ”

สรุปก็คือมาลงเอยตรงที่ว่า ที่سابแข่งมาแต่ต้นนั้นسابแข่ง แต่เฉพาะผู้ที่ทรยศคดโกงเท่านั้น ส่วนคนที่ซื่อสัตย์ต่อท่าน แท้จริง ผ่านฟ้าท่านก็ทรงป่าวประกาศอวยพรเหมือนกัน ว่าแล้ว ก็ถึงมืออวยพรผู้ที่ซื่อสัตย์ซื่อ โคลงที่อวยพรมีอยู่เพียงสี่บทเท่านั้น ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะถือว่า คนที่ซื่อสัตย์ซื่อจงรักภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าของชีวิต ก็ย่อมจะมีศิริมงคลอยู่แล้วในตัว ไม่ต้องพูดถึงหรืออวยพร มากมายอะไรนัก สำคัญแต่พวกที่จะคัดค้านคิดหาทางปลดเปลื้อง การกกดขี่ขูดรีดเท่านั้น ที่จะต้องต่อสู้แข่งกันให้มาก ๆ หน่อย เอาละ เขาอวยพรกันอย่างไร ? ลองอ่านกันดู

ในตอนแรกก็ให้พรโดยเริ่มว่า ขอให้ผู้ที่ซื่อสัตย์ซื่อต่อเจ้าชีวิต จงมีอำนาจวาสนายิ่ง ๆ ขึ้นไป รวากับเทวดาที่เดียว และขอให้ บุญกุศลอันเกิดจากการซื่อสัตย์ต่อเจ้าเหนือหัวนี้ จงบันดาลให้ โศครแห่งกักราชของผู้นั้นรุ่งเรืองเจริญสืบไป เสร็จแล้วก็หยอด ที่เด็ดเข้าให้ว่า “ใครซื่อเจ้าเต็มนาง” ที่เด็ดอันนี้ก็คือ ใคร

ข้อสุดท้ายรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดิน ท่านก็จะพระราชทาน **ตัวอ่อน ๆ** เพิ่มเติมให้เป็นรางวัลสำหรับอยู่งาน นวดพื้นข้างในจวนนี้คือวัฒนธรรมหรือนัยหนึ่งรูปแบบชีวิตของศักดินา ! ผู้หญิงของสังคมศักดินา ก็คือเครื่องมือบำบัดความใคร่อันมีชีวิต เป็นเสมือนทรัพย์สิน สิ่งของที่หยิบยื่นให้กันเป็นรางวัลรางวัลได้ หน้าที่ของเธอก็คือบำเรอความสุขทางกามารมณ์ให้แก่ชาย ไม่ผิดอะไรกับโสเภณีผิดกันแต่ว่าเป็นโสเภณีผู้กษัตริย์ที่ไม่ส่ำส่อนเท่านั้น

ถัดจากนั้นก็วีรศักดิ์ก็โหมอ่านโองการอวยพรต่อไปตามธรรมเนียมว่า **“ใครซอรงควายทอง”** กล่าวคือขอให้ร่ำรวยแม้กระทั่งรางหญ้าของควายก็ทำด้วยทองคำ และขอให้ **“เพิ่มช่างฆ่าแม่วัวควาย”** สรุปลงท้ายให้มีทั้งลาภทั้งยศ มีอายุยืนยาว ไม่รู้จักประสบอันตรายท้ายที่สุดก็จบเป็นโองการลงด้วย :

“ขชายขรอนเนกบุญ สมเด็จพระรามาริบัติ ศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิศรราชเรื่อยหล้า คุชผ่านฟ้าเบิก สมบูรณ์พ่อสมบูรณ์ ฯ”

เป็นอันว่าเมื่อทุกคนจงรักภักดีต่อกษัตริย์แล้ว กษัตริย์ก็เป็นสุข เมื่อกษัตริย์เป็นสุข ไพร่ฟ้าประชาชนก็เป็นสุข นี่เป็นบทพิสูจน์ของศักดินาที่ถือว่าความสุขของประชาชนเกิดขึ้นจาก

ร่วมพิธีสมโภชของกษัตริย์ จะนั้นต้องให้กษัตริย์เป็นสุขเสียก่อน
 ประชาชนและบ้านเมืองจึงจะสมบูรณ์พูนสุข บทพิสูจน์อันรับใช้
 คักคินาเต็มประจักษ์ เคยมีกวีของคักคินาเขียนเป็นโคลงสั้นไว้ว่า
 “สุขเพราะผ่านฟ้าสุข สมบูรณ์” แต่ต่อมา “ทวิปวร” กวี
 ของประชาชนผู้หนึ่งในยุคสมัยของประชาชนนี้ได้เขียนได้ทวนความ
 คัดนั้นใหม่ว่า : “สุขเพราะไพร่ฟ้าสุข สมบูรณ์” .....แน่นอน
 บ้านเมืองที่เป็นสุขย่อมต้องวัดจากความสุขของประชาชน มิใช่วัด
 จากความสุขของชนชั้นปกครองหรือ “ผ่านฟ้า” แต่เพียงผู้เดียว
 ข้าพเจ้าคุ้นเคยเหมือนจะลืมเล้ามาตั้งแต่ต้นว่า ผู้อ่านโครงการ
 แข่งน้ำนั้นต้องเป็นคนในตระกูลพราหมณ์ นุ่งขาวห่มขาว ทิ้งเกศเพื่อ
 ให้เป็นที่ศกคัสติท์ และเป็นกรโหมเออิทธิพลของพวกพราหมณ์
 ที่เคยยิ่งใหญ่ลงมารับใช้คักคินาเสียอย่างราบคาบ เมื่อตาพราหมณ์
 ข้าราชการก่อนอ่านโครงการจบแล้ว ก็ทำพิธีชูปพระแสงอีกครั้ง พระ
 แสงที่เออลงชูปในหม้อน้ำสาบานคราวนี้มีมากมายหลายเล่ม นับตั้ง
 แต่พระแสงขรรค์ชัยศรี, พระแสงหอกเพชรรัตน์, พระแสงดาบ
 คาบค่าย, ฯลฯ ฯลฯ ไปจนถึงพระแสงปืนนพรัตน์อันใหม่เอี่ยม รวม
 ความว่ามีอาวุธคู่มือของกษัตริย์ทั้งของโบราณและของใหม่เท่าใดก็
 เก็บรวมเอามาจุ่มลงในหม้อน้ำสาบานทั้งหมด ขณะที่ตาพราหมณ์

แทงพระแสงนงนั้ญอยู่^๕นั้น พระสงฆ์ที่ถูกนิมนต์เข้ามาร่วมพิธีก็ต้อง
 ทำหน้าที่สวดมนต์ คาถาที่สวดก็คือ สจฺจํ เว อมตา วาจา ฯลฯ^๕
 อันแปลความว่า ความจริงนั้นแหละவே็เป็นวาจาที่ไม่ตาย เรื่องก็
 คงจะเป็นทำนองให้เตือนพวกข้าราชการทั้งปวงว่า อย่าลืมนะ คำที่
 เอ็งสาบานไว้ เอ็งต้องรักษาคำสัตย์สาบานของเอ็งไว้ให้ดี ข้าพเจ้า
 ลืมเล่าไปนึกหนึ่งว่า เมื่อตาพราหมณ์อ่านโองการแข่งเสร็จแล้ว
 พวกข้าราชการต้องอ่านคำสาบานตนอย่างย่อมีข้อความคล้ายกันกับ
 โองการ เมื่อสาบานตัวแล้ว พระสงฆ์จึงส่าทับปิดท้ายเป็นการตบตุง
 อีกทีหนึ่งว่า สจฺจํ เว อมตา วาจา ฯลฯ ดังกล่าว รวมความว่า
 ทั้งพุทธและทั้งพราหมณ์ต่างก็เป็น เครื่องมือของชนชั้น^๕ ในการ
 แสวงรักษาผลประโยชน์ของชนชั้นคักคินา พุทธปรัชญาอันไม่เกี่ยว
 ข้องกับการชุกริต ก็ต้องมาเป็นเครื่องมือในการชุกริตไปด้วยอย่าง
 ช่วยไม่ได้ ท่านผู้อ่านพึงทราบไว้ด้วยว่า พิธีแข่งน้ำ ถือน้ำ^๕ส่วน
ทำกันในวัดทั้งนั้น ในสมัยอยุธยาทำกันในวัดพระศรีสรรเพชญ์
 แล้วต่อมาย้ายมาทำที่วิหารพระวัดมณฑลปิตร สมัยกรุงเทพ ฯ ทำ
 กันในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ปราภฏการณ์เช่นนี้ คักคินาจะ
 ปฏิเสธไม่ได้เป็นอันขาดว่าตนมิได้ใช้ ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการ
เมืองเพื่อสร้างเสริมความมั่นคงให้แก่สถาบันแห่งชนชั้นตน^๕

พิมพ์โดย 16/04/2565

จากการศึกษาโดยละเอียดและใกล้ชิดของเรา ท่านผู้อ่านคงจะลงความเห็นเป็นบทสรุปได้เป็นเสียงเดียวกันว่า โองการแข่งน้ำคือวรรณคดีที่รับใช้ศักดิ์นา ถ้าจะว่ากันตามจริงแล้ว โองการนี้ดูเหมือนจะเป็นวรรณคดีที่รับใช้ศักดิ์นาอย่างได้ผลมานานปีกว่าวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ เพราะนับตั้งแต่สมัย (อย่างน้อยที่สุดก็) ต้นอยุธยาเป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นเวลาเกือบ ๖๐๐ ปี โองการนี้ได้ใช้ตลอดมาทุกปี ปีละสองครั้ง ครั้งละหลายหนและหลายแห่ง และแม้จะได้เลิกพิธีถอนน้ำเสียเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว ในหลักสูตรชั้นเตรียมอุดมศึกษาก็ได้บรรจุโองการนี้เข้าไปในวิชาประวัติศาสตร์วรรณคดี เฉพาะในชั้นมหาวิทยาลัยแผนกวิชาอักษรศาสตร์ นิสิตจะต้องอ่านวรรณคดีของศักดิ์นาเรื่องนี้อย่างละเอียดละออถี่ถ้วน ซึ่งแน่นอน การศึกษาอย่างละเอียดละออทุกตัวอักษรนี้ ย่อมเป็นไปได้ภายใต้อิทธิพลของแนวคิดศักดิ์นาอย่างสมบูรณ์ การวิจารณ์และการกล่าวถึงโองการแข่งน้ำของนักการศึกษาและนักเลงวรรณคดีฝ่ายศักดิ์นามักจะปรากฏมาในรูปที่ว่า โองการแข่งน้ำเป็นวรรณคดีที่ก่อ "ให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันในหมู่ข้าราชการจากเมืองต่าง ๆ" หรือไม่ว่า "พิธีถอนน้ำพระพิพัฒน์สัตยานั้นเป็นพระราชพิธีใหญ่สำหรับแผ่นดิน มีสืบมาแต่โบราณ มีคำกล่าวว่าเป็นพิธีระงับ

ยุคเจริญของบ้านเมือง”* พิศที่มีขึ้นเพื่อข่มขวัญให้ข้าราชการ
บริหารและประชาชนยำเกรงศักดินา ย่อมกลับกลายเป็นพิธีที่ก่อให้เกิด
เกิดความสามัคคีกลมเกลียวระหว่างข้าราชการและเป็นพิธีระงับยุค
เจริญของบ้านเมืองในสายตาของนักการศึกษาฝ่ายศักดินาไปเสียเช่นนี้
แต่ถึงจะได้พยายามช่วยกันปกปิดบิดเบือนอย่างไร นักวรรณคดี
ฝ่ายศักดินาก็ไม่สามารถซ่อนเร้นความจริงของการข่มขู่บังคับไว้ได้
มิต เพราะในกฎมณเฑียรบาลมีปรากฏอยู่ไหนไต่ว่า ;

“อนึ่งลูกขุนผู้ใดขาดถือน้ำพระพิพัฒน์ โทษถึงตาย ถ้าบอก
บ่วยกุม (คือถ้าบ่วยมาถือน้ำไม่ได้จึงนับว่าพ้นผิด) ถ้าลูกขุนผู้ถือ
น้ำพระพิพัฒน์ ห้ามถือ (สวม) แหวนนากแหวนทองแลกินข้าวกิน
ปลากินน้ำยาและข้าวยาก่อนน้ำพระพิพัฒน์ ถ้ากินน้ำพระพิพัฒน์
จอกหนึ่งแลยื่นให้แก่กันกิน กินแล้วแลมิได้ใส่ผม เหลือนั้นล้างเสีย
(คือเททิ้ง) โทษเท่านั้นในระวางขบถ”

ความในมณเฑียรบาลนี้ ยืนยันได้ดีว่า พิธีถือน้ำหาใช่พิธี
วิเศษสูงส่งอะไรไม่ แท้ที่จริงก็คือพิธีที่จะสอบดูทุก ๆ หกเดือน
นั้นเองว่าใครยังซื่อสัตย์ต่อกษัตริย์และใครกำลังคิดสลัดแอกการ
กคช์ของกษัตริย์ออกไป ถ้าหากจะเรียกพิธีนี้ว่าเป็นพิธีระงับยุคเจริญ

หมตอายุ 16/04/2565

ของบ้านเมือง ก็หมายความว่า ศักดินาถือการลุกขึ้นต่อต้านการ
ชุกฉืดของประชาชนเป็นความยุติธรรมของบ้านเมือง และถือว่าการชุก
ฉืดของพวกตนเป็นสิ่งชอบธรรมทำให้บ้านเมืองร่มเย็นเท่านั้น

การทดสอบความสัจซื่อของข้าราชการตามที่ปรากฏในกฎ
มณเฑียรบาลนั้น รู้สึกว่าเข้มงวดกวดขันไร้เหตุผลเต็มที่ ชั่วแต่
สาคหน้าสาบานกันด้วยทั้งก็ถือว่ากบฏ ในสมัยของศักดินาดูเหมือนว่า
ถ้าหายใจแรงเกินไปสักนิดก็จะเป็นกบฏเอาทีเดียว แต่ถึงกระนั้นก็ดี
การทดสอบและข่มขู่กดขี่ของศักดินาในกฎมณเฑียรบาลนั้น แม้จะ
เป็นการเหวี่ยงแหกว้างขวางกวาดเรียบแบบพระราชบัญญัติป้องกันการ
การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์หรือ มาตรา ๑๑๖ ของกฎหมายอาญา
แต่ถ้าว่ากันถึงความวิบัติแล้ว ยังเป็นรองศักดินาเขมรสมัยพระ
นครหลวง (Epoque angkoreenne) อันเป็นฝีมือครู (ที่ข้าพเจ้า
ว่าศักดินาเขมรเป็นฝีมือครูนั้น ขอให้เข้าใจด้วยว่าศักดินาเขมร
สมัยโบราณเป็นครูของศักดินาไทยจริง ๆ มิใช่พูดเล่น ๆ แต่ประ
การใด !)

ความวิบัติของศักดินาเขมรโบราณที่ข้าพเจ้าเล่าถึงต่อไปนี้
หมดอายุ 16/04/2565
เป็นข้อความที่เก็บมาจากศิลาจารึกภาษาสันสกฤตซึ่งปรากฏอยู่ ณ
ปราสาทพระขันธ์ (คือพระขรรค์) เหนือเมืองนครธม จารึกนี้เป็น

จารึกของพระเจ้าชยวรมันที่ ๗ (พ.ศ. ๑๗๒๔—หลัง พ.ศ. ๑๗๔๔) ผู้สร้างปราสาทพระชนรื่องที่เล่าไว้จึงเป็นเรื่องที่เชื่อถือได้ มิใช่ นิยายปรัมปรา หรือคำเล่าลือที่ปรักปรำศักดิ์คินาแต่ประการใด

พระเจ้าชยวรมันที่ ๗ นี้ ในตำแหน่งหนึ่งเป็นกษัตริย์มหाराช ของเขมรตรงที่เป็นผู้นำประชาชนเขมรในการกอบกู้เอกราชของชาติ ให้พ้นมาจากการกดขี่ครอบครองของอาณาจักรจามปา ในอีกตำแหน่งหนึ่งเป็นกษัตริย์กระหายสงคราม เที้ยวยกทัพอาละวาดข้ามเขมรถึง ประชาชนในแถบแหลมอินโดจีนทั่วไปทุกหย่อมหญ้า เมืองขึ้นของ ชยวรมันที่ ๗ จึงมีมากมาย ทางเหนือจากเวียงจันทน์เรื่อยลงมาถึง กาญจนบุรีลงไปจนถึงเพชรบุรีเป็นใต้สุด ทางตะวันออกได้อาณาจักร จามปาทางภาคเหนือและภาคใต้ (คือเวียตนัมเสรีและสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยเวียตนัมปัจจุบัน) ชยวรมันมีวิธีทดสอบความภักดี ของพวกเมืองขึ้นอย่างหนึ่งคือ สร้างรูปสลักของตัวเองขึ้น ๒๓ รูป หน้าตาเหมือนชยวรมันไม่มีผิด ไว้ผมเปียเล็ก ๆ แบบพราหมณ์ นุ่งแต่ผ้าหยักครึ่ง ไม่ใส่เสื้อ นั่งขัดสมาธิ รูปสลักนั้นสลักด้วยหิน ใหญ่สักเท่าครึ่งหรือสองเท่าตัวจริง เสร็จแล้วขนานนามรูปสลักของ ตัวว่า **ชยพุทธมหานาถ** กล่าวคือยกให้เป็นพระพุทธรูปไปเลย (Buddhaization หรือ the cult of Buddha-king อันเป็นคู่กับ

God-king) รูปสลักของชยวรมันทั้งหมดนี้ส่งแจกออกไปให้เป็นพระพุทธรูปประจำเมืองต่าง ๆ ทั่วอาณาเขต พวกเมืองขึ้นต่าง ๆ ที่ได้รับแจกพระพุทธรูปตัวจริงของชยวรมันไปจะต้องประดิษฐานกระทำบูชาเป็นอันดีมิได้ขาด มิฉะนั้นก็เป็นกบฏ เมืองที่ได้พระพุทธรูปนั้นไปไว้มีหลายเมืองที่อยู่ในเขตไทย เป็นต้นว่า ลพบุรี, พิมาย, ราชบุรี, เพชรบุรี ฯลฯ

คราวนี้ถึงเรื่องวิตถาร เรื่องมีอยู่ว่าในเดือนผลาคณ (เดือนสี่) ของทุกปี ชยวรมันจะจัดตั้งพิธีสงฆ์นำมูรธาภิเศก (ศักดิ์นาไทยลอกแบบมาเป็นพิธี **ลดแฉตร**) ในการสงฆ์นั้นมีข้อกำหนดว่า จะต้องนำพระพุทธรูปสำคัญ ๆ จากหัวเมืองต่าง ๆ มาชุมนุมกัน ณ ปราสาทพระชน ในกรณีนีมี ๒๕ หัวเมืองที่ถูกเกณฑ์ พวกเมืองพิมาย, เมืองลพบุรี, ราชบุรี, เพชรบุรีเหล่านี้จะต้องแห่แห่นรูปปั้นของชยวรมันไปร่วมพิธีทั้งนี้ ประชาชนไทยในเมืองต่าง ๆ เหล่านี้มีหน้าที่แห่แห่นลากจูงรูปสลักหินหนักก้อนไปตามเส้นทางอันทุรกันดารและไกลแสนไกลทุกปี เมื่อคำนวณทางไปและกลับแล้ว ปีหนึ่งเห็นจะไม่ต้องทำอะไรนอกจากลากไปแล้วก็ลากมา แต่กระนั้นก็ตามก็จำต้องปฏิบัติตาม เพราะการลากรูปสลักของชยวรมันไปร่วมการสงฆ์สงฆ์นั้นก็ถือการทดสอบความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อศักดิ์นาเขมรโดยตรง !

รูปร่างหน้าตาของชยวรรมันท์ ๗ ผู้มีวิธีทดสอบอันวิถาคาร
นี้ ยังหาอยู่ในปัจจุบันรูปสลัก ชยพุทธมมานาถ หรือ สุกตนิมัย
จากเมืองพิมายนั้น บัดนี้อยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อยู่ใน
ระเบียงด้านหน้า ดูเหมือนैयाจะเขียนบอกไว้ว่ารูปท้าวพรหมหัตถ์
หรืออะไรทำนองนั้น ว่าง ๆ น่าจะแวะไปดูให้รู้จักว่าเจ้าดำหับการ
กตจี ชูตรีตประชาชนของศักดิ์คินานี้หน้าตาเป็นอย่างไร

๖...

การศึกษาโองการแข่งน้ำในตอน^๕ก็คือ การศึกษาในปัญหาที่ว่า
โองการแข่งน้ำ หรือพิธีแข่งน้ำทำسابานมาจากไหน อยู่ตรงไหนของ
ประวัติศาสตร์ของสังคมไทย

ต้นตอที่มาของพิธีแข่งน้ำسابานนี้ ข้าพเจ้ากล้าตอบยืนยันได้
อย่างแน่นอนว่า ได้แก่พิธีกระทำสัตย์سابานของข้าราชการของ
ศักดิ์คินาเขมรแต่โบราณ พุงง่าย ๆ ก็คือศักดิ์คินาไทยลอกแบบเอามาจาก
ราชสำนักเขมรสมัยพระนครหลวง ที่ข้าพเจ้ากล้ายืนยัน ก็เพราะศักดิ์คินา
เขมรเป็น^๖ครุฑครอบวิษณุกตจี^๗ ช่มขวัญประชาชนต่าง ๆ ไว้ให้แก่ศักดิ์คินา
ไทยมากมายหลายอย่าง ฉะนั้น พิธีถอนน้ำกระทำสัตย์^๘จึงเชื่อว่าศักดิ์คินา
เขมรได้ครอบไว้ให้ศักดิ์คินาไทยด้วยเช่นกัน

ปัจจุบันนี้ ถ้าท่านไปเที่ยวนครวัด-นครธม จะพบว่าตรง
 ชุ่มประตูด้านตะวันออกของพระราชวังพินานอากาศในบริเวณเมือง
 นครธม มีจารึกปรากฏอยู่แปดแห่งบนกรอบประตูและกรอบหน้า
 ต่าง จารึกเหล่านั้นเป็นภาษาเขมรโบราณ จารึกเมื่อ พ.ศ. ๑๕๕๔
 คือเกือบพันปีมาแล้ว ที่รักเพราะมีวันเดือนปีลงไว้ด้วยชัดเจน

ข้าพเจ้ากล่าวถึงจารึกเก่าแก่โบราณอันนี้ทำไม ? ข้าพเจ้า
 กล่าวถึง เพราะมันเป็นจารึกคำสาบานต่อกษัตริย์ ศรีสุริยวรมันที่
 ๑ ของพวกข้าราชการฝ่ายตรวจการ คือพวก 'ตำรวจ' (คงเป็น
 ที่ทราบแล้วว่า ตำรวจ เป็นคำภาษาเขมร และเป็นขุนนางของ
 เขมรมาแต่โบราณ ไทยสมัยอยุธยาลอกเลียนเอามาใช้อีกทอดหนึ่ง)
 พวกตำรวจที่เข้าร่วมกระทำสัตย์สาบานในปี ๑๕๕๔ (พ.ศ.) นั้น
 มีกว่า ๔๐๐ คน แต่ละคนประจำอยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ ทวีราชอาณาจักร
 กัมพูชา มียศชั้นบรรดาศักดิ์ต่างกันเป็นสี่ชั้นคือ เอก, โท,
 ตรีนี, จัตวาริ, คำสาบานของพวกตำรวจนี้ เรียกด้วยคำภาษา
 สันสกฤตว่า 'พัทธปรัติชญา' แก้ไขเขียนเสียให้เราไทย ๆ ตู๋
 เรื่องก็คือ 'พัทธปฏิญญา' แปลว่า 'คำปฏิญญาอันผูกมัด'
 ซึ่งได้แก่คำสาบานนั่นเอง ที่ในหนังสือเก่า ๆ ของไทยเขียนไว้
 ว่า 'น้ำพระพัทธ' นั้น คงจะมาจากคำ 'พัทธ (ปรัติชญา)' นี้เอง

แต่พวกศักดินารุ่นหลัง ๆ มาแก้ไขเสียเป็นเจ้าพระพิพัฒน์ อันหมายถึงน้ำแห่งความพัฒนา เพื่อให้คนเต็มลื้มความกดขี่หันไปนึกถึงความเจริญไปเสีย

เพื่อที่จะให้การศึกษาวรรณคดีของศักดินาเรื่องนี้เป็นการศึกษาที่สมบูรณ์ ข้าพเจ้าจะลองแปลคำ 'พัทธปรตติชญา' นั้นออกมาอ่านกันดู เนื่องด้วยถ้อยคำที่ใช้ในคำสาบานนั้นใกล้เคียงกับสำนวนไทยอยู่มาก ข้าพเจ้าจึงจะพยายามรักษาถ้อยคำเดิมไว้ให้เห็นเป็นเครื่องประกอบการวิจารณ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

“ ๙๓๓ สก ชัน ๙ คำ เตือน ภาทรบพ (เตือน ๑๐)
 อาทิตยวาร ต่อไปนั่นคือพัทธปรตติชญา พวกเราทั้งมวลนี้ ผู้รับ
 ราชการฝ่ายตำรวจชั้นเอก (หรือ โท, ตรินิ, จัตวาริ) ซึ่งเวลาที่
 เวลาสภตสาบานนี้ ไต่ตัก (เชือด) มือและถวายเป็นชีวิต เพื่อแสดง
 ความภักดีอันบริสุทธิ์ของพวกเราที่มีต่อ (ไต่ผ้าละออง) ธูตีพระบาท
 กมรเตง กำทวนอัญศรีสุระยวรมเทวะผู้เสวยพระธรรมราชา ๓ ปี
 ๙๒๔, ๓ เบื้องหน้าพระเพลิง พระรัตนะ และพราหมณาจารย์,
 เราจักไม่บังคมพระเจ้าแผ่นดินอื่นเลย จักไม่เป็นศัตรูและไม่เข้า
 ร่วมกับพวกศัตรู ไม่กระทำการทรยศอดทอรั้ห้ด้วยประการทั้งปวง
 การกระทำทุกอย่างที่เป็นผลแก่การภักดีต่อธูตีพระบาทกมรเตง

กำหนดอัญศรีสุรยวรมเทวะ พวกเราจักขอปฏิบัติด้วยความเอาใจ
 ใส่จดจ่อ แม้จะมีการสงครามเกิดขึ้น เราจะพร้อมใจร่วมรบโดยสุก
 ขว้หัวใจ ไม่เสียกายชีวิต (คำเดิมว่า ไม่สงวนอายุ) ทั้งนี้เพราะ
 ความภักดี และจะไม่หลบหนีจากการรบเป็นอันขาด แม้ว่าจะเรา
 ตายลงด้วยโรคภัยไข้เจ็บในระหว่างสงครามก็ดี เราก็ยังจักได้รับผล
 รางวัลฐานเป็นผู้สวามิภักดิ์ต่อเจ้านาย แม้ด้วยชีวิตของเรา^๕ก็อาจ
 ถวายเป็นพลีต่อพระราชการ เมื่อเวลาที่จักต้องตายเพื่อรับใช้พระ
 เจ้าอยู่หัวมาถึง เราก็ยินดีจะตายตามหน้าที่ มาตราแม่เมืพระราชการ
 ซึ่งสมเด็จพระผู้เป็นเจ้ารับสั่งใช้เราไปยังดินแดนอันแสนไกล เพราะ
 เกิดมีเหตุการณ์อันสืบทราบได้ยินมา เราจะแสวงหาสืบค้นจนได้
 รายละเอียดและรักษาไว้ซึ่งพัทธปรีชาญาณของเราแต่ละคนเป็นอย่างดี
 ดี ถ้าแม้ว่าในหมู่พวกเราทั้งหมด^๕มีผู้ใดผู้หนึ่งไม่กระทำตามพัทธ
 ปรีชาญาณดังกล่าวแล้ว ขอให้สมเด็จพระผู้เป็นเจ้าผู้เสวยพระธรรม
 ราชย์ในภายหน้าต่อไป จงลงพระราชภัยแก่มันเป็นเอนกประการ
 แม้ว่าในหมู่พวกเรา^๕เกิดมีผู้ทรยศต่อคำปฏิญาณแล้วไซ้^๕ ขอ
 ให้มันจงตกลงสู่รกรทั้ง ๓๒ ขุม ทุกคนไปและทรمانอยู่จวบจน
หมดอายุ 16/04/2565
 กว่าพระอาทิตย์และพระจันทร์จะสูญสลายไปจากโลก ถ้าแม้ว่าเรา
 ทั้งปวงกระทำตามพัทธปรีชาญาณอย่างบริสุทธิ์ถูกต้องแล้วไซ้^๕ ขอ

พระผู้เป็นใหญ่เหนือแผ่นดิน (กษัตริย์) จงแผ่พระบุญญาบารมี ปกป้องบริหารประเทศบ้านเมืองของเราให้สมบูรณ์พูนสุขพร้อมหน้าทั้งญาติพี่น้องโคตรวงศ์ เพราะเหตุที่เราสวามิภักดิ์ต่อธูลีพระบาทกมรเตงกำตวนอัญศรีสุรยวรมเทวะ ผู้เสวยพระธรรมราชย์ ณ ปี ๙๒๔ ขอผลแห่งความสวามิภักดิ์ของเราให้จงส่งเราทั้งมวลจากโลกนี้ไปสู่โลกหน้าด้วยเทอญ ฯ”

(จาก Collection de textes et documents sur l'Indochine III, Inscriptions du Cambodge, editees et traduites par G. Coedes Vol. III. Paris, E. De Boccard, 1951, p. 205 – 210)

ก่อนที่จะพิจารณาคำสาบานหรือนัยหนึ่ง ‘พัทธปรัตติญา’ นี้ ขอแจ้งให้ทราบเพื่อกันความสงสัยเสียก่อนว่า ศักราชในจารึกนี้เป็นมหาศักราช เทียบกับพุทธศักราชได้โดยเอา ๖๒๑ บวกเข้าไป

ในคำสาบานของขุนนางศักดิ์ดินาเขมรโบราณที่คัดมานี้ ท่านผู้อ่านคงจะสังเกตได้เองแล้วว่า มันเป็นคำที่ปลุกปลอบและขู่ให้มอบกายถวายชีวิตเพื่อรับใช้ศักดิ์ดินา และเพื่อให้ได้ผลแน่นอน พวกเขาตำราวจมีภักศือตมือเพื่อหลังเลียดจะผสมน้ำคิมหรือผสมเหล้าคิมหรืออย่างไรไม่ปรากฏ แต่เป็นนัยๆกันได้ว่าได้มีการกรีดเลือดกันด้วยก็แล้วกัน ความรับสำนึกของศักดิ์ดินาเขมรกับศักดิ์ดินาไทยก็เป็น

แบบเดียวกัน คือถ้าชื่อสัตว์ศักดิ์สิทธิ์แก่ให้รางวัล รับใช้ศักดิ์ได้รางวัล
 สมบูรณ์พูนสุข ถ้าทรยศก็ขอให้ตกนรก ทางศักดิ์นาเขมรเกณฑ์
 ให้ตกนรกหมดทั้งสามสิบสองหมื่นทีเดียว นับว่าเอาหนักหน่อย
 สิ่งเหมือนกันมากก็คือความรับสำนักตอนลงท่ายทวักษัตริย์
 แห่งญญาบารมี ปกครองบริหารประเทศบ้านเมือง จึงทำให้
 บ้านเมืองและประชาชนเป็นสุข ซึ่งแนวคิดอันนี้เป็นอันเดียว
 กันกับแนวคิดของศักดินาไทย หรือจะว่าเป็นครูของแนวคิด
 ของศักดินาไทยก็คงไม่ผิด ที่ข้าพเจ้ากล่าวเช่นนั้น ก็เพราะ
 กษัตริย์เขมรศรีสุริยวรมันที่ ๑ องค์ที่ให้พวกตำรวจกระทำสัตย์
 สาบานนี้ได้แพร่รัศมีการกตัญญูตริศประชาชน ออกมาจนถึงเมือง
 ลพบุรีและเมืองอื่น ๆ ในเขตไทย คำสั่งของกษัตริย์องค์นี้ยังมีตก
 ค้างอยู่ที่ลพบุรีจนถึงยุคปัจจุบันเป็นหลักฐานอยู่ ตั้งนั้นจึงไม่เป็นที่
 น่าสงสัยเลยว่าพิธีทำสัตย์สาบานจะไม่แพร่ออกมาเมืองไทย ถึงแม้
 จะไม่แพร่ออกมาในสมัยของกษัตริย์องค์นี้ ก็คงจะได้แพร่ออกมา
 ภายหลัง เพราะเขมรยังครอบครองอาณาบริเวณแถบนี้ และใช้
 เมืองลพบุรีเป็นเมืองหลวงมาจนถึงปลายศตวรรษที่ ๑๘ แห่ง
 พุทธศักราช (นี่ไม่ใช่เดา, มีหลักฐานในศิลาจารึกว่า ชยวรมัน
 ที่ ๗ ในยุคนั้นส่งลูกชายมาปกครองประชาชนไทยในเมืองลพบุรี)

ถ้าจะให้ข้าพเจ้าลงความเห็น ข้าพเจ้าใคร่จะลงความเห็นว่
 ักกัตินาไทยได้รับเอาลัทธิการกระทำสัจย์สาบาน^๕มาจากเขมรในสมัย
 ต้น ๆ กรุงสุโขทัย สมัยนั้นเป็นสมัยที่กักตุนของไทยกำลังลงหลั
 ปักมัน กำลังสร้างสถาบันของชนชั้นตนให้มั่นคง แม้จะรบกับเขมร
 ขั้บเขมรออกไป แต่ก็รับเอาวัฒนธรรมกักตุนาของเขมรเข้ามาไม่
 หยุคยั้ง เพื่อขุนศรีอินทราทิตย์กษัตริย์องค์แรกของสุโขทัย เมื่อขึ้น
 ครอบเมืองก็มีการราชาภิเษกตามแบบกักตุนาเขมร ทรงนามตาม
 แบบกักตุนาเขมร พ่อขุนบานเมืองก็ตี พ่อขุนรามคำแหงก็ตี และ
 กษัตริย์ต่อ ๆ มาก็ตี ล้วนทำพิธีราชาภิเษกโดยเลียนอย่างมาจาก
 เขมรทั้งนั้น เฉพาะพ่อขุนรามคำแหงที่มีคนพยายามบิดเบือนว่า
 สลัดวัฒนธรรมเขมรนั้น ดูเหมือนจะเป็นบุคคลสำคัญในการรับ
 วัฒนธรรมและแนวคึกของกักตุนาเขมรเข้ามาเป็นครั้งแรกเริ่ม ตัว
 พ่อขุนรามคำแหงเองเมื่อทำพิธีราชาภิเษกแล้ว ก็ใช้นามแบบกษัตริย์
 เขมรว่า ‘พระบาทกมรเตงอัญสุรารามราช’ เสร็จแล้วยังคิดตัด
 แปรสร้างตัวอักษรไทยของประชาชนขึ้นเป็นแบบหลวง มีลักษณะ
 หยุกยักเป็นเหลี่ยมเลียนแบบอักษรสำหรับราชสำนักเขมร ท่าน
 หมดอายุ 16/04/2565
 ผู้อ่านพึงทราบด้วยว่าเขมรโบราณเมื่ออักษรหลายแบบ แบบของประ
 ชาชนเป็นแบบเขียนง่าย ๆ แบบของพราหมณ์เขมรตัวมังกกลม ๆ

คู่อ่อนละมุนน้อมใจให้เชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนา แบบของศักดิ์นาในราชสำนักเป็นตัวเหลื่อม มีเครื่องเครามากมาย เขียนยาก เป็นแบบที่แสดงถึงอำนาจราชศักดิ์ และถึงความเข้มงวดยิ่งใหญ่และเข้มแข็ง อักษรไทยที่พ่อขุนรามคำแหงคิดขึ้นใหม่นั้น ก็คืออักษรพิเศษของราชสำนัก เพื่อให้พวกศักดิ์นาในสุโขทัยใช้ แต่ไม่มีใครยอมใช้จึงสูญไปทันทีที่ผู้คิดสวรรคต การที่เข้ามาใจกันว่าพ่อขุนรามคำแหงคิดอักษรไทยขึ้นเป็นครั้งแรกนั้นเป็นความเข้าใจผิด หรือไม่ก็เป็นการบิดเบือนอย่างจงใจทีเดียว

ข้าพเจ้าอยากจะเชื่อว่าลัทธิการถือน้ำทำสาบานนี้ ได้เข้ามา มีบทบาทในวงการเมืองของศักดิ์นาไทยในตอนที่ศักดิ์นาสุโขทัยกำลังตั้งตัวสร้างสถาบันของตนเอง หรือถ้าไม่เช่นนั้นก็ต้องก่อนหน้านั้นขึ้นไป ส่วนโครงการแข่งน้ำที่เราได้ศึกษากันไปแล้วนั้น เห็นจะต่างกันขึ้นในสมัยใกล้เคียงกันนั่นเอง คือต่างกันในตอนที่ภาษาสันสกฤตยังไม่ค่อยมีอิทธิพลต่อชาวไทยเท่าใดนัก ภาษาสันสกฤตที่เข้ามาสู่เมืองไทยนั้น ติดตามลัทธิธรรมนิยมต่าง ๆ ที่ลี้ลับไหลจากราชสำนักเขมรเข้ามาสู่ราชสำนักไทย ในสมัยต้น ๆ ที่เดียว เช่น สมัยพ่อขุนรามคำแหงของสุโขทัย เราเพิ่งรับเอาลัทธิธรรมนิยมของราชสำนักเขมรเข้ามา ภาษาสันสกฤตจึงยังไม่ค่อยมีอิทธิพลแพร่

หลาย วรรณคดีระยะนั้นจึงมักเป็นคำไทยง่าย ๆ โองการแข่งน้ำนั้น ก็เช่นเดียวกัน ที่เราเห็นว่ายากเย็นอ่านไม่เข้าใจในบัดนี้ ก็เพราะภาษามันเก่าแก่โบราณเท่านั้น แต่ความจริงแล้วส่วนมากใช้ภาษาไทยทั้งนั้น พยานที่ดีที่สุดของความเก่าแก่ของมันก็คือคำเรียกเทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์ โองการแข่งน้ำเรียกเทพเจ้าพวกนั้นด้วยคำไทย ๆ ทั้งสิ้น เช่น เรียกพระพรหมว่าขุนแผน เรียกเขาพระสุเมรุว่าผาหลวง เรียกเขาไกรลาศว่าผาเผือก เรียกเขาคันธมาทน์ว่าผาหอมหวาน เรียกพญานาคว่าเงือก (คืองูใหญ่ในความหมายของโบราณ) เรียกหงษ์ว่าขุนห่าน ฯลฯ การเรียกชื่อเทพเจ้าและเรื่องของพวกเขาพราหมณ์ด้วยคำไทย ๆ เช่นนี้ เป็นแบบที่โบราณมากและไม่ปรากฏในวรรณคดีรุ่นอยุธยาเรื่องใดอีกเลย ด้วยหลักฐานทางภาษาดังกล่าวนี้ จึงน่าจะเชื่อได้ว่าโองการแข่งน้ำแต่งขึ้นก่อนสมัยอยุธยา หรืออย่างน้อยก็ต้นสมัยอยุธยาทีเดียว

ถ้าพิจารณากันโดยทางรูปแบบคำประพันธ์ที่ใช้ ในโองการ คำประพันธ์ที่ใช้ก็คือร้อยโบราณอย่างเดียวกับที่ใช้อยู่ในสมัยสุโขทัย (ในศิลาจารึกบางหลัก) และคำประพันธ์อีกชนิดหนึ่งก็คือโคลงห้า หรือที่เรียกว่าโคลงมณฑกคติ โคลงชนิดนี้ไม่ปรากฏว่าเคยได้ใช้ทางอยุธยาเลย โคลงห้าเป็นโคลงที่ใช้กันในแถบเหนือและทาง

ประเทศลาว (เวียงจันทน์) แต่สมัยโบราณ, เท่าที่พบก็มีใช้อยู่ใน
วรรณคดีของประชาชนลาว เรื่องท้าวฮุ่งหรือขุนเจือง อันเป็นนิยาย
อิงพงศาวดารของพวกข้าทางภาคเหนือเพียงเรื่องเดียว เป็นโคลงที่
เก่าแก่โบราณเปรมปราเต็มที ความจริงข้อนี้ทำให้น่าคิดว่าโองการ
แข่งน้ำเรื่องนี้ คงจะได้รับตกทอดกันมาจากอาณาจักรไทยทางแถบ
เหนือ ๆ แล้วในที่สุดก็มาใช้อยู่ในราชสำนักอยุธยา และได้ดัดแปลง
เติมชื่อพระรามาริบัติ.....ลงไปตามความต้องการของศักดินาฝ่ายใต้

ในตำนานบทบาททางประวัติศาสตร์ของมัน ถ้าเรายอมรับข้อ
สันนิษฐานอายุของมันข้างบนนั้น เราก็กำหนดบทบาททางประวัติ
ศาสตร์ของมันได้ว่า โองการแข่งน้ำนี้ ในยุคแรกเกิดของมัน มัน
ได้มีบทบาทอันก้าวหน้าในการพัฒนาสังคมอยู่ชั่วระยะหนึ่ง กล่าว
คือมีบทบาทในการช่วยเจ้าของทาสเปลี่ยนรูปการชู้ตริต คือเปลี่ยน
จากการครอบครองที่ดิน เครื่องมือในการผลิตและชีวิตทาสตาม
แบบสังคมทาส มาเป็นการแบ่งที่ดินให้พวกทาสและคนจนไปประ
กอบการผลิต ที่ดินยังเป็นของนายทาส แต่เครื่องมือในการผลิต
เป็นของตัวผู้ผลิตเอง ผลให้ต้องแบ่งให้เจ้าของที่ดินบ้าง วรรณคดี
เรื่องนี้ช่วยเรียกร้องให้ทาสผู้รับช่วงการผลิตไปกระทำโดยอิสระดัง
กล่าว ยังชัดเจนยิ่งต่อนายทาสและสงฆ์ช่วยสาบรณณาการตอบแทนให้

นี่คือหัวใจของหัวใจของสังคมทาสอันกำลังพัฒนาไปสู่สังคมศักดินา อีกด้านหนึ่งวรรณคดีโองการแข่งน้ำนี้ ได้ช่วยพวกปฏิวัติให้มีกำลัง จัดตั้งระบบผลิตศักดินาของตนได้อย่างมั่นคง ทำให้การผลิตอัน ชงกึ่งหนึ่งของสังคมทาสแต่เดิมพัฒนาก้าวหน้าไปอีกก้าวหนึ่ง แต่กระนั้น กิติในขณะเดียวกันมันก็เป็นเครื่องมือของชนชั้นศักดินาที่ใช้ในการ ชูครีตประชาชนไปทั่วในทั่ว และในที่สุด เมื่อระบบผลิตแบบ ศักดินาขยายตัวเป็นปีกแผ่นเต็มทีในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ แล้ว หลังจากนั้นเป็นต้นมา บทบาทก้าวหน้าทางประวัติศาสตร์ของวรรณ คดีเรื่องนี้ก็หมดไป คงมีแต่บทบาทในการชูครีต ซึ่งนับวันจะเด่น ชัดรุนแรงยิ่งขึ้น ความขัดแย้งระหว่างหน้าที่ของโองการแข่งน้ำ กับการขยายตัวทางการผลิตของสังคมศักดินาของไทยได้ดำเนินมา นับเป็นเวลานานถึงกว่า ๕๐๐ ปี บทบาททางการชูครีตของโองการ แข่งน้ำ กับความปรารถนาที่จะคัดค้านปลดแอกของประชาชนได้ ต่อสู้กันมาอย่างไม่หยุดยั้ง ปรากฏการณ์อันเป็นรูปธรรมของการ ต่อสู้ขัดแย้งนี้ก็คือ สิ่งที่รัฐบาลศักดินาเรียกว่า 'กบฏ' ในที่สุด ภาวะการอยู่รวมของสองขั้วขัดแย้ง (unity of the opposites) ก็ บรรลุถึงจุดระเบิดแตกหัก (antagonism) การปฏิวัติกระฎุมพีที่เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ คือผลของความแตกหักระหว่างความขัดแย้ง

ทั้งสอง และโดยชัยชนะของฝ่ายกระฎุมพี พิธีแข่งน้ำจึงถูกยกเลิกในทันที แต่อย่างไรก็ตามบทบาทของวรรณคดีศักดิ์คตินาเรื่องโครงการแข่งน้ำยังหาหมดไปไม่ ทั้งนี้เนื่องด้วยฝ่ายกระฎุมพีปฏิวัติซึ่งเข้ากุมการศีกษาอย่างผิวเผิน ได้ปล่อยให้ให้นักการศึกษาของศักดิ์คตินาฝึกอบรมเขียนแนวคิดในการศีกษาไว้ตลอดเวลา โครงการแข่งน้ำจึงยังมีบทบาทในการรับใช้ศักดิ์คตินาอยู่ต่อไปในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศ

การที่จะกำจัดอิทธิพลและบทบาทรับใช้ศักดิ์คตินาของวรรณคดีเรื่องน้ำขึ้นอยู่กับท่าทีของฝ่ายที่นำออกนอกไปจากวรรณคดีไทยดั้งเดิมที่พวกปฏิริยาชอบอะอะเข้าใจเอาเอง หากอยู่ที่การศีกษามันด้วยทัศนะใหม่ เราไม่อาจปฏิเสธความมีอยู่ของมันได้ เราจำต้องรับความมีอยู่ของมัน และยอมรับว่ามันมีบทบาทในจักรวาลแห่งวรรณคดีไทย ปัญหาสำคัญอยู่ที่ว่าเราจะศีกษามันโดยทัศนะอย่างไร และชี้ให้เห็นบทบาทอันแท้จริงของมันออกมาว่ามีลักษณะก้าวหน้าในอดีตและถอยหลังในปัจจุบันอย่างไรเท่านั้น ●

โคลงห้า...มรดกทางวรรณคดีไทย

กวี ศรีสยาม

ในระยะสี่ห้าปีมานี้ งานวรรณกรรมทางด้านกาพย์กลอนของไทยเรารู้สึกว่าคึกคักและขยายตัวขึ้นมาก มี “นักกลอน” ทั้งหนุ่มและสาว เกิดขึ้นมามากมายทั้งที่เป็นเอกชน ทั้งที่รวมกันเป็นกลุ่มเล็ก และทั้งที่จัดตั้งกันขึ้นเป็นชมรมใหญ่ หนังสือรวมกลอนของนักกลอนกลุ่มต่าง ๆ ปรากฏออกสู่ตลาดอยู่เสมอ ปรากฏการณ์เหล่านี้กล่าวโดยทั่วไปแล้วก็เป็นสิ่งที่น่าพอใจ ปลายปล้ำมยินดีและน่าจะได้รับการส่งเสริมให้ขยายตัวยิ่ง ๆ ขึ้นไป

รูปแบบของกาพย์กลอนที่นิยมเขียนกันมากในระยะนี้ คือ “กลอนสุภาพ” หรือ “กลอนแปด” ซึ่งเขียนด้วยสี่ลาแบบสุนทรภู่บ้าง แบบใหม่ๆ บ้าง, การเขียน “กลอนแปด” กันมากนั้นดีแน่

เพราะเป็นรูปแบบที่ผู้อ่านเข้าใจง่าย (แต่มิใช่หมายความว่าเขียนได้ง่าย) แต่อย่างไรก็ดี เราก็น่าจะคิดเป็นห่วงกันบ้างว่า ถ้าเราละมกกันสนใจเขียนแต่กลอนแปดกันอยู่อย่างเดียว นานเข้าความรู้สึกซาซอกจำใจและเบื่อ ก็อาจเกิดขึ้นแก่วงผู้อ่านและอาจทำให้วงการกาพย์กลอนของไทยซึ่มเซาหรือลุ่มพุ่มลงไปอีก, ดังที่เคยเป็นมาแล้วระยะยาวภายหลังที่เกิถนเวนิยาสสมัยใหม่ขึ้น ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นก็จะเป็นที่น่าเสียดายยิ่งนัก

ด้วยความรู้สึกวิตกหวาดทวนดังกล่าวนี้ ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอเชิญชวนท่านนักกลอนทั้งหลายลองหันไปใช้รูปแบบคำประพันธ์อื่น ๆ บ้าง มรดกทางวรรณคดีที่ด้านกาพย์กลอนของไทยเราเน้มีรูปแบบคำประพันธ์ทั้งที่เป็นโคลงกาพย์ และแม่กลอนอื่น ๆ อยู่อย่างอุดมทีเดียว และบางอย่างก็อ่านเข้าใจได้ง่าย แสดงความรู้สึกนึกคิดได้กระชับกว่า “กลอนแปด” เสียด้วยซ้ำ

รูปแบบคำประพันธ์ที่มีอยู่มากมายหลายชนิดนี้ ก็เช่นเดียวกับจังหวะของเพลงซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ สมมุติว่าถ้าเราจะเปรียบเทียบจังหวะเพลงประเภท ๔/๔ เท่ากับกลอนแปด การที่นักแต่งเพลงจะใช้จังหวะ ๔/๔ เพียงรูปแบบเดียว แสดงความรู้สึกและอารมณ์ทุกชนิดทั่วไปหมดนั้น จะเป็นที่ทำได้ดีเท่าสมควรจริง ๆ ได้ยาก

ฉันใด การที่นักกลอนจะใช้กลอนแปดเพียงรูปเดียวแสดงความรู้สึก และทุกอารมณ์ให้ได้ดีเด่นชัดเจนจริง ๆ ทุกความรู้สึกและทุกอารมณ์ ทั่วไปหมด ก็ย่อมทำได้ยากและเป็นไปได้อีก ฉันนั้น ด้วยเหตุนี้ เราจึงสังเกตได้ว่านักแต่งเพลงที่มีความเข้าใจในลักษณะเฉพาะเพลง แต่ละจังหวะ จึงใช้จังหวะแตกต่างกัน ในการแสดงอารมณ์ที่ต่างกัน เป็นต้นว่าใช้จังหวะวอลซ์ หรือ ๓/๔ เพื่อแสดงอารมณ์ว่าเริงระริก รื่น กระจุ่มกระจิม เพราะรูปแบบของวอลซ์มีลักษณะเฉพาะพิเศษ ประจำตัวของมันที่จะช่วยให้เนื้อหาทางอารมณ์ของเพลงเพิ่มความ รื่นเริงชัดขึ้นอย่างสมบูรณ์ โดยทำนองเดียวกันนี้ ถ้าเราสำรวจดู วรรณคดีที่แต่งด้วยกลอนแปดในอดีต เราจะพบว่าวรรณคดีนั้น ๆ ไม่สามารถแสดงอารมณ์ได้ดีเด่นทุกอารมณ์เลย หากแสดงก็เด่นได้ บางอารมณ์เท่านั้น ขอให้เราอ่านบทกลอนเรื่องพระอภัยมณีของ ท่านเบรมศรกลอนแปด “สุนทรภู่” โดยอ่านด้วยทรรศนะวิจารณ์ ตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น เราจะพบว่า โดยทั่วไปแล้ว กลอนแปด ของท่านไพเราะ มีสัมผัสนอก สัมผัสใน สัมผัสอักษร ครบครัน กลอนแต่ละวรรคมีการวางจังหวะของน้ำหนักคำ ให้มีที่หนัก (ครุ) และเบา (ลหุ) หมดอายุ 16/04/2565 เหมาะแก่การอ่านเป็นทำนองเสนาะ ฟังแล้วเบา หวาน ลื่นไหล เสียงของกลอนที่อ่านเรไร่หวานจับหูจับใจคน

นี่คือ ลักษณะพิเศษของกลอนแปดแบบสุนทรภู่ซึ่งเป็นการริเริ่มขึ้นใหม่ในวงการกาพย์กลอนของไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แต่ถ้าพูดถึงคำให้การแสดงอารมณ์อ่อนหวานเช่น รัก ออกอ้ออัน คร่ำครวญประเภทนั้น การแสดงอารมณ์ เคียดแค้นकुคั้น อาฆาต บ้าเถื่อนและอื่น ๆ สุนทรภู่ไม่สามารถใช้รูปแบบกลอนแปดแสดงได้ดีเด่นชัดจนเท่าเทียมกับการแสดงความรู้สึกออกอ้ออัน รำพัน ตัดพ้อเลย เช่นตอนที่อุกรเณเคียดแค้นนางวาสี ด้งกับ รากเลือดกายนั้น ถ้อยคำในบทกลอนแต่ละคำ แต่ละวรรคและ จังหวะเสียง หากได้แสดงให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์รู้สึกุ่กว่าเคียดแค้นอย่าง แล่นสาหัสแต่อย่างไร

นี่คำหนึ่ง อาจจะเป็นเพราะสุนทรภู่ถนัดแต่การเขียนอารมณ์ หวาน แต่ความจริงอีกคำหนึ่งก็คือ กลอนดีลาอ่อนหวานระรื่นหู อย่างสุนทรภู่นี้ ไม่สามารถที่จะสะท้อนแสดงอารมณ์ที่หยาบกร้าน ได้ก็เด่นเลยเด็ดขาด ข้าพเจ้าก็ออกจะอาจหาญเกินไปสักหน่อยที่ บังอาจวิจารณ์ท่านบรมครู ความประสงค์ของข้าพเจ้ามีเพียงต้องการ จะชี้ว่า รูปแบบคำประพันธ์เพียงอย่างเดียวย่อมไม่สามารถแสดง อารมณ์ได้ทั่วทุกอย่าง ไม่ว่าจะวิญญูนี้จะเชี่ยวชาญในรูปแบบคำประ พันธ์ชนิดนั้นเป็นพิเศษสักเพียงไร เท่านั้น

ด้วยความเป็นจริงดังกล่าวมานี้ เราในสมัยปัจจุบัน....สมัยที่มีได้มุ่งเขียนกลอนเพื่อเล่าเรื่องนิยายแบบในอดีต หากเขียนกลอนเพื่อแสดงอารมณ์รู้สึกต่างๆ ให้เด่นชัดและกระชับ....จึงน่าจะไต่ล่องย้อนไปศึกษามรดกทางกาพย์กลอนของไทยเราในอดีต และนำรูปแบบคำประพันธ์ ที่มีอยู่มากมายมาใช้แสดงความรู้สึกและอารมณ์ที่ต่างกันดูบ้าง ซึ่งนี้ ด้านหนึ่งอาจช่วยให้นักกลอนหรือกวีประสบความสำเร็จได้ตามที่ตนใฝ่ฝัน และอีกด้านหนึ่งก็จะช่วยกอบกู้วงการวรรณกรรมด้านกาพย์กลอนของไทยไว้ให้พ้นจากภาวะ “ซ้ำซากและมลลิตซ้ำ” ที่จะต้องเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ (ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือไหวตัวใหม่) ได้อีกด้วย

อันที่จริงข้าพเจ้าไม่ใช่ “นักกลอน” หรือ “กวี” (ยกเว้นนามปากกาซึ่งออกจะคุยเขื่องไปหน่อย) แต่ในระยะไม่นานมานี้ ข้าพเจ้าเกิดความรู้สึกอยากที่จะระบายความคิด ความรู้สึก และอารมณ์บางประการอันเป็นปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นจากสภาพของสังคมเมืองไทยยุคปัจจุบัน เมื่อจับปากกาขึ้นมาเขียนแล้วก็รู้สึกว่าได้ใช้กาพย์กลอนเป็นสื่อที่จะแสดงดูจะเหมาะสมจะดีกว่าอย่างอื่น จึงได้เริ่มเขียนกาพย์กลอนกับเขาชนบ้างสองสามชิ้น ดังที่ได้ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยนี้ไปแล้วสองสามครั้ง

ในการเขียนภาพกอลอนเหล่านี้ ข้าพเจ้ามาติดอยู่ที่ข้อหนึ่งตรง
 ที่ว่าไม่รู้จะหารูปแบบคำประพันธ์ชนิดใดมาแสดงบรรยากาศที่เคร่ง
 ขรึมหนักแน่น เจียบขาด สง่าและทำท่ายิ่ง รูปแบบที่ข้าพเจ้า
 ต้องการนั้น จะต้องกระชับ ไม่ยืดขาด ใช้คำน้อย ห้วน สั้น
 แต่กินความมาก เพื่อให้ดูหมิ่นและโดดเด่นอย่างเยาะเย้ยทำท่าย
 ภาพยานี้นำหน้าทำไม่ได้ เพราะมีสัมผัสหรือจังหวะเสียงหนักเบา
 มากเกินไป ยานี้ทำได้อย่างมาก (ตามความสามารถของข้าพเจ้า)
 ก็เพียงความเคียดแค้นอาฆาต สร้างบรรยากาศเคร่งขรึมอย่างจริงจัง
 ขึ้นไม่ได้ โคลงสี่สุภาพก็เย็นเยือกและนิมนวลเกินไปสำหรับบรรยากาศ
 อย่างนี้เช่นกัน ในที่สุด ข้าพเจ้าก็นึกถึงโคลงชนิดหนึ่งที่มีอยู่
 ในชมุทราพิทยาทานภาพกอลอนอันอุดมของไทยเราขึ้นได้ นั่นก็คือ
 “โคลงห้า” และจากนี้เอง บทกอลอนเรื่อง “คาวกลางคืน” จึงได้
 ขึ้นต้นด้วย “โคลงห้า” เพื่อแสดงภาพของกรุงเทพฯ ฯ ที่คลั่งไป
 ด้วยคาวกาม ให้เด่นหมิ่นอย่างเคร่งขรึมและเยาะเย้ยดังนี้

กรุงเทพฯ ฯ คลั่ง

คาวเหิน

ควีนกามกลืน
 หม่อมอายุ 16/04/2565

กลบไหม้

คาวกลางคืน

คลุมทาบ

เมืองร้องไห้

เหือกชวัณ

น้ำฟ้าฟาด	พ่องหา
คอกกามจาว	ซุ่มฟ้า
กถีนสาบสาว	กำซาบ
กามย้อมหล้า	แหล่งสยาม

โคลงทั้งสองบทนี้ ถ้าท่านอ่านแล้วไม่ได้บรรยากาศสักที ข้าพเจ้าถึงความปรารถนาไว้ ก็ขอได้โปรดเข้าใจว่านั่นเป็นเพราะ ข้าพเจ้ามือไม่ถึง หาใช้รูปคำประพันธ์ชนิดนี้ไม่เหมาะสมที่จะแสดง บรรยากาศเครื่องขรมทำท่าย และเย้ยหยันไม่

เมื่อ “โคลงห้า” ได้ปรากฏโฉมหน้าขึ้นในบทกลอนของ ข้าพเจ้าแล้วสองสามครั้ง, ได้ยินเสียงถามไถ่มาบ่อย ๆ ว่าข้าพเจ้า ไปซุกโคลงห้ามาจากไหน ลักษณะและข้อบังคับเป็นอย่างไร ข้าพเจ้า จึงคิดว่าน่าจะได้เขียนเฉลยคำถามเหล่านั้นเสียสักครั้ง บางทีท่านนัก กลอนหรือกวีผู้คนเห็นว่าน่าสนใจก็อาจลองไปใช้ ซึ่งก็อาจมีส่วนให้ วงการกาพย์กลอนของไทยเราไม่จืดชืดซ้ำซากทางรูปแบบโทรมดั่งที่ ได้หวนนึกทออยู่บ้างก็เป็นได้

ที่มีคำถามข้าพเจ้าไป “ซุก” เอาโคลงห้ามาจากไหนนั้น
 หมดอายุ 16/04/2565
 ผู้ถามใช้คำว่าซุกได้ถูกต้องที่เหลือเกิน ข้าพเจ้าไปซุกเอามาจริง ๆ
 โคลงห้านี้ตายสนิทและหมดจากบทบาททางการกาพย์กลอนของไทย

มานานประมาณ ๔๐๐-๕๐๐ ปีแล้ว และตอนที่ผ่านมานั้น ก็เกือบจะหาตัวผู้รู้ที่รู้จักลักษณะคณะ และข้อบังคับของโคลงห้าอย่างถูกต้องจริง ๆ ไม่ได้ (ยกเว้นที่ชี้ตัวได้ไม่กี่คน ซึ่งจะมีกล่าวในข้างท้าย) ข้าพเจ้าได้ไปขุดเอามาแล้วและนำไป "พัฒนา" ขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับรสนิยมของหูคนไทยในยุคพัฒนา และนำมาใช้เป็นการทดลองในบทกลอนของข้าพเจ้าถึงที่บางท่านได้เห็นผ่านตามาบ้างแล้ว แต่ก่อนที่ข้าพเจ้าจะเรียนให้ทราบ ว่า ๑) ข้าพเจ้าได้ไปขุดโคลงห้ามาจากไหน ๒) ลักษณะโคลงห้าเดิมเป็นอย่างไร และ ๓) ข้าพเจ้าได้ดัดแปลงขึ้นอย่างไร ข้าพเจ้าจะขอแสดงลักษณะคณะ และข้อบังคับของโคลงห้าที่ข้าพเจ้า "พัฒนา" แล้วเสียก่อน เพราะจะช่วยทำให้เข้าใจเรื่องในประวัติได้ง่ายขึ้น, และผู้ที่ไม่สนใจประวัติแต่สนใจแบบแผนโคลงห้า (พัฒนา) ก็จะได้ไม่ต้องเสียเวลารอคอย และติดตามอ่าน

ลักษณะโคลงห้าพัฒนา

คณะ หนึ่งบทมีสี่บาท หนึ่งบาทมีห้าคำ แบ่งเป็นวรรคหน้าสามคำ วรรคหลังสองคำ

เอกโท หนึ่งบทมีเอกสี่โทสี่ (ดูตำแหน่งตามแผนผังต่อไป)

หมวดอายุ 16/04/2565

สัมผัส เหมาคณโคลงสี่สุภาพ

สร้อย เหมือนสร้อยโคลงอื่น

แผนผังโคลงห้าพัฒนา

หมายเหตุ

ทั่วไป

๑) เอกและโทในบาทที่หนึ่งสับที่กันได้เหมือนโคลงอื่น ๆ

๒) โทคู่ในบาทสี่ อาจอยู่แยกกันได้ดังนี้

เช่น “ฟ้าโรจน์ร้อง ร่ำหา”

๓) สร้อยของบาทที่หนึ่งและที่สาม เหมือนสร้อยโคลงทั่วไป แต่เฉพาะสร้อยของบาทที่สี่ จะต้องเป็นสร้อยแบบโคลงต้น

กล่าวคือ เป็นคำสุภาพ (ไม่มีเอกโท, ไม่เป็นคำตาย) และต้องซ้ำพยางค์กับสองคำสุดท้ายของบาทที่สี่ โดยเฉพาะคำสุดท้ายจะต้องเป็นคำเดียวกัน

หมดอายุ 16/04/2565

ดังตัวอย่าง “ฟ้าโรจน์ร้อง ร่ำหา รนหา” หรือ “กามร้อยได้ ลุาเมือง โลมเมือง”

อนึ่ง สำหรับท่านนักกลอนหรือกวีที่ไม่เห็นด้วยกับการแปลงพัฒนาแบบของข้าพเจ้า ก็ยอมมีสิทธิ์คิดดัดแปลงใหม่ได้จากรูปแบบโคลงห้าดั้งเดิม ดังที่ข้าพเจ้าจะกล่าวถึงต่อไป

“โคลงห้า” ดูเหมือนจะปรากฏอยู่สักสามแห่งเท่านั้นในบรรดาหนังสือวรรณคดีของไทยสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ แห่งที่ใช้เป็นชั้นเป็นอันจริงจังก็คือใน “โองการแข่งน้ำพระพิทักษ์ฯ” หรือ “ประกาศโองการแข่งน้ำโคลงห้า” ซึ่งในชั้นหลัง ๆ นั้นมาเปลี่ยนเรียกว่า “โองการแข่งน้ำพระพิทักษ์สัตยา” ดังที่ปรากฏอยู่ที่หนังสือเรียนประวัติวรรณคดีไทยทั่วไป

น้ำพระพิทักษ์คือน้ำสาบาน สมัยราชาธิปไตยมีกฎหมายบังคับให้ราชการต้องค้ำน้ำสาบาน เพื่อยืนยันความจงรักภักดีต่อกษัตริย์ บัลละสองครั้ง ผู้ขาดพิศินโดยไม่มีเหตุผลสมควรมีโทษฐานกบฏ คำว่า “พิทักษ์” เป็นภาษาสันสกฤต แปลว่าผูกมัด แต่ในเขมรสมัยนครธมและไทยสมัยกรุงศรีอยุธยานำมาใช้แปลว่า คำสาบาน หรือ คำผูกมัด หรือเงี่ยงไข้ผูกมัด ในศิลาจารึกที่ปราสาทหินเขาพระวิหารก็มีคำ “พิทักษ์” ใช้ในความหมายว่า คำสาบาน เป็นต้น ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เล่ม ๘๓ หน้า ๖๕๕ หมายความว่า คำสาบาน เช่นเดียวกับเขมรโบราณ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เล่ม ๘๓ หน้า ๖๕๕ ยังจารึก คำสาบานของพวกข่าวกั๊ก เขมรโบราณปรากฏเป็นตัวอย่างอยู่ที่

ประตูปราสาทหินพิมายอากาศในบริเวณวังภายในเมืองนครมจน
บัดนี้ ในคำจารึกนั้นเรียกพิธีสาบานว่า “พัทธประติชญา” เรียก
อย่างไทย ๆ ซึ่งนิยมใช้ภาษาบาลีก็คือ “พัทธปฏิญาณ” นั่นคือ
ปฏิญาณสาบานตนเอง ในกฎมณเฑียรบาลสมัยกรุงศรีอยุธยา
เรียกน้ำสาบานย่อ ๆ หนึ่งว่า น้ำพระพัทธ ๆ แต่มาภายหลังจะรังเกียจ
คำว่าพัทธซึ่งบอกโถ้ง ๆ เกินไปว่า ผูกมัด สาบาน หรืออย่างใด
อย่างหนึ่ง จึงคิดแปลงเสียใหม่เป็น “น้ำพระพิพัฒน์สัตยา” ให้มี
ความหมายเป็นแง่ความสัตย์อันแจจรัญไป

ในพิธีคัมน้ำสาบาน ซึ่งเรียกว่า “ถือน้ำ” นั้น พราหมณ์
เป็นผู้โอมอ่านเวทย์มนต์คาถาที่สาปแช่งผู้ไม่ซื่อสัตย์จงรัก คำที่
พราหมณ์สาธยายนั้นเป็นคาถาที่น่าสยองกลัวเพราะผู้ฟังไม่เข้าใจ นี่
เป็นประการหนึ่ง เมื่อเสร็จจากคำสาปแช่งของพราหมณ์แล้ว อา
ลักษณะก็อ่านคำสาปแช่งของพราหมณ์เป็นภาษาไทยฟังเข้าใจง่ายอีก
ครั้งหนึ่ง แต่โองการแช่งน้ำโคลงห้าซึ่งเป็นภาษาไทยนี้ จัดไว้ใน
ประเภทที่ให้พราหมณ์อ่าน จึงเรียกว่า โองการ คือ ถือน้ำเป็นมนต์
ศักดิ์สิทธิ์และเมื่อพราหมณ์อ่านนั้นก็ฟังเข้าใจจากจริง ๆ เพราะถ้อย
คำที่ใช้ในโคลงล้วนเป็นภาษาเก่าแก่กรุงศรีอยุธยาตอนต้น หรือ
อาจก่อนหน้านั้นด้วยซ้ำ, อย่างน้อยโคลงนี้ก็ใช้มาตั้งแต่สมัยพระเจ้า

อุ່ทอง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างใดเลย เพราะเหตุที่ข้อความในโคลงเป็นคำสาปแช่งน้ำสาบานที่จะดื่มนี้เอง จึงได้เรียกว่า โองการแช่งน้ำ และแต่งด้วยโคลงห้า จึงเรียกชื่อคำประพันธ์ห้อยท้ายไว้ด้วยว่าโองการแช่งน้ำโคลงห้า หรือประกาศแช่งน้ำโคลงห้า

แต่ถึงจะเรียกว่าโคลงห้า ก็หาไม่มีใครรู้จริงไม่ว่า โคลงห้าเป็นอย่างไรแน่ เพราะเก่าแก่สาบสูญไปเสียนานหลายร้อยปีแล้ว ตามสมุดที่พราหมณ์จดไว้สำหรับอ่าน ก็เขียนเรียงเป็นแถวติดกันไปไม่มีลักษณะโคลง เช่นตัวอย่างดังนี้

นานาอเนกน้าวเดิมกัลป์	จักร่าจักราพาทเมื่อใหม่
กล่าวถึงตระวันอันพลุ่ง	น้ำแดงไช่ชอดหาย
เจ็ดปลามันพุ่งหล้าเป็นไฟวาบ	จตุรบายแม่นชว้า
ชักไทรตรึงเป็นเผ้า	แลปลาสี่สอง

ด้วยเหตุที่เป็นโคลงลึกลับเช่นนี้เอง จึงได้มีผู้พยายามเดา ลักษณะกันไปต่าง ๆ นานา บางทีว่าเป็นโคลงคั่นกลบท บางทีว่าเป็นร้อยโดยต้องอ่านลงมาถึงละแถว ๆ ละ ๆ คำราชนิพนธ์ลักษณะ ของกรมคำทราญ กระทรวงธรรมการ และ “ฉันทลักษณ์” ของพระยาอุปกิตศิลปสาร ยืนยันว่าเป็นโคลงห้า เรียกชื่ออีกอย่างว่า “มณฑกคติ” (แปลว่า กบเต็น) แต่ก็ไม่สามารถแสดงลักษณะของโคลง

ออกมาให้เห็นแจ่มชัดได้จริงจัง พูดย่าง ๆ ก็คือผู้แต่งตำราฉันทลักษณ์ทั้งสองนั้นก็ยังคลำปมเงื่อนของโคลงห้าที่แท้จริงไม่พบ คำอธิบายที่ให้ไว้จึงดูยุ่งยากสับสน (ท่านที่สนใจจะเปิดดูได้จากหนังสือดังกล่าว และควรดูความเห็นของล้นเกล้า ๆ รัชกาลที่ ๖ รวมทั้งของ พ.ณ. ประมวลมารค ในวารสารศิลปากรุ่นก่อนด้วย)

อันที่จริงแล้วโคลงห้าก็คือ โคลงต้นชนิดหนึ่ง แต่เรียกชื่อตามคำที่มีบาทละห้าคำ ต่างกับโคลงสี่ซึ่งเรียกตามจำนวนบาทที่มีละสี่บาท โคลงชนิดนี้เป็นโคลงที่นิยมแต่งกันในอาณาจักรลาวล้านช้างยุคโบราณ เช่นที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีล้านช้างเรื่อง “ท้าวฮุ่ง” หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หนังสือเจือง ซึ่งเป็นมหากาพย์สตุดี ท้าวฮุ่งหรือขุนเจือง วีรกษัตริย์แห่งอาณาจักรเงินยางในราว พ.ศ. ๑๖๕๐ - ๑๗๐๐ หนังสืออันทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวรรณคดีเล่มนี้ แต่งเป็นโคลงต้นแบบล้านช้างราวห้าพันบท ซึ่งยิ่งใหญ่กว่าวรรณคดีประเภทโคลงเรื่องใด ๆ ของไทยเรา จำนวนที่ใช้เป็นสำนวนภาษารุ่น พ.ศ. ๑๘๐๐-๑๙๐๐ เป็นภาษาลาวระคนกับภาษาไทยโตลื้อ หนังสือนี้ หอสมุดแห่งชาติได้จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ โดยมี หมดอายุ 16/04/25๕5 นายศิลา วีรวงศ์ เป็นผู้ชำระ (ปัจจุบันนี้ท่านผู้เขียนเป็นอธิบดีกรมศิลปากรแห่งราชอาณาจักรลาว) โดยปกติวรรณคดีของไทย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือลาวรวมทั้งบพทหมอลำที่ผสมผสานกัน
อยู่ทุกวันนี้ หามิใครได้ตระหนักว่าเป็น “โคลงคั่น” ไม่ ผู้ลำก็ลำ
ไปตามความเกยชินแห่งเสียงสูงต่ำ และมีวิธีแบ่งวรรคต่างกันกับที่
เรานิยมแบ่งกันในภาคกลาง นายศิลา วีรวงศ์ เป็นผู้หนึ่งในไม่กี่
คนที่ตระหนักว่าวรรณคดีเหล่านั้นเป็นโคลง และได้จัดการชำระ
โดยวางรูปให้เห็นเป็นโคลงขึ้น ซึ่งล้วนเป็นโคลงคั่นแบบลาวทั้งสิ้น
และในวรรณคดีเรื่องทำวอสูงที่นายศิลา วีรวงศ์ ชำระนั่นเอง มีอยู่
บทหนึ่งที่แต่งเป็นโคลงห้า ผลงานของนายศิลา วีรวงศ์ นี้เองที่
ทำให้ข้าพเจ้าเข้าใจว่าโคลงห้าคืออะไร และสามารถเข้าใจโคลงห้า
แบบไทยของโองการแข่งน้ำที่เป็นสิ่งลึกลับมานานแล้วได้

ลักษณะโคลงห้าของลาวล้านช้างโบราณนั้น ไม่ตรงกับของ
ไทยที่เดี่ยวนัก แต่ก็คล้ายคลึงกัน (เช่นเดียวกับโคลงคั่นอื่น ๆ ของ
ลาวซึ่งก็ไม่เหมือนนักกับของไทยที่เดียว แต่ก็คล้ายคลึงใกล้เคียงกัน
มาก) ต่อไปนี้คือตัวอย่างโคลงห้าของลาวในวรรณคดีเรื่องทำวอสูง

ยั้งยั้งฟ้า

หวัับ

หมดตง ๖/๑๑/๒565

ดอกหญ้า

จักหนึหนึ

บ่ได้

เจ้าฟ้าเว้ง

เวใจ

	ต้นไม้ใหญ่'	จอมผา
	บักชีเฮ	ฮ้อยเต้า
บินไป	จับจอมผา	ชมม้วน
	เค้าเค้าอยู่'	ออรระแอ

ข้าพเจ้าจะไม่กล่าวถึงลักษณะข้อบังคับของโคลงห้าลาวให้ยืดยาว และเป็นกึ่งนงนกันโดยไม่จำเป็น แต่ขอชี้ให้เห็นแก่ข้อหนึ่งว่า โคลงห้าแบบของลาวมีการเพิ่มคำลงข้างหน้าบาทได้ด้วยทั้งในตัวอย่างบทที่สอง ซึ่งนี่เป็นลักษณะทั่วไปของโคลงลาวทุกชนิด และลักษณะนี้ก็มิอยู่ในโคลงห้าของไทยด้วย

โคลงห้าของลาวนี้เองที่ทำให้ข้าพเจ้าคลำปมเงื่อนของโคลงห้าไทยได้ออกแจ่มแจ้ง ข้าพเจ้าหันกลับมาดูโคลงห้าของโองการแข่งน้ำ ดังที่ตอนหนึ่งเขียนไว้ดังนี้

กล่าวถึงน้ำฟ้าผาดฟองหา	ดับเดโชน้ำหล้า
ปลาตินดาวเดือนแค้น	ลมกล้าปั่นไปมา
หมดแลเป็นแผ่นดินเมืองอินทร์	เมืองธาตาแรกตั้ง
ขุนแผนแรกเอาตินคูที่	ทุกยั้งฟ้าก่อกัน

บัณฑิตข้าพเจ้าก็สามารถเข้าใจได้แล้วว่าคำประพันธ์^๕
เป็นโคลงห้า และมีรูปเขียนให้เป็นโคลงอย่างถูกต้องได้ดังนี้

กล่าวถึง	น้ำฟ้าดฟ้า	ฟองหา
	ดับเคโซ	ฉ่ำหล้า
	ปลาตินดาว	เดือนแฉ่น
	ลมกล้าบัวน	ไปมา
	แลเป็นแผ่น	เมืองอินทร์
	เมืองราชา	แรกตั้ง
ขุนแผน	แรกเอาคืน	คู่
	ทกยงพา	ก่อคืน

และเมื่อสำรวจดูโดยตลอดก็ปรากฏว่าเป็น โคลงห้าแบบ^๕
ทรงสั้น เป็นแต่ตามฉบับเดิมนั้นเขียนติดกันเป็นพืด (แบบเดียวกับ
การเขียนโคลงของลาวในโบราณโดยทั่วไป) บางบทก็มีคำเพิ่มหน้า
เกือบทุกบาท บางบทก็มีสร้อย บางบทก็คัดลอกเอามาผิด ๆ โดย
แบ่งวรรคตอนเอาคำของวรรคหลังไปพ่วงไว้วรรคหน้า บางบทก็
ขาดตกหายไปเสียบาทหนึ่งบ้าง สองบาทบ้าง จึงทำให้เรานงนงกัน

มานาน แต่ส่วนใหญ่แล้วยังคงสมบูรณ์เป็นโคลงห้าชั้ชเจนอยู่และสามารถจัดเป็นลักษณะโคลงได้ตามข้างบนนั้น ข้าพเจ้าจะไม่นำมาจัดให้ทั้งหมด เพราะจะยืดยาวเกินจำเป็น ท่านผู้สนใจโปรดหามาศึกษาและลองจัดดูเอง คงจะได้ผลจริงดังที่ข้าพเจ้ากล่าวไว้

เมื่อได้จัดรูปโคลงห้าดูแล้ว ก็จับลักษณะได้ว่าเป็นโคลงคันทนิทที่ใช้สัมผัสแบบโคลงคันทนิทบาทกฤษณร นั่นคือบาทที่ส่งสัมผัสให้บาทที่บาทคู่ส่งสัมผัสให้บาทคู่ เป็นเช่นนี้เกี่ยวเนื่องตลอดไปไม่ว่าจะมีสักกี่บาท(บาทคี่กับบาทคู่จะไม่ส่งและรับสัมผัสกันเลย) ส่วนเอกโทนั้นเป็นแต่แนวทางทั่วไปที่สื่อให้เห็นว่ามักจะนิยมใช้ อย่างที่นำมาจัดให้ดูข้างบน แต่ก็ไม่บังคับตายตัว พบว่าทั้งเอกหรือทั้งโทบ่อย ๆ ที่เป็นคันทนี้เข้าใจว่าคงจะถือเสียงอ่านเป็นสำคัญมากกว่าจะถือรูปอักษร (แต่เสียงภาษาไทยนั้นในยุครุ่งศรีอยุธยาตอนต้นจะเป็นอย่างไรก็เหลือที่จะเดาไว้) บางแห่งใช้โทแทนเอกก็มี (แบบเดียวกับโคลงห้าของลาว) ท่านผู้ใดสนใจใคร่จะได้ทราบลักษณะโคลงห้าแบบกรุงศรีอยุธยาโดยละเอียดโปรดหาโครงการแข่งนำมาศึกษาดูด้วยตนเอง ^๗ข้าพเจ้าไม่ประสงค์จะกล่าวถึงโดยพิศดาร ณ ที่นี้ เพราะจะทำให้บทความสั้น ๆ อันจำกัดเนื้อที่นี้กลายเป็นวิทยานิพนธ์ทางวรรณคดีไป

โคลงห้าถึงที่ใดกล่าวมาแล้วนั้น ถ้าจะนำมาใช้ในยุคนี้อาจไม่เต็มตามเดิมทั้งคตินั้น แน่แน่นอน ย่อมจะไม่เหมาะแก่รสนิยมของคนไทยยุคปัจจุบัน เราจำเป็นต้องแก้ไขตัดแปลงบ้าง และลักษณะที่ไม่แน่นอนบางอย่าง (ซึ่งในสมัยโน้นอาจมีเหตุผลที่อธิบายได้ แต่ในปัจจุบันเราไม่เข้าใจ) ก็จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นให้เหมาะสม ซึ่งนี่ย่อมถือเป็นการสืบทอดมรดกของบรรพบุรุษ และพัฒนาแก่ที่ถึงมาให้งอกงามยิ่งขึ้น เป็นการสืบทอดด้วยลักษณะวิพากษ์วิจารณ์ ปัญหาที่มีอยู่ว่าเราจะทำอย่างไรจึงจะเหมาะสม

ทรรศนะที่มีต่อมรดกเก่าแก่ของชาตินั้นนี้มีอยู่สองอย่าง อย่างหนึ่งเห็นว่ามรดกเหล่านี้เป็นของคร่ำคร่าล้าสมัย ไม่มีอะไรที่จะนำมาใช้ได้อีกแล้ว และควรทิ้งมันไปเสียโดยสิ้นเชิง เมื่อคิดดังนี้แล้วก็หันไปแสวงหาของใหม่จากต่างประเทศที่เห็นว่าทันสมัย และเลือกเฟ้นมาจากของชาติโน้นบ้าง ชาตินี้บ้าง ตามความพอใจส่วนตัวของตน ซึ่งที่จริงแล้วสิ่งที่เลือกมานั้นก็คือศิลปะหรือวัฒนธรรมของชาติมหาอำนาจเพียงไม่กี่ชาติที่มีอิทธิพลครอบคลุมเหนือยุคสมัย เมื่อเลือกมาได้แล้วก็ถือว่านั่นเป็นของ "สากล" และถือว่าตนเป็นผู้ไม่มัวมัวอยู่กับของเก่าอันคับแคบ ไม่ติดข้องอยู่กับเรื่องชาติ หากเป็นนัก "สากลนิยม" ตามที่เป็นจริงแล้วสิ่งที่เขาเลือกมาไม่ใช่ของสากล หากเป็นของชาติที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมืองเพียง

สองสามชาติตั้งที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น และความคิดเช่นนี้ก็หาใช่ “สากลนิยม” หากคือความคิดแบบ “สำส่อนชาติ” หรือ “สูญภาพแห่งชาติ” นั่นคือสละละทิ้งศิลปวัฒนธรรมอันมีลักษณะเฉพาะแห่งชาติของตน แล้วรับเอาลักษณะเฉพาะของชาติโน้นนิด ชาตินี้หน่อย มาจับแพะชนแกะมารวมมาตุ้มมาเป็นของตน ความคิดเช่นนี้มักจะเกิดขึ้นตามเมืองใหญ่ ๆ ที่เป็นแหล่งชุมทางแห่งการค้าและการเมืองระหว่างประเทศ (ภาษาฝรั่งเรียกความคิดนี้ว่า Cosmopolitanism)

ทรรศนะต่อมรดกเก่าแก่ของชาติอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ มีความเห็นว่าจะต้องนำมาสืบทอด แต่ในความคิดที่จะนำมาสืบทอดนั้นก็ยังแบ่งออกได้เป็นสองพวก พวกหนึ่งเห็นว่ามรดกของเก่านั้นมีกรอบคับแคบน่าอึดอัด และจะต้องแหวกกรอบนั้นออกมาอย่างเป็นอิสระเสรี (แต่ยังไม่ทิ้งพื้นฐานเก่าแก่ดั้งเดิมแล้วไปรับเอาของชาติอื่นมา) พวกที่มีทรรศนะเช่นนี้ โดยทางปฏิบัติก็จะนำเอามรดกของเก่ามาบิดผันดัดแปลงเอาตามใจชอบอย่างเสรี และก็เป็นการกระทำที่เสรีจริง ๆ คือสิ่งที่เขาตัดแปลงแล้วนั้นเป็นสิ่งที่หากฎเกณฑ์หรือระเบียบแน่นอนไม่ได้เลย เป็นการดัดแปลงที่ *ก้าวไปตามอารมณ์* ตรงนั้นก็ทำอย่างนั้นทำไปอย่างนั้น ตรงนั้นนั้นก็ทำอย่างนั้น

ก็ทำไปเช่นนั้น คือไม่ต้องให้มี “กฎเกณฑ์” เพราะรูปร่าง อีตอด้
 เป็นกรอบ บีบบังคับและบีบคั้นการเคลื่อนไหวอันเสรีของอารมณ์
 ความคิดเช่นนี้เป็นการแสดงออกขั้นสุดขีดของ “ลัทธิเสรีนิยม” คือ
 เสรีกันอย่างเต็มที่เป็ดเปิงและพุ่งชน การแสดงออกทางด้านกาย
 กลอนของผู้ที่มีความคิดเสรีประเภทนี้คือ เขียนกลอนต่าง ๆ โดย
 ไม่ต้องมีกฎเกณฑ์ใด ๆ วรรกไหนก็จะใส่ลงไปก็คำก็ใส่ลงไป
 เท่านั้น จะว่าเพื่อกฎเกณฑ์เก่าแล้วพัฒนาสิ่งใหม่ขึ้นก็ไม่ใช่ เพราะ
 สิ่งใหม่ที่สร้างขึ้นนั้นไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอนที่อธิบายได้ หรือพิสูจน์
 ได้ว่าดีกว่าสิ่งเก่าซึ่งจะเห็นว่าเป็นการ “พัฒนา” มรดกของชาติเดิม
 จะหนักากพยกกลอนที่เขียนขึ้นตามแนวความคิดเสรีสุดขีด จึงเป็น
 เรื่อง *เขียนตามอารมณ์* ถืออารมณ์เป็นโคมทองนำทาง ส่วนเนื้อ
 ความของกาพย์กลอนนั้น ๆ ก็เป็นประเภทที่เขียนลงไปตามความรู้สึก
 บันดาลใจที่แล้วแต่มันจะหลั่งขึ้นมา บางทีก็ให้ความติดต่อกัน
 บางทีก็มีไอนั้นนึกแล้วก็กระโดดข้ามไปที่อื่นหน่อย ต้นอย่าง
 กลางอย่าง ลงท้ายผ่านไปก็อย่าง ผู้อ่านเขาคิดเอาเอง และใครคิด
 ก็จะไม่พลอยบ้าไปด้วย เพราะเขาเขียนให้ *อ่านด้วยอารมณ์* มิใช่จะ
 ให้ *อ่านด้วยความเข้าใจหรือเหตุผล*

ความเรียงสั้น ๆ หรือนวนิยายสั้นและยาวในตลาดเมืองไทย
 ขณะนั้นก็มีที่เขียนในแนวทางนี้กันหนาตา ในวงการจิตรกรรม เราเรียก

พวกที่เขียนภาพด้วยอารมณ์ตามแนวทางที่กล่าวกันว่าพวกสำนักคิด “อิมเพรสชันนิสม์” หรือ “คิวบิสม์” และในวงการกาพย์กลอนด้วยอารมณ์ตามรูปแบบและเนื้อหาดังกล่าวก็นับว่าการแสดงออกอย่างเสรีขั้นสุดชั่วของลัทธิเสรีนิยมอันเป็นแนวคิดที่ครอบงำสูงสุดแห่งยุคปัจจุบันโดยแท้

พรรคณะในการสืบทอดมรดกเก่าแก่ของชาติอีกแนวหนึ่งนั้นเริ่มต้นด้วยการศึกษากฎเกณฑ์ของเก่าให้เข้าใจถ่องแท้ เมื่อได้พบว่ากฎเกณฑ์เหล่านั้นมีตรึงไหนไม่เหมาะสมกับชีวิตหรือรสนิยมแห่งชีวิตในปัจจุบันเพียงไร ก็คิดหาทางดัดแปลงแก้ไขด้วยเหตุผล มิใช่ด้วยอารมณ์เฉพาะตัว หากเป็นเหตุผลที่ประเมินและสรุปมาจากสภาพชีวิต ความรู้สึกนึกคิด และรสนิยมโดยทั่วไปของคนทั้งสังคม จากนั้นเราก็จะสามารถสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ของสิ่งนั้น ๆ ขึ้นได้ สิ่งที่เป็นมรดกเก่าแก่ของชาติจึงยังคงดำรงอยู่สืบต่อไป แต่ดำรงอยู่โดยมี “กฎเกณฑ์ใหม่” อันเหมาะสมกับยุคสมัย

กฎเกณฑ์ใหม่อันเหมาะสมนั้นมันจะไม่ใช่สิ่งที่คับแคบอึดอัดเลย หากจะเปิดทางใหม่อันกว้างขวางเจิดจ้ายิ่งกว่ามรดกเก่าแก่ของชาตินั้น ๆ ในอันที่จะพัฒนารุ่งเรืองสืบไป และเมื่อกาลเวลาผ่านไปจนถึงสมัยที่สภาพความจริงของชีวิตในสังคมได้พัฒนาล้ำหน้าไปอีก

ระดับหนึ่งแล้ว ในขณะที่ กฏเกณฑ์ใหม่ที่ได้สร้างขึ้นดังกล่าว ก็จะไม่เพียงพอที่จะรับใช้ความต้องการของชีวิตได้ คนในยุคนั้น จะพบว่ามันคับแคบเกินไป เขาจึงจะคิดจัดแปลงพัฒนา กฏเกณฑ์นั้น ขึ้นใหม่อีก กระทำอย่างนี้ต่อไปเป็นทอด ๆ เราก็สามารถสืบทอด มรดกเก่าแก่ของชาติไว้ได้โดยไม่สูญเสียลักษณะเฉพาะแห่งชนชาติ เรา และขณะเดียวกันก็ไม่ทำให้กฏเกณฑ์ของสิ่งที่ เป็นมรดกนั้นเป็น อุปสรรคกีดกันหรือเป็นกรอบที่อึดอัด

ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า เมื่อเราเห็นว่ามรดกเก่า ๆ นั้น มีกฏ เกณฑ์ที่อึดอัด เราก็ต้องพัฒนาปรับปรุงกฏเกณฑ์นั้นขึ้นใหม่ มิใช่โยนทิ้งไปหมดทั้งกะบิแล้วก็ไม่ยอมถ่วงระเบียบกฏเกณฑ์อีก เลยทั้งสิ้น ชีวิตนั้นจะอยู่อย่างเสรีสุขขั้ว โดยไม่ต้องมีระเบียบ กฏเกณฑ์อะไรเลยหาได้ไม่ โลกทุกวันนี้มันเป็น “โลกบ้าบอ บอบอ” ก็เพราะโรคเสรีสุขขั้วขึ้นสมอมนั้นแหละ

ด้วยความคิดอย่างหลังที่ข้าพเจ้าเห็นว่าถูกใจตัวเอง ข้าพเจ้าจึง ได้ทดลองพัฒนาโคลงท่าขึ้นโดยมีกฏเกณฑ์แน่นอน ด้านหนึ่ง ข้าพเจ้ารักษาลักษณะและแบบโคลงนั้นไว้ กำหนดเอกโทขึ้นให้แน่นอนโดยถือเอาโคลงคำอื่น ๆ เป็นแนวเทียบ แต่ในอีกด้านหนึ่ง

ก็ได้เปลี่ยนแปลงระเบียบสัมผัสใหม่ เพราะการใช้สัมผัสแบบบาท
 กุญชรอย่างเดิมนี้ ปัจจุบันไม่เป็นที่นิยมกันเสียแล้ว สังเกตได้จาก
 ความจริงที่ว่า ในปัจจุบันคนไม่นิยมเขียนโคลงฉันท์ และผู้อ่านก็มัก
 จะบ่นอยู่บ่อย ๆ ว่าอ่านโคลงฉันท์แล้วไม่เห็นว่าสัมผัสกันเลย ส่วน
 มากในยุคนี้นักนิยมเขียนและอ่านโคลงสี่สุภาพก็มากกว่า แสดงว่า
 กฎเกณฑ์ทางสัมผัสแบบโคลงฉันท์ออกจะไม่เหมาะแก่หูคนยุคนี้อีก
 แล้ว โดยเหตุนี้เองข้าพเจ้าจึงได้นำเอาระเบียบสัมผัส แบบโคลงสี่
 สุภาพมาใช้กับโคลงห้า ที่พัฒนาขึ้นใหม่แทนระเบียบเดิม และก็ได้อ
 สำเร็จเป็นโคลงห้าชนิดดังที่ได้แสดงลักษณะโดยครบถ้วนไว้แล้ว ใน
 ตอนแรกของบทความชุดนี้

ข้าพเจ้ายังไม่มั่นใจว่า การพัฒนาโคลงห้าชนิดใหม่
 จะได้รูปแบบและกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมแล้ว ข้าพเจ้ายังพอใจ
 ถือว่าเป็นเพียงขบวนการทดลอง และขอเชิญชวนท่านนักกลอนและ
 กวีทั้งหลายลองใช้ดูบ้าง ถ้าหากท่านเห็นว่ายังไม่เหมาะสม
 ก็อาจจะคิดดัดแปลงใหม่ที่ดีกว่าของข้าพเจ้า เพราะเป็นการ
 ช่วยพัฒนารวดลของวรรณคดีของชาติ และถ้าการคิดดัด
 แปลงใหม่นั้นเหมาะสมกว่า ข้าพเจ้าก็จะได้รับเอามาใช้บ้าง
 ด้วยความชื่นชม ©

อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของสตรีไทย

สมชาย ปรีชาเจริญ

ปัญหาความเสมอภาค หรืออีกนัยหนึ่งความเท่าเทียมระหว่างหญิงและชาย เป็นปัญหาที่ประวัติศาสตร์อันยาวนานของมันเองโดยเฉพาะ เป็นเวลาอันนานนับด้วยศตวรรษที่เฉียดตลอดช่วงระยะเวลาแห่งประวัติศาสตร์ของสังคมไทย ที่หญิงได้ถูกกดขี่เหยียดหยาม และเชี้ยบย่ำให้ทรุดลงสู่ก้นบึ้งแห่งการเป็นผู้นาง เป็นเบี้ยล่างของบรรดาชายทั้งหมด จากการมองย้อนหลังกลับไปในประวัติศาสตร์ จะพบว่าหญิงไทยทั้งหมดนั้น นอกจากจะถูกกักกันไว้ให้อยู่ต่างหากจากความเคลื่อนไหวของชีวิต ทั้งในด้านการจัดระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมแล้ว หญิงไทยทุกชั่วหนที่ผ่านมา

ยังถูกเหยียบย่ำคุณค่าแห่งการเป็นคนลงจนเหลือคุณค่า ซึ่ง
 อย่างจะมีอยู่ ก็เพียงเป็น วัตถุบำบัดความใคร่ และ ทาสรับใช้
 ในเรือนผู้ชู้สตัย ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงอันบังคับอยู่ประการ
 เดียว คือ ดูแลรักษาม้านเรือน อันหมายถึงการทำให้
 ทำความสะอาดบ้าน ซักผ้าเสอผ้า อู่มือห้อง ให้กำเนิดลูก
 เลี้ยงลูก และงานอื่น ๆ ในบ้านซึ่งมีออกมาขาย และก็
 โดยเหตุทำหญิงไทยและแม่หญิงแห่งชนชาติอื่น ได้ถูกลดคุณค่า
 กลงเป็นเพียง วัตถุบำบัดความใคร่ และ ทาสรับใช้ผู้ชู้สตัย
 เช่นเองเธอจึงมิได้มีบทบาทในชีวิตทางดานอื่นนอกเหนือ
 ไปจากนั้นเป็นต้นว่าชีวิตทางการเมือง แม่เอนผลของมันก็คือ
 หญิงกลายเป็นเพศที่ไร้เจลา งามชาย ไร้ความรู้ความสามารถ
 และท้ายที่สุดก็ต้องตกเป็น ช้างเท้าหลัง ตามสำนวนไทย หรือ
 เป็น สัตว์ที่ตามผัวตัย ๆ ไปสู่บรคและสวรรค์ (Creatures who
 follow their husbands to hell or heaven) ตามสำนวนของ
 อินโดนีเซีย

หมุดอายุ 16/04/2565

นินา ปอปอวา (Nina Popova) เลขาธิการแห่งสภากลาง
 สหบาลกรรมกรของสหภาพโซเวียต ใต้แดงไว้ในรายงานว่าคุ้ม

ความเสมอภาคของสตรีโซเวียตในท่านเศรษฐกิจ (Equality of Soviet Women in the Economic Sphere) ว่า

“งานเล็ก ๆ น้อย ๆ จุกจิกอันขัดเคืองและงุ่มง่ามภายในครัวและบ้านเรือน ได้รื้อร้อยบรรดาสตรีและกีดกันเธอไว้จนไม่มีโอกาสที่จะแสดงความสามารถในทางปัญญาออกมาให้ประจักษ์ได้”

คำกล่าวนี้ เป็นความจริงโดยที่เราไม่มีข้อถกเถียง และแน่นอน มันเป็นความจริงสากลของสภาพสตรีทั่วไป ทุกชนชาติ ยิ่งเธอถูกรื้อร้อยไว้ด้วยงานภายในบ้านมากขึ้นเท่าใด เธอก็ยิ่งอยู่ห่างไกลจากชีวิตทางปัญญา ทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และโดยไม่มีข้อสงสัยก็ยังมีสภาพเป็น *วัตถุบับัดความใคร่* และ *ทาสรับใช้ผู้ซื่อสัตย์* มากขึ้นเพียงนั้น !

การกล่าวว่าคุณค่าแห่งความเป็น *คน* ของสตรี ได้ถูกเหยียดต่ำลงเป็นเพียง *วัตถุบับัดความใคร่* นั้น มิได้เป็นข้อกล่าวหาที่โหดร้ายยู่ยือหรือเกินเลยความจริงแต่อย่างใด จงมองย้อนหลังกลับไปสำรวจฐานะ^๕ และความเป็นมาของสตรีไทยทั้งในประวัติศาสตร์และวรรณคดีเถิด แล้วเราก็คงต้องยอมรับความจริงว่า สตรีไทยผู้ครองตำแหน่งเพศแม่อันสูงส่งได้ถูกเหยียดต่ำคุณค่าลงต่ำทรมาน

ถึงเพียงนั้นโดยแท้จริง และแม้ในปัจจุบัน สภาพเช่นนั้นก็ยังมีได้
หมดสิ้นสูญสลายไป

วรรณคดีเก่า ๆ ในยุคศักดินาของเราส่วนมากหรืออาจจะทั้งหมด
ได้เคยมองดูหญิงในฐานะที่เป็น คน ที่มีมันสมอง มีความ
สามารถ มีความสำนึกในภาระหน้าที่ที่พึงมีต่อประชาชนไว้อย่างไร
บ้าง? ส่วนมากของวรรณคดีศักดินา จะมองดูหญิงในฐานะ
เป็นสิ่งที่มีความอ่อนหวาน มีไออุ่น มีความอบอวล อัน
เหมาะแก่การบำบัดความใคร่อันคู่รานของชายตัวเอกของ
เรื่องเสียแทบไม่เว้นแต่ละท่อน ภาพของหญิงที่ปรากฏแก่ใน
ภาพของศิลปิน คือภาพของหญิงเปลือยล่อนจ้อนเสียเป็นส่วนใหญ่
ทุกครั้งทีวรรณคดีเอ่ยถึงนางงาม แบบฉบับของท้องเรื่อง ก็จะมี
เสนอภาพของหญิงสาวที่ปราศจากสิ่งปกปิดแก่ผู้อ่าน ทรวงอก
สะโพก เอว ท้อง ส่วนที่ต่ำกว่าท้อง โคนขา อันควรจะอยู่ภาย
ใต้ร่มผ้าอันมิดชิดและงดงามเรียบร้อย กลับมาลอยเด่นประกาศตัว
อย่างเปิดเผยแจ่มแจ้งราวกับจะขายทอดตลาดสินค้าในสมัยทาส ซึ่ง
นายทาสชาวโรมันจะพากันไปห้อมล้อมที่ยกพื้นในตลาด และเจ้า
พ่อค้ามากเล่ห์ก็จะนำทาสสาวร่างงามออกมาแสดงตน เผยอารมณ์ให้
ปกปิดความอูจาตอออกทีละชั้นจนหมดสิ้น แล้วจากนั้นก็ต้องหันซ้าย

หมดอายุ 16/04/2565

ขวา หน้าหลัง เพื่อให้เหล่านายทาสประมูลราคาซื้อไปชมเล่นใน
 ซาเริ่มอย่างครื้นเครง, คุณค่าแห่งความเป็น คน มิได้หลงเหลืออยู่
 อีกแล้วในตัวของเธอ สิ่งที่ยังพอจะหลงเหลืออยู่ที่คือสัปดาห์ต่าง ๆ ใน
 เรือนร่าง อันช่วยให้เหล่านายทาสเห็นกระหายและประมูลซื้อเธอ
 เนื่องการประมูลซื้อสัตว์เลี้ยงประเภทวัวควาย แกะ แพะ ฯลฯ
 เท่านั้น !

นี่คือตัวอย่างอันยอชนิดและเบ้าทางอันหนึ่งของการมองหญิง
 ในสายตาของสังคมศักดินา

สองถันเทียมเทียบด้วย	สัตว์บง กชเส
งามรูปอรเอวองค์	ไซ้ชำ
คำเนคังนางหงษ์	เหิรเห็จ
งามบาทงามเปลอา	เอี่ยมทั้งสรรพางค์

(พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕)

โคลงบทนี้ พิมพ์รวมอยู่ในหนังสือ “โคลงสุภาพิตเจ้าชาย”
 ซึ่งหอพระสมุดวชิรญาณรวบรวมพิมพ์ไว้เป็นตำราแบบฉบับว่า
 คติความคิดอันที่เลิศเป็นแบบอย่างของบรรดาเจ้าชายมีอยู่อย่างไร
 โคลงบทที่กล่าวมานี้ อยู่ในหมวดสุภาพิตว่าด้วย “ถวยงาม” นี้
 แลละถือถวยงามของชนชั้นศักดินา ! นอกจากจะพรรณนา

หมตอายุ 16/04/2565

ขยเหตอมรสางานเก่านี้...เพียงเท่านั้น สุนทรภู่ก็เือกในสมัย
ศักดิ์นา เคยแสดงความรู้สึกเือกไว้ใน “พระอภัยมณี” ของ
เขาว่า :

ในเพลงปี่ว่าตามพีพรหมณ์เือก
ยังไม่เคยชมชิตพิสมัย
ถึงร้อยรสบุปผาสมาลัย
จะขึ้นใจเหมือนสตรีไม่มีเลย

ทรภู่ทว่าสตรีก็ดอกไม้ หรือดอกไม้ที่เหือกดอกไม้
เช่นนี้ นอกจากชายในสังคมศักดิ์นาจะได้ยึดถือเป็นหลักสัญจรธรรม
แล้ว มันยังได้ถูกส่งสอนอบรมอย่างแพร่หลายในหมู่กุลสตรีทั่วไป
อีกด้วย หญิงไทยทั้งหมดได้ถูกอบรมเือกจนนิยมยอม
เป็นดอกไม้, เป็นเครื่องเล่นทางกามของชายโดยถือเป็นเกียรติ
เป็นศักดิ์ศรีและเป็นหน้าที่ ภารกิจในชีวิตของเธอจึงมีเพียงการ
กำหนดให้เป็นดอกไม้ที่สมบูรณ์พร้อมแก่การชมเชย เราต้องกล้า
หาญพอที่จะยอมรับความจริงที่แท้จริงว่า ในยุคสมัยศักดิ์นา
หญิงไทยได้ตกเป็นวัตถุบำบัดความใคร่และบำเรออารมณ์กาม
ของชายอย่างแท้จริง

แน่นอน หญิงไทยได้กลายเป็นเพียงทอกไม้ที่ปักประดับ
 แจกัน สำหรับเสริมบารมีของชายตลอดมานับด้วยศตวรรษ ชายที่
 มีภรรยามากก็คือผู้ที่มียุบารมีมาก เมียเล็กเมียน้อย เมียทาสเมีย
 เซลย เหล่านี้คือเครื่องประดับบารมีของชาย โดยเฉพาะผู้เป็นเจ้า
 ขุนมูลนายทั้งชั้น ทางฝ่ายชายยังพวกเจ้าขุนมูลนายด้วยแล้ว
 ความผาสุกของชีวิตคือการได้มีเมียเล็กเมียน้อยได้เป็นสิบ ๆ ร้อย ๆ
 เกียรติยศของเขาวัดกันจากจำนวนของเมียหรือนางบำเรอ ใน
 วรรณคดีเก่า ๆ เราจึงมักจะได้พบอยู่เสมอว่า กวีจะพรรณนาบุ
 บารมีของพวกเจ้าขุนมูลนายสมียทาสหรือศักดินา ด้วยการเอ่ยถึง
 จำนวนนางบำเรอ หรือสาวสวรรค์กำหนดไว้ใน เป็นต้นว่า มีนาง
 บำเรอจำนวนเท่าร้อยบ้าง หมื่นแปดพันบ้าง หรือแปดหมื่นสี่พัน
 บ้าง เรื่องที่ว่าจะมีถึงแปดหมื่นสี่พันนางจริงหรือไม่ไม่ใช่ปัญหา
 แต่ปัญหาอยู่ตรงที่ว่า การมีนางบำเรอมาก คือการมีเกียรติยศ การ
 ทำลายพระบรมจริยของเล็กสาวได้มากกว่ากัน ถิ่นมาตราวัด
 รัศมีบุบารมี และแน่นอน “หญิง” ย่อมมีคุณค่าเกิน
 เกินเครื่องประดับบารมี หรือโฆษณาความสามารถในเกม
 กามภพของชายเท่านั้น

พิมพ์อายุ 16/04/2565

การได้ทำลายพรหมจรรย์ของเด็กสาวคนใหม่คือความตื่น
เต้นขั้นสุดยอดแต่ละครั้งของชีวิต ฉะนั้น ภารกิจสำคัญของชีวิต
ชายในยุคศักดินา โดยเฉพาะพวกเจ้าขุนมูลนาย ก็คือ การแสวงหา
“ใหม่ใหม่หน้าตาจุ่มจิม” มาชมเซยเปลี่ยนนรสชาตเล่นอีกสักคน
หรือหลาย ๆ คน ความจริงข้อนี้เราจะเห็นได้จากบทละครนอก
เรื่อง “ลาวี” พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ ในเรื่องนั้น “ท้าว
สนนุราช” ผู้มี “ชันษาหกสิบสี่ปีปลาย” ปรากฏโฉมหน้าออกมา
ให้เราได้เห็น ดังนี้

“หน้าพระทนต์บนล่างห่างหัก	ดวงพระพักตร์เขียวเห็นเส้นสาย
เกษาฟุ้งจะประปราย	รูปกายชายจะพิมเนื้อ
พระเสวยมือละสามสามเวลา	กำลังวังชาประหลาดเหลือ
พอใจเกี่ยวผู้หญิงยิ่งเรือ	ผูกพันพันเผื่อไม่เบื่อใจ
ราวกับหนุ่มคลุ้มคลั่งนั่งบ่น	จะหางามเล่นสักคนหนึ่งให้ได้
รำพึงคณึงคิดเป็นนิจไป	มิได้ว่างเว้นสักเวลา”

บทละครเรื่องนี้ ได้สะท้อนความจริงออกให้เห็นอย่างชัดเจน
โดยปราศจากข้อแม้แล้วมิใช่หรือ ว่า สิ่งที่พวกเจ้าขุนมูลนายนั่งคิด
นอนคิดอยู่ทุกขณะจิตก็คือ

“จะหางามเล่นสักคนให้ได้”

วิธีการที่จะหางามเล่นสักคนหนึ่งให้ได้นั้น ที่ง่ายที่สุด คือ การชู้เชียวบังคับ จับเอาพ่อแม่ของเด็กสาวมาชู้เชียวลงโทษบังคับเอา ลูกบ้าง หรือไม่กี่ช่วงชิงเอาตามอำเภอใจบ้าง ตัวอย่างในวรรณคดี คือ เรื่องพระยาน้อยชมตลาด ที่ไปพบนาง เมี้ยนจึง เมี้ยนของมอญ มะเท็ง ที่อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารใหม่ ๆ พระยาน้อย เกิดชอบพระทัย เลยอุคคร่าเอามาเป็นเมียเสียข้อ ๆ ในพระราชกำหนดเก่า ซึ่งออกเมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๐ สมัยอยุธยา ก็ได้ให้หลักฐานไว้ว่า “เจ้าเมืองข่มเหงเก็บเอาลูกสาวหลานสาวราษฎรทั้งปวงมาเป็นเมียและเป็นคนใช้” (พระราชกำหนดเก่า บทที่ ๒๓ ในกฎหมายตราสามดวง)

ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าหากปรากฏว่า กำบไลบ้านใดสื่อเสียงว่า มักมีหญิงสาวงามปรากฏขึ้นเสมอพวกเจ้าขุนมูลนายก็มักจะออกประกาศผูกขาดเสียเลย กล่าวคือ ห้ามมิให้ใครบังอาจมาสู่ขอหญิงสาวในกำบไลบ้านนั้นไปเป็นภรรยา ต้องเก็บไว้สำหรับพวกเจ้าขุนมูลนายเลือกเหมาเทกรัว แต่ฝ่ายเดียว รัชกาลที่ ๔ เคยกล่าวถึงความข้อนี้ไว้ในกฎหมายที่ทรงขึ้นเมื่อ กรมหมื่นแบกรสรววิลาส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕ ว่า... “วัดกนเณก้องเมืองสระบุรี ลาวสาวเมืองน้อยอย่างไร มีอยู่ ก็คนทั้งปวงก็รู้ว่า ครอบครัวลาวเมือง เกิดสตรีรูปงามเสียง

เพราะ ช่างพูด ช่างแฉ่ จนผู้มีบุญเข้าครอบครองหวงเอาทั้งหมด
ว่าสตรีที่เกิดในเมืองนี้ถ้าไม่ได้เลือกก่อนแล้วใครจะไปแฉ่ไปเกี่ยวไปสู่
ไปขอเอาไม่ได้ ชนิดใหญ่เลือกมาแล้วจืด เลือกชนิดกลางเล่า ยังชนิด
เล็กรอไว้ได้การเมื่อไรเก็บอีก”

นี่แหละก๊อชาดากรรมของหญิง !

เมื่อเลือกสาวใหญ่ไปชมเซยจนเบื่อหน่ายจืดจืดแล้วก็หวนมา
เลือกสาวรุ่นกลางไปขยี้ขย้าต่อไป ครั้นจืดจืด ก็ยังคอยรอเก็บรุ่น
เล็กที่โตได้ที่ต่อไป และที่ว่า โตได้ที่ นั้น ความหมายของมันก็คือ
โกนจุกแล้ว นั่นเอง ฟังทราบไว้ด้วยว่าเด็กหญิงในสมัยศักดินาจะ
โกนจุกเมื่ออายุครบ ๑๓ ปีทุกคน พอโกนจุกแล้ว ก็เป็นเข้าเกณฑ์
โตได้ทันที พวกเจ้าขุนมูลนายที่ออกไปเที่ยวเตร่ตามหัวเมือง
ถ้าเห็นเด็กหญิงรุ่นคนโตหน้าตาทางงามก็จะออกปากง่าย ๆ ว่า “เด็ก
คนไหนหน้าตาดี” เท่านั้น พ่อแม่ก็ต้องรีบโกนจุกส่งตัวเข้ามาถวาย
หรือให้โดยด่วน ! ถ้าหากจะรอหรือให้โตอีกนิดพอรุ่น ๑๔ ก็เป็น
อันกำลังได้ที่

พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นจรัสพรปฏิภาณ ได้ทรง
ทรงเขียนเล่าไว้ว่า “แล้วคุณเดิมได้ถวายตัวคุณช้อยหลานซึ่งมีอายุ ๑๔
ปี ให้ทำราชการเป็นเจ้าจอมอยู่ในใน พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า”

เมื่อการ “*จะหางามแล้วคนหนึ่งให้ไว้*” เป็นอนุคมคติขั้นสูง
 ของพวกเจ้าขุนมูลนายเช่นนี้ พวกขุนนางผู้ปรารถนาความชอบความ
 ไปรดปรานก็คอยเสาะหาเด็กสาวส่งเข้ามาถวาย ถ้าหากเป็นพวกขุน
 นาง ลูกน้องก็จะคอยเสาะหาเข้ามาทำน้ ความเดือดร้อนจึงได้เกิด
 ขึ้นแก่หญิงทุกหย่อมหญ้า

ตัวอย่างที่ชัดเจนของความจริงข้อนี้ ก็คือ เหตุการณ์
 ที่ถูกเปิดโปงออกมาในสมัยรัชกาลที่ ๔

“เมื่อเดือนยี่แรมห้าค่ำ พ.ศ. ๒๔๐๐ รัชกาลที่ ๔ เสด็จออก
 ไปเที่ยวชมทะเลแถบเมืองจันทบุรีและเมืองตราข พระยาพิพิธฤทธิเดช
 ผู้สำเร็จราชการเมืองตราขไปเร่งรัดจับกุมเอาเด็กสาวมาได้สามคนพี่น้อง
 คือสามใบเตา แล้วส่งเข้ามาถวาย ครั้นถึงเดือนเก้าในปีต่อมา คือ
 หลังจากเวลาผ่านไปแล้ว ๑๙ เดือน พ่อแม่ของเด็กหญิงทั้งสามก็เล็ด
 ลอดเข้ามาได้ถึงในกรุงเทพฯ ได้ทำฎีกาฟ้องร้องขึ้นว่าตนไม่ยินยอม
 ถวายลูกสาวต่อกษัตริย์ แต่ที่ต้งยอมมาก่อนก็เพราะพระยาพิพิธฤทธิ
 เดช ใช้อำนาจบังคับขู่เข็ญจับกุม เมื่อมาพบกับพ่อแม่ยื่นหยัดยอม
 ตายเพื่อพิทักษ์คุณค่าแห่งความเป็นคนของลูกสาวเข้าเช่นนี้ ความที่บิด
 ามิได้อยู่ รัชกาลที่ ๔ จึงต้องออกประกาศแก้ไขสถานการณ์ทันที โดย
 แก่แทนพระยาพิพิธฤทธิเดชว่า ที่พระยาพิพิธ ฯ ไปเร่งรัดจับตัวเด็ก

สาวทั้งสามมาถวายนั้น สืบบุญแล้วได้ความว่าพระยาพิพิธฤทธิเดชเป็น
 เกี่ยวของกับเด็กทั้งสามคน คือสืบสาวขึ้นไปจนถึงชั้นทวดกันทีเดียวจึง
 ได้พบว่าเป็นผู้เกี่ยวข้องกัน เมื่อได้พบว่าเป็นเกี่ยวข้องกันเช่นนี้ทางออก
 ก็เปิด้าออก นั่นคือ การที่พระยาพิพิธ ฯ เอาตัวมาถวายนั้นเป็นการ
 กระทำในฐานญาติชั้นผู้ใหญ่ที่หวังดีต่อลูกหลาน เป็นการกระทำที่หวังดี
 หวังจะให้พ่อแม่ของเด็กมีหน้ามีตาว่าลูกสาวได้เป็นนางบำเรอในวัง
 ฉะนั้นจะถือว่าพระยาพิพิธ ฯ ทำผิดไม่ได้”

“ความคิดของบิดามารดาหญิงเด็กเหล่านั้น เป็นคนนอกกรุง
 ไม่รู้ว่าอะไรจะงามไม่งามจะเป็นคุณโทษ ความคิดเหมือนคนเสียจริต
 จะเอาเป็นประมาธมิได้....”

“อนึ่ง การที่พระยาพิพิธฤทธิเดชเกาะครองกบฏเร่งรัด
 เอาตัวหญิงเด็ก ๆ ในเครื่องญาติถวายเข้ามาในหลวงคั้งนี้ ถ้าท่าน
 หังหลายหังปวงรู้ว่าพระพิพิธฤทธิเดชถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาอยู่
 ในพระนามพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (คือ เจ้าฟ้า
 มงกุฎนั้นแล้ว) ก็ควรจะเห็นว่าเป็นอันเหมือนชนทรายเข้าวัด
 มิใช่เกาะครองเร่งรัดลงเอาเบียดหยมเงินทองอะไร ฤาจะเอาไป
 ถวายเจ้าอื่นนายอื่น ประจบประแจงผู้ใดก็หาไม่ ไม่ควรจะ
 เอาโทษ....”^๓

แน่นอน ในหรรษะของชนชั้นศักดินานี้ การยื่นหยัด
 ต่อผู้เพื่อคัดค้านการกลับของพ่อแม่ที่ถูกพรากลูกสาวสุดที่รักไป
 พร่าเล่น คือความบ้าคลั่งและเสียจริตและโง่งม และแน่นอน
 อีกเหมือนกันที่การบังคับข่มขู่เอาเด็กสาวมาชมเชยเล่นในวังนั้น
 คือการประคบประมุขอันใหญ่หลวงเทียบเท่าด้วยการขบหนาย
 เข้าวัด !

นี่คือสภาพอันแท้จริงของหญิงไทย ในสมัยศักดินาที่ต้องถูก
 กดขี่บังคับจนเหลือคุณค่าเพียงเป็นเครื่องเล่นของชายในชนชั้นศักดิ
 นา โดยสภาพที่แท้จริงแล้ว หญิงไทยยังถูกข่มขืนและตกเป็นเครื่อง
 เล่นหนักหน่วงยิ่งไปกว่านี้อีก โดยเฉพาะในราชสำนักหรือในสำนัก
 ของพวกเจ้าขุนมูลนายศักดินาด้วยแล้ว หญิงคนหนึ่ง ๆ อาจจะตก
 เป็นวัตถุบำบัดความใคร่ของชายทั้งหลาย ๆ คน หรืออาจจะเปลี่ยน
 มือกันไปตามความพอใจ ตัวอย่างที่มีหลักฐานยืนยันได้แน่ชัด
 ก็คือ “เจ้าจอมนิม” ในสมัยรัชกาลที่ ๓ เจ้าจอมนิม ผู้เป็นธิดา
 สาวรูปงามของ เจ้าพระยานครราชสีมา (ทองอินท์) เธอผู้นี้เดิม
 ที่เดียวได้ถูกส่งเข้าไปเป็นเจ้าจอม (เมีย) ของ กรมพระราชวังบวร
 มหาศักดิ์พลเสภ กรมพระราชวังบวร ๆ โปรตปรานยิ่งนัก เพราะ
 เธอเป็นคนรูปงามอย่างหาตัวจับยาก ครั้นเพื่อกรมพระราชวังบวร ๆ

เสด็จสวรรคตแล้ว รัชกาลที่ ๓ ซึ่งหมายมั่นรับช่วงอยู่ก็เก็บตัวไป เป็นเจ้าจอม (เมีย) ของพระองค์เองเสียอีกทอดหนึ่ง^๕ เรื่องเช่นนี้ ได้เกิดขึ้นอยู่เสมอจนเป็นของธรรมดาในวงสังคมของพวกศักดินา

นั่นละ มันเป็นของธรรมดาของบรรดาชายชนชั้น ศักดินา แต่ในดวงใจอันล้าลึกของหญิงไทยแล้ว มันเป็นการกระทำที่หยาบคาย ป่าเถื่อน และหยาบซ้ำเหยียบย่ำความเป็น *คน* ของเธอทั้งหมดอย่างสุดซึ้ง ฉะนั้น จึงไม่ เป็นของประหลาดอันใดที่เราจะค้นพบได้ว่า ในท่ามกลาง การกดขี่เหยียบย่ำนั้น ได้เกิดมีหญิงไทยที่รักศักดิ์ศรีและไม่ยอมตกเป็นวัตถุบำบัดความใคร่ที่เปลี่ยนมือกันไปมาขึ้น ต้านโต้กระแสดวงความคิดอันลามกของศักดินาด้วยเช่นกัน จริงอยู่ แม้ปราชญ์คนสำคัญทางประวัติศาสตร์ ของศักดินา จะได้พยายามทำลายหลักฐานและปกปิดความจริงเกี่ยวกับระบบการ ขี้ขำคุณค่าของหญิง แต่ความจริงมันก็ยังคงเป็นความจริง มัน คงรอคอยการค้นพบของประชาชนเข้าจนได้ ตัวอย่างหนึ่งของ หญิงไทยที่ไม่ยอมเป็นวัตถุบำบัดความใคร่ของศักดินาชนิด เปลี่ยนมือเก็บกาก ก็คือ พระนางสุนทรวินิตรา เจ้าหญิงใน ราชตระกูลเชียงใหม่ เธอผู้^๖ ได้ถูกส่งมาเป็นมเหสีของ พระปิ่น

เกล้า ๆ (อนุชารัชกาลที่ ๔) พอพระปิ่นเกล้า ๆ สวรรคต พระจอมเกล้า ๆ คือรัชกาลที่ ๔ ก็จัดแจงรับช่วงเปลี่ยนมือทันที แต่พระนางสุนาถวิสมิตราไม่ทรงยินยอม เธอขัดขึ้นต่อสู้ความเห็นเกรงหายหน้าอย่างองอาจ ผลที่เธอได้รับก็คือ ตกเป็นเชลยถูกจำจองคุมขัง แต่ภายในดวงใจอันรักศักดิ์ศรีของความเป็นคนของเธอเน การตกเป็นเชลยของการจองจำ ยังมีความสุขและเกียรติยศเสียยิ่งกว่าการตกเป็นเชลยกาม^๕

โดยเหตุที่หญิงไทยในสมัยศักราชเก่า ถูกกดลงเป็นเพียงวัตถุ บำบัดความใคร่เช่นนั้น พวกชนชั้นเก๋ก็คินาจึงนิยมการแต่งงานน้ำใจรักซึ่งกันและกัน โดยการยกหญิงหรือบางทีก็เมียให้แก่กัน ถ้าหากเราตรวจดูกฎหมายเก่า ๆ หรือกฎหมายเต็ยรบาล เราจะพบความจริงข้อหนึ่งที่ว่า กษัตริย์จะปูนบำเหน็จความชอบของข้าราชการ นายทัพนายกองโดยการยกหญิงสาวหรือไม่ก็นางสนมกำนัลตัวอ่อนให้เป็นรางวัล... หยิบยื่นให้แก่กันและกันเหมือนผักและปลา ใครได้รับพระราชทานหญิงจากกษัตริย์ ก็เป็นสิ่งที่แสดงว่า กษัตริย์โปรดปรานนางหนึ่งจึงแบ่งปันให้ และในทางกลับกัน ถ้าใครต้องการแสดงความรักภักดีอย่างสุดซึ้ง ก็ต้องหาหญิงสาวรุ่น ๆ มาถวาย ทางฝ่ายกษัตริย์หรือหญิงไว้นั้น แ่นละ สาเหตุหนึ่ง

ก็คือ ความใคร่ในกำนัลนั้นไม่มีขอบเขต ส่วนอีกสาเหตุหนึ่งก็คือ เพื่อจะให้พระเกียรติปรากฏเลื่องลือไปทุกทิศทั่ว ทรวงพระกำลัษ ว์ชาติ ยังไม่แก่ ยังมีเงียรไต่หากอยู่ ข้อนรัชกาลที่ ๔ ได้เขียน อธิบายความในใจไว้ว่า.... “แต่เมื่อมีผู้นำเอาหญิงงาม ๆ มา ให้กิดใจอยู่ ด้วยจะให้ม้กิตติศัพท์เล่าลือว่า ยังไม่ชราภาพนัก จึงมีผู้หาเมียให้....”^๖

นี่คือทรรคนะของศักดิ์ทินาในการมีเมียมาก ถ้ามีเมียน้อย (คือมีเพียงจำนวนน้อย) คนเขาจะพากันเก็บไปเล่าลือว่า แก่เฒ่า หมคกำลัษ หมคความสามารถไม่สมเป็นชายชาติอาษาไนย !

ความนิยมของสังคมศักดิ์ทินาเช่นที่ได้กล่าวมานี้ ทำให้หญิง ตกอยู่ในฐานะเป็นเบยล่างและน้ำท่วมปาก หน้าที่ของเธอก็คือการ ปฏิบัติตามความปรารถนาของชายหรือของผู้ใหญ่ สิทธิในการเลือก คู่ครองตามความพอใจของเธอเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ก็แต่เพียงในความฝัน เท่านั้น การแต่งงานมีความหมายต่อเธอก็เพียงการถูกขายเป็น สินค้าให้แก่ใครก็ได้ ที่ผู้เป็นเจ้าของชีวิตของเธอปรารถนา ความ รักระหว่างเพศ ถ้าจะมีอยู่ในยุคศักดิ์ทินา, ก็เป็นแต่เพียงความฝัน อันโศกสรคในความทรงจำอันรั้เทคเท่านั้น ! ในยุคสมัยศักดิ์ทินา, ความลิตของรั้เทคศักดิ์ทินาได้เข้าครอบงำประภาน้อย่างล้าลึก

หุครอบครัววุดกมอเมมาเสียนเห็น พ้องด้วยกับหมดในการซื้อ
 ขายหญิงเสมือน " หามชีวิต " ที่ใช้บังคับความใคร่ เพียงแต่
 เขามิคเบอนเรียการซื้อขายนั้นว่า " การซื้อ " และเรียกเงินทอง
 ที่ซื้อนั้นว่า " สินสอดทองหมั้น " เท่านั้น บรรดาหญิงไทยทั้งปวง
 ที่ได้ถูกอบรมเสียนเธอเองก็เคลิบเคลิ้มไปกับการ " อยู่ในโอวาท
 พ่อแม่ " ในทุกกรณี และยอมรับเอาการซื้อขายตัวเธอไว้เป็นภาระ
 อันชอบธรรมและเป็นเกียรติและยอมรับเอาการ ตีค่าตัวด้วยเงิน
 ไว้เป็นการปฏิบัติอันชอบธรรม เธอเชื่อมั่นแม้กระทั่งว่า ถ้าสินสอด
 ทองหมั้นมาก กล่าวคือราคาซื้อขายสูงมากเท่าใด คุณค่าในตัวเธอ
 ก็สูงมากเท่านั้น....

แต่อนิจจา คุณค่าในตัวของเธอหญิงนั้นวัดกันเพียงด้วยเงิน
 เท่านั้นเองสินหนอ !

การแต่งงานของหญิงในสมัยศักดินาคือการซื้อขายตัวตั้งกล่าว
 มาแล้ว นั้นเป็นเพียงการซื้อขายครั้งที่หนึ่งเท่านั้น เมื่อเธอถูกซื้อ
 มาเป็นสมบัติแล้ว สามีของเธอยังมีสิทธิสมบูรณ์ที่จะทำสัญญาขาย
 ขายตัวเธอให้แก่ใครต่อไปอีกก็ได้

หมตอายุ 16/04/2565

ในกฎหมายลักษณะทาสและลักษณะผู้เสียสมัยศักดินา ชาย
 ที่ได้รับสิทธิสมบูรณ์ที่จะนำภรรยาไปขายเป็นทาสแก่ใครก็ได้โดยไม่

ต้องบอกแก่เธอให้รู้ตัวเลยแม้แต่คำเดียว แน่ละ ภรรยาจะไม่มีสิทธิใด ๆ ที่จะนำสามีของเธอไปขายได้เลย ที่เป็นดังนี้, กฎหมายเก่าให้เหตุผลไว้ว่า, เพราะ “ชาย” เป็นฝ่ายที่มีอิสรภาพ ส่วนหญิงมิได้มี “อิสรภาพ” ในฐานะของเธอเป็นเพียง “หุ่นบ่าวเรือกามของชาย เป็นสมบัติ โดยเด็ดขาดของชายเสมือนมีคพร้ากระทำขวานเท่านั้น”

หญิงไทยต้องตกอยู่ในฐานะเช่นนี้ ตลอดมาจนนับด้วยศตวรรษ จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๑๐ คือเมื่อ ๙๐ ปีมานี้เอง กฎหมายให้สิทธิผู้ว่าเพื่อขายเมียจึงได้ถูกยกเลิกไป ความในประกาศพระราชบัญญัติผู้ว่าขายเมียเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐ ตอนหนึ่งมีว่า :-

“กฎหมายเก่ามีอยู่เช่นนี้ จึงทรงพระราชดำริว่า กฎหมายนี้เมื่อพิเคราะห์ดูเหมือนผู้หญิงเป็น “ควาย” ผู้ชายเป็น “คน” ไปด้วยหาเป็นยุติธรรมไม่ ไหยกเสีย”

(ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๗)

แต่การยกเลิกกฎหมายเก่านี้ มิได้หมายความว่า จะห้ามการขายเมียโดยสิ้นเชิง หากเป็นการเพียงผ่อนปรนลงมาเล็กน้อยเท่านั้น หม่อมต้อย 16/04/2565 กฎหมายใหม่ยังคงอนุญาต ให้ผู้ว่าขายเมียได้ต่อไป แต่มีเงื่อนไขว่าจะต้องบอกให้เมียรู้ตัว และยินยอมเสียก่อนเท่านั้น และถ้าหาก

เมียนหนเป็นเมียทาส ผัวคงมีสิทธิขายเมียได้ทันทีอยู่เช่นเดิม และ
แน่นอนเมียจะขายตัวไม่ได้เลยตามธรรมเนียม สรุปลแล้วฐานะของ
หญิงไทยก็มีได้ดังนี้เลย

จริงอยู่ ระบบการซื้อขายหญิง หรือเรียกเสียให้ไฟเพราะว่า
การแต่งงาน อันเป็นการแต่งงานแบบคลุมถุงชนเน มีหญิงไทย
จำนวนไม่น้อยที่ถูกอบรมมอมเมาเสียจนยินยอมรับด้วยเห็นแก่การ
ปฏิบัติเป็นธรรมเนียม แต่หญิงไทยอีกจำนวนไม่น้อย, ที่รักสิทธิส่วน
บุคคลในการเลือกคู่ครองและกำหนดวิถีชีวิตของเธอเอง, ได้พยายาม
ขัดขึ้นต่อสู้จน **ไม่มีหญิงไทยคนใดตกที่จะมารับความ**
กดขี่บังคับอย่างขมขื่นเช่นนี้ได้อยู่ได้ตลอดไป หญิงไทยต้อง
ประสบกับความขมขื่น และผลจัญชาตากรรมอย่างแสนสาหัสมานานักต่อ
นักแล้ว ด้วยการบังคับซื้อขายแบบคลุมถุงชน นางพิมพิลาไลยหรือ
วันทองคือตัวอย่างที่เด่นชัดที่สุดที่กวีได้สะท้อนฉายไว้ในวรรณคดี
มันเป็นกฎตายตัวมิใช่หรือว่าภายใต้การกดขี่บังคับอัน
สาหัสทารุณเช่นนี้ กำลังแรงของผู้ถูกกดขี่จักต้องระเบิดได้
ปะทะออกมา **จริงอยู่** มันอาจจะมิใช่แรงปะทะโดยพร้อม
เพียงกันของหญิงทางมวล แต่แรงปะทะแก่เพียงแรงหนึ่ง
หรือการย่นหยัดต่อสู้อองหญิงแก่เพียงสักหนึ่งเดียว ก็ยอม

เป็นสัญลักษณ์หรือตัวแทนความปรารถนาที่จะต่อสู้ของหญิงไทยทั้งมวลมิใช่หรือ ?

วีรสตรีน้อย ๆ ของหญิงไทยทั้งมวลในยุคศักราชนี้ได้หยั่งรากลึกต่อสู้อักระบบกลุ่มทุนอย่างเด็ดเดี่ยวและไม่หวั่นไหวจนกระทั่งการต่อสู้ของเธอได้ช่วยยกระดับฐานะของหญิงไทยทั้งมวลจนได้บาง ก็คือ “อำแดงเหมื่อน”

อำแดงเหมื่อน เป็นบุตรของ นายเกด และ อำแดงน่ม แห่งบ้านบางม่วง แขวงจังหวัดนนทบุรี เราทราบแต่เพียงว่าเธอผู้เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๗ วีรกรรมในการต่อสู้กับประเพณีกลุ่มทุนของเธอผู้ปรากฏขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๐๘ ซึ่งขณะนั้นเธอมีอายุได้ ๒๒ ปี

ตามคำร้องเรียนขอความเป็นธรรมที่เธอเขียนขึ้นเองนั้น เธอกล่าวว่า เดิมทีเดียวเธอรักใคร่อยู่กับนายริศ และได้เสียเป็นชู้กันอยู่เงียบ ๆ โดยมีไต่ลวงรู้ถึงพ่อแม่ ครั้นมาถึงในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๐๗ ซึ่งขณะนั้นเธอมีอายุ ๒๑ ปี นายภูได้ให้เจ้าเก่ามาสู่ขอเธอต่อพ่อแม่ พ่อแม่ยกให้ตามคำสู่ขอแต่เธอไม่ยินยอม จึงถูกข่มขืนโดยนายภู หมตอายุ 16/04/2565 ต่อมาไม่กี่วัน พ่อแม่ของเธอก็ได้หนักให้นายภูมางูตคว่ำตัวเธอไป เธอถูกเจตลอกจากจนถึงบ้านนายภู แต่ก็

ไม่ยินยอมเข้าไปในห้องเรียน คงนั่งอยู่แต่หน้าอกชานจนกระทั่งสว่าง
 พอรุ่ง เชอก็ก็นึกกลับบ้าน เธอได้อ้างอิงประสาชานเป็นพยานว่า
 “นั่งอยู่ที่ชานเรียนเลข ๓ จนรุ่งขึ้นเวลาเช้า ชายหญิงชาวบ้านได้รู้
 เห็นเป็นอันมาก” ครั้นพอกลับมาถึงบ้าน พ่อแม่ก็ตำท้อทบทติและให้
 นายภุมมาจุดตัวไปอีก เธอก็ก็นึกกลับมาได้อีกเช่นเดิม ครั้นเมื่อเธอ
 โกรธมากถึงขนาดว่าหากไม่ยอมเป็นภรรยาเลข ๓ จะเอาปืนยิงให้ตาย
 เสียรู้แล้วรู้รอดไป เธอกลับปืน จึงได้ลงเรียนหนีไปหา นายวิจิตคนรัก

อ้างแดงเหมือน เล่าต่อไปว่า พ่อเธอไปอยู่กับนายวิจิตคนรัก

ได้สองวัน พ่อแม่ของเธอก็ให้คนไปบอกให้นายวิจิตเอาดอกไม้ธูป
 เทียนไปขอขมา นายวิจิตจึงแต่งเจ้าแก้วไปขอขมาพ่อตาแม่ยายตาม
 ธรรมเนียมโดยซื่อ แต่การถกกลับตาลปัตรเป็นว่า พ่อตาแม่ยาย
 พาตัวเจ้าแก้วและดอกไม้ธูปเทียนเครื่องขมาไปบ้านกำนัน พ่อไปถึง
 ก็ปรากฏว่านายภุมไปคอยตั้งอยู่ที่นั่นด้วยแล้ว นายภุมได้อายัดตัวเจ้าแก้ว
 ไว้กับกำนัน แล้วเรื่องก็เงียบหายไปราวสองเดือน พ่อตกถึงเดือน ๗
 ก็มีหมายจับของหลวงสยามเนหาเขตขยั้น ปลัดเมืองนนทบุรีไป
 จับกุมตัวเธอกับนายวิจิตสามี่รวมทั้งพ่อแม่ของนายวิจิต คุณเอาตัวมา
 ๑๖/๐๔/๒๕๖๕
 ณ ศาลากลางได้เริ่มการสอบสวนกันขึ้น ทางเลข ๓ ก็ได้พยายามใช้
 อิทธิพลของตนจะให้สอบสวนให้ไต่ความออกจากปากอ้างแดงเหมือน

ว่า เธอได้ยินยอมพลีร่างเป็นเมียนายภู่แล้ว แต่เธอก็ยืนกรานตลอดเวลาว່ว่าเธอไม่เคยยินยอมเป็นเวตีตุ้ให้นายภู่บังคับความใคร่เสีย ในที่สุดพระนันทบุรีเจ้าเมืองและกรมการจึงไกล่เกลี่ยให้สาบานโดยตั้งเงื่อนไขการสาบานว่า ถ้าหากนายภู่ยอมสาบานได้ว่าอำแดงเหมือนได้ยินยอมเป็นภรรยาตนแล้ว เช่นนี้ ก็จักตัดสินให้นายริดแพ้ความตกเป็นชายชู้ แต่นายภู่ก็ยืนกรานไม่ยอมสาบาน ครั้นพระนันทบุรีวางเงื่อนไขใหม่ว่า ถ้าอำแดงเหมือนยอมสาบานให้ประจักษ์ว่าเธอมิได้ยินยอมเป็นภรรยานายภู่เลย เช่นนี้ ก็จักตัดสินให้ยกฟ้องล้มคดี แต่ฝ่ายนายภู่ก็ใช้อิทธิพลไม่ยินยอมให้อำแดงเหมือนสาบาน ความจึงค้างกันอยู่ต่อมา

ครั้นถึงในคืน ๘ นายภู่ได้กล่าวฟ้องนายริด, พ่อแม่ นายริด และเจ้าแก้วอีกสองคน จะฟ้องร้องตัวช่วยขอหาอย่างใดไม่ปรากฏ แต่พอคณะเห็นว่าคงจะเป็นข้อหาสมคบกันชั่ววงศ์ตัวอำแดงเหมือนพระนันทบุรีรับฟ้องของนายภู่ มีหมายจับกุมผู้ต้องหาทั้งหมด และบังคับให้ส่งตัวกลางคืนอำแดงเหมือนมาให้ตุลาการ นายริดจำต้องส่งตัวเธอให้ไป และทำเนนคณิส์ความกับนายภู่ ทางตุลาการก็
หมดอายุ 16/04/2565
 จะบังคับให้ยื่นแต่เหมือนให้การให้ได้ว่า เธอได้ยินยอมเป็นภรรยา
 นายภู่แล้ว ก็พยายามหาแก้แเองมาจากความจริงที่ว่า

“ตามลัทธิผู้ขายใบบ้านในเมืองทูกวัน^๕ พอใจ
 ถือว่าหญิงคนใดชายได้พาเข้าไปในที่ลับจับต้องถึงตัว
 แล้ว ก็พอใจถือตัวว่าเป็นเจ้าส่วนตัว ความก็ว่าอย่างนั้น
 ผู้ตัดสินก็ว่าอย่างนั้น แล้วตัดสินให้ผู้เป็นเจ้าของ
 แลให้เมียเป็นดั่งสัตว์เดือจราน ” (พระราชนิพนธ์รัชกาล
 ที่ ๔)^๖

แต่แม้จะสอบสวนอย่างไร อำนาจเหมือนก็หายนิยอมก้ม
 ศีรษะน้อย ๆ ของเธอลงให้แก่ชนบทรรมเนียมอันป่าเถื่อนอยู่ชั่วธรรม
 และอิทธิพลอำนาจมีดังนี้ไม่ ในที่สุภนายเปี่ยม พระตำมระงก็กุมตัว
 เธอไปขังไว้ในตารางเสมือนนักโทษ พ่อแม่ของเธอก็เพียรพยายาม
 ตามมาเกลี้ยกล่อมให้เธอยินยอมเป็นภรรยาชายภูเสี้ย แต่เธอก็ยังคง
 ยืนหยัดเรียกร้องความเป็นธรรมต่อไป โดยเตือนให้ตุลาการชำระ
 ความ แต่ตุลาการก็หายอมชำระความไม่ นายเปี่ยม พระตำมระง
 ก็กลั่นแกล้งใช้งานหนักต่าง ๆ ซึ่งเธอได้บรรยายไว้ว่า “เหลือทน
 ได้รับความทุกข์ร้อน^๗” เมื่อหมดหวังจะได้รับความยุติธรรม
 เช่นนี้ เธอจึงได้หลบหนีเสด็จออกเข้ามาถึงในกรุงเทพฯ แล้วทำ
 ฎีกายื่นเรื่องราวร้องขอความเป็นธรรมที่พระที่นั่งสุทไธสวรรย์เมื่อ

วันอาทิตย์ เดือนอ้าย แรมเจ็ดค่ำ บิณฑุ สัปตศก จุลศักราช ๑๒๒๗
(พ.ศ. ๒๔๐๘)

เมื่อรัชกาลที่ ๔ รัชฎีการ้องเรียนขอความเป็นธรรมถึงนี้ จึง
ได้ตัดสินให้อำแดงเหมือนสมรสกับนายริก “เพราะหญิงนี้อายุ
ก็มากถึง ๒๐ เศษแล้ว ควรจะเลือกหน้ตามใจชอบตัวได้”
แก่ว่านายริกต้องเสียเบียดเมีย (คือค่าปรับฐานและเมิดทรัพย์สิน -
ทรัพย์สินในที่นี้คืออำแดงเหมือน) ให้แก่พ่อแม่อำแดงเหมือน ๘๐
บาท ให้นายภู่ ๔๐ บาท (ไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุใดจึงต้องให้นายภู่
ด้วย) ค่าธรรมเนียมความทั้งปวง นายริกต้องเป็นผู้เสียแทนพ่อแม่
ของอำแดงเหมือนด้วย

การต่อสู้อย่างขมขื่นของอำแดงเหมือน วีรสตรี
น้อย ๆ นี้ แม้เธอจะมีได้อาศัยกำลังของประชาชนเป็น
พื้นฐานแก่การต่อสู้ แต่ก็น่าจะเชื่อได้ว่าได้มีหญิงไทย
ผู้ถูกกดขี่บั่นด้วยประเพณีคลุมถุงชนหรือชอขาย
เป็นจำนวนไม่น้อยก็ได้ให้การสนับสนุนให้กำลังใจการ
ต่อสู้ของเธอ หม่อมตอายุ 16/04/2565 จนได้ทำให้ฐานะของหญิงไทย โดย
เฉพาะทางการเลือกคู่ครองได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่

ดิชน กล่าวคือ หรือเกี่ยวกับการตัดสินใจของเธอก
 ครงเอง รัชกาลที่ ๔ จึงต้องออกพระราชบัญญัติใหม่
 ให้ชายหญิงเลือกคู่ครอง ได้ตามความพอใจ แม้ถึง
 กระนั้นก็ดี การเลือกคู่ครองตามใจสมัครนั้น ก็ยังคงตั้งอยู่บนพื้นฐาน
 ของการกตัญญูทั้งทางเพศ และทางชนชั้นอยู่นั่นเอง กล่าวคือ

ถ้าหญิงเป็นคนในตระกูลต่ำ คือชนชั้นไพร่ ชายเป็นคนใน
 ในตระกูลสูง คือชนชั้นศักดินาหรือพ่อค้ามั่งคั่ง เมื่อเกิดการลักพา
 กันขึ้น ให้ตุลาการตัดสินความสมัครใจของชายหญิงคู่กัน นั้น
 คือถ้าหากชายชนชั้นศักดินา หรือพ่อค้ามั่งคั่งมีสมัครใจจะรับหญิง
 ไพร่ ๆ มาเป็นเมีย ก็ตามแต่ใจสมัคร

แต่ถ้าหากหญิงเป็นคนในตระกูลสูง เป็นชนชั้นศักดินา ชาย
 เป็นคนในตระกูลต่ำ คือเป็นไพร่ถ้าหากรักใคร่ลักพากันไป ห้าม
 มิให้ตัดสินความใจสมัครของชายหญิง ให้สุดแท้แต่พ่อแม่ของหญิง
 เป็นเกณฑ์ ถ้าพ่อแม่ของหญิงจะบังคับกับเอาแก้วลูกสาวกลับคืน ก็ให้
 พรากคู่ผัวเมียนี้เสียตามความปรารถนา เพราะพ่อแม่ในชนชั้น
 ศักดินาเยอมนับเป็นเจ้าของลูกสาวเสมือนวัวควายช้างม้า ในข้อนี้รัชกาล
 ที่ ๔ ใช้อธิบายไว้ว่า

“ถ้าจะตัดสินใจตามใจหญิงแล้ว คนในตระกูลนั้นทั้งสิ้นเขาคงคิดว่าผู้ครองแผ่นดินลศศักดิ์ตระกูลเขาให้คำไปเป็นตัวอย่าง จะเป็นที่เสียใจเขาไม่รู้หาย” (ถัดจากประกาศพระราชบัญญัติลักษณะฉบับเดียวกับข้างต้น)

นอกจากนี้แล้ว ในคราวเดียวกันนั้นเอง ได้ทำให้รัชกาลที่ ๔ แก้ไขตลอดไปจนถึงกฎหมายการฟ้องร้องขอหย่าขาดจากกันของพัวเมีย คือกฎหมายเก่าแก่แต่เดิมซึ่งใช้มาแต่ครั้งอยุธยาตลอดมานั้น ชายเท่านั้นมีสิทธิฟ้องร้องหย่าหญิงได้หญิงไม่มีสิทธิฟ้องหย่าชายโดยเด็ดขาด ทั้งนี้ เพราะถือว่าชายเท่านั้นที่มี อิศรภาพ หญิงหาไม่มี อิศรภาพไม่ รัชกาลที่ ๔ ได้แก้ไขกฎหมายอันอนุรักษธรรมนั้นด้วยในคราวนี้ โดยให้สิทธิหญิงในการฟ้องร้องหย่าชายได้เช่นเดียวกัน

แต่ก็ควรทราบไว้ด้วยว่า การหย่านั้น แม้หญิงจะมีสิทธิฟ้องหย่าก็ตามการตัดสินใจก็เขายังคงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการกดขี่ทางชนชั้นและทางเพศอยู่เช่นเดิม

กฎหมายเก่าครั้งอยุธยาที่ใช้ตลอดมาถึงรัชกาลที่ ๔ นั้น มีการแบ่งตักในการหย่าไว้พิศดาร หลักระใหญ่ที่สุดก็คือ ลูกชายให้ได้ หม้ออายุ 16/04/2565 เป็นสมบัติของแม่ ลูกหญิงให้ได้เป็นสมบัติของพ่อ แต่รัชกาลที่ ๔ ให้ตราลงไว้ว่า การแบ่งเช่นนี้ให้ใช้ได้ใหม่ ไพร่ และหม้อซ้ำ

ราชการที่มีศักดิ์นาค่ากว่า ๔๐๐ ไร่เท่านั้น ถ้าหากว่าพ่อมีศักดิ์นาสูง
กว่า ๔๐๐ ไร่แล้ว ให้ถือความประสงค์ของพ่อเป็นเกณฑ์โดยไม่ต้อง
ต้องฟังเสียงฝ่ายหญิงเลย! และในทางกลับ ถ้าหากหญิงบรรดาศักดิ์
สูงมาได้ผิวไพร่ เมื่อมีลูกด้วยกันลูกจะต้องเป็นสมบัติของหญิงทั้งหมด
ตามบรรดาศักดิ์ การกบขู่ชีวิตทางชนชั้นเช่นนี้ รัชกาลที่ ๔ ได้
ยอมสารภาพไว้ว่า

“เมื่อตัดสินใจที่จะเข้าข้างผู้ใด ข่มขู่ไพร่เกินไปถึงก็ตาม
แต่เห็นว่าผู้ใดมีบรรดาศักดิ์เป็นอันมากจะเห็นชอบด้วย ถ้าจะไม่
ตัดสินใจอย่างนั้น จะว่าไปตามกฎหมายเขาก็จะเป็นที่เสียใจแก่ผู้
มีบรรดาศักดิ์มากน่ะ” (คัดจากที่เดียวกัน)

เป็นอันว่ารัชกาลที่ ๔ ได้ยอมรับไว้อย่างไม่ปิดบัง
ทีเดียวว่า กฎหมายของยุคศักดินา คือเครื่องมือที่รับ
ใช้ความพอใจและผลประโยชน์ของศักดินา และแน
นอน ในการรับใช้และพิทักษ์ผลประโยชน์ของชนชั้น
ศักดินานั้น ก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้อง “ข่มขู่ไพร่”
ควบคู่ไปด้วย!

หมดอายุ 16/04/2565

เท่าที่ใดกล่าวมาแล้วนี้ แม้จะย่นย่ออยู่มาก แต่ก็คงจะพอ
แสดงให้เห็นถึงความจริงได้อย่างแจ่มชัดที่ว่า หญิงไทยในยุคศักดินา

ได้ถูกเหยียดหยามกดขี่ลงจนมีค่าเหลืออยู่เพียงเป็น วัตถุบำบัดความ
โกร้ ของชาย ที่เขาจะข่มขืนยั่วยวนให้กันและกันอย่างย่ำใจ ไร้
ความปราณี โดยไม่มีแม่แต่ชั่วขณะจิตเดียวที่จะคำนึงถึงความขมขื่น
และปวดร้าวอันสาหัสในดวงใจดวงน้อย ๆ ของเธอ

คุณค่าอีกประการหนึ่งของหญิงไทยในยุคศักดินา
ที่มีอยู่, นอกจากเป็นวัตถุบำบัดความโกร้, ก็คือการ
เป็น ทาสรับใช้ที่ซอส์ตย์ในครัวเรือน

ในสายตาของชายยุคศักดินา หญิงก็คือทาสหรือ
สัตว์เลี้ยงทอที่ทาสชีวิตเทอร์รับใช้ ความหวังพอใจของชาย
อย่างซอส์ตย์

นับเป็นเวลานานหลายศตวรรษแล้วที่เดียวที่หญิงไทย และ
แม่หญิงภายใต้ระบบศักดินาของประเทศอื่น ๆ ได้ถูกอุปโลกให้ว่า
คุณค่าอันสูงส่งที่สุดในตัวของเธอก็คือ เป็นแม่บ้านแม่เรือนรับใช้
ผู้ด้วยความเจียมตัว ชาวโรมันในยุคทาสและยุคศักดินา ได้ประ
เมินคุณค่าอันสูงส่งของหญิงไว้ว่าอยู่ที่การ “อยู่กับเขาอยู่กับ
เรือนและปั่นขนแกะ” (Stay at home and spin the wool)

ชีวิตของเธอทั้งชีวิตคือการทำงานบ้านและรับใช้สามีโดยไม่ปรปักษ์
โดยแท้

ที่เธอถูกประเมินคุณค่าลงจนต่ำเช่นนั้น ก็เนื่องมาจาก เธอถูกกดขี่ขูดรีดทางเพศ เธอถูกจัดเข้าไว้ในฐานะเป็นเพศที่อ่อนแอไร้สมรรถภาพ เป็นผู้นำไม่ได้ งานที่เธอทำได้ ก็งานเล็กๆ กระจุกกระจิก งานใหญ่ งานชั้นนำเป็นหน้าที่ของผู้ชาย เมื่อชายได้ผูกขาดการนำเสียฝ่ายเดียวเช่นนี้ เธอก็ต้องตกอยู่ในฐานะเป็นเบี้ยล่าง เป็นผู้พึ่งพิงเสมอไป การศึกษาอบรมทั้งหมดที่เธอจะได้รับ ก็คือมีแต่ชนิดที่จะเตรียมไปเป็นทาสรับใช้ และผู้พึ่งพิงเท่านั้น จนในที่สุดเธอเองก็เลยยินยอมรับเอาอย่างขึ้นตาว่า เธอเป็นเพศอ่อนแอ ไร้ความสามารถ พึ่งพิงตนเองไม่ได้ ต้องคอยพึ่งพิงแต่ฝ่ายเดียว

ขอให้เรามองย้อนกลับหลังลงไปดูการศึกษาของหญิงไทยในยุคศักดินาเถิด แล้วเราจะพบความจริงว่าหญิงไทยมิได้อ่อนแอ ไร้สมรรถภาพ หากเธอทั้งหมดถูกรอบรมให้อ่อนแอและไร้สมรรถภาพ เธอถูกกีดกันออกไปให้พ้นบ้านจนกำหนดวิถีชีวิต และถูกกีดกันเก็บไว้ในฮาเร็ม เพื่อบำเรอชายด้วยร่างกายและการทำงานต่างหาก !

การศึกษา ของหญิงไทยในยุคนั้นก็คือ การถูกส่งตัวเข้าไปอบรมในราชสำนัก ในวังในสำนักของเจ้าขุนมูลนาย วิชาการศึกษาที่อบรมก็คือ หัตถ์ หมอบ กลาน ฝรั่ง ลูก เคนเหรี เป็นเบื้องต้น เมื่อหมอบกลานสองเท่าสี่เท่าคล่องแคล่วดีแล้ว ก็ฝึกหัดวิชาปรนนิบัติผู้ผู้มีการจับพลู เขียนหมาก มวนบุหรี่ ทำเครื่องควาเครื่องหวานคุณความดีของหญิงจะมีมากน้อย ก็แข่งขันกันตรงที่ท่าของหวานหวานได้ชำนาญานาญรสดีกว่ากันเอง ใครมีฝีมือดี ก็จะมีโชคที่ได้ชายชั้นสูงมาสู่ขอ หรือไม่ก็เป็นเป็นที่เลื่องลือชมเชย ในกาพย์ห่อโคลงเห่เรือพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ ก็มีกล่าวไว้ว่า

“ มีสหมันแกงแก้วตา   หอมยี่ห่อรสอ่อนแรง
 ชายใดได้กลิ่นแกง   แรกอยากให้เฝื่อนหน้า ”

นอกจากนั้นกรมการฝึกหัดร้องส่ง เล่นมโหรี รำละคร สำหรับบำรุงบำเรอสามีหรือเจ้าพระเทษนายพระคุณผู้กรุดธารัมเป็นสามี ตูยเทรภู
 หมดอายุ 16/04/2565
 กวีสมัยรัชกาลที่ ๓ ก็เคยเขียนสะท้อนภาพความจริงนี้ไว้ในกาพย์
 พระไชยสุริยาว่า

“ อยู่มาหมู่ข้าเฝ้า

ก็หาเยวณารี

ทหนักตาาคัด

ทำมโหรีที่เคหา

คำเข้าเฝ้าสี่ซอ

เข้าแต่หอล้อมา ”

ใครที่ทำมโหรีได้ไพเราะ รุ่งงาม ร่าละครอ่อนช้อย ก็จะได้เป็นที่โปรดปรานของสามีนั่นหนาชนตากว่าเมียเล็กทงหลายทงปวงที่โหนงงามนาลำลึกมาก ท่านก็จะอูงเข้าร่วมพระแท่นชั้นในทงเครื่องละครเลยทีเดียว !

ถัดไปจากการละครและมโหรี ก็ต้องฝึกหัดทอผ้า เย็บผ้า ทำงานบ้าน พุดจาอย่าเหวอน ชมอารมณ์เมื่ให้โกรธขงผัว ไม่ต่อล้อต่อเถียง เพราะผัวเป็นแพศชาย เป็นผู้ที่ใตบวชเรียนเป็นพระ การต่อล้อต่อเถียงไม่เการพบชานเนเป็นบาปอย่างหนัก ก่อนนอนก็ต้องกราบที่เท้า เสียกอาเสวมกรทกกัน ต้องตื่นก่อนนอนหลัง ๆ ล... ๆ ล... ๆ ล... ๆ ล... แบบฉบับของสตรีที่เป็นทาสของสามีนัดเยี่ยมของยุคกำลันั้น ก็คือคำฉันท์เรื่อง “ กฤษณาสนน้อง ” พระนิพนธ์ของกรมสมเด็จพระปรมาณวชิรวิโรธ ดังตัวอย่างที่คัดมาเล็กนอยนี้ :

หมตอายุ 16/04/25๕5

อย่าเยียงหญิงชั่ว

ไปรักคนผัว

ไม่กลัวความตาย

สิ้นลมข่มคำ

ไ้ย้าเียงชาย

จงจิตคิดหมาย

มุ่งร้ายภรรดา

การหูกการไ้

สตั้งริงใหม่

ต้องให้คักเตือน

เย็บเส็วร้อยปัก

คร้านนักษักเชื่อน

คบค้าหาเพื่อน

ชอบหน้าพาที

โภชาอาหาร

ห่อนเอือเออการ

ปฏิบัติสวามี

กล่าวเถียงเสียงลือ

ปากต่อมือคี

การมข่มขี้

จ จ เจรจา

แต่ะ

ต้นก่อนนอนหลัง

ฟังเผ่าฟังบรรหารแสดง

หมดอายุ 16/04/2565

เปิดผกหัดจเจจเจจแสมบรรดเ้ในการปรนนิบัติด้วยงาน การ

แล้ว ก็ต้องหัดการปรนนิบัติด้วยร่างกายอีกช้แห่ง การผกหัดใน

ชั้น เป็นการศึกษาระดับสูงพิเศษมีอยู่เฉพาะในสำนักของเจ้าขุนมูล
นายศักดิ์นา เป็นวิชาที่หวงแหน เพราะเป็นกลเม็ดลับสำหรับ
บำเรอเอาใจและผูกใจชายผู้ใฝ่สมสู่ร่วมรส หนังสืออ่านเรื่อง “สิน
ไชย” (สังข์กิลปชัย) อันเป็นคำกลอนของภาคอีสาน ฝีมือของ
เจ้าคำมั่งราช กวีศักดิ์นาแห่งเวียงจันทน์ก็มีกล่าวถึงการอบรมเช่น
ไว้ว่า

ยามเมื่อท้าวทรงชอบ	เซยเสน่ห์
บันโดยตามชอบเชียง	เชิงชั้น
ยามไค้อันเริงไกว	แก้วโบก
วิพคตององค์ให้	อยู่เย็น

กล่าวความว่าเมื่อยามไค่สามีต้องการร่วมรสด้วยก็จงอย่าขัด
ขืน จงผ่อนตามและบำเรอทุกเชิงชั้นที่สามมีปรารถนา ยามไค่ร้อน
พียงที่จะต้องพิทวิ ก็จงพิทวิให้สามีเย็นชื่นใจ

เมื่อฝึกหัดรับใช้สามี และรับราชการพิเศษนี้แคล้วคล่องแล้ว
ก็ต้องฝึกหัดทำใจกว้างไม่หึงหวง สามีจะมีภรรยาที่คน จะสมสู่กับ
ภรรยาคนใดก็จะหึงหวงไม่ได้ กฎุขลาสอนน้องสอนไว้ว่า :

ปางไทรสุ่ม	สมเวในบันโดยตาม
ฤาแหนฤ ห่อเวง	พียงโหดเหตฺหวงหิง

(ดูแหวนดูหน้างาม เท่ากับ อย่าห่วงแหวนเพราะไม่งาม)

คำกลอนสั้นไทยสอนไว้ว่า :

อย่าเปรียบตัวตั้ง กาลี

หญิงมีคัมภีร์ เหง

หาความ^หจนเตียงถม วิวาท

ทำไป้องอนตั้ง ต่อผู้

(เหิง เท่ากับ หึง)

และ.....

ปางไท่หัวเสด็จเชิง ฮมย์ม้วน

กับสนมหนุ่มเหเข้าอย่าแค่น เกิดเหิง

(เฮิงฮมย์ม้วน เท่ากับ เริงรมย์สนุก สนมหนุ่มเหเข้าเท่ากับ สนมตัวอ่อน)

หนังสือสำหรับตำราอบรมหญิงไทยสมัยศักดินา^๕ นอก
จากกลุ่ยนางสอนเนียงแฉะเงินไซยที่กล่าวแล้วยังมีอีกมากมาย เช่น
สุภาษิตสอนหญิงของสุนทรภู่ ไวยาทยกษัตริ์ กฤษณาสอนน้องกำ
หมต่ออายุ 16/04/25๕5
กลุ่บ บลฯ สรุปลแล้วก็ให้ทราวมว่าให้รับใช้สามีเหมือน **พ่อ** เพราะ
บ้านคือพ่อ ก็คงเปรียบเทียบกับ พระราชาเป็นเป็นนบกำษของปวง

ชนชั้นใด สามัคคีเป็นศักดิ์ศรีเชิดชูหญิงชั้นนั้น เช่นในสินไชยและ
ในสุภายกีสันเสกฤตทิหออพระสมุควชิรญาณ พิมพ์เผยแพร่ในยุค
ศักราช!

การอบรมหญิงในสมัยศักราชนั้น วนเวียนอยู่ในข่ายคังกล่าว
จนในที่สุดเธอเองก็เริ่มรับเอาคำอบรมนั้นๆ เข้าไว้เป็นหน้าที่อันชอบ
ธรรมของพวกเธอ สามัคคีอยู่ในฐานะเป็นเท่งผัว ทังพ่อ ทังทังพิง
ของชีวิต ถ้าหากเธอต้องถูกสามทังขว้าง นั่นก็หมายถึงเธอมีความ
ดีไม่เพียงพอ ตำราและภาชิตทังปวงจะพากันสอนว่า **หญิงที่ผัวทัง
คือหญิงเสวทราม** ชายทงอยู่ทวยไม่ไหวจึงต้องทังขว้าง! และลง
ชายได้ทังแล้ว ผู้ทงก็จะพลอยถูกเหยียบย่ำ ซ้ำเติมไปด้วยเป็นปี
เป็นชุล่ย และจะก่อนเคะเหยียบยกเอาความบกพร่องของหญิงนั้นชน
มาเป็นข้ออ้างจได้ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง ทังนี้เพราะทุกคนมอง
ดูหญิงทวยการจับผิดอยู่เป็นประจำ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะแบ่งหญิง
เลวออกเป็นประเภท ๆ ก็มีอยู่มากมาย จนอาจเรียกได้ว่าทุกคนจะ
ต้องตกอยู่ในความเลวข้อใดข้อหนึ่งเสมอ เป็นต้นว่า กฎโบราณที่
จำแนกความชั่วของหญิงไว้ว่า :

แม่ผู้หญิง^{4/2}แม่ผู้หย้ง แม่กระซังกันร้ว แม่ขนคร้วลง
ล่าง แม่ย่างม้าเหาะ แม่เราะขอบร้ว แม่ชุกหัวต่างหมอน แม่
นอนลาดพาด ฯลฯ

ยังมีกรอบมรดกษณะหญิงชั่วมากชิ้นเท่าใด พ่อแม่ก็ต้องเร่งมืออบรมลูกสาวให้ยังเป็นทาสรับใช้ที่คดๆสัดๆเพียงนั้น เพราะลงตัวลูกสาวไปเกิดสร้างความไม่พอใจให้แก่พ่อคนใหม่คือ ผัว เข้าแล้ว คำนินทาว่าร้ายก็จะลามปามมาถึงแม่ จนเมื่อก็คักน้อยๆไปว่า *ดูข้างให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่ ถ้าจะดูให้แม่ต้องดูถึงยาย* เรียกว่าดูสืบหยอกกันทั้งโคตรตระกูลฝ่ายหญิงทีเดียว ฉะนั้นจึงเป็นภาระอันหนักอึ้งของหญิงทุกคนในยุคศักดินาที่จะต้องฝืนตนเองให้ชำนาญ และจัดเจนอดทนในการทำงานทุกประเภทเพื่อรับใช้สามี..... การรับใช้สามีคือภารกิจขั้นสูงสุดของชีวิตหญิงในสมัยศักดินา!

การอดทนของหญิงไทยในยุคศักดินานั้น นอกจากจะอดทนต่อการรับใช้สามีราวกับทาสแล้ว เธอยังต้องอดทนต่อทารุณกรรมของสามีนานับประการอีกด้วยความขมขื่นและเจ็บช้ำ เพราะว่าสามีคือ *พ่อ* คือ *พระ* ที่เธอจะละเมิดมิได้ เธอจึงต้องก้มหน้ายอมรับการตำท้อทุบตี ถีบเตะสารพัดจากสามี ชีวิตในสมัยนั้น การที่เราจะได้ยินเสียงตำท้อทุบตีเอ็ดอึ้งในยามค่ำ และเข้าชั้นนพว่าภรรยาหน้าตาบวมเขียวฟกช้ำไปทั้งตัว จึงมิใช่ภาพที่แปลกประหลาดแต่อย่างใด จริงอยู่เธออาจจะต่อสู้และหลายคนจะต้องต่อสู้จนอาจปราบสามีลงได้ แต่ทางฝ่ายชายผู้ใช้ระบบเผด็จอำนาจในครัวเรือน

ทั้ง ๆ ที่เขาสอนให้เธอฟังสามี แต่ครั้นพอเธอตื่นนอนฟังเขาจริง ๆ ก็ต้องถูกประนามเช่นนั้น วิธีเดียวกับที่เธอจะตัดปัญหายุ่งยากนั้นเสียได้ และจะได้รับคำสรรเสริญอย่างลึกซึ้ง ก็คือ ‘ตายตามผัว’ อย่างธรรมดาเนียมพวกซินดูซึ่งดูเหมือนจะไม่เคยปรากฏในสังคมไทย แต่ชายชนชั้นศักดินาก็พยายามกล่าวอ้างถึง และสรรเสริญไว้อย่างสูงในวรรณคดีแห่งยุค เป็นต้นว่าพิธี “*แบทวา*” (โศกเข้ากองไฟที่เผาศพสามี) ในพระราชนิพนธ์โอเหเนาของรัชกาลที่สาม นี่คือทางออกที่ชนชั้นศักดินาพยายามชี้แนะไว้ให้แก่หญิงไทยทั้งหมด !

นี่แหละคือสภาพของหญิงไทยสมัยศักดินา ที่รักรังพันธนาไว้ด้วยโซ่ตรวนแห่งประเพณีลอยหลังเข้าคลองที่ว่า หญิงคือทาสรับใช้อันซื่อสัตย์ในครัวเรือน

สหายสุดีสมาน (Sudisman) นักการเมืองคนสำคัญคนหนึ่ง ของอินโดเนเซียในยุคปัจจุบันได้กล่าวไว้ในบทความเกี่ยวกับ ฐานะของสตรี ซึ่งลงพิมพ์ในหนังสือ “Review of Indonesia” รายเดือนฉบับที่ ๘ ปีที่ ๖ ประจำเดือนสิงหาคม ๑๙๕๗ นี้ว่า :-

“ในการทำงานกลับบ้านเรือนนั้น แม้แต่แต่ละคนจะต้องทำงานต่าง ๆ ไม่น้อยกว่าสิบชนิด โดยพร้อมกันในขณะเดียวและทุกวัน เป็นต้นว่า ซักฟอก, เย็บปักถักร้อย, ประชุม, ทำความสะอาดบ้าน,

ทำบัญชีรายจ่ายของครอบครัว, ปรุงอาหาร, รักษาและตรวจอาหาร, ดูแลรักษาสมาชิกของครอบครัวที่เจ็บป่วย, เลี้ยงและอบรมให้การศึกษาศึกษาเด็ก ๆ สามีส່วนมากจะกะเกณฑ์เรียกร้องให้ภรรยาปฏิบัติภารกิจทั้งสิบชนิดนี้ให้เรียบร้อยด้วยตัวอย่างสมบูรณ์ ถ้าเธอกระทำผิดแม้แต่อย่างเบา และเล็กน้อยที่สุด สิ่งที่เขาได้รับก็คือ โใบหน้าอันบูดบึ้ง คำดูค่า และบางครั้งก็มีการตบตี ทั้ง ๆ ที่สามีสักตระหนักแก่ใจที่อยู่ว่าภรรยาของตนมิได้รับการอบรมมาจากโรงเรียนการเรือนเพื่อที่จะช่วยให้ทำงานอันซับซ้อนชนิดมือเป็น ใช้นั้นได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด ภรรยาอันหนักของงานบ้านนี้ ได้ถูกบรรยายไว้อย่างชัดเจนโดยโคลงอังกฤษเก่า ๆ ที่ว่า

Man works from rise to set of the sun

Women's work is never done.

ชายทำงานตั้งแต่อาทิตย์ขึ้นจนอาทิตย์ตกก็สิ้นสุด

แต่งานของหญิงเฝ้าเหาเคยมีวันจบสิ้นลงได้เลยไม่

นี่คือภารกิจประจำวันที่แม่ทั้งมวลต้องเผชิญหน้าในการดูแลบ้านเรือนแม้การมองดูอย่างผิวเผินแล้วก็รู้สึกว่าเป็นของเล็กน้อย เพราะทวยเป็นชนบประเพณีหญิงจะต้องทำแต่งงานอันดูไม่สลักสำคัญน้อย ที่ทำให้หญิงมักถูกถือว่าเป็นเพศที่ไร้ความสามารถทำ

แต่งงานที่ปราศจากความสำคัญ และมักจะถูกประหัตประหารว่าเป็น “สัตว์ผู้ตามต้อยสามิไปสู่นรกหรือสวรรค์” (Creatures who follow their husbands to hell or to heaven) ซึ่งหมายความว่า ไม่ว่าจะไปสู่นรกหรือสวรรค์ สตรีคือผู้ที่คอยเดินตามไปต้อย ๆ เท่านั้น โดยสรุปแล้วสตรีก็คือเพศที่อ่อนแอกว่า (The weaker sex) เธอเป็นเพศที่อ่อนแอในสายตาของชายก็เพราะ เธอร้องไห้ได้ง่ายเมื่อเผชิญกับความยากลำบาก มีแม้กระทั่งบางคนกล่าวว่า “ความเข้มแข็งของหญิงนอนอยู่ภายในความอ่อนแอของเธอ” ทั้งนี้เพราะมีหญิงเป็นจำนวนไม่น้อยที่สามารถบังคับให้ชายกระทำการสิ่งทีเธอต้องการได้โดยใช้น้ำตาของเธอ แน่نون ทรยศเช่นนี้มิใช่ทรยศนะที่ถูกต้อง เพราะการร้องไห้ไม่จำเป็นต้องเป็นสัญลักษณ์แห่งความอ่อนแอเสมอไป บ่อยครั้งที่เด็ว ักการร้องไห้ ก็คือการสะท้อนฉายของอารมณ์เทมพณ ฐานมาจากความรู้สึกอันละเอียดอ่อนของสตรี”

สหายสุคติสมาน ได้ยืนยันไว้ในคำกล่าวอย่างหนักแน่นว่า สตรีมิใช่เพศที่มีความอ่อนแอเป็นสันดาน เธอมิใช่เพศที่ไร้ความสามารถ ตรงกันข้าม สตรีย่อมมีความสามารถทัดเทียมกับชาย แต่ทว่าความสามารถของเธอถูกมองข้ามไปเสียเพราะด้วยการถูก

กำหนดให้ทำงานจุกจิกภายในบ้านนั้น ถ้าจะพิจารณาอย่างเป็น
ธรรมเนียมแล้ว เธอก็ต้องทำด้วยความอดทนอย่างยิ่งยวด

งานจุกจิกภายในบ้านนี้ข้อหนึ่ง และชนบประเพณี *ผ้าพับไว้*
ของศักดิ์นาอีกข้อหนึ่ง ที่ได้กักกันสตรีไว้มิให้มีโอกาสแสดงและใช้
ความสามารถทางปัญญาของเธอ ทุกคนพากันกล่าวประนามเธอว่า
โง่เขลา ไร้สมรรถภาพ โดยไม่ยินยอมให้เธอได้มีโอกาสรับการ
ศึกษาเท่าเทียมกับชาย การเรียนรู้หนังสือของสตรีดูคล้ายกับจะเป็น
ผีห้าซาตานที่พ่อแม่ไม่ยอมให้แตะต้อง เพราะทุกคนต่างพากัน
เหยียดหยามความรู้สึกผิดชอบของเธอ ต่างพากันจ้องมองดูเธอเป็น
ตาเดียวว่า การรู้หนังสือจะทำให้เธอใจแตกวิธาน “เล่นเพลงยาว”
(เขียนจดหมายรัก) กูราวกับว่าในสมองของหญิงนั้น มีอยู่แต่เพียง
ความร่ำรอนทางกามแต่ประการเดียว ฉะนั้นทัศนียมหรือคำขวัญ
เก่า ๆ ที่ลากตางสตรีว่า “สามวันจากนารี เป็นอื่น” (โคลงโลก
นิติ) กิติ หรือ “น้ำใจหญิงเหมือนน้ำกลอกกลิ้งบนใบบอน” กิติ
ที่ฝ่ายชายนิยมชมชื่นกันนัก ก็เป็นแนวคิดที่ดูถูกเหยียดหยามความ
รู้สึกรับผิดชอบของเธอทั้งสิ้น และก็ด้วยความเข้าใจที่คลุมแบบนี้
แหละ ทุกคนจึงพยายามกักกันเธอไว้จากการศึกษา แต่ถึงแม้เธอ
จะมีโอกาสศึกษา การแสวงหาสำนักศึกษาก็จะเป็นปัญหาสำคัญ

ทั้งนี้เพราะเพศหญิงของเธอ ไม่อนุญาตให้เธอไปศึกษาจากสำนัก
พระอาจารย์ตามวัดต่าง ๆ เช่นผู้ชายได้

ใครหนอจะปฏิเสธได้ว่า ถ้าหากเธอมิได้ถูกรอ
รมด้วยคติอันเก่าแก่ของศักดินาเพียงเพื่อให้เป็นวัตถุ
บำบัดความใคร่ และหาสรบใช้ในครัวเรือน และมีได้
ถูกกีดกันไว้ให้ห่างจากการศึกษาแล้ว หญิงไทยและแม่
หญิงของทุกชนชาติ จะไม่มีความสามารถทางปัญญา
ทัดเทียมกับชายออกสามศอกหนึ่งมวล !

จอห์น อามอส โคมินสกี (Jan Amos Komensky) นัก
การศึกษาผู้ยิ่งใหญ่ของประชาชนแห่งเชกโกสโลวาเกีย ได้กล่าวไว้
ในหนังสือ "Great Didactics" ของเขาว่า "หญิงมีความสามารถ
ทัดเทียมกับชาย (และบางครั้งก็มากกว่า) ในการศึกษาที่จะรับการศึกษา
ได้อย่างรวดเร็ว

แน่นอน ถ้าสตรีได้รับโอกาสให้ได้แสดงและใช้
ความสามารถในทางปัญญาแล้ว เธอจะพิสูจน์ให้เราได้
เห็นในไม่นานเลยว่า สตรีมิใช่เพศที่โง่เขลาซึ่งชิม
ไร้สมอง !

ในตำแหน่งความอ่อนแอแล้ว เธอถูกเหยียดลงเป็นเพศที่อ่อนแอ ไร้ความอดทน ทำงานไม่เบิกบาน หยิบโหยง ตื่นบาง มีอ่อน ฯลฯ นั่นอาจเป็นความจริงถ้าหากผู้กล่าว กล่าวโดยใช้หญิงในราชสำนัก หรือหญิงชนชั้นศักดินา ประเภทหม่อม ประเภทท่านผู้หญิงเป็น มาตรฐาน แต่ถ้าหากเราจะพิจารณาจากสภาพความเป็นจริงของหญิง ผู้ทำงานส่วนมากในไร่นาแล้ว คำกล่าวหาว่าหญิงอ่อนแอ เป็นคำ กล่าวที่ไร้พื้นฐานความเป็นจริงโดยสิ้นเชิง ในชนบททั่วไป หญิง ต้องออกทำงานนอกบ้าน ไถ คราด หว่าน ตกกกล้า กำ นาบ เกี่ยว นวด สี ซ้อม ตงปลา จับสัตว์ เคียงคูไปกับชายอย่างไม่ ท้อแท้ เมื่อกลับมาถึงบ้านพร้อมกับชาย ฝ่ายชายก็นอนเอกเขนก เป่าขลุ่ย เธอยังต้องหุงหาทำงานบ้านจีปาตะ ต่อกไปจนมืดจนค่ำ ถ้า เดือนหงายไฟตีกก็ต่อนั่งปั่นฝ้ายต่อกไปจนถึง ภาวะที่หญิงผู้ทำงานใน ยุคศักดินารับอยู่นั้น มิใช่ภาวะที่เล็กน้อย เธอทำงานมากกว่าชาย เป็นสองเท่า แต่กระนั้นก็ยังถูกกดลงเป็นเพศที่อ่อนแอ ไร้สิทธิและ เสี่ยงในทุกด้านของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นในกำแคระชฎกิจ การเมือง หรือวัฒนธรรม ชีวิตและคุณภาพชีวิตของหญิงไทยทั้งหมดซึ่งหมายถึง หมดอายุ 16/04/2565 ถึงความเข้มแข็ง ความอดทน ความสามารถในการงานเหล่านี้ แทบ จะไม่เคยมีกล่าวปรากฏไว้อยู่ในวรรณคดีของชนชั้นศักดินา

พระยาอุปทิศศิลปสาร (น้อม กาญจนาชิวะ) กวีและนักการศึกษา คักกัณินา ดูเหมือนจะเป็นคนเดียวเท่านั้น ที่มีทรรศนะก้าวหน้าสุดของกลุ่มคักกัณินาในปัญหาสตรี ท่านจึงได้เขียนสคฤจีสตรีไทยไว้ อย่างตรงตามเป็นจริงในยุคคักกัณินาว่า

“เปลวไกวตบก็แวงแข่งหรือไม้ ใช้อวดหยิ่งหญิงไทยมิใช่ชั่ว
ไหนไถลากตราครุฑไหนทำครว ชาติแต่จะยั่วผิวเมื่อไร”

ตามที่กล่าวมาแล้วอย่างย่อ แต่ทว่าก่อนข้างจะยึดยวณ^๕ คือสภาพชีวิตของหญิงไทยที่เป็นมานานตลอดหลายศตวรรษแห่งยุค คักกัณินา ยุคสมัยที่เธอถูกเหยียดคุณค่าของความเป็น กษัตริย์ ลงเป็น เพียง วัตถุบำบัดความใคร่ และ ภาสกรใช้ในครัวเรือน เป็นช่างทำหลัง เป็นเพศที่อ่อนแอ เป็นเพศที่โง่เง่า และ ไร้สมรรถภาพ !

สภาพของหญิงไทยในยุคคักกัณินานั้น ถ้าพิจารณา ตามที่กล่าวมาโดยสรุปแล้ว ย่อมจะปฏิเสธความจริงไป ไม่ได้เลยว่า หญิงไทยได้ถูกกดขี่และขูดรีดอย่างหนัก หน่วง ^๕ ซึ่งการขูดรีดนั้นเป็นการขูดรีดถึงสองชั้น นั้น หมดอายุ 16/04/2๕65 คือ การขูดรีดทางชนชั้น ซึ่งเธอได้รับจากระบบผลิตคักกัณินาร่วมกับชาย และ การขูดรีดทางเพศ ซึ่งเธอได้รับจาก

เพศชายที่ถูกขูดรีดทางชนชั้นด้วยตัวเอง แน่นอน
การขูดรีดที่เธอได้รับ เป็นการขูดรีดที่หนักหน่วงทวี
คูณกว่าที่ชายได้รับอย่างไม่มีใครจะบังอาจปฏิเสธได้เลย

ยุคสมัยแห่งระบบศักดินาได้เริ่มสั่นคลอนลงทั้งในค้ำนครรัฐ
กิจการเมือง และวัฒนธรรม จนในที่สุดอำนาจทางการเมืองของ
ชนชั้นศักดินาก็ได้ถูกโค่นทำลายลงโดยการปฏิวัติ ประชาธิปไตยของ
คนชนชั้นกลางเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

ฐานะของสตรีไทยได้เปลี่ยนแปลงไปเช่นไรบ้างในสภาพสังคม
ที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ในบทความเรื่อง "ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปรากฏกา
ฐานะของสตรีตามที่เป็นมาในประวัติศาสตร์" อินทราวุธ นักรบ
ของประชาชน ^{๒๕} ยุบหนยัดต่อสู ^{๒๕} เกอชวิตกตั้งถามกว่า และ
สดใสกว่าของมวลชนได้กล่าวไว้ว่า

“เมื่อกลิ่นไอแห่งการปฏิวัติประชาธิปไตยทูนนิยม
พัดโชยมาจากตุรกีและจากประเทศจีน ร. ๖ ผู้สะตั้งไหวดัวก็
ได้ลงมือคัดค้านการปฏิวัติของพวกกระฎุมพีเป็นการใหญ่^๕
วรรณคดีมากมายได้ถูกผลิตพรังพรูออกจากปลายปากกา
หมตอายุ 16/04/2565
ของเขาวกษัตริย์ มหาธีรราชเจ้าผู้ ^{๒๕} เพื่อรับใช้การต่อสู้
คัดค้านการปฏิวัติของพวกกระฎุมพี พฤติกรรมของพวก

เตอรุกหนุ่ม และพวกก็ก้มหน้าก้มตาได้การนำของหมอซุน^{๑๐} ได้ถูกปลายปากกาอันเขาลือกันว่า “คมกริบเป็นกรด” นั้น “บดขยี้” และพร้อมกันนั้นบทบาทของสตรีในสังคมทุนนิยมซึ่งทำที่ว่าจะบินข้ามเข้ามาสู่แหลมทอง ก็ได้ถูก คัดค้านอย่างโจ่งครึ่ม เมื่อระบบฮาเริ่มถูกโจมตีและระบบผิวเดียวเมียเดียวกำลังแผ่สร้างอิทธิพลเข้ามา ร.๖ ก็ได้ออกคัดค้านอย่างหนักหน่วง เธอกล่าวว่าการเปิดโอกาสให้แก่ระบบผิวเดียวเมียเดียวเป็นการโง่และเหลวไหล เป็นการ “แพ่งเงิน” ไปโดยใช่เหตุ เธออ้างว่า ผู้ชายมีเมียหลายคน เก็บไว้รวมกันที่เดียวได้ ค่าใช้จ่ายสำหรับเมียๆ เหล่านั้น ก็ย่อมเสียแต่น้อย แต่ครั้นไปสร้างระบบแบบผิวเดียวอย่างฝรั่งขึ้นมาจะเป็นการไม่จริง ตามกฎหมายมีเมียได้คนเดียว แต่มี “เมียเก็บ” หรือ “นางบำเรอ” ได้อีกมากหลายไม่ถูกห้าม “เมียเก็บ” หรือนางบำเรอ เหล่านี้จำต้องแยกบ้านกันอยู่ ทำให้ผู้ชายเปลืองเงินโดยใช่เหตุแท้ๆ เธอยืนยันคอบเป็นเอັນที่เดียวว่า ผู้ชายมีเมียหลายคนเป็นธรรมชาติ หลีกเลียงไม่ได้ ฉะนั้นถึงจะให้มีเมียเพียงคนเดียวตามกฎหมาย มันก็ต้องมี “เมียเก็บ” ไว้อีกหลายๆ คนวันยังค่ำ ดังนั้

ไหน ๆ จะมีเมียหลาย ๆ คนแล้ว ก็เอามารวมไว้แห่งเดียวกัน จะถูกเงินกว่า ที่เชออ้างข้อถูกแพงนั้นก็โดยจับเอาหัวใจของ นายทุนมาพูด เพราะเชอรู้ดีว่า สำหรับพวกนายทุนนั้น ปัญหาเรื่องถูกแพงหรือกำไร ขาดทุน เป็นปัญหาใหญ่กว่า อื่นหมดแต่ในที่สุด การฟื้นกฏวิวัฒนาการของ ร. ๖ ก็ต้อง ล้มครืน การปฏิวัติ ๒๔๗๕ ระเบิดขึ้น กฎหมายเรื่องผัว เดียวเมียเดียวตราขึ้นใช้บังคับ นางในฮาเริ่มถูกปลดปล่อย ช่องโศกณีที่สร้างขึ้นแทนขยายตัวกว้างขวางออกไป ระบบ เมียเก็บก็ระบดไปทั่วทุกมุมเมือง “ผู้หญิงหากิน” ถูกแบ่ง เป็นชั้นต่ำ, ชั้นกลาง, ชั้นสูง เมียซึ่งเคยเป็นสัตว์เลี้ยง อันแสนหวงแหนของพวกขุนนางศักดินา กลายเป็นวัตถุ กลาง แลกเปลี่ยนกันได้เหมือนรถยนต์ หญิงผู้ดีในกลุ่ม ชนชั้นปกครองกลายเป็น “โสเภณีสุนัขพิเศษ” และช่อง ของเขาอยู่ตามคลับแฮสส์ และตาม ดินแดน ยุโรปกับ อเมริกา อันลับตาคน สตรีศักดินาที่ชนชั้นสลายตัว ได้กลายเป็น วัตถุแห่งความใคร่ของพวกนายทุนขุนนาง และนายทุน นายหน้า ที่ได้อำนาจและอิทธิพลขึ้นมาหลังการปฏิวัติ”

“สตรีผู้โง่
ควรถือว่ามัว

ศุลักษณ์เอไร
เป็นสมบัติ ณ กลางเมือง

นี่คือคำกล่าวของ “ยชธรรม” ในวรรณคดีศักดิ์กตินาเรื่อง “ธรรมาธรรมะสงคราม” ซึ่ง ร. ๖ ได้พากเพียรแข่งขันคัดค้านระบบใหม่และข้อความนั้นก็เป็นที่จริงในสังคมทุนนิยมทั้งหลายรวมทั้งสังคมกึ่งศักดินาของประเทศเราด้วย แต่พวกเขาทุกคนกลับปิดบังอำพรางความอัปักษณ์ของตนเสียแล้วยังบิดเบือนเอาบาปของตนไปโยนให้ผู้อื่น ทว่าระบบของชนกรรมาชีพมีผู้หญิงเป็นของกลาง แต่ความจริงข้อกล่าวหานี้ พวกศักดินาได้กล่าวหาตนมาก่อนแล้ว และก็เป็นที่ความจริงตามคำกล่าวหานั้นแล้วด้วย”

แน่นอน ในด้านการตกเป็น *วัตถุบำบัดความใคร่* แล้วสภาพของสตรีไทยมิได้ขยับเขยื้อนในทางที่ดีขึ้นเลย โดยความเป็นจริงที่แท้แล้วเธอยังคงเป็นวัตถุบำบัดความใคร่อยู่ต่อไป เพียงแต่เปลี่ยนวิธีการบ้างเล็กน้อยเท่านั้น และโดยวิธีการใหม่นี้ เธอดูเหมือนจะต้องกลายเป็นสินค้าที่ถูกขายทอดตลาดเพื่อนำเรอความใคร่อย่างโจ่งครึ้มและหนักหน่วงยิ่งขึ้นด้วยซ้ำ

หม่อมต้อย 16/04/2565

ในยุคศักดินา ยุคสมัยที่เฟื่องฟูไปด้วยการตั้งฮาเร็ม หญิงสาวและไม่สาวจะถูกขายตัวให้แก่เจ้าของฮาเร็ม การขายตัวของหญิง

นั้นเป็นไปโดยถูกบังคับจากพ่อแม่หรือพี่ อาจจะเป็นเพราะพ่อต้องการความดีความชอบบ้าง ถูกบังคับข่มขู่ให้ขายบ้าง หรือเป็นเพราะสภาพชีวิตอันลำบากบีบบังคับให้ต้องการขายบ้าง ดังปรากฏอยู่ในใบบอกของพระเจ้าอุนวงศ์กษัตริย์แห่งนครเวียงจันทน์ ซึ่งมีลงมาถึงที่สามเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๕ ว่า

“ด้วยว่าไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินได้รับความเดือดร้อนนัก เมืองใด ๆ จะไม่ได้ขายบุตรและภรรยาที่ไม่มี ที่ทนได้ก็อยู่ ที่ทนไม่ได้ก็หลบหนีเข้าป่าหาที่พึ่งไม่ได้....”

(ใบบอกลงวันพฤหัสบดี เดือนยี่ แรม ๑๔ ค่ำ ปีจอ พ.ศ. ๒๓๑๕)

เมื่อเธอถูกขายตัวไว้ตามฮาเริ่มหลวงและฮาเริ่มราชฎ์แล้ว สภาพของเธอก็เป็นเพียงทาสและโสเภณีผูกขาด ยังไม่สำส่อน แต่ขอให้สังเกตว่าเป็นโสเภณีที่ไม่สำส่อนแต่ไร้อิสรภาพหรือเสรีภาพส่วนบุคคล กระทั่งระบบทุนนิยมของชนชั้นกลางมาถึง ระบบนี้ได้ทำลายระบบโสเภณีผูกขาดลง ฮาเริ่มกระจายออกเป็นเมื่อกี้เล็กเปลี่ยนและโสเภณีสำส่อน

ในยุคสมัยศักดินา การที่หญิงคนหนึ่ง ๆ จะขายตัวเองเป็นโสเภณีนั้น เป็นสิ่งที่เอาอัปยศใคร ๆ ก็ดูถูก ตราหน้าว่าเป็น *อีดอกสำเหิง*^{๑๑} แต่ในยุคทุนนิยมหญิงเริ่มได้รับเสรีภาพส่วนบุคคล

พิมพ์จ่าย 16/04/2565

ตามคติ เสรีนิยม หรือ มีโอกรยาวสาวได้สาวเอา (Liberalism) ซึ่งในขณะเดียวกัน สภาพเรือนร่างของเธอก็กลายจากการเป็นสินค้า กามโลกผูกขาดมาเป็นสินค้ากามโลกสาธารณะหรือล่าสอน

สภาพของการขูดรีดอันทารุณ ในระบบทุนนิยมกึ่งศักดินา รุนแรงยิ่งขึ้นกว่าเดิม สามัญชนชาวเราส่วนข้างมากต้องถูกขูดรีด ทิ้งจากระบบที่ดินของศักดินา และระบบการกำหนัดเงินของพวกเขา ชนชั้นกลาง การขูดรีดอันหนักหน่วงทำให้เกิดการล้มละลายทาง เกษตร เมื่อการเกษตรล้มละลาย และการอุตสาหกรรมของกึ่ง ศักดินากึ่งทุนนิยมก็ยัง ไม่มีมากเพียงพอที่จะรับช่วงชนผู้ล้มละลายมา เป็นกรรมกรได้ทั่วถึง การว่างงานก็ปรากฏขึ้นทั่วไป สภาพของ สังคมนั้นไร้ทางออกเช่นนี้ทำให้หญิงจำนวนไม่น้อยจำใจต้องค้ำ หน้่าชายตัวเพื่อให้ชีวิตอยู่รอด โสเภณีล่าสอนจึงทวีจำนวนขึ้นเป็น ลำดับ

ในอีกด้านหนึ่ง พวกนักการกำหนัดเงินหรือนายทุนพ่อค้า ซึ่งเกิดใหม่เหล่านี้เห็นว่ารายช้่น้อยอย่างรวดเร็ว การแสวงผลประ โยชน์ของพวกนายทุนพ่อค้า โดยเฉพาะชนกลาง เป็นการแสวงผล ประโยชน์ที่ไม่จำเป็นต้องฟังฟังที่ดินเพียงแต่ทำหน้าที่คนกลางหมน ดินค้า ผลิตผลและเงินเข้าย้่าไหวทวีบ ความมั่งคั่งของพวกคนมพน

ฐานมาจากการขูดรีดชาวนาทั้งหมด โดยระบบการขูดขายแลก
ข้าวจากการขูดรีดชาวไร่ทั้งหมดโดยการใช้ระบบขูดขายพืชไร่อัน
เต็มไปด้วยเล่ห์เหลี่ยมคดโกง จากการขูดรีดผู้บริโภคนาทั้งหมด โดย
การเป็นคณกลางรับช่วงขายสินค้าของพวกนายทุนอภิสิทธิ์ ที่ผูก
ขาดการส่งสินค้าอุตสาหกรรมจากนอกประเทศ พื้นฐานเหล่านี้
เองคือแหล่งที่มาของการขูดรีดที่บรรดาชนชั้นกลางได้ร่วมกันเชือด
เถื่อกำไรเป็นทอดทอด เงินทองจึงฝืดเคืองในบรรดาผู้ถูกขูดรีด แต่
กลับล้มมือพวกชนชั้นกลาง ฉะนั้นการแสวงหาความสำราญให้แก่
ตนเองในทุกด้านอย่างไม่อันประตุ และแน่นอนทุกคนพร้อมที่จะ
จ่ายเงินเพื่อซื้อความสำราญทางกามารมณ์จากโสเภณีสำส่อน อา
ชีฟโสเภณีจึงกลายเป็นอาชีพที่หาเงินได้คล่องและง่ายขาย

ในสภาพสังคมที่ประชาชนทั้งหมดถูกขูดรีด และผู้ขูดรีดพา
กันมั่งคั่งเช่นนี้ อาชีพโสเภณีกลายเป็นอาชีพที่ดูธรรมดาจนทุกวัน
การดำทอกันว่า "อีดอกสำเพ็ง" ค่อย ๆ จางหายไปจากหูประชาชน
การค้ำกามกลายเป็นการค้าที่ขึ้นหน้าขึ้นตาและเปิดเผย และเสนอ
โฉมหน้ามาในรูปแบบต่าง ๆ หนึ่งเพื่อเสนอออกมาให้เพียงพอที่จะ
รองรับการแสวงหาความสำราญของชนชั้นกลาง บาร์ คาบาเรต์ ได้
เกิดขึ้นราวกับดอกเห็ด อาชีพหญิงประจำคาบาเรต์ได้เริ่มเกิดอาชีพ

พิมพ์โดย 16/04/2565

ใหม่ขึ้น หญิงจากชนชั้นศักดินาล้มละลายและหญิงที่ล้มละลายจากการ
 ชู้ตริตในชนบท เหยียดเข้าสู่อาชีพใหม่หรืออย่างคึกคัก ในนวนิยาย
 หลายต่อหลายเรื่องที่ตั้งขึ้นระหว่างการปฏิวัติประชาธิปไตยของ
 ชนชั้นกลาง พ.ศ. ๒๔๗๕ นางเอกของเรื่องมักจะเป็นหญิงที่
 ล้มละลายจากชนชั้นศักดินา หรือไม่ก็จากชนชั้นไพร่ที่ต้องเข้าทำงาน
 ในคาบาเรต์ทั้งนั้นและก็แน่นอน อาชีพของหญิงในคาบาเรต์โดย
 มากก็มักจะลงเอยด้วยการถูกซื้อด้วยเงินเพื่อเป็นวัตถุบำบัดความใคร่
 ของนายทุนพ่อค้าต่อไป

ตัวอย่างที่เกิดขึ้นล่าสุดของการล้มละลายของหญิงสาวนา
 และจำเป็นต้องขายตัวเพื่อความอยู่รอดของชีวิตก็คือ ความมอดอยาก
 ครั้งใหญ่ เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๐๐ อันเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางใน
 ภาคอีสาน ในครั้งนั้นหญิงสาวจำนวนไม่น้อยจำต้องนำเรือนร่างอัน
 บริสุทธิ์ของเธอเข้าแลกกับเงิน แแน่ละอนาคตต่อไปของพวกเธอก็คือ
 โสเภณี วัตถุบำบัดความใคร่ที่มีราคาถูกลงกว่าราคาถุงเท้า
 งาม ๆ ของพวกนายทุนพ่อค้าแม่เพียงข้างเดียว

ขณะเดียวกันกับที่หญิงไทยถูกสภาพชีวิตในสังคมบังคับให้
 ขายตัว และขณะที่ยุคชนชั้นกลางนิยมซื้อความสำราญทางกามอย่างดก
 ดื่นนั้น เหล่าแก๊งแสวงผลประโยชน์ก็พากันหยิบฉวยเอาสภาพเช่นนี้

มาเป็นเครื่องแสวงกำไร ช่องโสภณี่เถื่อน ช่องโสภณี่เอทธิพล
 เกิดขึ้นแทบทุกแหล่งทุกตำบล มีทั้งชนต่ำ ชนกลาง ชนสูง ชน
 พิเศษ เด็กสาวผู้ไร้ความหวังและผู้คนรันทนาทางอยู่รอด ได้ถูกล่อ
 ลวงมาขายตัวตามแหล่งต่าง ๆ เหล่านี้แทบไม่เว้นแต่ละวัน

ทางฝ่ายพวกนายทุนอภิสิทธิ์ นายทุนขุนนางผู้มีอิทธิพลทาง
 การเมืองและเศรษฐกิจ รวมทั้งนายทุนผูกขาดและนายทุนนายหน้า
 พวกเหล่านี้ มีรายได้จากการขูดรีดร่วมกับจักรพรรดินิยมอย่างเหลือ
 เพื่อ การแสวงหาความสำราญทางกามของเขาเหล่านี้ จึงเป็นไปใน
 ระบบ **เมียเก็บ** เขายินดีจ่ายเงินจำนวนมหาศาล เพื่อซื้อเด็กสาวทุกคน
 ที่เขาพึงปรารถนา การใช้อิทธิพลในอำนาจหน้าที่บังคับข่มขืนคร่า
 เด็กสาวจากอกพ่อแม่ เยี่ยงเจ้าขุนมูลนายในยุคศักดินาได้เกิดขึ้นอีก
 ครั้ง การแสวงหาความดีความชอบโดยการนำเด็กสาวใส่พานไป
 ถวายได้เกิดขึ้นอีกอย่างกว้างขวาง ระบบการถวาย **ตัวอ่อน** ได้ระบาด
 ไปจนเป็นปัญหาประจำวัน การประกวดนางงามหรือเทพี
 ต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์สัดส่วนในเรือนร่างของหญิง และ
 เพื่อระดมเก็บเด็กสาวว่างามเพื่อแบ่งปันกัน หลังการ
 ประกวดได้ดำเนินไปอย่างสุดเหวี่ยง

โฉมหน้าท้ายสุดของการค้า *กามบริโภก* ที่เพิ่งหลังไหลเข้ามาจากกลุ่มประเทศจักรพรรดินิยมเมื่อต้นปีนี้ ก็คือการตั้งสถานอาบน้ำแบบทันสมัย ผู้อาบน้ำเปลือยร่างและผู้ที่ทำหน้าที่หญิงเฝ้าเคลให้ก็คือหญิงสาว บทสรุปของการอาบน้ำคืออะไร ไม่ใช่สิ่งยากเย็นจนเหลือเวลา

โดยสรุปแล้ว ฐานะของหญิงไทยภายหลังการปฏิวัติประชาธิปไตยของชนชั้นกลาง ก็ยังคงเป็น **วัตถุบำบัดความใคร่** อยู่ เช่นเดียวกับที่เคยเป็นมาแล้วในยุคศักดินา และดูเหมือนจะเลวร้ายยิ่งขึ้นกว่าเดิมอีกหลายเท่าตัว

ในด้านการเป็น **ทาสรับใช้ในครัวเรือน** ซึ่งถูกกีดกันไว้จากการศึกษา การแสดงความสามารถทางปัญญา, ทางเศรษฐกิจ, การเมืองและสังคม ฐานะของสตรีในตำแหน่งนี้ทั้งที่เลวลงและกระตือรือร้น

สิ่งแรกของสตรีไทยที่ได้รับหลังจากการปฏิวัติประชาธิปไตยของชนชั้นกลางก็คือ สิทธิทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้งและรับเลือกตั้ง แต่สิทธิอันนี้ ก็ดูเหมือนจะเป็นยาหอมมะลิโมใจที่ไม่มีผลทางปฏิบัติเท่าใดนัก ทั้งนี้เนื่องมาจากสตรีส่วนมากยังคงถูกทอดทิ้งให้อยู่ห่างไกลจากการศึกษา การจัดการศึกษาให้

สตรี และการปลุกวิญญาณของสตรีที่ถูกเหยียดย่ำมานับด้วย
ศตวรรษยังหาได้มีการรณรงค์กันอย่างจริงจัง เพื่อเป็นพื้นฐานใน
การใช้สิทธิแต่อย่างใดไม่

จริงอยู่ การศึกษาในยุคหลังการปฏิวัติประชาธิปไตยของชน
ชั้นกลางได้เปิดโอกาสให้สตรีอย่างกว้างขวาง แต่มันก็เป็นเพียงการ
เปิดให้แก่ชนชั้นกลางผู้มีปัญญาพอที่จะเข้าถึงได้เท่านั้น สตรีในชน
ชั้นกลางและสตรีของชนชั้นศักดินาได้มีโอกาสศึกษาเท่าเทียมกับชาย
แต่มวลสตรีชั้นไพร่เค็มซึ่งถูกขูดรีดอย่างหนักหน่วงยังคงถูกทอดทิ้ง
ให้อยู่ห่างไกลจากการศึกษาอยู่เช่นเดิม การศึกษาในยุคทุนนิยมเป็น
การศึกษาที่เสรี แต่เป็นเสรีที่อยู่ภายใต้ระบบการค้า การศึกษา
คือการค้าโดยตรง ผู้ที่มีเงินเท่านั้นจึงจะสามารถซื้อการศึกษาได้
แล้วสตรีส่วนข้างมากผู้ทำงานแล้ว - เธอจะซื้อการศึกษาได้อย่างไร

การจัดตั้งองค์การสตรีชนเพื่อปลุกวิญญาณของหญิง
ไทยผู้เคยถูกเหยียดย่ำ ได้ปรากฏขึ้น แต่ทว่ามันไม่ใช่องค์
การของสตรีส่วนข้างมากของสังคม ตรงข้ามมันเป็นเพียง
องค์การแทนสตรีชนสูง สตรีอภิสิทธิ์มาชุมนุมกันเพื่อแสดง
แบบเสือเดินเล่น เสือนอน การแสดงการจัดโต๊ะอาหาร
แสดงการทำแซนด์วิชต์ ตั๊กแตน.... ในขณะที่เดียวกันกับที่

สตรีส่วนข้างมากไม่มีแม่เพียงจะกินเข้าไปเพื่อความอยู่รอด
ของชีวิต

พร้อมกันกับการปฏิวัติประชาธิปไตยของชนชั้นกลาง สิ่งที
ปรากฏขึ้นใหม่ในสังคมไทยก็คือ เสรีภาพส่วนบุคคล บุคคลพากัน
เรียกร้องหา เสรีภาพ - Liberty ชนชั้นกลางได้พากันชื่นชมกับ
เสรีภาพอย่างสุดเหวี่ยง เขาต้องการเสรีภาพในทางการเมือง คือการ
ต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจในการปกครอง ด้วยเล่ห์เหลี่ยมและเงินตรา
เขาต้องการเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ คือการช่วงชิงแข่งขันกันแสวง
หาผลประโยชน์ในทุกทาง มือใครยาวสาวได้สาวเอา... ฯลฯ... และ
ในที่สุดเสรีภาพ - Liberty นั้นก็เลยล่วงมาถึง เสรีภาพในการใช้ชีวิต
ทางกาม Libertinisme วิวัฒนาการของเสรีภาพของชนชั้นกลางได้
คลี่คลายจาก Liberty อันหมายถึงเสรีภาพ มาสู่ Libertinisme อัน
หมายถึงเสรีภาพทางกามและความฟุ่มเฟือย!

เด็กหนุ่มและเด็กสาว ของชนชั้นกลางได้พากันใช้ชีวิตเป็น
หนุ่มสาวเจ้าสำราญ ลักษณะเช่นนี้เคยปรากฏมาแล้วในสังคมฝรั่งเศส
ภายหลังการปฏิวัติของชนชั้นกลางเมื่อ ค.ศ. ๑๗๘๙ เด็กหนุ่มสาว
ของชนชั้นกลางในฝรั่งเศสในยุคนั้นได้เรียกร้อง เสรีภาพ Liberté
(Liberty) และก็ไต่เลยเข้าไปสู่ฟรอกของ เสรีภาพในทางกาม

Libertinage (Libertinisme) ทุกคนได้พากันใช้ชีวิตอันฟุ่มเฟือยแบบหนุ่มเจ้าสำราญ ซึ่งเรียกกันเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า Jeunesse Dorée “หนุ่มสาวรูปทอง”

เด็กสาวและสตรีทั่วไปของชนชั้นกลางได้พ้นจากสภาพการเป็นทาสรับใช้ในครัวเรือนแล้วในยุคนี้ ทุกคนได้รับเสรีภาพส่วนบุคคล แต่ก็น่าอนาถที่เสรีภาพนั้นมันเป็นเสรีภาพที่บ่อนทำลายอนาคตของตนเองและของชาติอย่างไม่ต้องพิสุจน์ใดให้ยี่ดยาว

เสรีภาพส่วนบุคคลอันเอนเอียงไปในทางกามนี้เอง ได้เป็นสะพานสำคัญที่ทำให้หญิงชนชั้นกลางรับเอารูปแบบชีวิตของหญิงในค่ายจักรพรรดินิยมเข้ามาชื่นชมอย่างพิสมัย

ในสังคมจักรพรรดินิยมอันตั้งอยู่บนพื้นฐานของลัทธิตัวใครตัวมัน (Individualism) ทุกคนหาความสำราญให้แก่ตนเองอย่างเต็มที่ สตรีจักรพรรดินิยมทั่วไปจะลดตัวเองลงเป็นวัตถุบำบัดความใคร่ด้วยความเต็มใจ และขณะเดียวกันเธอก็ถือว่า ชายคือวัตถุบำบัดความใคร่ของเธอด้วย การแลกเปลี่ยนรสสวาทเป็นไปโดยเสรีและกว้างขวาง ซึ่งแน่ละ นั่นคือ อนาธิปไตยทางกามารมณ์

หมตอายุ 16/04/2565

สตรีจักรพรรดินิยมยังคงได้รับการเยินยอต่อไปว่า เป็นดอกไม้ของชาติ เป็น ดาวประดับฟ้า และพวกเธอก็พึงพอใจในคำ

ยินยอมชมเชยเช่นนั้น ทุกคนพยายามแต่งกายบำรุงสัดส่วนให้งดงาม เพื่อที่จะเป็นดอกไม้ให้ใคร ๆ ก็ได้หมายปองเพียงชั่วครู่ยาม การสรรเสริญยินยอรูปโฉมความงามของสตรีของเด็กสาวระบาคไปอย่างไฟไหม้ป่า เมื่อคตินิยมเช่นนั้นแพร่มาถึงสังคมไทย สตรีและเด็กสาวแห่งชนชั้นกลางส่วนใหญ่ดูเหมือนจะเคลิบเคลิ้มไปกับมันต์ขลังของจักรพรรดินิยมอย่างไม่มีสัมหตุลิมตา เด็กสาวจำนวนมากคลั่งจะเป็นคาราภาพยนตร์คนนั้นคนนั้นกันเกลื่อนกร่น

ในประเทศจักรพรรดินิยม คุณค่าของสตรีมิได้อยู่ที่ความสามารถในการทำงานและในทางปัญญา หากอยู่ที่จริตอัน *เรอรัว ไบ้งข้าง ไร่เตียงสา* อยู่ที่ *ทรวงอก ที่สะโพก* และที่สำคัญก็คือกล่าวโดยสรุป อยู่ที่ *ชนและสวย* ภาพยนตร์ที่แสดงแบบอย่างของเด็กสาวเช่นนั้นเกิดขึ้นเรื่องแล้วเรื่องเล่า และก็ได้อเข้ามาแสดงแบบอย่างแก่สตรีไทยเรื่องแล้วเรื่องเล่าเช่นกัน เด็กสาวของไทยในหมู่นชนชั้นกลางได้พากันคลั่งไคล้ที่จะเป็น *ชนแต่สวย* กันอย่างสุดซึ้งหัวใจ และบัดนี้ อิทธิพลนั้นได้เริ่มระบาคออกไปแล้ว แม้เด็กสาวในชนชั้นอื่นที่ไ้รับกลิ่นไอของมันก็เริ่มหวนไหวไปด้วยแทบทั่วถึงกัน

การเคลื่อนไหวอย่างจริงจังเพื่อกอบกู้สภาพของหญิงไทย
จึงเป็นสิ่งที่จำต้องกระทำอย่างรีบด่วนและด่วนที่สุด

ในด้านการขูดรีดทางชนชั้น หญิงไทยส่วนข้างมากทั้งหมด
ยังคงได้รับการขูดรีดทวีคูณขึ้นทุกขณะ การล้มละลายทางเกษตรซึ่ง
ล่าช้า ได้ผลักดันให้หญิงในชนบท ในไร่นา ผู้ซึ่งเคยทำงาน
เย็บผ้าควายในยุคศักดินา ต้องมุ่งเข้าสู่นครหลวงอันเป็นจุดใหญ่
แห่งอุตสาหกรรม และโรงงานอุตสาหกรรมอื่น ๆ ในต่างจังหวัด เธอ
ได้กลายเป็นเครื่องจักร ทำงานเหมือนเครื่องจักรเพื่อสร้างเสริม
ความมั่งคั่งให้แก่บรรดาชนชั้นกลาง งานโยธา งานแบกหาม งาน
สร้างถนน สะพาน งานในโรงงานทอผ้า ทอกระสอบ บั่นด้าย ฯลฯ
ได้กลายเป็นงานสามัญของหญิงไทยผู้ประสบชะตากรรมทั้งหมด
หลายต่อหลายแห่งเลือกจ้างแต่กรรมกรหญิง ทั้งนี้เพราะเขา ได้งาน
ที่ประณีตกว่าและค่าแรงถูกกว่า เช่น โรงงานทอผ้าไหม ทอผ้าด้าย
บั่นด้าย ทอกระสอบ มวนบุหรี่ และในขณะเดียวกันนี้เองเขาก็
อธิบายอย่างเอะอะโครมครามว่า ค่าแรงของหญิงต้องต่ำกว่าชาย
เพราะหญิงเป็น เพศอ่อนแอ ทำงานไม่ได้เหน็ด สมรรถภาพไม่ดี
 ฯลฯ

เธอมีทางเลือกหรือไม่ในเมื่อเธอได้ค่าแรงอันแสนต่ำ เช่น
 ได้ค่าแรงเพียงวันละ ๕ - ๑๐ บาท ในโรงงานทอผ้าไหม เธอไม่มี
 ทางเลือก ings เพราะคนล้งงาน เธอไม่มีทางอื่นที่จะไป และยิ่งที่
 อพยพมาจากภูมิภาคที่แห้งแล้งแล้ว เธอจะกลับไปอดตายหรือ ทาง
 เดียวก็คือออกทน และกัดฟันทำงานต่อไป แน่ละการกัดฟันทนย่อม
 มีขอบเขตของมัน เธอจะถูกสภาพชีวิต และความเจ่งจัดของชีวิต
 สอนให้ต่อสู้ รวมพลังกันต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมและผลที่ควร
 ได้ หญิงไทยในโรงงานหลายแห่งได้เริ่มการต่อสู้ของเธอ...เริ่มการต่อสู้
 เพื่อกอบกู้ฐานะทางเศรษฐกิจของเธอแล้ว และนั่นแหละคือวิถีทางเดียว
 ที่จะนำเธอไปสู่ชัยชนะ ในการต่อสู้เพื่อฐานะอันดีกว่าของประชาชนผู้
 ทำงานในสังคมนี้ เราต้องการวีรสตรีหญิงจำนวนมากมายเช่นเดียวกับ
 วีรบุรุษ

ส่วนสตรีที่ว่างงาน ที่ต้องอดอยากหิวโหย และที่จำต้องขาย
 ตัวแล้ว เป็นหน้าที่ของเธอที่จะมวลด้วยมิใช่หรือที่จะต่อสู้เพื่อเลิกล้ม
 นโยบายสงครามของรัฐบาล ผลักดันให้รัฐหันมาดำเนินนโยบาย
 สันติภาพ บำรุงและสร้างสรรค์เศรษฐกิจแห่งชาติ เริ่มการอุตสาหกรรม
 ของชาติขึ้น โดยวิถีทางนี้เท่านั้น เธอจึงจะพ้นจากสภาพการ
 ว่างงาน และไม่ต้องพบกับสภาพที่บังคับให้เธอต้องขายตัวอีกต่อไป

การต่อสู้ของเธอในขายนี้นั้น คือการต่อสู้ขั้นริบควันทันทีที่สุด ที่ต้องผสานกันกับหญิงทุกชายางาน... ทั้งกรรมกรหญิงที่มีงานทำแล้ว และหญิงผู้ไร้ความหวังของชีวิต จึงต้องผนึกกำลังเข้าด้วยกันสร้างสัมพันธภาพอย่างเหนียวแน่นขึ้นกับชายผู้ทำงานทั้งหมด โดยพลังการต่อสู้ของทุกเพศและทุกชนชั้นที่ผลประโยชน์ร่วมกันเท่านั้น นโยบายสันติภาพอันจะยังความมั่นคงของชีวิตสตรีให้เกิดขึ้น จึงจักบรรลุซึ่งชัยชนะ ! และโดยการได้มาซึ่งนโยบายสันติภาพอันมุ่งแก้ปัญหาค่าล้มละลายของชาวนาอันเนื่องมาจากการเกษตรล้มหลังควบคู่ไปด้วยนี้แหละ หญิงไทยอีกจำนวนล้าน ซึ่งยังคงถูกกดขี่ขูดรีดอย่างหนักตามชนบทไร่นาในแบบเดียวกับบุคคลกักตุนาจึงจักได้รับการปลดปล่อยให้พ้นจากการขูดรีดทางชนชั้นอย่างแท้จริง !

คราวนี้ขอให้เราลองหันมาพิจารณาถึงการขูดรีดกดขี่ทางเพศ ในยุคสมัยเสรีประชาธิปไตยภายใต้แอกจักรพรรดินิยม ซึ่งสตรีส่วนหนึ่งมีเสรีภาพส่วนบุคคลจนล้นเหลือดังกล่าวมาแล้วนี้ หญิงไทยอีกเป็นจำนวนนับล้านก็ยังตกอยู่ภายใต้การกดขี่ทางเพศโดยไม่เปลี่ยนแปลง เธอยังคงเป็นเพศที่ถูกประณามว่า อ่อนแอเป็นข้างทำหลัง เป็นเพศที่ควรอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน ยังมีอีกเป็นจำนวนมากที่ถูกกีดกันจากการศึกษาเพียงด้วยเหตุผลเก่า ๆ ที่ว่า เรียนไปทำไมลูก

ผู้หญิง เดียวก็จะมีผิวแล้วไม่ได้ใช้ความรู้อะไร ความคิดเหล่านี้ เป็นความคิดทรากเดนของสังคมศักดินาที่ยังฝังรากหยั่งลึกอยู่ทั่วไป แม้ในหนังสือ “มหาวิทยาลัย” ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๖) อันเป็นมหาวิทยาลัยที่นับว่าทันสมัยแห่งหนึ่งยังลงพิมพ์ข้อความของ “เสฐียร โกเศศ” (พระยาอนุমানราชชน) บทความนั้นมีชื่อว่า “ดวงดาวเป็นกาพย์กลอนของท้องฟ้า” ตอนหนึ่ง “เสฐียร โกเศศ” ได้กล่าวอบรมไว้ว่า....

“เมื่อจะนอนให้กราบเท้าสามีเสียก่อน นีตีมาก แสดงว่าหญิง รู้จักหน้าที่ของผู้หญิง หรือรู้คุณท่าน คือ สามี เพราะผู้ชายเป็นพ่อบ้าน ไม่ใช่แม่เรือน มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่างกัน พ่อบ้านเท่ากับแนวหน้า หรือข้างเท้าหน้า แม่เรือนเท่ากับแนวหลัง หรือข้างเท้าหลัง....”

ทรากเดนของความคิดศักดินาเช่นนี้ ไม่เป็นของแปลกประหลาดอะไรที่จะยังคงมีอยู่ได้ในสังคมกึ่งศักดินากึ่งทุนนิยม ทั้งนี้ เพราะสภาพของสังคมยังมีได้เปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิงในขั้นพื้นฐาน

สตรีไทยอีกนับจำนวนล้านที่ยังตกอยู่ภายใต้การกดขี่ทางเพศ เธอยังต้องถูกบังคับให้ตามต้อยพ่อแม่ ในปัญหาการแต่งงาน และตามต้อยสามีภายหลังการ

แต่งงาน เพื่อนสตรีไทยทั้งหลายเป็นภาระอันรีบด่วน
ของท่านทั้งมวลที่จะต้องต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิอัน
ชอบธรรมในชีวิตสมรสอันอิสระ

....การสมรสจักต้องดำเนินไปโดยความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย และ
แต่ละฝ่ายจักต้องได้รับการรับรองอย่างแท้จริงในสิทธิในการเลือก
คู่ครอง

....สามีและภรรยา มีสิทธิเท่าเทียมกันในชีวิตครอบครัว

....บิดาและมารดา มีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน ในปัญหาการศึกษา
และบำรุงเลี้ยงบุตร

....ทั้งสองฝ่าย มีสิทธิที่จะร้องขอหย่าขาดจากกันตามความปรารถนา
ของตน ในทุกกรณี

....สิทธิซึ่งหามาได้ร่วมกันในระหว่างชีวิตการสมรสจักต้องแบ่ง
ปันกัน ในเมื่อมีการหย่าร้างในลักษณะที่จะป้องกันมิให้ภรรยาและ
บุตรจะต้องถูกทอดทิ้งโดยมิได้รับการเอาใจใส่เลี้ยงดู

....สิทธิในการทำนิติกรรมทุกประการ จักต้องเป็นสิทธิร่วมกันของ
คู่สมรส มิใช่สิทธิผูกขาดของชายแต่ฝ่ายเดียว

....สิทธิในการมีคู่ครองตามระบบผัวเดียวเมียเดียวจักต้องได้รับประ
กันอย่างเคร่งครัด โดยชายจะมีสิทธิส่งสมนางบำเรอไม่ได้ไม่ว่า
ในกรณีใด

สิทธิในการทำงานที่สตรีไทยทั้งหมดจะต้องต่อสู้โดยไม่ระ-
ยอบย่อเพื่อให้ได้มาก็คือ

- .....สิทธิในการทำงาน และในการมีงานทำ (คือพ้นจากสภาพการว่างงาน)
- .....สิทธิในการเลือกประเภทอาชีพหรือประเภทของงานอย่างอิสระ โดยไม่มีข้อจำกัดหวงห้าม
- .....สิทธิในการได้รับเลือกเข้าปฏิบัติงานฝ่ายบริหารทุกประเภทและตำแหน่งหน้าที่รวมทั้งงานด้านอื่น ๆ ทุกด้านโดยเท่าเทียมกับชาย ในอันที่จะก้าวหน้าในชายงานนั้น ๆ
- .....สิทธิในการได้รับค่าแรงตอบแทนเท่ากับชายในผลงานที่เท่ากัน
- .....สิทธิในการได้รับบริการทางสังคม (Social Facilities) ทั้งหมดเท่าเทียมกับชาย
- .....สิทธิในการได้รับในการป้องกันและพิทักษ์แม่และเด็กจากรัฐ ได้รับเงินอุดหนุนโดยเต็มที่และเพียงพอทั้งก่อนและหลังการคลอดบุตร ได้รับการตรวจตราและประทับประคองจากสถานบริบาลแม่และเด็ก หรือ โรงพยาบาล ทั้งในเมืองและในชนบทอย่างทั่วถึงอายุ 16/04/2565
- .....สิทธิของชาวนาสตรีที่จะได้เป็นเจ้าของผืนนาที่ตนไถ และเป็นเจ้าของผลิตผลที่ตนทำได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย

เหล่านี้คือภารกิจทางประวัติศาสตร์ของมวลสตรีไทยที่เธอ
 ทั้งปวงจักต้องต่อสู้ให้บรรลุถึงชัยชนะอันปลายสุด ทั้งนี้เพื่อกอบ
 ฎีฐานะอันตกต่ำนับด้วยศตวรรษมาแล้วนั้นให้กลับคืนขึ้นมาอย่าง
 บรรเจิดงดงาม

ภารกิจอันยิ่งใหญ่เหล่านี้ จะมีให้แก่หญิงเกินไปหรือสำหรับ
 วีรสตรีร่างน้อย ๆ ของประชาชนไทย หามิได้ไม่มีสิ่งใดรอกภายใต้
 ใต้ผืนฟ้าสีครามนี้ที่สตรีไทยจะท้อแท้และทำไม่ได้ ในสายตาของ
 ชนชั้นศักดินาและชนชั้นกลาง เธอเป็นเพศที่อ่อนแอ แต่นั่นเป็น
 เพียงการกล่าวหาและเหยียบย่ำดูถูก ช่างเด็ก แม้ใครจะดูถูก แต่
 เธอทั้งมวลอย่าหลงเมามัวด้วยคำเหยียบย่ำดูถูกนั้น และทอดทุ่ม
 หัวลงอย่างท้อแท้ให้เขาเหยียบย่ำ !

เราได้เคยกล่าวถึงสหายุติสมานแห่งอินโดเนเซียมาแล้วครั้ง
 หนึ่ง เขาได้คาดคะเนไว้ว่า ที่หญิงต้องถูกเหยียดย่ำลงเป็นเพศที่
 อ่อนแอนั้นอาจจะเป็นด้วยเหตุผลง่าย ๆ คือ ทุกคนมองเห็นว่า
 เธอร้องให้ได้ง่ายต่อความยากลำบาก แต่, เขากล่าว โดย
 แท้จริงแล้ว การร้องไห้มิจำเป็นต่อความถึงความถึงความอ่อน
 แอเสมอไป หากมันหมายถึงอารมณ์รู้สึกอันละเอียดอ่อนของ
 หญิงที่มีพิเศษและละเอียดอ่อนกว่าชาย

สหายสุจิติสมานกล่าวต่อไปว่า

“ความละเอียดอ่อน เป็นลักษณะอันมั่นคงอันหนึ่งของหญิง ซึ่งทำให้เธอมีความสามารถที่จะอดทนต่อความทุกข์ยากลำบากได้ดี ในท่ามกลางความทุกข์ยากลำบากนั้น ความรักในมวลผู้ได้รับทุกข์ยากด้วยกันย่อมจะเกิดขึ้น เป็นความรู้สึกที่จะค่อย ๆ เพิ่มพูนขึ้น ทีละน้อย ๆ และกลายเป็นความสามารถที่จะต่อสู้กับปรกาการแห่งความทุกข์ยากทั้งมวล จากการต่อสู้เหล่านี้และ ความชัดเจนเชี่ยวชาญของสตรีที่จะเกิดขึ้นและมีบทบาทในการปลดแอกพวกเธอทั้งมวล เพื่อช่วงชิงสิทธิทั้งปวงของเธอมา ความละเอียดอ่อน, พลังของ ความอดทนต่อความทุกข์ยาก, ความรักและความสามารถเชี่ยวชาญเหล่านี้คือลักษณะอันถาวรของสตรีทั้งมวล”

คุณลักษณะอันถาวรอีกประการหนึ่งของสตรี ก็คือ ความผูกพันระหว่างแม่กับลูก ทั้งนี้เพราะเธอต้องรับหน้าที่บำรุงเลี้ยง ทารกมาตั้งแต่แรกเกิด หน้าที่ของแม่นั้น ได้ก่อให้เกิดความรักของแม่ (Motherlove) ที่มีต่อลูกขึ้น นางอุตมิ สุรชทาร์มา (Utami Surajdarma) กล่าวไว้อย่างถูกต้องอย่างยิ่งในสุนทรพจน์ของเธอ เนื่องในงานสัปดาห์เด็กปีที่แล้ว (๑๙๕๖) ว่า : “ในสังคมประชาธิปไตยหนึ่ง ๆ ประชาชนอาจจะแตกต่างกันได้โดยรูปร่างหน้าตา,

ต่างกันโดยความกตัญญูเห็น, ต่างกันโดยศาสนา, ต่างกันโดยแนวความคิด แต่เด็กคือจุดร่วมของความแตกต่างทั้งมวลเหล่านี้ และดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าจะเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน และเป็นพื้นฐานของจุดร่วมแห่งความรักที่มีต่อเด็กทั้งปวง ”

“ สหายทั้งหลาย, ความรักที่มีต่อเด็กทำให้สตรีทั้งมวลมีความสนใจอย่างสุดซึ้งในการพิทักษ์รักษาชีวิตลูกของเธอ ในการพิทักษ์สิทธิทุกประการของเด็ก และในการพิทักษ์สันติภาพ ”

นี่คือคุณค่าของความรู้สึกอันละเอียดอ่อนของสตรี ซึ่งได้ถูกตีความอย่างเหี้ยมหยามมานานเท่านานว่าเป็นความอ่อนแอ

ความรู้สึกอันละเอียดอ่อน อันเป็นคุณสมบัติพิเศษของสตรี นั้นมิใช่หรือที่ทำให้เธอทั้งหลายเข้าใจในความทุกข์ยากทั้งมวลได้อย่างซาบซึ้งทุกส่วนย่อย และความเข้าใจนี้แหละคือพื้นฐานอันมั่นคงที่จะสร้างวิญญูณแห่งการต่อสู้อันไม่ไหวหวั่นขึ้นในเรือนร่างของเธอ

ความรู้สึกอันละเอียดอ่อน อันเป็นคุณสมบัติพิเศษของสตรี หมดอายุ 16/04/2565 นั้นมิใช่หรือที่ทำให้เธอทั้งหลายมีความรักอันผูกพันกระชับแน่นในลูกน้อยของเธอทั้งมวล และความรักอันนี้แหละคือพื้นฐานอันมั่นคง

ที่จะสร้างวิญญานแห่งการต่อสู้เพื่อพิทักษ์ชีวิตลูกน้อยของเธอ
พิทักษ์สิทธิทั้งปวงของลูกอันเป็นที่รัก และคัดค้านสงครามที่จะคร่า
ชีวิตของเด็กบริสุทธิ์เหล่านั้น โดยการต่อสู้หรือทำร้ายไว้ซึ่งสันติภาพ

สตรีไทยผู้รักและเสนาหาในความก้าวหน้าและความผาสุกของ
ชีวิตทั้งหลาย การต่อสู้เพื่อสันติภาพ คือการต่อสู้ขั้นพื้นฐานที่จะ
นำมาซึ่งสภาพชีวิตอันดีงามกว่าและสดใสกว่า ทั้งของเพศเธอ ทั้ง
ของลูกน้อยของเธอและของมวลมนุษยชาติ

มาดามเออชนี กอตต็อง (Mme Eugenie Cotton) ประ
ธานแห่งสหพันธ์สตรีประชาธิปไตยสากล (Womens International
Democratic Federation) ได้กล่าวสุนทรพจน์แก่แม่ทั่วทั้งผืนโลก
อันกลมกว้าง เนื่องในการประชุมแม่ทั่วโลก (The World Congress
of Mother) ณ นครโลซานน์แห่งสวิสเซอร์แลนด์ เมื่อเดือน
กรกฎาคม ๑๙๕๕ ว่า

“...ความปรารถนาอันหนึ่งกำลังได้รับการกระชับมันขึ้น
ใหม่ทุกเมื่อเชียววัน นั่นคือความปรารถนาของชายและหญิงนับ
จำนวนล้าน ใหม่ตอายุ 16/04/2565 ผู้ไม่เคยมรับนับถือความคิดที่จะสร้างเสริมหรือฟื้นฟู
สงครามโดยการสร้างความขัดแย้งระหว่างชาติต่าง ๆ ขึ้น

.....การประชุมที่นครบันดุง ได้นำผู้แทนจาก ๒๗ ประเทศ
แห่งอัฟริกาและเอเชียมาพบกัน และหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติ
ซึ่งทุกคนได้เห็นว่ามืผลตลอดไปทั่วทุกผืนทวีปก็ได้ก่อกำเนิดขึ้น

.....แต่แม่ทั้งหลายก็ยังคงได้มองเห็นด้วยความร้อนรนใจ
ว่าวัสดุจำนวนมหึมามหาศาล, พลังแรงงานของประชาชนนับจำนวน
ล้านยังคงท่วมเทเพื่อสงครามอยู่ต่อไป, เขาทั้งหมดยังเห็นว่าเงินทุน
จำนวนมหึมาได้จมหายไปเพื่อการสร้างเสริมกำลังอาวุธและเพื่อบำรุง
เลี้ยงกำลังรบอันล้นหลาม และการผลิตระเบิดปรมาณู ในขณะที่เรา
ควรจะได้กำลังสร้างโรงเรียน, บ้านพัก, โรงพยาบาล, หอสมุด
ขึ้นเป็นจำนวนล้าน ๆ แห่งผลิตครู แพทย์ นักวิทยาศาสตร์ผู้ซึ่ง
สามารถเอาชนะโรคมะเร็ง, วรรณโรค, ไข้เขตร้อนและเชื้อโรคอื่น
อันร้ายฉกาจ และสร้างความผาสุกให้มากยิ่งขึ้นในทุกแห่งที่ส่งเสริม
ความก้าวหน้าและวิทยาศาสตร์.....”

แม่ และเพื่อนสตรีไทยผู้ปรารถนาเอาและใฝ่ฝันถึงความผาสุก
ของชีวิตทั้งหลาย สันติภาพคือ นิมิตหมายอันยิ่งใหญ่ที่หมายถึงความ
สูญสิ้นทวารุณแห่งความเลวร้ายทั้งหมดของสังคม

จงจำมั่นไว้ภายในดวงใจอันเร้าร้อนของเธอทั้งหลายเถิดว่า
สันติภาพที่แท้จริงนั้นมิได้มีความหมายอันง่ายและแคบเพียง การว่าง

สงคราม สงครามเป็นเพียงการสำแดงออกขั้นท้ายสุดของความขัดแย้งในข่ายแห่งการชูตรีตและกดคนลงเป็นทาสเท่านั้น การว่างสงครามในระยะแห่งยุคสังคมนั้น มิได้หมายความว่าความขัดแย้งในข่ายการชูตรีตจะหมดสิ้นไป หากมันมีความหมายเพียงว่า ความขัดแย้งนั้นยังมี ไต่พอกพูนตัวขึ้นจนถึงขั้นแตกหักเท่านั้น สันติภาพที่แท้จริงคือความผาสุกของชีวิตของมวลมนุษยย์, ก็แล้วในระหว่างการว่างสงครามแต่ทว่าเพียบแปรไปก้วยความขัดแย้ง, การชูตรีต, การเหยียบย่ำค่าของคนลงเป็นทาสเช่นนั้น เราจะเรียกมันได้ละหรือว่านั่นคือสันติภาพ? โดยเหตุนี้แหละ การต่อสู้เพื่อสร้างสรรค์สันติภาพจึงต้องผูกพันอยู่อย่างที่ไม่อาจจะแยกออกได้จากการต่อสู้เพื่อจัดการกดขี่ การชูตรีต และความอดอยากหิวโหย

การต่อสู้เพื่อสร้างสรรค์สันติภาพ ย่อมหมายถึงการต่อสู้เพื่อจัดการกดขี่ชูตรีต ความอดอยากหิวโหย และแน่นอน การต่อสู้เพื่อจัดการกดขี่ ชูตรีต ความอดอยากหิวโหย ถัดคือการต่อสู้เพื่อคัดค้านสงครามและสร้างสรรค์สันติภาพ

สงครามคือปรากฏการณ์ทางสังคมอันร้ายแรงที่สุดที่จะทำลายสันติภาพ ฉะนั้นเมื่อเธอทั้งหลายจักพิทักษ์สันติภาพ เธอจักต้องคัดค้านสงคราม

สงครามคือปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นโดยนำมือของมนุษย์ จะหนีมันย่อมจักถูกขยับยั้งได้โดยมีอันทรงพลังของมวลมนุษย์ สงครามคือปรากฏการณ์ของความขัดแย้งขั้นแตกหักในสังคมที่มีการขูดรีด ฉะนั้นการคัดค้านและยับยั้งสงครามจึงมีพื้นฐานอยู่ที่ การต่อสู้เพื่อคัดค้านและขจัดการกักขังขูดรีด

การขูดรีดและกดขี่เกิดขึ้นโดยนำมือของมนุษย์ จะหนีมันย่อมจักถูกขจัดเสียได้โดยมีอันทรงพลังเข้าด้วยกันอย่างเหนียวแน่น และทรงพลังของมวลมนุษย์ผู้เปี่ยมด้วยความสำนึก

ในด้านเศรษฐกิจ การขูดรีดคือการครอบครองผลิตผลจากแรงงานของผู้อื่น โดยวิธีที่ครอบงำกรรมสิทธิ์ในปัจจัยแห่งการผลิต (Exploitation is the appropriation of the results of other people's labour by the owner of the means of production)

ในด้านการเมือง การขูดรีดคือการครอบครองกลไกการบริหารไว้เป็นเครื่องมือ รั้งใช้ชนชั้นผู้ครอบครองปัจจัยแห่งการผลิต ทั้งนี้โดยความมุ่งหมายที่จะรักษาอำนาจการจัดสรรผลิตผลจากแรงงานให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของชนชั้นตน

ในด้านวัฒนธรรม การขูดรีดคือการเหยียดหยามคุณค่าของชนชั้นผู้ทำงาน, การเหยียดหยามสตรีเพศ, การกีดกันชนชั้นผู้ทำงาน

และสตรีเพศไว้ ให้อยู่ภายนอกชีวิตทางสังคมทางการศึกษา ตลอดจน ศิลปและวรรณคดี

สตรีไทยทั้งหลาย เธอได้รับการกดขี่ขูดรีดอย่างหนักหน่วง ทั้งในตำแหน่งเศรษฐกิจ, การเมืองและวัฒนธรรม ยิ่งไปกว่านั้น เธอ ยังได้รับการขูดรีดถึงสองชั้น นั่นคือการขูดรีดทางชนชั้นและทาง เพศ เธอจักต้องต่อสู้เพื่อสลัดแอกการขูดรีดอันทบทวีนี้ แ่นและการ ต่อสู้เพื่อคัดค้านและขจัดการกดขี่ขูดรีดเช่นนี้แหละ คือการต่อสู้ชน ีพื้นฐานอันจะนำไปสู่ความเสมอภาคของสตรี และท้ายที่สุด ก็อ สันติภาพ

การต่อสู้เพื่อสิทธิและความเสมอภาคทางเพศของสตรี, การ ต่อสู้เพื่อคัดค้านและขจัดการขูดรีด, การต่อสู้เพื่อคัดค้านสงคราม และเพื่อสร้างสรรค์สันติภาพ เหล่านี้ คือการต่อสู้ที่มีความสัมพันธ์ กันอย่างใกล้ชิดและไม่สามารถจะแยกกันออกได้

ต้นขุ่นเถิด ลูกขุ่นเถิด จงยสานพลังอันไพศาล ของเธอทั้งมวลเข้าด้วยกันอย่างกระชับแน่น จงเปล่ง เสียงของเธอออกมาทางสิทธิ จงขมมือทางสองของ เธอออกมาเพื่อต่อสู้และช่วงชิง สันติภาพจักไม่มีวัน

ได้มาด้วยการรอกอบ หากเธอต้องเข้าต่อสู้ช่วงชิง สิทธิอันเท่าเทียมชายที่เธอทิ้งมวลปรารถนา และการปลดแอกอันหนักอึ้งเหนือบ้างสองของเธอจักไม่มีวันได้มา โดยการเหยียบย่ำจากผู้อื่น !

จงท่องจำไว้เสมือนเป็นมนต์บทศักดิ์สิทธิ์เถิดว่า อนาคตอันสดใสที่เป็นยอดปรารถนาของเธออยู่ในฝ่ามือเธอเอง

สตรีไทยผู้ต้องกำหนดชีวิตอยู่ภายในห้วงแห่งความทุกข์ร้อนทศทั้งหลาย เธอได้ถือกำเนิดมาแล้วเหนือผืนดินในฐานะของ "คน"

คนคำนี้ เธอย่อมรู้ซึ่งอยู่มิใช่หรือว่ามีมันมีกัฏวานอันทรนงเพียงไหน ? ในประวัติศาสตร์อันยาวนานของ *คน* เคยปรากฏสักครั้งหนึ่งบ้างไหมว่า *คน* ได้วางซาตาชีวิตของเขาไว้ในอ้อมมือของสรวงสวรรค์ ตรงข้าม *คน* ได้เป็นผู้กำหนดซาตาชีวิตและสร้างอนาคตของเขาด้วยพลังของเขาเสมอมา

ดังนั้นเด็ก ลูกคนเกิด จงสร้างอนาคตอันสดใสด้วยมืออันมีพลังของเธอเองในฐานะที่เธอเป็นนาง และแน่นอนในการสร้างสรรค์อนาคตของเธอทั้งมวลนี้ สิ่งที่คุณจักต้องเผชิญหน้าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คืออุปสรรคและศัตรู จงจำคำขู่วอนศักดิ์สิทธิ์ของ *กอร์กีย์* ไว้เสมอไปเถิดว่า "ถ้าศัตรูไม่ยอมแพ้ มันจะต้องถูกทำลาย"

หมดอายุ 16/04/2565

(If the enemy does not surrender, he must be destroyed)

เพื่อนสตรีทั้งหลาย

ในขบวนการของชนอันยาวเหยียดนั้น หลายคนได้ถือกำเนิดมาเพียงเพื่อที่จะเป็น "คอหยัก ๆ สักแต่เวลา" เท่านั้น การใช้ชีวิตของคนประเภทนี้ นอกจากจะไม่ใช่เป็นประโยชน์ต่อคนทั้งมวลร่วมกันแล้ว ยังเป็นเสมือนหนุ่าคาที่แถบแฝงเสียดแทรกแย่งอาหารพืชไร่ และคอยทิ่มตำฝ่าตีนอันเปลี่ยนแปลงของคนที่ปรารถนาจะบำเพ็ญหน้าที่รับใช้คนทั้งมวลในสังคม โดยการสร้างสรรค์ชีวิตใหม่ที่ดีกว่าอีกด้วย

มหาปราชญ์ของมวลชนผู้ทำงานได้กล่าวว่า

"สภาพอันสูงส่งที่สุดของคนก็คือคน ดังนั้น ความสัมพันธ์และเงื่อนไขทั้งมวลที่ทำให้คนมีสภาพเป็นสัตว์ที่ต้องถูกเหยียดหยามต้องตกเป็นทาส และได้รับการขูดเหยียบย่ำจกัต้องถูกทำลายให้สิ้นไป"

ฉะนั้น การดิ้นรนสูงส่งของชีวิตคน จึงมิได้อยู่ที่การโถมทุ่มตัวเข้าทำงานเพื่อสร้างสรรค์สันติสุขและอนาคตอันสดใสแก่ประการเดียว หากจักต้องอยู่ที่การเข้าเทียงถอนรากเหง้าของคนประเภทหนุ่าคา

หรือ “คอยัก ๆ สักแคว่่าคน” ผู้บ่อนทำลายความผาสุกของมนุษย์
ให้สูญสิ้นไปอย่างไม่หวาดหวั่นอีกด้วย

คนงานในไร่นาไม่อาจปลูกพืช โดยมี ได้ทั้งตอน
รากเหง้าของหญ้าคาฉนั้นใด

คนงานในสังคมก็ไม่อาจปลูกพืชแห่งความผาสุก
อันถาวรได้ โดยมี ได้ตอนทั้งรากเหง้าของคนประเภท
คอยักหยักสักแคว่่าคนหรือคนประเภทหญ้าคาฉนั้นนั้น

โดยการบำเพ็ญภารกิจของชีวิตโดยครบถ้วนเช่น
นี้แหละ คำว่าคนที่เขาได้รับเรียกจึงจักมีก้งวานอัน
ทรนง

สตรีไทยทั้งหลาย การกอบกู้คุณค่าแห่งความ
เป็นคนของเทศเชอนั้น ต้องการสตรีไทยที่มีคุณค่า
เป็นคน.....เป็นคนอย่างนำทรนง เช่นนมไม้หรือ ?

หมดอายุ 16/04/2565

หนังสืออ้างอิง

๑. คัดจาก “พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ”
ฉบับรวบรวมพิมพ์ครั้งที่ ๒ ของหอสมุดวชิรญาณ, โรงพิมพ์ไท พ.ศ. ๒๔๖๔
หน้า ๔๓-๕๔
๒. คัดจาก “จดหมายเหตุนครราชสีมา” หอสมุดแห่งชาติจัดพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๕๗
หน้า ๒๕๕
๓. คัดจาก “ประกาศเรื่องพระยาพิพิธฤทธิเดช” ผู้สำเร็จราชการเมืองตราดสั่ง
หญิงเข้ามาถวาย ๓ คน บัณฑิต สมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๒๐ ในประชุม
กฎหมายประจำศก เล่ม ๖
๔. คู่มือหลักฐานในพระนิพนธ์กรมหมื่นจรัสพรปฏิภาณ ในหนังสือจดหมายเหตุ
นครราชสีมา ท่ออ้างอิงมาข้างต้น
๕. พระเจ้ากรุงสยาม โดย ส. ธรรมยศ หน้า ๕๓๐
๖. ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๖ ประกาศเรื่อง พระยาพิพิธฤทธิเดช ฯ
ฉบับเดียวกับท่ออ้างอิงมาแล้ว
๗. ประกาศพระราชบัญญัติเลิกทาส ลงวันจันทร์ เดือนยี่ ขึ้นหنگคำ บจุลศัปก
จุลศักราช ๑๒๒๗ (พ.ศ. ๒๔๐๘) ในประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๗
หน้า ๑๖๕ - ๑๗๕
๘. ประวัติวีรกรรมของอำแดงเหมือน ึ่งหมดที่เล่าในบทความนี้ เก็บความมา
หมดอายุ 16/04/2565 จาก ประกาศพระราชบัญญัติเลิกทาส ฉบับที่ได้อ้างอิงมาตั้งแต่ต้นนหงสน
๙. การปฏิวัติของพวกกระฎุมพี ก่อการปฏิวัติประชาธิปไตยของชนชั้นกลางอัน
เปลี่ยนจากระบบศักดินามุ่งสู่ทุนนิยม - สมชาย ฯ

๑๐. หมอซุน กือ ดร. ซุนชัตเซ็น หรือ ดร. ซุนจุงซาน ผู้นำในการปฏิวัติ
ประชาชนไทยของชนชั้นกลางในประเทศจีน เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๑๑ - ตมชาย ฯ
๑๑. สำเพ็ง เป็นภาษาเขมร แปลว่า โสเภณี ในสมัยอยุธยา โสเภณีตั้งชองอยู่
ภายใต้การควบคุมของออกญาแมน ผู้ผูกขาดภาษีโสเภณี บริเวณที่ตั้งชอง
นั้นเรียกกันว่า ย่านสำเพ็ง ครั้นย้ายเมืองหลวงมากรุงเทพฯ การค้าโสเภณี
ก็ย้ายตามลงมา และยังคงเรียกตามชื่อเดิมว่า “สำเพ็ง” จนมาภายหลังจึงได้
เปลี่ยนสถานที่ไป